

XRESTOMATIYƏJ LITERATURI

ƏRI SYFDƏİ ŞKOLƏ

Əri il-myn klass

AZƏRNƏŞR
Otdel tati
Boku — 1937

XRESTOMATIYƏJ LITERATURI

1-myn baxş

Əri səjymyn klass syfdəi şkolə

*Təslix əiri əz taraf
KXY SSR Az.*

AZƏRNƏSR
Otdel — tati
Bokə — 1937

Salhoj hæili və şkolæi Vladimir Ilic.

I.

Rəhbər İmu Vladimir Ilic Uljanov (Lenin) həsəl omori 10 (23) aprel 1870-myn sal ə Volga, ə şəhər Simbirsk, komiræki İmuhoj ə hÿzæt ju num noræt şəhər Uljanovsk.

Bəbəj Vladimir Ilic İlja Nikolajevic u vəxdho bu inspektor şkolæhoj xəlqi ən gubernijəj Simbirsk. Xyşdəni İlja Nikolajevic əz odlyho nəbu. Bəbəju myrdəbu zu, hələm ju həil hisdi, və ənçəq ə kumæki kələi bİror xyşdərəvoz danusd xundə tərbiyə qobul soxdə. Ə Simbirsk u hərəket soxdənəbu æri ambarə şkolæho vokurdə æri həilhoj kosisho, æri həilhoj kəntciho, həmmə zəhmæt və quvot xyşdərə dorə ə xubİ-xə-rəbi hovoİ ruzgor nə dənışİrə, æri ən u kor soq gubernijərəş gəşdəni mişİdogə, u murafd, miğəşd baz nidoşd xyşdərə.

Dədəj Vladimir Ilic Marija Aleksandrovna bu duxdər ən dux İtir; ambarə ruzhoj çovoni xyşdərə girovundəbu ə dihbən, ə çæki kəntciho jurə ambar dusd doşdənbÿryt. U xubə muzik zərəgor bu, xub danusdənəbu muzik zərəirə və zuhunhorə—zuhun fransuzi, nəmşi və İngilisirə. Həmməj ən i korhorə u vomuxdənəbu ə həilho. Əz ə hərəj kələ çəhmæt gəşdə kəjf-həz soxdəho urə hic xoş nəşə omorənəbu. Bitəv ruz xyşdərə girovundənəbu ə xunə qəriş kifİæt xyşdə ə həilhorəvoz, komihoki ambar dusd doşdənbÿryt jurə.

Kifİæt Vladimir Iliciho ambar dusd zİhisdə, xub ə rəh rəfdənbÿryt ə jækirəvoz. Vladimir Ilic bu səjymyn həil ən i kifİæt. Ə həllə salhoj xyşdə u əz həmmə zijodtə vozl

soxdənbu ə Olja xəhər xyşdərəvoz, komiki əz Vladimir Ilic jə sal nim cyklə bu. Hərduşu byryt çəldə, vozi dusd doşdəgərə həilho, ambar xoş omorənbu işurə əz vodov-vodov. Illohki Volodja nəmmişə komand misoxd xəhər xyşdərə. Həci, məsələn, u Olja xəhər xyşdərə midəşənd ə zir divan və bəqdə komand misoxd: „Şagom marş əz zir divan!“. Ə iğruşkəhorəvoz u kəm vozi misoxd, ambarətkl ən uhorə xyrd misoxd mışənd. Imu kələtəho hərəkət misoxdim əri gyrdə pyşoj ən urə əz i çirə kor, ommə u bəhzi vəxdho əz imu pəhəny mibisdo.

Xundəirə u vomuxd ə kuməki dədəjmurəvoz, əz pənç salə sər gyrdə. U və ə jurəvoz xundənbuho Oljarə ambar xoş omorənbu knigho və çurnalhoj həilli xundə, komihorəki bəbəjmu ambar ovurdənbu əri həilho. Sər gyrdyt uho əri xundə əz ixdilothoj ən istorijəj Urusijətış, momuxdyt əri əz-vər ə sər lahə xundə stixihoş. Knig xundə bəqdə u və Olja modovusdut əri vozi soxdə. Həminon uho modovusdut əri vozi soxdə ə həjot və ə boqca, marafdyt ə dorho, vozi misoxdut ə imu dy kələtə xəhərhoj xyşdərəvoz „pəhəny-pəhəny“. Volodjarə əz i çirə vozi ambar xoş mlomo, bəqdətə əz vozi krocketi¹. Zimisdu miçəsd ə kirşə əz sər gunəi, vər f vozi misoxd ə hərmeħhoj xyşdərəvoz. Jə kəm kələtə birə bəqdə sər gyrd əri ə konkə çəsdə. Ə jor məni, cytar ə kirşə çəsdənho çigə duzəltmiş soxdə omorənbuho ə Simbirsk, u, həmcyn kələ biror xyşdə Saşarə xuno çəsdənbu ə sər konkəho əz hyndyrə doq, ə komiki ə kirşərəvoziş syfdə tərs bu əri çəsdə: cynki lap kələ gunəi bu. Syfdə sərə və kəmərə səxd qəd gyrdə lap əz zəvər miçəsdyt, bəqdə omorə-omorə tik mipojusdyt ə hyndyrt buj xyşdə çəsdə tə əxir. Mə ənçəq bəxili soxdə dənşirənbvrym ə uho, ommo ə təhər işu soxdə nəşə danusdənbvrym. Gufdirə gərəki ki, ə fikir mərəvoz, Volodja xub və rəhatə çəsdənbu əz Saşa: buj ən u unqədər hyndyr nəbu, firəhə duşho bu, myhkəm. Ommo ə konkəho Volodja çəsdə, hələt, bəqdətə, ə gimnazijə xundə vəxd xyşdə.

II.

Ə gimnazijə darafd u nyh salnime birəngə, ə əvəlymyn klass. U xundənbu ə asont və ə kələ əşdəvoz. Zihim juş ambar bu, əz u qəjr, bəbəş xub xutə soxdənbu

¹ Krocket – jə çirə vozi ə şarhoj təxdəirəvoz.

urə əri ə kor tiqqəfily və xub fikir dorəi və əri tapşyrmış birə nubohorə xub həzyr soxdə, cytar xutə soxdəbuhorə xuno kələtə biror və xəhər imurə. Xub ə jor məni, cytar vomuxdəgorhoj ən u gufdirənbyrytgə ki, ə xub xundəi Volodja kuməki soxdəni, həmmişə ə klass ə fəhmlylrəvoz nubohorə xub guş doşdəi ju. Ə i çirə xub zihimly birəi ju gyre, həmmişə xub ə jor ən u mumund ə klass giroşdə omorənbuho taza nubo və unə gyre vəs birənbu əri ən u, əgər ə xunə hə jə kəmləiş mogošdgə nuborə. Unə-gyre şəv birəki lmu kələtəho ə sər nubohojmu nyşdənbirimho vəxd, mivintrim Volodja xub həzyr birə ə nubohoj xyşdə, sər gyrdi əri nədinçi soxdə və qəhr dorə cyklətəhorə və əri monih birə ə imu. „Volodja, dinç poj!“—„Ə dəj, Volodja nəsə hişdə imurə nubohojmurə vogordim“. Volodja ki vizor omori əz ə jə çigə dinç nyşdə, u cərxə xuno ə zir dəs vacarusdə, ədəj nədinçi soxdə. Bəhzi vəxdho dədəj məgyrd cyklətəhorə ə xyşdərəvoz midəbərd ə zal, sər mygyrd əri ə uhorəvoz məhəni xundə. Ə muzik və məhəni xundəş Volodja ambar zihimly bu. Məhəni xundə xoş omorənbu urə. Ommo inçoş u həmmişə dinç nəsə poisdənbu. Cyklə biror lmu Mitja, 3—5 salə buho vəxd ju, nazukə dylə həil bu və hərs tihi nə soxdə hic nigiroşd məhəni „kəcilərə“ xundə vəxd. Hərəkət soxdənbryryt əri urə xutə soxdə və dyl jurə səxd soxdə. Ommo həttə u jə kəm çigərly birə, hərəkət misoxd əri hərs tihi nə soxdə, xundə dərdlyjə çigəhoj məhənirə, u səhət Volodja micarusd ə taraf ən u və, rujə jə təhər tərsly soxdə, muxund: „Omorut ə sər kəcilə gyrgəho“. Mitja əz həmmə quvotihoy xyşdə hərəkət misoxd səxd poju, nə gyrysy gufdirə. Ommo nədinç dəs nəsə vəgyrdə, u dijaş, ə lap jəzuqə səsəvoz, sinəmiş soxdə biror xyşdərə, ədəj xundə: „hiş-dyt əri qə-ri ənç-əq syrg-ho və poj-ho-jurə“. Həcu xundənbu u tə u vəxd ki, cykləi biror əxirdə tob nə dorə, şur-şur hərs tihi nə soxu. Ə jor məni mə cytar çəng mygyrdymgə ə urəvoz, cynki mə hosi birənbryrym əri cyklətərə gyrysyndəi ən u.

III.

Bəbə ə xunə midəbisdoho vəxd u xilos misoxd imu kələtəhorə əz dəs ən i nədinç. U midəbərd Volodjarə əki xyşdə ə kabinet və mypyrsi nuvohojurə. Ommo Volodja həmmişə həmmərə xub midanusd. Uməhəli bəbə sər mygyrd kyhnə nuvohorə, gofhoj latinirə mypyrsi. Volodja çohob mido hic qələt nə birə. Və əgər bəbəre vəxd nisidogə əri urə ə hər cy korəvoz bisdo myxşyl soxdə—məsələn ə şaxmat vozirəirəvoz—u vəxd i imurə əz dəs ən u ambar sokiti nisidso.

Ə hər kor zurba tiqqətly fikir xyşdəre dorə, Volodja şaxmat vozirəirəş sər gyrd əri əz knighoj şaxmati xub, ə tiqqətəvoz vomuxdə, kələ biror xyşdəre xuno. I vozi ambar myxşyl soxdə, dyl jurə məbərd ə dihbən, ə provinsijə və bəqdətə—ə Sibir fyrsorəki jurə və həmcyn ə zagranış giroşdə zihisdəkiş. Ə gimnazijə xundənbuho vəxdhoj xyşdə şaxmat vozirə həz miomo urə ə kələi biror imu Saşarəvoz¹. Nəinki ənçəq şaxmat vozi. Urə xoş omorənbu əri soxdə həmmə əz Saşa dirənbuho vozihə və korhorə. U ambar dusd doşdənbu kələi biror xyşdəre. Cy və cytar misoxdğə Saşa, Volodjaş hərəkat misoxd əri urə xuno soxdə. Əz tovunəj hər cy mypyrsyryt əz Volodja, məsələn: cy vozi voisdə soxu, murovni u ə gəşdə, ə oş şir dəkynyt əri ju, jə nə bugə kərə,—u hə u səhət çohob nido. syfdə jə bo ə Saşa midənişi. Saşa ki, ə həmələvoz hələməhəl çohob nido əri həz. Hərđyjmu midənişirim ə Volodja, mixəndysdim ə ju. Ommo u xəndysdəhojmuş nihşd Volodjarə tərg soxdə u xosijət xyşdəre, u çohob mido: „Saşarə xuno“.

Ə u xotur ki Saşa bu qədərsyz əqylməndə, loiqlyjə, fəhmgərə və ə kor xyşdə səxd tiqqətlyjə kuk, əri Volodjaş əz u sifət vəgyrdəi ambar xəjrly birənbu. U həmmişə ə pyşoj cym xyşdə mivini nuşunəj fəhmgəri, tiqqətly və ə xubə fikirəvoz tapşyrmiş birə korə bəhəm soxdəi, və kələ boçəruqlyirə.

Nəinki ə kor,—ə insonho dənəşirəmun ən Saşaş nuşunəly bu əri həmməjmu. Həmməjmu ambar dusd doşdənbu-

¹ Saşa—Aleksandr.

rim urə, cynki u ambar mihribonə kuk bu və həmin hə ə u vəxd urə dyrysdə, duzə, bəd-bihisobirə nəşə vəgyrdəniho, myhkəmə xosijət vobu. Volodja hə əz həili zu həosi birənbu. Unə-gyrə həmmişə imin və xyşdəre xub gyrdəmun ən Saşa bu xubə nuşunə ərī həmməjmu və illohki ərī Volodja. Syfdə ə Saşa dənşirə, bəqdə əz fəhm xyşdə, Volodja sər gyrd ərī calaşmiş soxdə tərğ soxu gufdirə əz xyşdə l kəmsygrə, və unə gyre jə kəm kəlatə birə bəqdə, mubu gufdirə kl, lmu hic nə dirim həosijətirə əz u. Həmin ə u təhərəvoz u calaşmiş soxd və rasund xyşdəre ə kor boçəryqlyş.

IV.

‘Hələm ə həilə salh ojuş ərī mə ocuq bu boçəryqlyi ən Volodja, ərī ə ojlənməju giroşdənəbuho zindəguni ə kritikərəvoz dənşirə. l çəldə, nədinçə, gujgə jə kəm suk əqylə həil, zu midihə xəndəjə və zəhifə tarafhoj xosijət ən qiroqdəkihore, baz nəşə doşdənəbuho xyşdəre əz kəşə qəhr dorə və ə kəs xəndysdəi, ommo təhno hə u çirəho rast niomo ə u. Xubi tarafhorəş midī ə fikir məgyrd u və joqln ə u təhərəvoz kl, fikir misoxd ə dyl xyşdə: hə u çirəho, komihoki xubi ərī juş ərī vəgyrdə.

Ərī mə omorəniho i bu jəki əz xubə tarafhoj xosijəthoj Volodja. Ə jor mə mundi jə dy vəqifəi, əz tovun komi-

hoki u gufdirənbu: „Mə xəjöl soxdənbryym ə l kor hinər mə murafd gufdirə? Ommo, nəh“.

Hə əz həilli urə xoş nəşə omorənbu əz xyşdəre təhərif dorəi, kələgədi soxdəi,—əz l bədə çirəhoj xosijət urə ambar qəhr omorənbu kələtə birəngəş, komihorə əri tərg soxdə qədəqə soxdəbu u ə rec gof soxdəki ə Ill-myn sjezd ən komsomol. Rasdi, bəbəjmurəş xoş nəşə omorənbu əz odoml xyşdəre təhərif dorəi və kələgədi soxdəi. Cənd qədər imu, və illoh ki Volodja, ə şkolə əz həmmə xub xundənbirimgəş, u jəkirəş təhərif nido, ommo ə dyl xyşdə şori soxdə əz xub xundəimu dijəş ə kələ təməh ən xundəi mənğəsəd imurə.

Ə həilli Volodja ə çəh gyrdə və myrə gyrdə rafdənbu-gəş, ommo hərls nə bisdo ə jəki ən u korhoş, və ə kələtə klasshoj ən gimnazijə xundəki nə ə çəh gyrdə rafd, nə əri ə çələəvoz ə myrə gyrdə. Saşa əz universitet həminon ə kanikul omorəkiş ə urəvoz ə lodkə əri çəsde niraft, mirəfd cykləi bīror imu Mitja, komirəki ambar xoş omorənbu əz sər nikərələj Svijaga ə Saşarəvoz rafdəi əri kyrmho və yzge zindəhojgəj ovirə gəşdə. Saşa myxşyl birənbu ə ilmhoj divəhdani hələ ə gimnazijə xundənbuho vəhdəş. Ə universitet u darəfd ə fakultet ilmhoj divəhdanirə vomuxdəniho. Həminoniş u migirovund korhoj əxdəryşi, həzyr mīsoxd material əri nyvysdə əz tovunəj çirə-bə-çirə nəvlhoj ən həjvonho.

Ommo Volodja dusd nidoşd ilmhoj divəhdanirə. Ə gimnazijə xundəki həvəs ən u vobu ə sər zuhun latini, klassikhorə xundəi, ə sər geografijə, ən istorijə, urə həvəs ju bu əri əz xyşdə çirə-bə-çirə ciho nyvysdə və qədərsyz xubiş nyvdənbu.

V.

Ə 1886-myn sal, Vladimir Ilic ə 16-sələi rəsrəbuho vəxd, ə sər bəxdəvərə kiflət ən Ulljanoviho omo syfdəi gurunə bədi—ə 12-myn janvar ə nokūmi myrd bəbəjmu Ilija Nikolajevic. Aleksandr Ilic u vəxd bu ə Peterburg¹. Əz Saşa bəqədə, Volodja bu kələtə kuk ə kiflət imu. Və

¹ (Imuhoj Leniograd).

ə çovoni ju nə dənıştrə u burbuñd boçəryqlyl xyşdəre: tə-
səlmi dorənbu dədəjə, ambarə hərəket vənorənbu əri ku-
məkl soxdə ə korhoj xunə.

Ə 1887 sal, Volodja ə pəsini klass ən gimnazijə dəbu-
ho vəxd, ə sər kiflət İmu omo dyjymyn gurunə bədbəxdi.
Ə sərbəti ə sər çun padşoh Aleksandr III qəsd soxdəl, ə
Peterburg dystoq soxdə omorəbu Aleksandr İlic. Vladimir
İlic i bədə xəbəre əz həmmə pyşotə şinovusd və ə sər ən
u vəbisdo qərd, əri ə muqojətirəvoz məhlym soxdə ə də-
dəjmu i xəbəre. İni cytar birəbugə u kor. Əz tovun dys-
toq soxdəl Aleksandr İlicə və mə xəhər jurə, i İxdilotə ny-
vysdəgorə, ə Sİmbirsk xəbər fyrsorəbu, ə sər şinox xyşdə
Kaşkadamova jə qohum İmu. U təvəqə soxdəbu əz Kaşka-
damova ə muqojətirəvoz, nokumlsyz xəbər rasunu gufdirə
ə dədəjmu. „Koqozə qobul soxdəmun,—İxdilot soxdəni Kaş-
kadamova,—mə fyrsorum odomi ə gimnazijə, əri Volod-
jarə horoj zərə və dorum ə ju əri xundə koqozə. Səxd
eyrghorə dululu soxd u, və xəjli vəxd gym poisdə ə
fikir domund koqoz ə dəs ju dəri. Ə pyşoj mə dijə u
xəndəgylə nədinçə həil nəbu, u İmuhoj bu kələ odomi:
„I kor əz sukə korləho nİsdi, əxir ən i xub nİsu əri Sa-
şa“,—gufdi u“.

Jə kəm bəqədətə, dədəjmu ə Peterburg rafdəbuho vəxd
əri xİlos soxdə kələi həilhoj xyşdəre, ə gofhoj ən Kaşka-
damovarəvoz, Vladimir İlic cənd bo gufdirəbu: „Məhlym
birəni ki, Saşa jə təhərigə soxdə nİdanusd, məhlym birəni
ki, u joqin hə i çirə mijosd soxdə“.

Volodjarə i bədi xyrd nə soxd, u xub gyrdə danusd dyl
xyşdəre, hə əvəlinərə xuno xub fikir dorənbu ə nubohoj
xyşdə, ommo oburly və kəm gof soxdəniho bisdo, və ən-
çəq ə xunə əki həilho omorəki, hərəket misoxd əri xən-
dundə cyklətə xəhərho və biror xyşdəre, İxdilot misoxd,
zarİfat misoxd ə uhorəvoz, killtləməho mİdo uhorə əri ocuq
soxdə. I gofhorə gof soxdəbu ərlİmu həmlin hə u Kaşkada-
mova, komiki hərə-bir miomo əri sər kəşirə ə təhno
mundə həilho.

Kor ən Aleksandr Ilic əz rasdəkiş, ə bədi vadarafd: urə hisob soxdut jəki əz kələ rəhbərhoj ən ə sər padşoh əri kyşdə qəsd soxdəgorho. Burruryt əri ju kyşdə omorəi və ə 8-ym məh maj 1887-myn sal urə kyşdyt.

Nacalnik ən ə Simbirsk buho gimnazijəə vigovor dorut əri ən u tovunə ki, əz u gimnazijə ə xubə attestat və ə medal syrxiəvoz i çirə „Bədə xətkor“ vədiromori gufdirə. Fikir soxdut ki, xyşdəni Vladimir Ilic biror ən urəş dorə nəjov gufdirə medal syrxi, ommo xundəi ən Volodja, ə qərış ən i 8 sal ə gimnazijə və çohobhoju ə ekzəmin ən pəsini sal həci zurbə byryt ki, hic minkin nə bisdo əri medal syrxi nə dorə jurə və Olga xəhər jurə. U qobul soxd i medalə və darafd ə universitet ə şəhər Kazan ə fakultet juristi. Giroşdut, num hisdytho işurə, „besparədkəhoj“ studentho ə universitet ən Kazan. Vladimir Iliciş bəxş vəgyrd ə qədəqənlyjə gyrdləmə və ə uhonigərov əjəki, vədəşəndə omo əz universitet, fyrsorə omo əz şəhər Kazan ə dih Kokuşkino. Ə i vədəşəndə omorəirəvoz tomom bisdorut salhoj studenti Volodja. Dərhoj ən zəvəri şkolə səxd bisdorut əri ən u. Dədəjmu ərzə dorə təvəqə soxdəngə, vəgyryt gufdirə urə duborə ə universitet, otkaz soxdut—illoh ki, əz u xotur, u biror ən Aleksandr Ilic bu gufdirə. Ə i təhərəvoz ə şkolə xundəi ən Vladimir Ilic burra omo əz 17 salə hımyr ju. Ommo u tə unqəder danandə bu ki, ə u korho nə dənşirə, danusd əz xyşdə, hic kəs ə ju kuməki nə soxdə, varasdə tomom soxdə xundəi xyşdə.

Ə qərış ən i provinsljə birə salhoj xyşdə, syfdə ə Kazan, bəqdə ə Samara, u həmcyn qobul soxd kələ tərəijəj revoljutsioneri. U xund danusd həmmə nyvysdəlhoj Marksə, və ofd rəh xyşdərə tomom ə ldejəj çəng soxdəi klass fəhləho.

U sər gyrd əri fəm soxdə danusdə və vomuxdə zindəguni ən Urusljətə, əri ocuq soxdə danusdə cytar minkinlgə əri girovundə ə Urusljət rəhhoj Marksə. Və, xub ocmiş soxdə urə əri xyşdə, u ə myhkəmirəvoz rafd ə i rəh, polsdə ə sər ju binə noriho partijəj kommunisti, bərd ə pəsəj xyşdə klass fəhləhoj Urusljətə və ovurd rasund jurə ə bəsquni.

A. I. Uljanova.

Pyrssyžo:

1. Cytar xundənu Volodja?
 2. Əri cy həcu səxd dusd doşdənu Volodja Saşa biror xyşdəre?
 3. Cytar qobul soxd Volodja vədə xəbər biror jure dystoq soxdəlrə?
 4. Əri cy tovun hykymət padşohi vədəşənd Vladimir Ulijanova əz universitet?
 5. Ki bu vomuxdəgor Lenin?
 6. Ə cy rasi klass fəhləhoj Urusijət ə zir rəhbərlijəti partijəj kommunisti, jəratmiş soxdəbuhorə Lenin?
-

Ixdilot ez tovunej Byzyrgə plan¹.

I. Өxdəryşcihoj pəncşali.

Asonti əri gufdirə—vokurdə gərəki ə sadhorəvoz taza şəhərho, ə hozorhorəvoz zavodho. Ommo ez cy vokurdə uhorə? Əz əvir vokurdəni nisdiki. Vəs misoxutmi imurə kəpəc, səmənt, şişə əri vokurdəiho? Vəs misoxutmi imurə ohun əri moşinho?

Həzrə materialho Imurə kəmyt, ommo xomə mol gufdiritgə, cənd qədər voisdgəş imurə hisdi.

Əgər işmu, ez pəncərəj vagon dirənitgə ənçəq pələsəho, vişəho və nohurluqho—vədi birəniki, işmu hiciş nə sə dirənit.

Birəhnəjə pələsəho hisdyt gyl, qum, sənq.

Vişəho-hisdyt tirho, pərdyho, qıtho, qojməho, şpalho. Nohurluqhoj torfi—hisdyt tok elektriki.

Əz gyl və qum imu misoxim kəpəycho, ez gyl və tək səmənt, ez rudaj ohuni—ohun.

Xomə mol ə imu ofdə mijov. Və əvəli vəzifə, ez komiki lozimi əri sər gyrdə,—əxdəryşini. Həməl nijov sər gyrdə çəngə əxdəryşisyz, həmcy nıçoş əxdəryşi ədəj giroşdə.

Hər sal imu fyrsorənim ilmlyə əxdəryşciho (ekspedisijəho)ə lap durə çigəho—ə lap durə ulkəho—əz ojlənməj Poljari ə u sər, ə bijobuhoj Kazakstan, ə doqhoj Altaj və Pamir.

Jə dəsədə rafdəni ə jə çigəj Sibir ez nohurlyjə tundraho. Rafdənyt kartsyz, mubu gufdirə ki, gyzəjəri. Odomiho ə sijəhə turlyjə liqobhorəvoz. Nəbugə nidani xilos birə ez mucəkho və murho. Ədəj rafdə jə dəsədə, və ə jurəvoz əjəki, pəs nə mundə hic jə lyngiş, par zərə rafdəni pyşovo „ekspedisijəj“ mucəkhoş. Tundra—hisdı ə təhər təkə buşqov, hic jə təpəl, jə donə dorləş nə vəri.

Həmin ə i vəxd, ə dur, ə taraf dorum ədəj rafdə jə dəsədjəj əxdəryşciho. Rafdənyt ez çilqəhoj doqho, ez karniz

¹ I Ixdilot nyvysdə omori ə 1930-myn sal.

hənoqə divor rafdənihorə xuno. Ə zir pojhoşu—səd met-
ro buşə çığəl. Mitərsi, həjəbo ofdorığə, əsduquhorəş bəq-
də niofut. Ommo əxdəryşci tərs niyo danu. Və odomiho raf-
dənyt, siqmış birə ə həmməj çəndəg xyşdərevoz ə divor
sənql, ə hitijottrevoz vənorə pojhorə ə sər jə kəm burunə
vədiromorə çigələhoj dohorho.

Ə qəriş dəh sal—əz 1919 sal sər gyrdə—Akademi-
jəj ilmi fyrsort səsadi həfdod jək ekspedisijə.

I qədərə ənçəq fyrsort təhno Akademijəj ilmi. Və
cənd qədər əxdəryşciho fyrsorət yzge instituthoj ilmi
Cənd odomiho kor soxdənyt əri ci gəşdə, ə u çigəho, ə
komi çigə ki, qəror biri əri vokurdə rəhhoj ohuni, əri və-
kəndə kanalho, əri binə dəşəndə şaxthoj kymyri, əri vo-
kurdə zavodhol

Ə həmməj ulkə ədət kor soxdə əxdəryşciho.

II. Cy gufdirənyt əxdəryşciho.

Cy gufdirənyt uho əxi? Boçərmış soxdətmi uho əri jə
ci ocmiş soxdə?

Uho gufdirənyt ki, imu hələm bəhəm nəşə danusdənim
ulkəjmurə. Uho gufdirənyt ki, hələm ulkəjmu ocmiş nə biri.

Ə Kərelijə, ə pəsəj ojlənməj poljari, ə hərəj tundraho,
uho ofdət zurbəjə doqhoj Xibinə. Danusdənitmi, əz cyni-
gə i doqho? Əz lap buholyjə mətəh, əz nefelin və apatit.
Nefelin mydy imurə şişə. Apatit mydy imurə superfosfat
—xorirə coq soxdənytho ciho əri səhrohojmurə coq soxdə.
I mətəhho unço hisdyt ə dəh və sad million tonnahorevoz.

Ə bijobuhoj Qjərə-qum rast omorut ə jə çirə haçotbə
təpəiləho. Mugujgə dəvho¹ voziləho soxdə qyc soxdət əz
qum kərypycləho. Voxorundəngə i təpəiləhorə, məhlym
bisdo ki, i qum nlsdi: unço qərişi qum ə gugurtəvoz.
Gugurtə Imu vosdorənim əz Italijə, ovurdənim əz duri,
dorənim əri ən u kələ pulho. Gugurt imurə gərəki həm-
cyn əri koqoz qyc soxdəş, və əri rezin qyc soxdəş. Gugur-
tə şəndənyt ə sər ongur və pəmbə, xilos soxu gufdirə işu-
rə əz zivunkorho. Həjəbo məhlym bisdo, Imurə cənd qə-
dəriş voisd gugurt hisdi gufdirə.

Ə Sibir əxdəryşciho ofdət soda dərijə dəryohcələho.
Danusdənitmi cyigə soda? U hisdi i çirə material, komi-

¹ Dəvho—vellkanho.

syz səhəbu soxdə minkin nısdı. Nəinki səhəbu, gənə ambara cıhojgəş. Sodərə soxdənyt əz mynyk, əri ən i səbəb vəkurdənyt kələ zavodho. Ommo u həzyrlə dəri ə dərjoh-cəho, əncəq vəgirit.

Ə Jakutiya əxdəryşciho ofdət zurbəyə doñorho—əz şəş təbəqəi xunəhoş zəvərtə—əz təmizə mynyk sənqi. Ommo mynyk ə İmu dəryt ə yzgə çigəhojgəş. Əxdəryşciho ofdət ə Jakutiya kələ həçoləə ci --tovuş giroşdəniho kələ, palaşə kristallhoj gıpsı. Sivpənç ə sər sivpənç santimetrho. Həsylə şişəi ən pənçərə əncəq əz şişə nəh. Həzyr vəgi ə pənçərə cəşə.

Ommo xondrilla ə Kazakstan! Xondrilla—i jə təhərə bitmişini. Ə şivhoj xondrilla xundəgorho dyryt jə çirə həçoləə qəməmlho¹. Əxdərmiş soxdut—vədrimo kauçuk. Ommo İmu kauçukə əri zavodhoj rezin qyc soximu ovurdənim əz yzgə viləjəthojgə.

Bəgəm həmmə əxdəryşcihojmu ofdəthorə şumordə midanil

Ommo əxdəryşciho kor soxdənyt nəinki ə vişəho, culho və pələsəho. Ə hər laboratoriyə kor soxdənyt əxıəryşciho. Uho gufdirənyt: həmmərə rafdə gərək nısdı ə hōzor kilometr durl, əri vəxsirə ə zir voruş, dənduhorə kufdə əz xınlıho. İmu inçə, ə sər ən i stol, ə karasdihoj şişəi mijofim əri fabrikho və zavodho buholiyə xomə mol. İmu xutə misoxim zavodhorə əri ofdə xomə mol əz şəndə omorənytho ciho, əz u ciho ki, jəkirəş gərək nısdıtho, əz u ciho ki, hisdytho ə hər çigə do nundətho ə zir pojho.

İni ofdə omo minkini əri soxdə koqoz və kardonə əz qəmiş, nazukə moh itə əz prostoja, usolə pəşm, şəkərə əz şəndəniyə cihoj fabrikhoj şəkəri.

Xomə mol İmure vəssi. Əz tovunəi ən i dyləpəsə birə gərək nısdı.

Ə nohurluqhoj torfi İmu məkunim elektrostansiyəho və myfıysim əz unçə tokə əz təho—tox elektriki.

Əz dohoj jell İmu misoxim koqoz.

Kovil² ə jovşon voromorətho pələsəhorə rundə tum mişərim və uho mydyt İmure təxyl.

¹ Qəməmlho—qərə səqqyz.

² Kovil—num oloq.

Ommo ə zir xori, unço imurə dəri kymyr, ohun, sink, mys. Imu ənçəq imuhojlə sər gyrdəjm əri ocmlş soxdə həmməj ən ihorə.

Pənç sal pyşo imu fikir soxdəbirim ki, imurə ə Stbir, ə bassejn Kuznetski, 250 milliard tonn kymyr dəri gufdirə. Ommo izmu əxdəryşciho unço ofdət gənə 150 milliard tonnigəş. Həci mijo bu ci ofdəi! I bitəv jə doq kymyrini, pənç kilometr hyndyri ju. Cy çirə biriki, i təhər doqə nə dirət?

Nə dirət əz u səbəb ki, kymyr ə ruj xori nəşə vəbirə, tihi soxdə nə omori şələ-şələ. U dəri ə zir xori luqon—ə çərgəhorəvoz. Əz zəvər əxl vədi nəşə birə, dərigə ə zir xori kymyr jə nə bugə nəh. Əri ə u rasirə, xori mijo burov zərə sula soxdə bijov. Ommo i kor u qədər asont nisdi. Nərmə xokə asonti əri sula soxdə. Əgər unço səxdə sənq dərigə? Birəni ki, hic çirə burov pulatiş sula soxdə nəşə danusdə, u vəxd gərək birəni əri sula soxdə ə burov almazirəvoz.

Bassejn Kuznetski cyi! Ə bassejn Kuznetski imu ənçəq sər gyrdəjm əri şaxtho vokurdə. Ommo ə Donbass kor soxdəi jə nimə dəvr ədəj birə. Xub həri, danusdənimmi imu Donbassə?

Nəh, nəşə danusdənim. Imu məçbur birənim əri vəkəndə unço şaxtho, mubu gufdirə ki, gyzəjəri, xub gərək hisdihorə xuno fəm nə soxdə, cy çirəigə çər; kələigə u, qolinigə, ə həmmə çigə jə çirə vəslyjə qədərigə.

Ommo ohun?

Bəgəm imu danusdənbirim əz i cənd sal pyşo ki, ə Niçni Povoləçje dəri gufdirə ohun? Ommo izmu imu sər gyrdəjm unço əri vokurdə kələ zavod—zavod metallurgi ə Xoper. I zavod mydy imurə ə sali 650 hozor tonn cugun.

Həmcyn hə i çirəi əz tovun nəftiş. I pyşoho professor Preobraçenski ofdi nəftə əz u çigə, hic syfdəho fikirış nə soxdətho əri gəşdə, 40 kilometr durtə əz şəhər Perim.

Və xundəgorho gufdirənyt ki, nəft ə imu ofdə mijov ə həmməj durazi rəh, sər gyrdə əz Sredni Volga vadarafdə tə Ural.

Kutəhi gof, həmməj qobuq xori mijo sula soxdə bijov ə „sənçəqlərəvoz“—ə burov əxdəryşciirəvoz. Və əxdəryşi ədəj giroşdə. Ə ambarə çigəho pojundə omorət ə sər xori

poj durazə dəvhoj pulati. I „kopraho“ hisdyt vişkahoj xori sula soxdənytho stanokho¹. Burovhoj pulati və almazi sula soxdənyt xorirə, sula soxdənyt sənqə, giroşdə rasirənyt tə hoşirjətiho, pəhəny birətho ə zir cənd dəh və sad metrhoj „buşə“ həməlsyze nəvlhoj xori.

III. Hər həil şkoləi mijo bu əxdəryşci.

Hər həil şkoləi xəjöl soxdəni əri rafdə ə durə ulkəho—ə Afrika, ə Amerika, ə Hindyston.

Ommo əri cy gərəki rafdə həci I qədər dur? Danusdənitmi işmu u çigəhorə, ə komiki işmu zihisdənitho? Mldanitmi işmu gufdirə ki, hisdi ə çigəhoşmu nohurluqhoj torfi, vişə, dorhoju əri ovodunəl həməl omorəniho, həkluqho, gyl, həməl omorəniho əri kərpyc və əri qobhoj luqi qyc soxdə, qum əri vokurdəiho?

Həlbət, işmu ihorə, nəşə danusdənit.

Əvəli dynjohə gəşdəi, ə komiki işmu mijo burajt əri gəşdə,—u mijo bu gəşdəi ojlənməhoj şahər İşmurə, jə nə bugə dih İşmurə.

Təşkil soxıt ekskursijəho, duzəltmiş soxıt tiqətylə kartəho. Ə I kartəho nuşunə soxıt həmmərə, əri pənç salt gərək buhorə. Xohit əz kələtə hərəməniho və vomuxdəgorho kuməki soxut ə işmu, vomuxit əz işu əri səc soxdə mineralhorə. Əxi işmu hələm nəşə danusdənit fəm soxdə. Ə hisobəvoz işmu səc soxdə nəşə danusdənit tikəj rudarə əz sənq. Ommo ihorə mijo danu əxdəryşci. Və təhno knigho əri ən i korho kəmyt. İnço gərəki xyşdəni juş əri fəm soxdə və dəs zərə.

Ə jor bijorit ki, ulkə, ə komiki işmu zihisdənitho, hələm ocmiş nə bəri.

Ocmiş soxıt jurəl

M. İlin.

Pyrşyşho:

1. Cy gəşdənyt əxdəryşcihoj pənçsəll ə pələsəho, ə vişəho və ə nohurluqho?
2. Cytar ofdut əxdəryşciho gugurtə, sodarə, gipsə, kaucukə?
3. Cytar gəşdənyt əxdəryşciho ohunə, kymyrə və nəftə?
4. Əri cy səc gərəkyt vokurdəihojmurə əxdəryşciho?
5. Ə cy təhərəvoz həllhoj şkoləl birə midanut əxdəryşciho?

¹ Stanok—dəzgoh.

Otrjad.

Kini u rəhgiror
Əjəki vorobor

Rafdəniho rəhə,
Sər juş ocuq-rəhə?

Şəi ju lap suki,
Şovol ju lap kutəh,
Əz joniş dullu ki,
Ojəbləj-ovi ən rəh.
Bəçid ləng vəgyrdə.
Buj juş kələ nisdi.

Tramvajə pojudə
Ju giroşdə hisdi.

Vəgyrdəni
Bytyn kücərə,
Ləng şəndəni,
Ə təhər ən fil.

Xundəni
Məhəni
Racə zil.
Şinov, viniş həri,
Num ju cy ambari:

Səvi,
Livi.
Səməndər,
Həsən,
Nətən,
Əskəndər.

Petjə,
Fedjə,
Həjkanuş,
Həim,
Rəhim,
Sirənuş.

Anja,
Tanja,
Eliso,
Suren,
Ruben,
Hədəso.

Odomiho urə—
Otrjad gufdirə.

Kini u ə qiroq
Ən nikərə ə sətiro
Dəgəşdiho ciploq
Ə zir gərmi ofto?

Duşhoşu
Tovusdə
Əz piletə

Gərmətə.
Gərdən
Və kəmə, r,
Bədən
Hovomər
Ə sığəhi məxvər.
Şovol ju ə çəi?
Əçi bəqədə şəi?
Əçi qobləj-ovi?
Əz tərəf ən cəpi?
Partalhoju bytyn—
Qjirmizinə pusti,
Ə rang zərdə tytyn,
Dijə hiciş nisdi.

Ə məjdü
Mivini—
Şəhər
Codurəi.
Vor-vori zərəni—
Şəhər lərzirəni.
Xunələho
Gyl nə sovusdə.
Ə cubuqləho
Hisdyt bəsdə,
Gujo jəlkəno i təhər,
Ədəj varafdə ə zəvər.
Kucəho
Şəfdə-şəfdi hər loj,
Zihisdəgorho
Birəhne poj.
Odomiho gufdi—
Ə lageri Otrjad.
U kor soxdə sər gyrd—
Həmmə jə bo sad dəs.

Ojlənmərə vəgyrd
Ə durhoş rafdə səs.
Ü rafdə ə mərəçluq
Kura soxdə gijov.
Ə unço sərməşuq,
Gylho ambar tə lov.
Gijovə vəclərə,
Tojho dəcirə.
Odomiho həmmə gufdi—
Kor soxdəniho Otrjadi.

I cy kərvuni omorəniho,
Ə nikərə yzgy m zərəniho?
Ə bəş-tiçə lodkəho
Birəfnəjə matrosho
Ə komanda gyro həşd dəş
Həmmə ə jə səjəq
Hic jəkiş nə poisdə pəs
Zərə-zərə qələq,
Ovə dədorənyt pəsəvo,
İşu omorənyt pyşovo.
Həmmişə ty boş ujoq,
Ə nikərə məboş qoq!
Boş ə xəjəl ən lodkə.
Ü micaru nə bugə!

I cy sərhoi unço
Yzgy m zərəniho,
I cy dəshoi unço
Horoj zərəniho.
I cy şori, hər-ñər,
Xəndə ə hər təhər.
Ə unço dəri—
Guit vinim həri?
Odomiho həmmə gufdi—
Tən şuşdəniho Otrjadi.

S. Marşak.

Pyrşyşho:

1. Ərl cy nyvysdəgor l stixə num norl „Otrjad“ və num nə norl „Pionerho“?
2. Cytar gəjmiş əlrənyt pionerho həminon ə otrjad? Gujlt irə ə gofhoj stixəvoz.
3. Cytar num norə omorl ə stixə lager və cy gufdirə omorl əz tovun codurə vitoqhoj pioneri?
4. Cytar girovund vəxd xyşdərə otrjad ə lager?
5. Ə kominqo bu otrjad işmu həminon? Cytari xəjrljəkor ə kuməki şkolə, kolhoz, zavod girovundə otrjad işmu? İxdilot soxlt əz tovun ən l, və bəqdə nyvyslt.

PƏNÇ ŞƏVHO VƏ RUZHO.

Pyşoj ə qovrə dənorə
Hymyrluq əz qəd zindəho,
Ə Kolonnijə zal norə
Jurə pənç şəvho və ruzho.

Rafdət xəlqho dəsde-dəsde,
Bəjdoqhorə pyşovo bərdə,
Dirə orden sinəj jurə,
Sypənç əlriho sifət jurə.

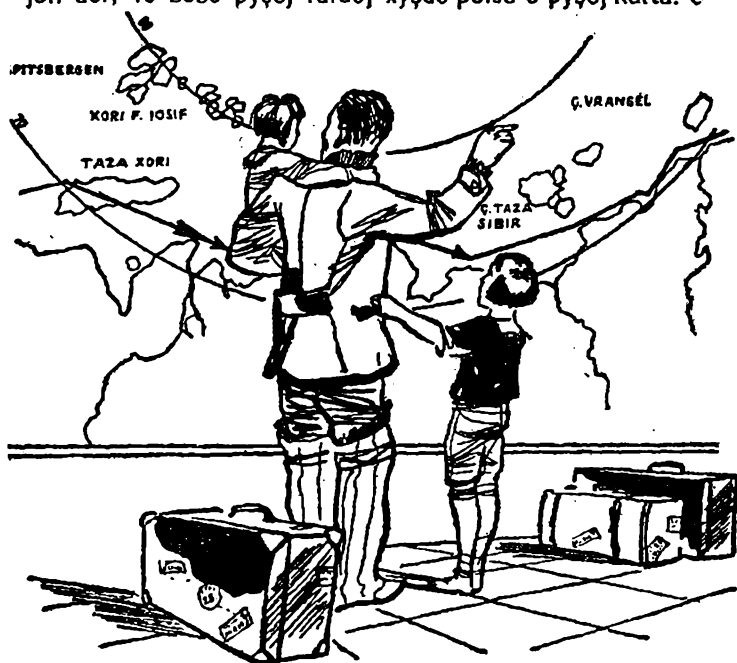
Rafd həmmə moxluq ən Moskov
Ə zir lap guçlyjə suzov,
Ə xyşdərəvoz u gujgə
Jə bəxş əz gərmiş bərdigə.

Pənç şəvho moxluq ən Moskov
Nə varafd cym işu ə xov.
Moqbun bisdo dənışlrə
Mənglş, qərəvul şəvinə.

V. İnəer.

Ə hərəj xiniyə çilidho.

Bəbə rafdənəbuho ruz, sər Iga ə guçəvoz rasirənəu tə Sofunijə okean Poljari ə karta. Ommo Ljuda dəşəş tik mygyrdgə nirasl... U midanəsd rəsundə dəşə ənçəq tə Sijəhə dərjoh. Ommo Sijəhə dərjoh ə karta nə vobu. I bu kartəj ən xiniyə dərjohho. U karta dululu bərəbu sar, ə jon dər, və bəbə pyşoj rafdəj xyşdə poisd ə pyşoj karta. U

vəgyrd Ljudarə ə qyçoo, ovurd ə jon karta və burbund ə əngyşdəvoz dərjohho və okeanhore.

—Inl imu cytar rafdəniniygə,—gufdi bəbə. Əngyşd ən u giroşd sər gyrdə əz Leningrad, əz sər dərjoh Baltiki, əz jon jodə ulkəho, əz sər dərjohhoj Nəmsi və Sofuni, əz sər Sofunijə dərjoh Poljari, giroşd əz quq şar xori ə ojlanməj xorihoj sofuni və poisd ə sər Sokitə okean.

—Ini imu i çira yzgy m zərənlim, gufdi bəbə və moc soxd Ljudarə.

Bəqdə u səxd qəl gyrd lgarə və vəgyrd cemodanə. Ljudarə nə voisd hərzo dy bəbərə. Vini ən u qyç diromo və lovhoj ən u bisdo həci:

—Dənişit, həllho, — gufdi bəbə, — inço məsy z naz-buz məsoxit və dədəjə qəhr mədit. Mə hə u səhət həmmərə ə radlorəvoz midanum. Əgər xub bisdoritgə, mə ərişmu xubə bəxşəho mijorum...

Ljudarə dija girlsdə nə voisd. Lovhoj ən u imuhøj bisdort həci:

—Bəbə, — gufdi u, — əxi unçigə hə çilidho, çilidho mu-bu... Ə bə, danusdəni cyigə, bijor əri mə jə cyklə tikələj poljus Sofunirə, dəniş əzini mursijə çilidlə.

—Ə xyşdəni poljus imu nibošim. Imu əz jon ju migiro-rim. Ommo çilid poljari əri ty nəminkin mijorum.

—Rimiz siprə xyrsiş vovoşgu ə sər çilid-o, — zijod soxd ə sər gofhoj ən u lga.

—Çilid, rimiz siprə xyrs vəri, — duz soxd urə Ljuda.

Bəbə rafd. U bu təhərifməndə safarci. U gəşdəbu həmmə xoriho və dərjohhoj sofunirə. U yzgy m zərəbu ə çilid-burhorəvoz, par zərəbu əz hovo i ə ajroplanhorəvoz, am-bərə zimisduho zhisdəbu ə bəjə zərə çizriho. Ommo u ə un-ço hic qəmgyn n bəisdo. U dusd bu ə həmməj dynjohəvoz, ə u xotur ki, u bu lap xubə radioci və gof soxdənbu ə radio ə həmmə ulkəhorəvoz.

I karaz bəbə rafd ə rəh çilidi ə sər kələ paroxod „Ce-ljuskin“ vənyşdə. Paroxodə bərdəgor bu lap xubə kapitan sofuni — Voronin.

Həmməj poxodə komand soxdəgor bu kələi nacalnik ən Kələ sofunijə rəh dərjohi—Pro-fessor Otto Julje-vic Şmidt.

Ə i təhərəvoz gami „Celjuskin“ hə ədənbu yzgy m zərə durtə və durtə, əz dər-joh ə dərjoh. Ə gazethoş əz nomer ə nomer dofus zərən-

mundə rardəki ə skolə, u hər karaz mypyrsi əz dədəj: „Bəbə ə çəl?”— „Ə Siprə dərjohi”, çohob mido dədəj və kələ-kələ muxund gazetə. Bəhzi vəxd bəbə ə radiatorəvoz şolum myfyrso əri lga və Ljuda.

Jə karaz səbəhmundə dədəj vəgyrd gazetə, həjəbo dur domoqlı və sipi bəndo. lga şinovusd cy səs buğə rasi ə gazet. l səs gurunə hərs dədəj bu ofdorəbuho ə sər koqoz.

—Paroxod puc biri,—gufdi dədəj—çilidho əzmiş soxdət paroxoda. „Cejjuskin” batmiş biri.

—Bəqədə bəbə cytar?..

—Həmmə xəlqə myhlət bəndo əri furamorə xilos bəre ə sər çilid. Ənçəq jə odomi batmiş biri, mundəihøjgə ə sər çilid vəryt.

—Uho ə unço cytar miboşut?

Və lga dənışı ə karta. Dədəiş, Ljudaş... Həmmə dənışryt ə karta... Ə kovrə rangəvoz kəşirə omorəbu unço xinikə dərjoh poljari.

Uho ə unço cytar miboşut?..

Ommo bəbə, xyromlyjə radloci, moqəbun nəsə birənbu. U nyşdəbu ə cyklə codurə vitoqləj rəhi, gərm soxdənbu ə koh ləhərəvoz bəlsdə əngyşdhoj xyşdəre və şişirənbu ə sər əcor apparat xyşdə. Ə həmməj dynjoh lov birənbu: ti-ti-ti-ti, tr-tr-tr soxdəl ən u... və həmmə odomiho ə SSSR, və cyklə Ljudaş, və xyşdəni hərməh Stalinış ə təşnə tamaruzirəvoz ədənbəryt guş vənərə, xundə və guzət soxdə dənışirə, cy xəbərho myfyrşygə radloci əz sər çilidho.

„Həmmə salaməti. Mogordum ə ijun,—ə imidlytrəvoz məhlym soxd ə xunə sokitə, durə, xyromə səs radloci,—tr-tr-tri, ti-ti-ti... Mogordum ə ijun”.

Və jə kəm bəqədəjgə xyşdəni bəbə şinovusd ə radio və xəbər rasund ə professor Şmidt və qəjri hərməhhoj xyşdə kl, həmməj ulkəj Sovetho vəxyşdət əri kuməkl sox-

də ə lşu. Vədiromorət ə kuməkişu paroxodho və çilidburho. Ədət omorə aeroplanho və diriçablho. Ə rəh ofdorət səghorə dəbəsdənytho nartho¹ və aerokirşəho².

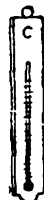
Imuhoj əvəli kor Iga bu səbəhmundə gazet vəgyrdəi. Pyşotə u, pyşoj ə şkolə rafdə, mividovusd ə kl pənçərə və midənisi ə gradusnik:

„Şəzdəh gradus bə-jəi!—horoj misoxd u. Mə imburuz ə çəsdə raf-dəniny. Çilid, xubə çilidi!“

Ommo imuhoj u midənisi ə gazetho, və dərdly mugufdi:

„Cyl gradus bə-jəi...“

Çilid gənə cat biri...“

Dədəj ləqər əisdo, u nəşə xisirənbu şəv, həmmişə dy-ləpəsə bu. U midənisi ə karta və ox mokoşi. Igaş ambar qəmly migəşd. Və Ljudəş sər gyrd naz-buz soxdəirə. Ən-çəq bəbə, xyromə radioci, dərd nikəşi ə sər çilidho. U ə radiatorəvoz myfyrso dyl dinçə və xəndəyə telegrammho:

„Cytari bərasihoj Iga ə şkolə? Ljudə hər ruz təmiz soxdənimi dənduhorə? Mə inço hər ruz təmiz soxdənym. Di jə slprə xyrs zərəjm. Çilid poljari joqin mijorum“.

Dədəj çohob mido:

„Xurit xyrsə nyş ə çun işmu, Iga—bəxyşly birə zarbə-clni. Xundəni ə „lap xubə“ otmetkəhorəvoz.“

Bəqdə omo rasi syfdəi şorijə ruz. Çovonə ljotcik³ Lja-pidevskij omo rasi ə aeroplanəvoz ə lager çilidi ən şmidt.

¹ Nartho—duzə sukə kirşəho, ə komiho ə sofun dəbəsdənyət səgho jə nə əugə govkythorə.

² Aerokirşə—jə çirə kirşə, ə təhər aeroplan ə pyşoju propeller vət, gəşdə-ni əz sər vərə lap zu.

³ Ljotcik—aeroplanci; aeroplane gərdundənitho odomi.

Ljotcik vanyşund a aeroplan xyşda zanho—celjuskincihoh va dy hãilhoj—celjuskincihora: Allocka va cykla Karinara, komlki hasyl omorabu a sar darjoh va hãlãm hic nãsa danusdanbu xori cyiga. Ura hic xoriş gærak nãbu, cynki u hãlãm rãh rafdaş nãsa danusdanbu. Ommo çoborda Ljotcik Ljapidevskij ovurd ura a uhonigãrãvoz a xyşgi, ari en u xotur ki, cykla Karinala vomuxu gufdira rãh rafdãra ez sar qoima xori Soveti.

U ruz hãilho duzeltmiş soxdãbyryt şiro va adãnbyryt xunda:

Ox ty, çilidi—suzovi,
Mara a sar okean.
Mara a sar okean.
Hãrcyş bisdo a okean
Ez hovo mijov aeroplan.

Hã u ruz a mãhãlã sar gyrdã omo kãlã racã vozi xilos soxdã celjuskincihora. I vozira adãbyryt girovunda lga va hãrmãh ju Petja—Xuruz. U bu kuk hãçiqãtã ljotcik. U bu kãlatã hãil a mãhãlã. E sar kãlã tãpãi çilidi va vãrf a miglãj mãhãlã ez qãcor va cubuqho vokurdut la-ger Őmidã.

Hãsiã dvornik Xariton omo, vaçohund çarura va ho-si bisdo a tãhar zyhãe.

—Mã işmura! - horoj vãgyrd u.— Hãjsãhãt furajt ez sar kuc çilidi! I cy vozini? Eñçãq vãrfã lov soxdãnit.

Xaritonã vobu kãlã ruşho, ommo a professor Őmidt jã tikãş uxşãş nãsa zãrãnbu... Hãilho qãhri birã furamorut ez sar tãpãi vãrfi. Ommo a i vãxd ez kor vogoşd qun-şi Fjodor Jegoric. U zihisdãnbu a jã xunã a lga va Ljudãrãvoz. Fjodor Jegoricã hãmmã hãilho lap dusd doşdanbyryt. Uho urã hisob soxdãnbyryt kãlã usda a korhoj poljãri, unã-gyrã ki, u hãminon dusd midoşd sãrinirã a sojãi, mihãnçi çilidã kvasã va qirnoq misoxd hãilhora a moroç-nirãvoz. Fjodor Jegoric vãdiromo ari hãilho.

— Cyi ty vozi hãilhora vacarundani? E vãrf hãjf omo-rã tyra?

— Ojodãsyzini—horoj soxd Xariton.

Fjodor Jegoric nãznik bisdo ez hãilho va jovoşlãj gufdi a işu:

— Zarat nisdî, h ilho. U   imu zyhb r  xunoi: mijov, miz ny, həmmərə tur-t miz misoxu,  v qi misoxu v  b q-də sokit mubu... myxysy. M , h ilho, pyşotə hovo  ruz-gor  m hlym soxdəgor i mu miboşum. M hlym misoxum   i mu; k j mubug  vozir , k j n h. Rafd i  n u  z p n- er j m  vədi birəni.

Və  z u ruz voz vozi  n uho migiro d h ci: Fjodor Jegoric m diromo   bolxun v  mugufdi:

— Hovo xərəbi, covquni v  zyhb   d j birə. Ci dir  n -s  birə.   aeroplan voz  z hovo g  d  nibu.

H ilho mivarasyryt ki, hosij  Xariton  d j omor  guf-dir , vir h dor  g r ki.

Ommo ambar  v xdho Fjodor Jegoric, cym zərə mugufdi:

— Hovo lap ocuqi, t mizi:   aeroplan voz  z hovo  g  d  mubu.

U v xd  h ilho s r mygyrdyt  ri vozi soxd .

 xird , ljotcikhoj soveti, giroşdut  z h r j covquni v  zyhb ho, v  xyromə radioci zarif t soxd   h mm j dyn-joh ki, „vokurda omori” r h  viri minigi   h r j lager  midt v  Vankarem”. Qjucoq  ljotcikho  nd n ryryt sıx-də xorirə v  furamor n ryryt   s r g  d niho  ilidho. Gurunə apparat mijosd k  ir  b rd  omor   z s r k m ndhoj çilidi.  ilid h zyr bu  ri xyrd birə. Ljotcikho girovundut celjuskincihor    s r xy g  xori.  xiri u ruz   s r xori girovundə omoho bu k jfsyz  professor  midt.   s r  n  ilid vomund 6 odomi. Və məhlymi ki, xyromlyj  radioci mund un o lap  xiri.

Lap dir v  torik bu. Ljotcikho gof dor ryryt  ri v g  d    i s b hig  v  v gyrd  həmmərə.

Ljotcikho rafdyt   aeroplanho vənyşdə.     odomiho v  h  d s gho mund ryryt   bu  birə lager.   v bisdo, v    s r dərjoh Poljari v diromo asdaraj Poljari¹. U və-

¹ Asdaraj Poljari—  asmu  ig j xy d r  hic d gi  nəsə soxdəniho asdara.   u gyra danusdənyt taraf gorizont .

diromo ə sər Moskoviş, və odomiho ə Moskov, dənişirə ə asdaraj Poljari, fikir soxdut əz tovun şəş qucoqho, nyş-dətho ə sər çilid...

Iga xəjli vəxd xisirə nə danusd u şəv. U fikir soxd əz tovun cy tərslynigə şəv ə sər çilid vəbirəi... Ə ojlənmə, sərsonə xuno, ədət gəşdə bədə, tiçə çilidho.

Iga dəgəşdəbu cymhoju hərzo. Ə pyşoj ən u həci omo ki, ə qəriş xunəş çilidho ədət gəşdə gufdirə. Ommo u bu yşyq giroşdənəbuho avtomobilho, komihoki rigaz şəndənbryt ə sər bun.

Səbəhimi ə həjot ə sər çilid vozi soxdəi nəşə vədiromorənbu. Sinəmiş soxdut əri ə sər siprə xyrsho ə ovzəni rafdəirə vozi soxdə, ommo dədəj Xuruz vədiromo və gufdi ki, ixdiyor nidy əri dəşəndə mujlyə pusd xyrşə ə sər malədiyə çilid. Gyrdyt səglə Şturmarə və voisd işurə dəbəşdyt urə ə kirşə, ommo Şturma qəhri əisdo.

— „Mə poljar-r-r-i nisdym, mə məhəl-l-l-l-ə-inym!“—ravusd u və hənç gyrd Xuruzə əz əngyšd ju. Birdən vokurdə omo pənçərəj ən vitooq dədəj. Sərə əz pənçərə vədəşəndə, dədəj hərəj soxd ə şorə və zinglyə səşəvoz:

— Həilho, tə əxir midanit vozirə. Lager ə sər ju vobuho tikəj çilid buşi. Əxiri odomiho par zərə rafdət əz sər ən u. Və lap əxiri danusdənitmi ki birigə? Nacalnik Bobrov, kapitan Voronin və səbəjmu, xyromə radioci. Və dədəj xund teleqrammarə: „Əxiri ədəjm çiro birə əz sər çilid. Lager Şmidt diyə nisdı. Suxd varasd əxiri uçoq. Ə sər buşə çilid ə vişka vomundi ənçəq qirmizinə bəjdoq sovet“...

Ə ijun, cytar gof dorəvuhorə xuno, xyromə radioci vogaşd ə Moskov. U omo ə həmmə celjuskinciho və ljotcikhorəvoz—igidhoj Sojuz Sovetirəvoz. Həmməj Moskov vədiromo ə pyşorəhi ən igidho. Radioci, ə bənkəj şişəi donorə, ovurd çilidləj poljari. I bu jə tikə əz u çilid, ə sər komiki celjuskinciho zihisdəbryt dy məh nim. Ə çilid

bəjə zərəbu vomundə kələ qərməq — rimiz pənçəhoj zərə omorə siprə xyrs. Bəbə səxd muqojət birəbu əz u çilidlə. U ovurdəbu urə ə samoljot, ə sər səgho, ə paroxod və vogun. Ə hər çigə bonkərə doşdəbu ə qəriş çilid, bəxşə həl nə bu nə ryxy gufdirə. Və u çilidlərə, hə həcu həl nə birə, cvurdəbu rasundə tə Moskov, doşdə urə ə jə çirə çilid dəbirəniho bəşqəjə vogun.

Bəxdəvər, xyrom omo bəbə ə xunə. Ljuda və lga ə şorijə səsəvoz vəçəhisdə-vəçəhisdə vodovuşdut ə ojlənməju. Hərduşurə lap voisdənbu danusdə, ovurdimi bəbə, ə gərdə vəgyrdəbuho çilidə, ommo hyrmət soxdə nə pyrsyryt hələm, səbur soxdə, guzət soxdut poisd. Birdən bəbə sərə tik gyrdə, gufdi:

— Poit! Bonkə ə çəi?

Bonkə norə omorəbu ə xori, ə jon cəmodan. Radioci səlt furmiş soxdəbu rafdə urə. Gərmə cyşməj ijuni gərm vorovundəbu bonkərə və unço lap ə konləju ə ruj ovlə ədənbu. yzgyrn zərə kələ sijəhə nəxy.

— Gi iş tyrə tikələj poljus sofuni! həl biri...—gufdi bəbə.—Ox, cytar əxl, i çirə, məl..

— Zaral nisdı,—fis zərə gufdi lga.—Nəxylə əxirki həl nə biri.

Ljuda qəhri bisdo kəm mund gyrysı.

— Jə minutlə poj,—omo səs qunşi Fjodor Jegoric.—Bonkərə dit ə mə... Mə hə i səhət.

Və u vəgyrd bonkərə, vodovusd ə xunəj xyşdə. Jə kəm bəqədjə, u vogoşd və no ə sər stol ərəq soxdə bonkərə. Əz həmmə jə ox vədiromo; ə bonkə dəbu çilid poljari, ə ruj çilid bəjə zərəbu vomundə nəxyj xyrs.

— Şirovit,—gufdi radioci.—ə dynjoh myhy-cyzot nəsə birə, ommo işmu cytar soxdit əxi irə?

— Lap asont,—çohov do Fjodor Jegoric.—Mə usdaj korhoj xiniktym. Mə kor soxdənym ə zavod çilidi. Unço qyc soxdənyt xyşgə çilid iskus-tvoi. Ə u 70 gradus xinikt dəri. U çirə çilidə mu-bu ə çibiş gərdundə. U həl birəni, ommo tihi

nəsə birə, ə əvir carusdəni rafdə. Əgər jə tikəj ən u çilidə dəşəndigə ə ov, ovə hə u səhət bəjə mi-zəny.

İnço həmmə cək zəryt. Bəqdə bəbə hə jə birdən dənişi ə lga.

— Həri, lga, poj ə pyşoj karta,—gufdi u. Sər lga imu-hoj rasi lap ə poljus sofuni.

L. Kassil.

Pyrsyşto:

1. Əri cy kor rafdəbu „Celjuskin“ ə dərjoh Çilidi?
2. Cy kor omo ə sər paroxod „Celjuskin“?
3. Cy kor soxdənbu radioci ə sər ən çilid?
4. Cy təhər əz sər bərdənbu u vəzifəj xyşdərə?
5. Cy təhər ə fikir ən celjuskinciho birənbu kiflət ən radioci? İxdilot soxıt çiro-çfro əz tovun zən ju və ən həil-hoju?
6. Cytər əçigə ovurd bəbə diləg ən həilhoj xyşdərə?
7. Cy soxdəbu partijəjmu və həkymət Sovet əri celjuskincihoə xilos soxdə?
8. Cy num bəxyş dorut partijə və həkymət, celjuskincihoə xilos soxdutho, çovordə ljotcikhora?

Tapşyryqho:

1. Nyvysit ə kutəhə təhər ə jə gofəvoz:
 - a) *Viləjətho və dərjohhoj lap giroqi sofun.*
 - b) *Ə radiatorəvoz fyrsorə omorəniho telegramm.*
2. Num dit hər bəxş ən i İxdilotə və nyvysit ə dəfdər-hoşmu.

Çilid.

(Kutəh soxdə omori).

Mə 14 salə mibisdorum. Xoləjmu azarly birəbu. Şyvər xoləjmu məşədi Zylfyqar ə jə duxdirəvoz, ə sər jə kyhne fəjtun vəri, omorut. Duxdir xoləjmurə fəm soxd və şyvər xoləjmu ə mə jə kəpik do və gufdi:

— Bala, zu boş, məpoj, vodov bura jə kəpikluq çilid vosdo tijor.

Əz i tarafığə dədəjmu ə hyrşəvoz horoj dəşənd:

— Diyə əri cy poisdəj? Əxi ə ty gof gufdurut, zu vovov bura əri çilid!

— Məhlym bisdo ki, hələtə duxdir bujurmış soxdı əri ə sər azarly, dir nə soxdə, çilid vənərə.

Mə rafdym ruja bazar. Dədəjmu əz pəsə ədənbu gənə horoj soxdə:

— Ə Musa, ty çun xudo, zu boş, həjsəhət çilidə bi-jor-h-o-o-!

Rafdym ruja bazar. Rəh mə əz pyşoj qopuj hoçi Bajramiho bu. Səghoj hoçi Bajramə və Şirəli kuk jurə əz zurəvoz ə mərəvoz dyşmənjatışu bu. Hər voj giroşdə jə mijosdum ə sər səgho sənq şəndə jə nə bugə ə Şirəlirəvoz çəng gyrdə. Giroşdəki jəkl ən ihoş ə mə rast nə omo. Pənç gyrvənkə birəni çilidə vosdərə ə xunə vogəşdəki, səgho omorut ə sər mə.

İşmu mənit ki, mə əz uho tərsirənbyrym... Həm ə vihtəj səgho, həmigə ə vihtəj Şirəliş vəromorənbyrym. Çilidə ə xori norum. Ə dəş mə jə kəm sənq vəgyrdə şəndym ə sər səgho. Şirəli ə səs vədiromo. Ə sər Şirəliş jə cənd sənq şəndym. Şirəli, ə mə dənişirə, juş sər gyrd sənq şəndərə. İmu həm sənq ədəjm şəndə ə sər dy-jəkl, həmigə ədəjm jəktərə nifri soxdə.

Mə Şirəlirə səxd nifri soxdum; uş mərə nifri soxdəki, bəbəj ən uho səsə şinovusd vədiromo əz guş ju gyrd kəşi.

Mə ə binəj divor giroşdə nyşdym. Dyl mə əz təşnəi ambar ədənbu suxdə. Kəm mundəbu ki, ə xori hisdiho çilidə ə buqoz mə voqunum. Çilidiş ə xəjol kor xyşdə—ə xəjol həl birə bu. Xyşdəre doşdə nə danusdum. Ə dəş mə dəbuho sənqəvoz çilidə xyrd soxdə ə ləhtəj mə voqundum. Ə xori ə kələi jə sis mundəbuho çilidə, vəgyrdym ə dəş mə əri bərdə əri xoləjmu. Ə i vəxd Şirəli ə taraf mə omorə səs soxd:

—Ho, quduqlərə xuno tərsiri virixd-hol

I hic xubə gof nə bisdo. Şirəli ə mə cyş mugufdigə mə ə guş niğyrdym və çilidə əri xoləjmu miovdurdum.

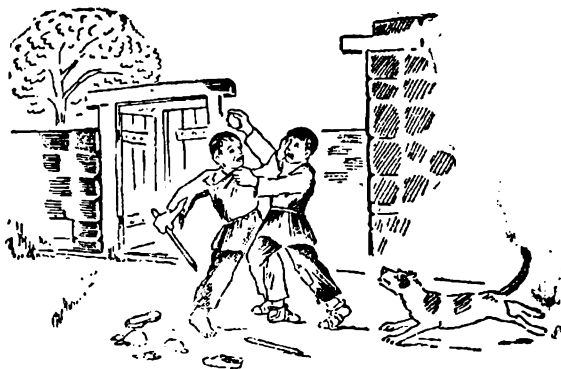
Ənçəq Şirəli inçə xubə gof nə gufdi. Vogəşdym pəsəvo.

— Ədə, kuksəglə, mə əz cyj ty tərsirənym?

— Kuksəgiş tyni, jəkigəş!

Imu sər gyrdim əri əz jəki nəznik omorə. Ə dəş mə dəbuho tikəj çilidə məərə voisd ə xori bynym, ommo dəş məərə lov soxdəki dirənym ə çigəj çilid ə dəş mə jə ləpəj cojxur birəni xinikə ov dəmundi. Çilid inço həl bisdo varasd. Imu əz jəki nəznik birə kəşirilm əz jəxən jəki. Xəjli jəkirə kufdə bəqədə, dirənym, mə ə qıçoq jə kələ mərd dərym. Mə əz dəş ən u çiro birə, voja soxdum gənə ərl ə sər Şirəli rafdə. U vaxdi myşd ən klnigə hyrş məərə pojund.

I myşd bu myşd ən məşədi Zylfyqar—şyvər xoləjmu. U məərə jə karazigəş dədy gufdirə, mə sər gyrdym ruja xunə əri virixdə. Poisdənym pəsəvo, dənişiryım. Dirənym ə pəsəj mə omorəgor nısdı.

Joqin ki, u ə bazar əri çilid vosdorə rafdəbu.

Əz utanmişi ə jon xoləjmu rafdə nə danusdum.

Dədəjmu məərə əz dur dirə qərqyş soxd:

— Çigər ty suxo, çigər ən I fəqirə azarlyjə zənə suxundihorə xuno.

Jə cənd ruz bəqədə xoləjmu myrd. Mə u ruz hic nə gırlısdym. Ənçəq jə ci əz jor mə nıvadarov. U cış çilidi.

Həminon ə hərəbəho kərpəcə xuno siprə çilidə dirəki, xolə ə jor mə ofdorənbu. Jəzuqə xoləjmu ə ataş qyzdyr-

mərəvoz myrd. Əz myrdəju dy ruz pyšo ərl ja tikə çillid həsrət mund. Kini təxsirkor? Hələttə mənym.

Bəlki məş təxsirkor nə byrym, yzğəho byryt.

Pəsg yzğəho kini? Mətləb mə əri çohob ən i çirə pyr-syşhorə dorə və i çirə məsələhoj tərəjjairə vokurdə nisdı. Rasdı gof ini ki, inço hic ja mətləb nisdı. Ənçəq səri hər bo həminon ə hərəbəhorəvoz əz kucəho çillid giroşdəre dirəki, 14 salə birə vəxd, ə səghorəvoz ə çəng mundəi və azarlyjə xoləjmurə əri ja kəpikluq çillid həsrət hişdəl ə jor mə mijofdo.

Həil byrymho, əqyl mə nəsə burranbu. Kələ birəngə i ovholət çillid ə jor mə miomoki, əri mə ja dərd mibisdo.

Molla Nəsrəddin.

Pyr-syşho və tapşyryqho:

1. Num ən i İxdilət „Çillid“ ərl cy norə omorı?
2. Çillid ərl cy gərək bu?
3. Həil çillidə ovurdə ə xoləj xyşdə ərl cy nə rasund və cy bışdo əxir ən u kor?
4. Ə fikir İsmu kini inço təxsirkor, xyşdəni həil nə buğə ja korigə?
5. Pyşotəho həilhorə cytar ədəb dorənbryt? Burəunit xərəbi tərəf ən u çirə ədəb dorəirə.

Çəsdəi.

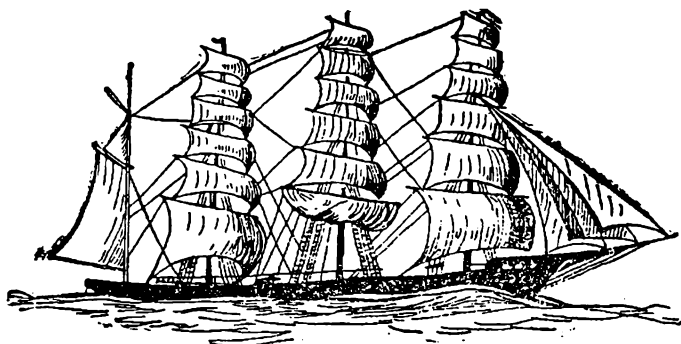
Jə gəmi ojlanməj dynjohə gəşdə, ədənbu vogaşdə ə xunə. Ruzgor sokit bu, həmmə ə gəmi vəzirəgorə xəlq vədiromorəbu ə sər paluba¹. Ə minci xəlq ədənbu cərx xurdə ja kələ məjmu və həmmərə myxşyl soxdə. U məjmu xyşdəre ja təhər qəd-qud soxdə, çəsdə, sifət xyşdəre xəndəjə nuşunəho soxdə, ə zuhun xəlq misoxd, və vədi bu—u danusdənbu ki, ə i korhoju dənişirə, xəlq myxşyl birənbu və unə gyre dijəştəş ə həvəs ofdorənbu.

U çəsd omo ə jon duvəzdəh salə həil, kuk ən kəpitən gəmi, kəşl vəgyrd əz sər ən u kiləh jurə, vəno ə sər xyşdə və zuri-zuri voşənd xyşdəre ə mact² ən gəmi. Həm-

¹ Paluba—zəvərli bəxş ən gəmi, sroj gəmi.

² Mact—durəzə sutun ə gəmi vəstirəniho, ə komiki kəşirənyt jəlkan ən gəmirə.

mə xəndysdyt, ommo həil kiləhsyz mundə nə danusd cy soxugə: xəndy jə nə bugə girisy. Məjmu varafd nyşd ə

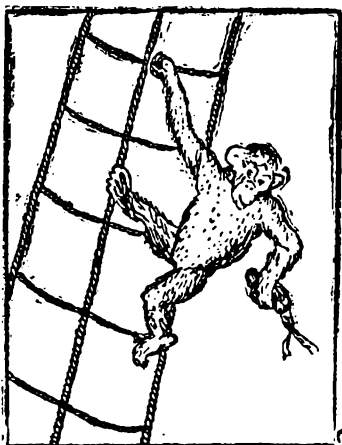
sər syfdəi təxdəj ən mact, vəgyrd ə dəs kiləhə və sər gyrd əri ə dənduho və pənçəhoj xyşdərəvoz para-para soxdə urə. Mugujgə u ədənbu qəhr dorə həilə, burbundənbu ə taraf ən u, sıfətə ryxşəndijə təhərho soxdə. Həil bulə do urə və həroj soxd ə sər ən u, ommo məjmu dijəş zijodtə ədənbu tyr-tyr soxdə kiləhə.

Matrosho dijəş kələtə xəndysdyt, həil qirmizi bisdo, və-kənd pinçəkləj xyşdərə və varafd ə pəsəj ən məjmu ə mact. Ə qəriş jə minut u, rasarə gyrdə varafd ə sər syfdəi təxdəj mact; ommo məjmu, əz u dijəş çəldtə və zutə buho, həmin hə u vəxd kəjki fikir soxdəbu əri parundə kiləhə, dijəş-təş zəvər varafd.

—Virixdə nidani ty əz dəs mə!—həroj soxd həil və varafd zəvərtə. Məjmu gənə furmundə vəbərd urə ə pəsəj xyşdə, varafd dijəş zəvərtə, ommo həil ə qəhr ofdorə, pəs nəsə mundənbu əz məjmu. Ə i təhərəvoz məjmu və həil ə qəriş ən jə minut varafdyt rasiryt tə lap zəvəri çigəj mact. Ə unço məjmu duraz bisdo və ə pəsəi dəs xyşdə-rəvoz rasarə səxd gyrdə, dululu soxd kiləhə ə bəşləj ən əxi-ri təxdəj mact, xyşdən ju varafd duz ə quq mact və əz unço gənə xyşdərə qəd-qud soxdə, dənduhoj xyşdərə bur-

bundə, ədənbu şori soxdə. Əz mact tə başləj ən kiləh dulu-
lu buho təxdəj mact, dəbu
dy gəz durazi, unə gyre
kiləhə əri əz unço vəgyrdə
minkin nə bu tə rasa və
mactə əz dəş hərzo nə
soxdə.

Ommo həil zurbə ə hy-
çət ofdo. U hərzo do mac-
tə və vəno poje ə sər təx-
də. Ə sər paluba poisdəgor-
ho həmmə ədənbyryt dəni-
şirə və xəndysdə ə korhoj
ən məjmu və ən kuk ka-
pitan; ommo dirəngə ki, u
rasarə əz dəş hərzo do və,
ə dəşorəvoz ləj-luj xurdə,
poje vəno ə sər təxdəj
mact,—həmmə mat bisdo-
rut əz səhm.

Həttə poj ən u cəmysdə u mlofdo və ə sər paluba voxur-
də parçə-parçə mibisdo. Ommo, əgər poju nicəmysdğəş,
tə əxir təxdəj mact rafdə rasirə kiləhə məgyrdğəş, əri
ən u cətin bu carusdə və pəsəvo vogeşdə omorə gənə
tə mact. Həmmə səs nə soxdə dənişirəbyryt guzət soxdə,
cy mubugə.

Birdən ə qəriş xəloq əz ki bugə jə boçəh vədiromo əz
tərs. Əz u səs həil ə xyşdə diromo, dənişi dərəvo və sər
gyrd əri ləj-luj xurdə.

Həmin hə ə i vəxd kapitan ən gəmi, bəbəj ən i həil
vədiromo əz kajut¹. Ə dəş ən u dəbu lufəng, komirə və-
gyrdəbu əri cəjkahorə² zərə. U di kuk xyşdəərə ə sər mact
və əlydsi qəraz gyrd ə sər kuk, horoj soxd: „Ə qəriş ov!
Zuboş çəh dəşən xyşdəərə ə qəriş ov! Nə bugə mizənym
ə tufəngəvoz!“ Həil ədənbu ləj-luj xurdə, ommo nəşə va-
rasirənəbu gof bəbəre. „Dəşən xyşdəərə ə qəriş ov, nə bu-
gə mizənym!.. Jəki, dydy!.. və həttə u horoj soxdə „səsə“
—həil çəs sər zəfruvo və dəşənd xyşdəərə ə qəriş ov.

¹ Kajut—vitoqlə ə qəriş gəmi.

² Cəjkahə—çins quşhoj sər dərjoht.

Gujgə gululəj tup zə dəşənd çəndəg həllə ə qəriş dərjoh və dyrysd hələm ləpərho nə dəgyrdəbyryt urə, bisd qucoqho dəşəndyt xyşdəre əz sər gəmi ə dərjoh. Əz cyl sekundigə bəqdə—u cyl sekund əri həmmə ambar duraz omo—əz ov vərōmo çəndəg həil. Gyrdyt urə və vəbərđyt ə sər gəmi. Əz jə cənd minutigə bəqdə əz ləhə və vini ju ov rixd və u sər gyrd əri nəfəs vokəşirə.

Kapitan u korə dirəngə birdən həci boçəh dəşənd ki, gujgə jurə cyigə ədəj tasundə, və virixd darafd ə kajut xyşdə, kəs nə vyny gufdirə girtsədəi jurə.

L. N. Tolstoj.

Pyrşyşho:

1. Cy korho soxdənbu məjmu ə sər gəmi?
2. Cy soxdənbu həil əri əz dəs məjmu kiləhə vosdorə?
3. Cy səkonəi dəbu əri həil?
4. Cytar xilos soxd kapitan kuk xyşdəre?
5. Cy çirə gufdirənyt cyn kapitanl odomihorə?
6. Əz bəbə qəjr, ki xilos soxd həllə və cytar?

Nədinçə Jovdo.

Nədinçə Jovdo,
 Poj cəmund ofdo;
 Darafd ə xunə,
 Carusd ə dujnə,
 Vozi hovoləng—
 Ə təhər pələng.
 Ə xori dəgəşd,
 Bəqdə vəxyşd gəşd.
 Cymhorə carund,
 Ojəşhorə parund,
 Lovə fuçoqund,
 Ojilizə ruxund.
 Duşhorə voşənd,
 Əngyşdə dəşənd,
 Ə ləhəj xyşdə—
 Hic dəs nə şuşdə.

Hə jə nəkumi—
 Pəs carusd vini.
 Jə xərə gədə
 Ə qəd guzgi də.

Cymə carundi,
Lovhojuş şəfdi,
Ruja ju myşdə
Gyrđi polsdə.

„Ərcy tərşundə
Mərə ty gədə!
Cy dorəj bəqədə,
Visdorə nəsdə?”

Ki dəhişd tyrə,
Əz qopuj dərə;
Cytar darəfdəj
Ə guzgi dədəj?
Muram hə izmu,
Ə jon dədəjmu,
Mijorum jurə,
Mygyry tyrə,
Tyreş mykysy,
Guşəş mikəşy,
Nəvu nəvodə
Virixi ədə!”

Rafd gufdi gədə,
Ə dədəj xyşdə:
„Əj dədəjləj mə.
Kəş ə pəsəj mə.
Ə guzgi dənış,
Gədəre viniş,
Cymə carundi—
Mərə tərsundi”.
Dədəj hə birdən,
Mugu: ə nədan,
Ə ty həmmişə—
Dəri i pişə.
Tə kəj ty həci,
Mundə puca-ci,
Tojhoj ty gədə,
Ə şkolə də.
Jədovgəş gənə,
Dara ə xunə.
Jon guzgi aura
Viniş gədəre,
Xəndysdigə ty,
Mixəndy ə ty,
Moc soxdigə ty,
Juş əz lovhoj ty.
Dan ki əri ty,
Hə xyşdəni ty,
Cymə carundəj,
Dylə tərsundəj,
Soxdəjgəş nifri.
Ə ty rasiri,
Ən ty hisoi,
Soxdəjgəş xubi.

Ini nijət mə,
Ə ty minət mə.
Həzizə pisər.
Xuni təvəsər,
Xəbərdor boş!
Bəxil nə boşı,
Əz ty danantəş,
Lap səlt nədantəş.

Ini mallas mə,
Əz ty talas mə,
Hə əz həjsəhət
Vəgi nəsihət.
Hər səbəhmundə,
Ruz nə dəmundə,
Bura ə xundə,
Xun nə vomundə.

Hə əz u ruz Jovdo.
Xub ə sər ofdo,
Əz u kor bəqdə,
Do dyl ə xundə,
Domundəhorə
Həjə nə omorə
Pyrsi cor borə—
Danusd nuborə.
Dy sal bəqdətə,
Əz həmmə xustə,
Bisdo Jovdola
Ə qəd şkolə,
Çəhm xundəgorhoş,
Vomuxdəgorhoş.
Jurə xub xosdut—
Ambar dusd doşdut.

I çaldə Jovdo.
Dədəjə gof do:
„Ə kor komsomol
Hisd mərə komol
Dym tyrə imid
Miboşum təlmid
Lojiq dəvr sovet
Dyl dinç eoş Xivit.

Pyrşyşko:

R. Ruvinov,

1. Xundə danusdəneytytmi həilhoj zəhmətkeşə ə nuboxundəho-ə dəvr padşohi?
2. Cy əu səbəə ovom mündə ə n Jovdo?

Bəq safərgərd.

I. İzdilot ə nohurluq.

Bu nə bu jə ləqləqə bəqlə bu. Nyşdəbu u ə qərış nohurluq gyrdənbu mucəkho və murhorə, vasal kələ-kələ kva-kva səs misoxd ə xəhərgilihoj xyşdərəvoz. Və soq hy-myry xyşdəre u ə salamətirəvoz mığrovund—məhlymi ki, əgər ləgləg nixurdgə jurə. Ommo jə qozijə omo ə sər ən u.

Jə ruz nyşdəbu u ə sər llgəj ən ə qəriş nohur voromərəbuho dorlə və ədənbu həz soxdə ə zir gərmə şəx-dəhoj xyrdə voruş.

„Ax, cy gyzələ nəmişə ruzgori imburuz!“—gufdirənbu u ə dyl xyşdə.—„Cy həzi zindəguni ə dynjoh!“

Voruş ədənbu şəxdə şəndə ə sər əlbəqə tov-tovijə kə-mərləju; duqhoj ən u rixdənbryt darafdə ə zir şyqəmlə-ju və ə hərəluq pənçələhoju, və i kor bu zurbajə şori, rac tə u çirə rac ki, bəqlə jə kəmləjgə mundəbu əri kva-kva soxdə ommo bəxd ju xund, ə jor ju omo ki, poizi gufdi-rə, poizi bəqho kva-kva nəsə soxdənyt—əri ən u kor his-di vasal—və əgər i vəxd u kva-kva soxdgə, hyrmət bəqi xyşdəre u zurbə xyrd misoxu. Ünə-gyrə u səs nə soxd və gənə sər gyrd əri timor soxdə xyşdəre.

Birdən əz əvir omo jə çirə nazukə, zinglyjə səs. Hisdi u çirə çins ən urdəgho: ə par zərəkli, qənəthoj ən uho əvirə burra, jə təhər—zing zərənyt: səs fju-fju-fju-fju omo-rə ə əvir. I karaz urdəgho, ə əvir jə kələ nimə ojlənməjə riz dorə, furamorut nyşdyt həmin duz ə sər ən u bəqlə zihisdənbuho nohurluq.

—Krja, Krjal!—gufdi jəki əz uho,—məmzyl imu hələm duri,—xurək xurdə gərəki.

Bəqlə əlysdı pəhəny bisdo. U danusdənbu ki, urdəgho nixurut cyn juni kələ və qoline bəqə, ommo cyş bis-dogə, hitijotli, dəşənd xyşdəre ə ov, ə daldəj ən həcələ. Bəq-də fiklr soxdə u çigər soxd əri vədəşəndə əz ov dombulə cymho vərlijə sər xyşdəre: urə volsdənbu danu, ə cyço rafdənti hisdytgə urdəgho.

—Krja-krja:—gufdi jəkigə əz urdəgho,—ədəj xinik birə. Zutə ə taraf dorum rafdə gərəki! Zutə ə taraf dorum!

Və həmmə urdəgho sər gyrdyt ə raziməndirəvoz əri kələ-kələ səs soxdə.

— Bikəjə urdəgho,—çigər soxd əri pyrstrə bəq,—cyl u, işmu əri rafdə həzyr birənitho, dorum? Bəxşləmiş soxıt əri işmurə inçimləş soxdəl.

Urdəgho gyrd bisdorut ə ojlənməj ən bəq. Syfdə uho vojë soxdut əri xurdə urə, ommo bəqdə ki uho ə fikir omorut ki, bəq qədərsyz kələi nırav əz buqoz işu, u vəxdi həmməşu sər gyrdyt çəvqirə:

— Gyzələ çigəi dorum! I səhət gərmini unço! Ambar bəxdəvərə, gərmə nohurluqhoi unço. Cy xubə kyrmho hisdi unço! Xubi ə dorum!

Uho unqədər çəvqi soxdut ki, bəng soxdut guş-hoj ən bəqə. Ə guçthorəvoz u hişd urdəghorə pojundə səsə və təvəqə soxd əz jə urdəg, əri ən u əz həmmə urdəghojgə qolintə və əqylməndtə omoho, varasunu ə ju dorum cyigə. Şinovusdə bəqdə ixdlilət ən urdəgə əz to-vun dorum, bəq qədərsyz xyrom bisdə, ommo həgənə ə əxir pyrsi, u hitijotə bəq bu.

— Murho və mucəkho ambarytmi unço?

— O, tuzə xuno!—çohov vogordund urdəg.

— Kval—gufdi bəq, və əlysdı carusd dənişi əz xəhər-gillho ju kəm kəs hisdigə-nisdigə, cynki uho mişinovus-dutgə kələ həjə misoxdut urə əri polz kva-kva soxdə. U dijë gyrdə nə danusd xyşdəre jə bolə səmə kva-kva nə soxdə.

— Mərəş vəgirit ə işmurəvoz.

— I əri mə həçoibə kori!—gufdi urdəg.—Cytar məgirim imu tyrə? Tyrə qənətho nə vəri əxi?

— Kəj par mizənlit murajt işmu?—pyrsi bəq.

— Zu, zu!—həroj dəşəndyt həmmə urdəgho.—Krja, krja, krja, krja! İnço xiniki. Ə dorum! Ə dorum!

— İxdijor dit mərə pənç minut fikir soxum,—gufdi bəq,—mə həjsəhət mogordum mədirom. Mə joqin jə xubə kor fikir misoxum.

II. Safərgərdi ə urdəghorəvoz.

U dəşənd xyşdəre gənə ə nohurluq, darafd doru, duz tə sis kon ən nohurluq və bitəv pəhəny bisdə ə qərlş

sis, ə qıroq-byçoq hisdytho ciho, monih nə boşut gutdi-
rə ə ju əri fikir soxdə. Giroşd pənç minut, urdagho hə-
zyriş bisdorut əri par zərə rafdə, bİrdən əz ov, əz jon
həcələ ə sər komikl nışdəbuho bəq, vədi bisdo sər ən u.
Ə cərx sıfət ən u dənışlrəki vədi birənbu kələ xyromlyt
cy çirə boçəryqly hisdigə bəq.

— Mə fikir soxdum, mə ofdum jə həməl—gufdi u,—
bihil dydyşmu gyryt ə dunduq xyşdərəvoz, hərki əz jə
taraf, jə nazukə şuşlərə, mə urə ə ləhərəvoz gyrdə, dululu
miboşum əz mİgləju. İşmu par mizənit, mə suvor mibo-
şum. Ənçəq jə İqror gərəkl, nə işmu, nə mə səs niyo
soxim, u vəxdi kor imu xub mubu.

Gym, səs nə soxdə sə həzor vərs rəh əri bərdə, sukə
bədəş bisdogə, u qədər xuş bijovho kor nəbu, ommo
əqylməndi ən u tə unqədər xyromlysoxd urdəghorə ki,
uho həmmə, ə jə ləhə razi bisdorut əri bərdə urə. Ofdut
jə xubə qoime şuşlə, dy urdəg gyrdyt u şuşlərə hərki əz
jə taraf ju, bəq səxd gyrdə ə ləhəj xyşdərəvoz əz mİgləj
ən şuşlə, və həmmə dəsdə varafd ə əvir. Dyl ən bəq ə
çİgə nə domund, nəfəs ju gyrd, jurə ə lap hyndyri asmu
vəbərdəngə. Əz u qəjr urdəgho dartmiş soxdənbıryt şuş-
lərə goh ə l sər, goh ə u sər. Fəqirə bəq ləj-luj xurdənbu

və əz həmmə qıvotıhoj xyşdə səxd gyrdənbu ləhəj xyşdə, ə xori ofdorə nə rasy gufdırə. Bəqdə u, əz jə kəm vəxdığə, xutə bısdo ə hol xyşdə və sər gyrd əri ə i sər u səriş dənışirə. Əz ziri taraf ən u zuri-zuri ədənbyryt giroşdə səhroho, mərçho, nikərəho və doqho, komihorə u xub dirə nəsə danusdənbu, cynki ə şuşlə dululu birə, dənışirənbu pəsəvo və jə kəm zəvəro, ommo kəm-biş, cytariş bısdogə dirə danusdənbu, şor birənbu və kələgədiş soxdənbu.

„İni, vinişit-o, ə cy xubə fikir omorəmgə mə“,—gufdirənbu u ə dyl xyşdə.

Urdəgho par zərə ədənbyryt omorə ə pəsəj ən urə bərdənbyrytho dy urdəg və ə kələ səsəvoz ədənbyryt təhərif dorə bəqə.

— Myhyçyzə əqylməndə səri i bəqləjmu,—gufdirənburyt uho,—hələm əz qəriş ən urdəghoş kəm ofdə mijov u çirə əqylmənd.

Bəq kəm mundəbu ləhərə vokurdə soq boşi guju əz uho, ommo ə jor ju omo ki, həttə ləhəj ju vokurdə omorə, u miofdonu əz lap zəvər, unə-gyrə u diyəş səxd gyrd ləhəj xyşdə və sabur soxd. Ə i təhərəvoz u ləj-luj xurdə, dululu mundəbu bitəv ruz. Jurə bərdənbyrytho urdəgho hə ə parysdəki dəgiş misoxdut vomundəngə dy jəkirə, ə çəldirəvoz vəgyrdə əz ləhəj dy jəki şuşlərə. U qədərsyz sokonəly və tərsə kor bu. Cənd dəs bəq kəm mundəbu kva-kva nə soxu əz tərs, ommo gərək bu əri çığərly birə və u bısdo çığərly və şənd tərsə əz dyl. Şəhongum həmmə dəsde məskən gyrdyt ə jon jə nohurluq.

Ruz ocmiş birəmund urdəgho ə bəqəvoz gənə ofdorut ə rəh. Urdəgho par zərə giroşdənbyryt əz zəvərsər bicin soxdə omorə səhroho, əz zəvərsər vişəho və əz zəvərsər ən dihbənhə, ə çəki pur byryt xərmonhoj təxyl. Əz unço omorənbu səs gofə-gof ən insonho və səs tənqə-tunq xərmon kufdəi. Odomiho dənışirənburyt ə dəsdej əz zəvərsər işu giroşdənbyrytho urdəgho və, dirə ə qəriş ən uho jə həçotəlyjə çirə, burəbundənbyryt ə dəs-horəvoz urə. Bəqə səxd voisd əri giroşdə zofrutə əz ruj xori, xyşdərəş burəbundə danu və şinovusdəş danu gufdırə əz tovunəju cy gof soxdə omorəgə.

III. Өxir safargardı.

Ә таза қиғә әри рәһәти соxdә поisdәки u gufdl:

— Hәмәл mijovmi әри zofrutә par zәрә: мә тәрslrә-
nym miofdonum, әгәр бирдән әз xyşdә rafdymgә.

Vә рәһmәгynә urdәgho imid dorut urә әри zofrutә par
zәрә. I ruzigә uho тә unqәdәр zofru par zәрәнbyryt ki,
şinovusdә danusdәнbyryt әз dәрә, әз xori omorәнbyrytho
sәshorә.

— Vinişit, vinişit-o,—hәroj soxdәнbyryt һәilho ә jә dih-
bon.—Urdәgho әdәt бәqә бәрдә!

Бәq şinovusd i gofhorә, vә dyl ju әз қиғә çymysd.

— Vinişit, vinişit-o,—hәroj dәşәndyt ә jә dihgә kәlә-
ho,—i cy zurbajә myhyçyzә koril

„Danusdәnytmi uho ki, urdәgho nәh, xyşdәni мә fi-
kir soxdәм gufdire i korә?“—dumut soxd бәqә dyl xyşdә.

— Jә dov i myhyçyzә korә vinişit-o!—hәroj dәşәndyt
ә sәjymyn dih zihisdәgorho.—Әz ki vәdiromori-bu i çirә
hәмәl?

Inçо бәq dijә xyşdәрә gyrdә nә danusd vә, әз jor vә-
dәkyrdә sokonәjә hol xyşdәрә, hәroj soxdә әз һәmmә qu-
vothoj xyşdә, gufdl:

— Әz мә, әz мә!

Vә ә u sәsәvәz u ofdo monqol xurdә-xurdә ә xori.
Urdәgho domundut ә voçәh; jәki әn uhорә voisd ә par-
zәрәki gyry fәqirә rәh һәrmәhi xyşdәрә, ommo nә danusd.
Бәq һәр cor pәнçәhoj xyşdәрә voçohundә, zuri-zuri әdән-
nu ofdorә, ommo ә zu par zәрәi әn urdәgho gyrә u nә-
ofdo duz һә ә u ju hәroj soxdho қиғә, ә sәр әn sәxdә-
rәh. Bәxd ju xundә u ofdo xәjl dur әz u қиғә, darafd duz:
ә qәriş әn bitәmtzә nohur, ә qiroq dih.

Аmbарә vәxd nә kәşi, u sәрә vәdәşәnd әz ov vә әlys-
di gәnә әz әşq dyl xyşdә gufdi ә kәlә hәrojәvoz:

— Әz мә! Әz мә vәdiromori u һәмәl!

Ommo ә ojlәнmә kәм-kәs vәdi nә bu. Әz nәkumtjә
sәs ov һәләçigәр бирә, бәqhoj әn i қиғә һәmmә pәһәny
blsdorut ә qәriş ov. Jә kәм бәqdәjgә uho, sәрә әz ov
vәdәşәndә, һәmmә ә һәçоibirәvoz dәnişlryt ә таза qinoq.

Və u sər gyrd ixdilət soxd əri ən uho myhyçyze qo-
zijərə əz tovunəj, cytar ju bitəv hymyr xyşdə fikir soxdə,
əxirdə əz xyşdəjə taza təhərə urdəghorəvoz ə safargər-
di vadarafdəirə ofdigə, cytar jurə, ə hər cyçoj voisd bər-
dənytho urdəghoju byrytgə, cytar ju ə bəxdəvərə, gyzələ
dorum rafdəbugə, ə komi çigə həmmə tə unqədər, tə un-
qədər xubl, ə çəki qədərsyz gyzələ və gərmə nohurluq-
hol, ambarə murho və yzgə xurdənijə çylho.

— Mə əz rəh diromorəm əri dirə, danusdə zindəgu-
nişmu cytarigə,—gufdi u,—mə ə jon işmu miboşum tə
vasal, tə mə hərzo soxdəmho urdəghoj mə vogəşdə.

Ommo urdəgho dijə hicnə vogoşdut. Uho fikir soxdə-
byryt ki, bəq parçə-parçə birə, mund ə xori və ambar
jəzuqbəri soxdəbyryt əri ən u.

V. Garşin.

Pyrşyşho:

1. Ə çə omo ofdo safargərdə bəq ə çigəj gyzələ dorum?
2. Əri cy tovunə safargərdi ən u həcu zəbu alsdo?
3. Cy gufdirənbu bəq həmmişə əz tovun xyşdə? Gult ə gofhoj
ən urəvoz.
4. Cy durgunlho gof soxd bəq əz tovunəj safargərdi xyşdə?
5. Ə cy çirə odomiho uxşəş zərə u bəq?
6. Nyvysit ə dəfərdəhoşmu həmmə sərənəhoj ən bəxşhoj ixdilətə
və ixdilət soxit ə u pian gyre əz tovun safargərdə bəq.

Məjmu və guzgi.

(Basnja)

Məjmu cihrət xyşdəərə ə guzgi dirə.

Ləpikə jovoşləj əz xyrs zərə.

Mugu—,viniş oj qəbilə həril

Cy bynyşi unço dəri?

Cy suj-sifəti urə vəril

Əz dərd həl mibisdorum mə,

Ə u uxşəşiş mizərymgə, jə kəm səmə.

Ommo, rasdirə, biror gufdirə voisdə,

Dəri ə qəd dusdhoj mə pənç-şəş əzini xyrd-xəsdə,

Uhərə mə midanum ə əngyşdiş şumordə,

dənlə, u vaxdı səgho ravusdənyt ə vlz zərəlrəvoz, gujgə işurə ədət kufdə, əgər u poisdlə, u vaxdl uho ravusdənyt, ə sər odomi ravusdənythorə xuno, və zuzə kəşirənyt.

Ə i karazi ov zərəl mə xəjli vidov-vidov soxdum ə qəd vişə, ommo jə təkəboləş mərə minkin nə bisdo ərl rəft xugə burra. Əxirdə mə şiniry m duraz kəşirəniyə ravusdəl və zuvoli ən ovciyə səghorə və vidovusdum ə u çigə. Imuhoj mə nəznik byrym əz xug. Imuhoj mə ədənbyrym şinirə səs şəx-şəx jurə əz qəriş vişə. Xug ədənbu capalamış birə ə səghorəvoz. Ommo əz ravusdəl vədl bu ki, uho nə gyrdət gufdirə jurə, ənçəq ədət cərx darafdə ə ojlənməj ju. Həjəbo mə şiniry m-əz pəsə cy bugə səs soxd, və dirənym Bulka. U, ə hisobəvoz, ovciyə səghorə ə qəd vişə vir soxdə rəhə jəhəlmiş soxdəbu, ommo imuhoj ədənbu şinirə səs ravusdəlşurə, və juş mərə xuno, əz həmmə quvotihoj xyşdə ədənbu vidovusdə ə u taraf. U ədənbu vidovusdə əz sər hyndyrə savzə, və unə gyre mə ədənbyrym dirə ənçəq sijəhə sər jurə və ə hənç gyrdə zuhun jurə ə hərəj siprə dənduho. Mə səs soxdum jurə, ommo u nə dənışl pəsəvo, zə giroşd mərə və pəhəny bisdo ə qəd vişə. Mə vidovusdum ə pəsəj ju, ommo cənd qədəm mə pysovo rafdə-rafdə vişə ədənbu xəsd birə. Ligəho vəngəsdənyryt əz sər mə pəpəxə, voxurdənyryt əz sifət mə, təlyhoj ən kuləhoj gygəmi dənysdənyryt ə paltarhoj mə. Mə imuhoj əz ravusdə çigə nəznik byrym, ommo hiciş dirə nəsə danusdənyrym.

Həjəbo şinirənym, səgho ə kələtə səsəvoz ravusdut, cyigə kələ səs soxd və xug ə xyr-xyr ofdo. Mə hə həcu fikir soxdənyrym ki, Imuhoj Bulka rafdi rasiri gufdirə ə ju və ə capalamışl dəri gufdirə. Mə əz həmmə əxiri quvotihoj mə vidovusdum əz qəd vişə ə taraf ən u çigə. Ə lap karə çigəj vişə mə dirym ala-alajə ovciyə səgə. U ədənbu ravusdə və zuvoll kəşirə hə ə jə çigə, və sə lyng əz ju durtə cy bugə jə sijəhə ci ədənbu tov-tov dorə.

Mə nəzniktə omorəngə, dirym xugə və şiniry m ki, Bulka ədəj zuvoli kəşirə. Xug xyr-xyr soxd və şənd xyşdə rə ə sər ovciyə səg, ovciyə səg dymləj xyşdə rə qəd soxdə pəsə do xyşdə rə. Mə dirym imuhoj pəhlyj xugə və sər jurə. Mə pəhlyj jurə qərəz gyrdə, şəndym gululərə.

Xug xyr-xyr soxd və vldovusd əz jon mə ə qəd vişə. Səgho zuvoli kəşiryt, ravusdut ə pəsəj ju; məş əz qəd vişə rafdyt ə pəsəşu. Həjəbo lap ə zir pojhoj mə dirym və şlntryt cyrə bugə. I Bulka bu. U dəgəşdəbu ə sər pəhly və ədənəbu zuvoli kəşirə. Ə zir ju dəbu jə bəldəqm xun. Mə fikir soxdum: puc bisdo səg, ommo mərə l səhət vəxd ju nə bu—mə ədənbyryt vldovusdə pyşovo. Zuri mə dirym xugə. Səgho gyrdəbyryt duz əz pəsəj ju, ommo u ədənəbu carusdə goh ə u taraf, goh ə u tarafigə. Xug mərə dirəngə, vldovusd ə sər mə. Mə şəndym jə gulu-ləjgəş, həci qərəz gyrdym ki, mujhoj pust ju su gyrd və xug xyr-xyr soxdə, ləj-luj rafdə və ə həmməj çəndəg xyş-dərəvoz danq soxdə ofdo ə xori.

Mə ə jon ju omorəngə, xug myrdəbu, ənçəq goh əz İnço, goh əz unço burunə vədiromorə şyqəm ju darəm kəşirə omorənbu. Ommo səgho, hyslənmiş birə, bəhziho ədənbyryt şyqəm jurə və pojhoj jurə tyr-tyr soxdə, bəhzihojgə əz jaraj ju ədənbyryt xunə lisirə.

İnço ə jor mə ofdo Bulka və rafdyt əri gəşdə jurə. U ə pyşorəhi mə şyqəmo omorə ədənəbu nolə kəşirə. Mə nəznik omorum ə jon ju, nyşdym ə qill-qill və fəm soxdum jaraj jurə. Şyqəm ən u para birəbu və jə kut ruriho əz şyqəm ju rixdə ofdorəbu ə sər xyşgə vəlgho. Hər-məhho ə jon mə omorəngə, İmu dəkyrdim rurihoj Bulkarə ə şyqəm ju və duxdim şyqəm jurə. Təjtə şyqəm jurə duxdə varasdə, u həmmişə ədənəbu dəs mərə lisirə.

Xugə bəsdim ə dym həsb, əri vədirovundə jurə əz qəriş vişə, ommo Bulkarə vənorim ə kul həsb və həci ovurdim jurə ə xunə. Bulka jə şəş hofdə dəgəşdə bəqdə xub bisdo vəxyşd.

Milton və Bulka.

Mərə bu jə ovciyə səg, komirəki mə bərdənbyryt ə xyşdəərəvoz əri fazanhorə (qirqovulhorə) ov zərə rafdəki. Num ən l səg bu Milton; u bu hyndyr, ləqər, ə durazə guşhorəvoz və ambar qıvotly bu. Ə Bulkarəvoz u xub ə rəhi rafdənbu. Hic jə donə səgiş hic vəxd ə sər Bulka dəndunə-qirinçi nə soxdəbu. U, həki dənduhoj xyşdəərə ə uho miburbund, səgho u səhət dymə qəd soxdə migiroş-

dut mirafdyt. Jə karaz mə rafdym ə Miltonəvoz ə pəsəj fazanho. Həjəbo Bulka vidovusd omo ə pəsəj mə ə qəd vışə. Mərə voisd piş soxum jurə, ommo hic çirə piş soxdə nə danusdum. Ommo əri ə xunə rafdə; vogordundə jurə, dur bu. Mə fikir soxdum ki, u ə mə monih nıbu gufdirə və rafdym rəh mərə; ommo həki Milton fazanə ə qəd savzə hiss soxd və sər gyrd əri gəşdə, Bulka şənd xyşdəre pyşovo və sər gyrd əri doqundə xyşdəre ə hər tarafho. U ədənbu çəhdi soxdə əri əz Milton pyşotə gyrdə fazanə. U cy bugə şiniri əz qəd savzə, çəsd, cərx xurd, ommo hiss soxdəl ju xərəb bu, və u təhno nəsə danusdənbu ofdə rimizə, dənişirənbu ə Milton, vidovusdənbu ə u taraf, ə komınço Milton rafdənbugə. Həki Milton əz çigə çymysd, Bulka vidovusdəni ə pyşo. Mə horoj zərənbəryym Bulkarə, kufdənbəryym, ommo hic jə kuməkl nəsə birənbu. Həki Milton sər gyrdənbu əri gəşdə, u vidovusdənbu ə pyşo və monih birənbu ə ju. Mərə voisdənbu vogərdym buram ə xunə, cynki əz i ov mə jə ci nəsə vədiromənbu, ommo Milton əz mə xubtə fikir soxd, cytar furmunugə Bulkarə. Ini həci soxd u: həki Bulka ə pyşoj ju mividovusd, Milton mişənd rimizə və micarusd ə jə tarafigə və həci mişərbənd ki, jəhəni ju ədəj gəşdə gufdirə. Bulka Mişənd xyşdəre ə u taraf Milton bərbəndənbuho, ommo Milton rujə mə carusdə, muçumund dym xyşdəre və həgənə mirafd ə pəsəj həsylə rimiz. Bulka gənə mividovusd ə jon Milton, midarafd ə pyşo, və hə gənə Milton ə vohnəki jə dəh lyng birəni mirafd ə jə tarafigə, mifurmund Bulkarə və hə gənə mişərd mərə ə pəsəj rimiz. Ə həcirəvoz u furmund Bulkarə və nə hişd urə əri puc soxdə ovzanirə.

Bulka və gyrg.

Mə əz Kavkaz rafdə məhəl, hələm umuhøj unço dovho bu, və şəv tərs bu əri təhnoi rafdə.

Mərə voisd minkin buho qədər səbəhmundə zutə ə rəh ofdore və əz i tovun nə dəgəşdym əri xisirə.

Şinox mə omo əri rəh soxdə mərə, və lmu bitəv şəv nyşdim ə kuçəj ən stanitsa ə pyşoj xəjmələj mə.

Məngljə şəv bu ə dumonhorəvoz, və həci yşyq bu ki, knlg mişədo xundə, cənd qədər məng vədi nə bugəş.

Ə minçi şəv İmu həjəbo şinirli ki, ə jə məhələ ə u tarafigəj kuca buho jə xug ədəj xyr-xyr zərə. Jəki əz İmu boçañi zə: „Gyrg ədəj xuglərə tasundə!“

Mə vidovusdum ə xəjməj mə, vəgyrdym tufəngə və vidovusdum vədiromorum ə kuca. Həmmə poisdəbyryt ə jon qopuj ən u məhələ, ə kominço xyr zərənbuho xuglə, və ədənbyryt səs soxdə mərə: „İnço!“ Milton vidovusd ə pəsəj mə,—ə hisobəvoz, həci fikir soxd ki, mə ə ov zərə ədəm rafdə gufdirə tufəngəvoz; Bulka tik gyrd kutəhə guşləhoj xyşdəre və ədənbu vidovusdə əz İ taraf ə u taraf, gujgə ədənbu pyrsirə, ə ki həlovo bugə. Mə ə jon capar vidovusdəngə, dirənym ki, əz u tarafigəj məhələ duz ə taraf mə jə vəñşi-jə həjvon ədəj vidovusdə. İ gyrg bu. U vidovusd omo ə jon capar və voşənd xyşdəre ə sər ju. Mə pəsəvo dorum xyşdəre və həzyr soxdumı tufəngə. Həki gyrg şənd xyşdəre əz sər capar ə taraf mə, mə qarəz gyrdym kəşiryım əjoq tufəngə: ommo tufəng „çinq“ soxd, nə vadarafd. Gyrg nə poisd, vidovusd əz kuca. Milton və Bulka vidovusdut ə pəsəj ju. Milton nəznik bu əz gyrg, ommo, ə hisobəvoz, tərsirənbu gyrdə jurə; ommo Bulka, cəndqədət təhədi soxdənbugeş ə kutəhə pojləhoj xyşdərevoz, rasirə nəşə danusdənbu. İmu əz həmmə quvothojmu ədənbətrim vidovusdə ə pəsəj gyrg, ommo həm gyrg və həmiğə səgho sur bisdorut əz pyşojmu. Ənçəq ə jon ərx, ə kynç ən stanitsa, İmu şinirli səşhoj hiov-hiov soxdəi, zuzə kəşirəi və əz hərəj mənglyjə dumon, tuzonoql və capalamiş soxdəi səghorə ə gyrgəvoz. İmu ə jon ərx vidovusdə omorəngə, unço diljə gyrg nə bu, və hərdy səgho voğəşdut əkimu ə tik gyrdə dymhorəvoz və ə qəhrəgynə sifətt orəvoz. Bulka ədənbu zuzə kəşirə və hyl dədorə mərə ə sərəvoz,—urə, ə hisobəvoz voisdənbu cyrə-bugə İxdilətt soxu əri mə, ommo nəşə danusdənbu.

İmu fəm soxdim səghorə və dirim ki, ə sər Bulka jə cyklə jaralə vəri. U, ə hisobəvoz, rafdi rasiri ə gyrg ə pyşoj ərx, ommo əri gyrdə minklin nə biri jurə, və gyrg hənç gyrdi jurə, virixdə. Jara cyklələ bu, həci ki, hlc jə səkonoiş nəbu.

İzmu voğəşdim pəsəvo ə xəjmə, nyşdim və ədənbətrim İxdilətt soxdə əz tovun ən İ vəqifi. Mərə ədənbu qəhr omorə, tufəng mə ərl cy nə vadarafdə, və ədənbiryım

fikir soxdə ki, əgər mədarəfdə, gyrg hə ə çigə] xyşdə mumund gufdirə.

Hərməh mə, məhtəl mundəbu, cytar dirəmorigə gyrg ə qəd məhələ. Pirə qəzəq ədənbu gufdirə ki, inço hic jə məhtəlijə kor nisdi, jəhəni, u gyrg nə birli, şəhitu blri, və u xyşdəniju əri tufəng codu soxdiki nə vadarov gufdirə. Həci İmu nışdəblirm və ədənbirim İxdilot soxdə. Həjəbo səgho vidovusdut, və İmu dirənim ə minci kucə, ə pyşojmu, gənə həmin hə u gyrgə, ommo i karaz u əz boçəh İmu həci vidovusd ki, dijə səgho nə danusdut rasirə ə ju.

Pirə qəzəq əzu bəqdə səlt bovortnly bisdo ki, u gyrg nə blri, şəhitu birli gufdirə, ommo mə fikir soxdum, quduzə gyrg blri bu u, cynki mə hic vəxd nə dirəm və nə şlirəm ki, gyrg, jurə piş soxdə bəqdə, gənə vogordu ə sər moxluq bljov gufdirə.

Əri hitijoti mə şəndym ə sər jarəj Bulka jə kəm barut və dəgəsundum jurə. Barut dəgəsi və suxund jaralyə çigərə.

Mə suxundum jarərə ə barutəvoz əri ən u ki, quduzə tuf ən gyrgə suxunum gufdirə, əgər u hələm ə xun ju qərlş nə birigə. Əgər darəfdigə u tuf ə xun ju, mə danusdəbyrym ki, ə xunəvoz u lov mibə gufdirə ə hənməj çəndəg ju, və uvəxdi dijə xub soxdə nibu.

Cy voqif bisdo ə Bulka ə Pjatigorski.

Əz stanitə mə duz ə Urusijət nə rafdym, ommo syf-də rafdym ə Pjatigorski, və unço mundum dy məh. Miltonə mə bəxşiryım jə ovciyə-qəzəqə, ommo Bulkarə bərdym ə xyşdərəvoz ə Pjatigorski.

Num ən u şəhər Pjatigorski əri ən uniki, u ə sər Bəş-tau polsdi gufdirə. Bəş—ə zuhun tatarı hisdi pənc, tau-doq. Əz i doq rixdəni gərmə gugurtlyjə ov. I ov gərmi, dş-dşijə ovə xuno, və ə zəvərsər ən u çigə, əz kominçoki əz doq ov rixdənihə, həmmişə buq polsdi, əzəvərsər simovor polsdənihorə xuno. Həmməj ən i çigə, ə kominçoki şəhər poisdiho, ambar xyroml. Ə doqho rixdənyt gərmə cəşməho, əz zir doq ədəj giroşdə nikərəj Podkumok: Ə sər doq—vişəhol, ə ojlənməj ju səhroho, və əz dur həmmişə vədi blrənyt kələ doqhoj Kavkazl. Ə sər ən i doqho vər

hic vaxd hæl nəsə birə və uho həmmişə sip-sipnyt, şəkərə xuno. Jə kələ doq—Elbrus, ə təhər siprə kəlləy şəkəri, əz hər çigə vədi birəni, ruzgor ocuq birəkl. Ə sər ən i doqho vərf hic hæl nəsə birə. Ə i gərmə cəsməho omorənyt əri xos birə, və ə sər cəsmə vokurdə omorət vitoqləho və rəhləho. Səbəhhojmundə zərəni muzik, və moxluq hənçirəni ov jə nəbugə tən şuşdə və səjl soxdə.

Xyşdəni şəhər poisdı ə sər doq, və ə zir doq hisdi sloboda. Mə zihisdənbryym ə i sloboda ə qəd jə cyklə xunələ. Xunələ bu ə qəd məhlələ və ə pyşoj pənçərəho bu boqcə, və ə qəd boqcə dəbryyt hənghoj səhlə ju—ə qəd qolubho nəh, ə Urusijət birənihorə xuno, ommo ə qəd bululə səvərho. Həngho unço unqədər sokityt ki, mə həmmişə səbəhhojmundə ə Bulkarəvoz nyşdənbryym ə qəd ən i boqcələ ə hərəj sərbiniho.

Bulka gəşdənbu əz hərəj sərbiniho, həçois mundənbu ə həngho, buj soxdənbu, guş vənorənbu, cytar uho viz zərənytgə, ommo həci hitijot gəşdənbu əz jon işu ki, monih nəsə birənbu ə işu, və uhoş ə ju nəsə sataş birənbryyt.

Jə karaz səbəhmundə mə vogəşdym omorum ə xunə əz gərmə ovho və nyşdym ərl qəfə hənçirə ə qəd boqcəgyli. Bulka sər gyrd ərl xorusdə pəsəy guşhoj xyşdəre və şəx-şəx soxdə ə gərdən ju dəbuho gəlibənd mysirəvoz. Səs ə təşvişi dəşənd hənghorə, və unə gyre mə vəkəndym gəlibəndlərə əz gərdən Bulka. Jə kəm vaxd bəqdəjgə mə şiniryym əz şəhər əz sər doq həçoisijə və səhmlyjə səs. Səgho ədənbryyt ravusdə, zuvoli kəşirə, viz zərə, odomiho ədənbryyt boqəh zərə, və i səsho ədənbryyt furamorə əz sər doq və omorə-omorə nəznik birə əz sloboda. Bulka diyə nəxorud xyşdəre ə siprə dənduhorəvoz ə hərəj siprə pyşoi pənçəhoj xyşdə, duraz soxdə zuhunəş, cytar jurə gərək bugə, və sokit dəgəşdəbu ə jon mə. Səsə şinirəngə, u gujgə varasi, cy korlgə, guş vokurd, dəndunə-qitrinçl soxdə, vəxyşd və sər gyrd zuvoli kəşirərə. Səsho ədənbryyt nəznik birə. Gujgə səgho əz şəhər xyşdə ədənbryyt zuvoli kəşirə, zuzə kəşirə və ravusdə. Mə vədiromorum ə jon qopu ərl dənşirə və xozjajkəj xunəj-məş omə. Mə pyrsiryym: „I cy cini?“ U gufdi:

— I dysdoqhoi ez qezomot, səghorə ədət kyşdə. Səgho ambar birl, və kələhoj şəhər bujruq dorət əri kyşdə həmmə səghoj şəhərə.

— Cytar, Bulkarəş mikyşyt ofdogə ə dəs işu?

— Nəh, gəlibəndlə dərljə səghorə bujruq nisdli əri kyşdə.

— Mə I gofhorə soxdə vəxd, dysdoqho omorut ə jon məhələjmu.

Ə pyşo ədənbryt omorə soldatho, ə pasə cor dysdoq ə zinçilhorəvoz. Ə dəshoj ən dy dysdoq dəbyryt durazə qırho və ə dashoj dydyjgəşu—tuxmoxho. Ə pyşoj qopujmu jə dysdoq ə qırəvoz ilişmiş soxd jə cyklə səglərə, kəşi jurə ə minçi kuca, və u dysdoqigə sər gyrd əri kyşdə jurə ə tuxmoxəvoz. Səglə ədənbu səxd vizlnə zərə, ommo dysdoqho cy buğə ədənbryt boçəh soxdə və xəndysdə. Ə qırəvoz buho dysdoq carund səglərə, və, u vəxdli di ki, u myrdi gufdirə, u vədəşənd qirə və sər gyrd əri fəm soxdə ojlənmərə, hisdigə di jə səg.

Ə I vəxd Bulka gululərə xuno, cytar ə sər xyrs şəndənbuğə xyşdə, pərtovo do xyşdə ə sər ən i dysdoq. Ə jor mə omo ki, ə gərdən ju I səltət gəlibəndlə nə dəri gufdirə, və boçəh zərym: „Bulka, pəsəvol!“—və boçəh zərym ə sər dysdoqho, uho nə kysyt gufdirə Bulkarə. Ommo dysdoq di Bulkarə hər-hər zə və u səltət zə ə qirəvoz Bulkarə və ilişmiş soxd jurə əz bud ju. Bulka ədənbu virixdə; ommo dysdoq ədənbu kəşirə ru jə xyşdə və boçəh zərə ə sər ən unigə: „Dədil!“ Unigə jəvərləmiş soxd tuxmoxə; Bulka kyşdə miomo, ommo guç zə əri virixdə pəsd ən bud ju para bisdo, və u, dymə qəd soxdə, ə qır-mizinə jaraj po jəvoz, gululərə xuno, dəşənd xyşdə ə qopu, darafd ə xunə qiq bisdo ə zir lyhyf-dyşəg mə.

U xilos bisdo əz u tovun ki, pəsd ju əz qir dənyşdə çigə para birə lov bisdo.

Əxir Bulka və ən Milton.

Bulka və Milton myrdyt həmin hə ə jə vəxd. Pirə qəzəq nə danusdi rafdor soxdə ə Miltonəvoz. Ə çigə j urə həmmişə ə myrq ovzərə rafdəki bərdə, u bərdi jurə əri xughoj vişəirə ovzərə rafdəkiş. Həmin hə u po jiz jə dy

sala xug ə tiçə dənduhøj xyşdərovz para soxdəbu jurə. Hic kəs duxdə nə danusdəbu, və unə-gyrə Milton myrdəbu.

Bulkaş əz dəs dysdoqho xilos birə bəqdə ambar nə mund. Zuri əz dəs dysdoqho xilos birə bəqdə u sər gyrd əri dorixmiş birə və hər ə dəs ju ofdora cira lisirə. U lisirənbu xəjli və zuhun xyşdərə səxd şişirə-şişirə, və bəqdə sər gyrdənbu əri hənç gyrdə ə dənduhorəvoz. Ə hisobəvoz urə gərək bu dəsə hənç gyrdə, ommo nəsə voisdənbu jurə. Mə diyə nə dorum dəs mərə ə ju. U vəxdi u sər gyrd əri listrə cəkməy mərə, poj stolə və bəqdə hənç gyrdə cəkmərə jə nə buğə poj stolə. Həci kəşi dy ruz, ommo ə səjymyn ruz u vir bisdo və hic kəs nə dirli və nə şinliri əz tovun ən u.

Urə dyzdirə minkin nə bu, və əz jon məş u rafdə nidanusd; ommo i vəqif bisdo əz jurə gyrg gyrdəl şəş hofdə bəqdəjgə. Vədi birəni ki, gyrg joqin quduz birli. Bulkaş quduz bisdo rafd. Gufdirənyt quduz birəl əz u iborəti ki, ə buqoz quduz birə həcvon həməl omorəni qilinçəvori. Quduzə həcvonhorə hənçirə voisdə, ommo hənçirə nəsə danusdənyt, cynki əz ov qilinçəvori diyəş guçlytə birə. U vəxdi uho əz dord və təsnəl əz xyşdə vadarafdənyt və sər gyrdənyt əri hənç gyrdə. Ə hisobəvoz ə buqoz Bulkaş i qilinçəvori sər gyrdəbu, u əvəl lisirənbuho və bəqdə dəs mərə və poj stolə hənç gyrdənbuho vəxd.

Mə gəşdym həmməy okrugə siroq soxdum, əz tovun Bulka, ommo nə danusdum, ə ciço rafdiçə u. Əgər u vidovusdə xəlqhorə hənç migyrdgə, cytar quduzə səgho soxdənythorə xuno, u vəxdi mə mişnirym əz tovun ju. Ommo ə hisobəvoz, u vidovusdi rafdi ə jə pəhənykljə çigə və unço myrdi ə təhnoi. Ovciho gufdirənyt ki, əqyllyjə səg quduz birəki, u vəxdi u vidovusdəni rafdəni ə səhroho jə nəbugə əvişə və əz unço, gəşdəni jurə gərək hisdiho savzərə, vəngəsdəni xyşdərə ə sər şəjho və xyşdəni ju xub soxdəni xyşdərə. Ə hisobəvoz Bulka nə danusdi xub soxdə xyşdərə. U diyə nə vogəşd və həcl puc bisdo.

L. N. Tolstoj

Pyrşyşo:

1. Cy çirə bynyş və cy çirə xosljət bu Bulkarə?
2. Bulka ərl cy nəşə danusdənbu ofdə rimiz ovə əz xyşdə?
3. Cy əqylməndi soxd ovcljə səğ—Milton ərl monih nə birlə Bulka və ov zərəi səhlə ju puc nə birlə?
4. Cy vəqifihə omo ə sər Bulka?

Durgunə cupon.

Jə ruz jə cupon soxd əz sər doq horoj:
Gyrg omori—gufdi—bijojt, əj voj!
Həmmə moxluq vidovusd ə u taraf.
Gusbəndho, vərəho nə bu tələf.
Cupon lhorə həcl qəmly dirə,
Sər gyrd xəndysd,—„əj, durguni“ gufdirə.
Nə bu lşmu rasdi varasit ommo,
Zarifəti, ə kəjf mə vəromo!
Jəzuqho vogoşdut pəsəvo omo.
Cupon jə ruz horoj soxd gənə ommo:
Gyrg omoril—horoj dəşənd u gənə,
Həmməj dihə ə lərz vəngəsə u gənə.
Kəntciho soxdut duborədən hyçum,
Ommo durguni gənə bisdo məhlym.
Əz rasdəkiş jə karaz gyrgo omo,
Ə sər gusbəndho ə ov vədiromo.
Cəndqədər cupon boçəh zə, horoj-horoj soxd,
Şinrəgorho dijə hic bovor nəsoxd.
Əz u tovun ə horoj ju nə rafdyt,
Ə u dijə hic guş nə vokurdyt.
Gyrgo xurdut lap həmmə gusbəndhorə.
Məhno ini, kuk mə, durgunihorə!!

M. Ə. Sasir.

Pyrşyşo:

1. Cupon səjmyyn bə horoj soxdəkl, ərl cy guş nə vokurdyt, ə horoj ju nə rafdyt?
2. I çirə hərəket ən cupon cytarl kor ovurd ə sər ju?
3. Nyvysdəgorə ə i stixəvoz cy voldsə guju?

Tapşyryçy:

I stixə xub xundə və varasirə bəqdə mətləb Jura nyvysti ə dəf-dərhoşmu ə gofhoşmurəvoz.

Kaştankə.

I. Nədinçi.

Çohilə zərdə səglə,—ñəsyl omorəbuho əz nəvl Taksa¹, və səg ñəjotl—sifət ju ambar uxşəş zərənbuho ə tylki, ədənbu vodovusdə pəsəvo və pyşovo əz sər soku. U ə dyləpəsəitrəvoz ədənbu dənşirə ə i sər u sər. Hərə bir u poisdənbu və ə səs girjərəvoz hovo gyrdə goh i pəisdə pənçəj xyşdəre, goh unigərə ñəməkət soxdənbu əri varasirə: cytari kor bisdo ki, ju rəñə vlr soxd?

Xub ə-jor ən u bu, cytar ju i ruzə girovunda əxir əxirində ə sər ən i nəşinoxəjə soku omorə vədiromorigə.

Ruz i çirə sər gyrdə omo ki, səñib ju xərrət Luka Aleksandric, vəno ə sər xyşdə kiləñə, dəno ə qultuq xyşdə ja ci təxdəirə, dəpucundə omorəbuho ə qirmizinə jəyluq, və səs soxd:

— Kaştankə, bijo burajml

Şinovusdəngə num xyşdəre, Kaştankə vədiromo əz zir dəzgoh, ə kominço u xisirəbu ə sər əz zir rində rixdə pəlhoj təxdə və vodovusdə ə pəsəj səñib xyşdə. Zakazcihoj ən Luka Aleksandric zihisdənbəyryt qədərsyz dur, unə-gyrə tə rafdə rasirə ə hərki ən uho, xərrət mijosd jə cənd bo darafdə ə duxon və voşəndə ə ləñə jə dy rumkə əraqi. Ə jor ən Kaştankə xub mundəbu ə rəñ ambar nədinçi soxdəi ju. Əz şori, jurə ə gəşdəho bərdət gufdirə, u ravusdə-ravusdə şəndənbu xyşdəre ə sər va-gonhoj ən konkə, darafdənbu ə ñəjotho və vodovusdənbu ə pəsəj səgho. Cənd bo xərrət vir misoxd urə əz pyşoj cymhoj xyşdə, mipolsd və ə qəhrəvoz horoj mldəşənd ə sər ən u. Jə bo xərrət əz tylikjə guşhoju gyrd, şohund və poisdə-poisdə gufdi:

— Myr... r... də motusdə buravoş ty, xolera²!

¹ Taksa—nəvl səgli, çəndəg ju duraz, pojhoju kutəñ və şəfd.

² Xolera—bədə nəcoqi.

Əz ki zakazci vədiromorə bəqdə Luka Aleksandric, ə
jə minutlə darafd ə xunəj xəhər xyşdə. Ə unço u nyşd
ə hənçirə və ə zakuskə soxdə. Əz jon xəhər vədiromo-
rəngə darafd əki şinoxəjə miçələtci, əz ki miçələtci ə du-
xon, əz duxon ə xunəj ən jə şinoxigə və qəjri. Qjərəz
Kaştanka ə nəşinoxəjə soku omorə vədiromorəngə, şəv
dəgyrdəbu.

Kaştanka sər gyrd əri buj soxdə sokurə. U imld sox-
dəbu əri ofdə səhib xyşdəərə əz buj çigə pojhoju, ommo
əz i pyşotə ki bugə giroşdəbu taza galoşhoj rezini ə poj
ju vəri, və izmu həmmə nazukə bujho qəriş bisdorut ə
bədə buj ən rezinəvoz, unə gyre əz i qərişudə bujho hic
sər vədəbərdə nəse birənbu.

Kaştanka vodovusdənbu pəsəvo-pyşovo, ommo nəse
ofdənbu səhib xyşdəərə. Sər gyrd torikə şəv. Əz hərdy ta-
rafhoj kucə sər gyrdyt əri suxdə fonarho, və ə pənçərə-
hoj ən xunəho yşyq ofdo. Ədənbu rixdə dyryçd və pəm-
bəjə vərf və sipi soxdəbu kəmərhoj həsəhorə, kiləhhoj
fajtuncihorə, və hovo torik birə-birə ciho dijəş sipi vədi
birənbryt.

Lap torik birəngə hələçigəri Kaştankərə qədər nə bis-
do. U vogosund xyşdəərə ə jə qopu və zuzə kəşirə səxd
girisd. Bitəv ruzinə gəşdəi ə Luka Aleksandricəvoz xəstə
soxdəbu urə, guşho və pojhoj ən urə bəjə vəgyrdəbu və
qəhr ə sər qəzəb u qədərsyz gisnə bu. Bitəv ruz ə dəs
ən u ofdorəbu ci əri çavusdə ənçəq dy bolə: ə xunəj
miçələtci u xurdəbu jə kəm şiriş xəmtli və əz jon ən jə
duxon u ofdəbu pusedəj kalbasi—ini həmmə cy u xurdə-
bugə. Əgər u Inson mləisdogə, u məhəli joqin fikir ml-
soxd əri xyşdə: „Nəh, i təhər zihisdə həməl nijov! Zərə-
kysdə voisdə xyşdəərə!“

II. Surlyjə nəşinox.

Ommo u hic jə fikir xəjoliş nəse scxdənbu, ənçəq
ədənbu girisdə. Nərmə pəmbəjə vərf bitəv kəməv və sər
ən urə dəgyrd, və urə əz xəsdəi xiflət bərd. Birdən dər

qopu səs soxd və voxurd ə qəbırqəju. U çəsd vəxyşd. Əz vokurdə omorə dər vədiromə jə mərd. Cynki Kaştanka viz zərə domund gufdirə ə zir poj ju, mərd ə Kaştanka fikir nə dorə nə danusd. U quz bisdo ə sər səg və pyrsi:

— Səglə, ty əz cy-çoi? Mə tyrə şişiryım? Oj fəqirlə, oj fəqirlə! Boşgu, boşgu, fiklr nisdi, qəhri məboş əz mə .. Xətokorum, bəxş-ləmiş sox.

Kaştankə dənışı ə nəşinoxə mərd əz hə-rəj ə sər byrgəju nış-dəbrytho vərfləho, və dl ə pyşoj xyşdə jə gu-dəgə qolınə mərdə. Ruj ən u bu pufdədirə xu-no, ruşho biqəju tə-miz cirə, ə sər ju vobu sillindr¹, və ə tən ju jə-xən hərzojə pusdi.

— Əri cy viz zərə ty?—pyrsi mərd ə ən-gyşdəvoz əz kəmər ju vərfə tyr-tyr soxdə-soxdə.—Ə çəi səhiə ty? Vədi birəni ty rəhə vir soxdəj? Oj, fəqirə səglə! İmuhoj cy misoxim imu?

Səcmiş soxdə əz səs nəşinox gərme, əz dyli vədiromənbuho nigunə, Kaştanka lisi dəs ən urə və viz zə ə dijəş jəzuqtə səsəvoz.

— Ox ty xubə ci, xəndəi!—gufdi nəşinoxə mərd.—Hə-syl tylkini-o! Dijə cy soxum ə tyrəvoz, corə nisdi, bijo burəjm ə mərəvoz! Bəlkəm ty ə jə kor ci gərək əlsdorl... Həri, fjułl

¹ Sillindr—jə çitra kiləh.

U murc-murc soxdə-soxdə ə lovhorəvoz, çumund dəşə ə pyşoj Kaştanka. U çirə dəs çumundəi ən urə ənçəq jə məhəno bu: „ Kəş burajml! Kaştanka vəxyşd rafd.

Nim səhət bəqdəjgə u nyşdəbu ə xori ə jə kələ tovuşə vitoq və, sərə jonovo gyrdə, ə mihrisoni və ə məhətəlirəvoz dənşirənbu ə nəşinoxə mərd, komiki nyşdəbu ə pyşoj stol və ədənbu xurək pişnəvinərə xurdə.

Nəşinoxə mərd ədənbu xurdə və vəxd əz vəxd şəndən-bu əri ən Kaştanka əz tikələhoj xurək... Sər syfdə u do Kaştankərə nun və savzə qobuq ən pəni, bəqdə jə tikələ guşd, jə nimə cudu, osduquhoj kərg, ommo əz gisnəi Kaştanka həci sypərmiş soxd həmməj ən i cihorə ki, nə danusd cy dəhəm bugə işurə. Və xurdə-xurdə dijəş zijod-tə gisnə birənbu jurə.

— Vədi birəni ki, ambar xərəb xorundənyt tyrə səhlib- hoj ty! – gufdi mərd, dənşirə dirəngə ə cy çirə zurəjə cym gisnəirəvoz u fubərdənbugə çavusdə nə omorə tikə- horə.

—Və cy ləqəri ty! Jə pusd jə osduqunl...

Kaştanka ambar xurd, ommo syrol nə bisdo, ənçəq sərxoş bisdo mund əz xurək. Ci xurdə bəqdə u duraz bisdo dəgəşd ə mlgləj vitoq, duraz soxd pøjhoj xyşdərə, çun ju rəhət birə sər gyrd əri dymə voçohundə.

Tə u vəxd ki, taza səhlib ju vodorə kəmər xyşdərə nyş- dəbu ə sər kreslo və ədənbu sigar kəşirə, Kaştanka dy- mə voçohundə-voçohundə ədənbu fikir soxdə ərl xyşdə ə komi çigə xubigə: ə jon ən i nəşinoxə mərd, jə nəbu- gə ə jon xərrət? Dyrlyg ən nəşinoxə biraci və kosibi. Əz kresloho, divan, ləmpə və xollho-xolincəho bəşqəj yz- gə cigə nə dəri ə vitoq ju, vitoqjuş gujgə buşi, tip tihini. Ommo ən xərrət vitoqju pur-purlnyt ciho: urə hisdi stol, dəzgox, həmbiz əz zir rində rixdə pəlhoj təxdə, rindəho, stameskəho, byldyrcin dərijə qəfəsə, logon... Əz vitoq ən i nəşinoxə mərd hic jə bujiş nəşə omorə, ommo ə xunəj ən xərrət buq puri və lap racə buj ən şiriş, lak və pəl- ho omorə. Ommo, ə çigəj ən uho, i nəşinoxə mərdə əz həmmə zijodtə jə xubini: u ambarə ci dorə ərl xurdə və, hisobirə gufdirə voisdə, Kaştanka ə jon stol nyşdə və

ə mihrisonirəvoz ə ju dənışlrənəbuho vəxd, u hic jə boş nə zə jurə, nə kufd pojhorə və horoj nə dəşənd: „Vir boş bura, nifri birə cil“.

Şigərə kəşirə varasdə bəqdə, taza səhiə vadarafd və əz jə minutigə bəqdə vogəşd diromo ə dəs ju jə cyklə nimdərle dəri.

— Əj ty, səg, inço bljol gufdi u nimdərərə ə kynç ə jon divan norə.—Dəgərd inçol Xisl

Cym Kaştanka sər gyrd əri ə xov varafdə. Ə xov ə pyşoj cymhoju omorut səgho, vodovusd giroşd mujlyjə pirə pudeliş¹ ə jə cym ju sipii dəri, komirə u imburuz dirəbu ə kucə. Fedjuşa, kuk ən xərrət, burov ə dəs ju dəri vodovusd ə pəsəj pudel, bəqdə birdən xyşdəni ju dəpici ə mujlyjə pusd xyşdə, şori-şori ravusd və omo ə jon Kaştanka. Kaştanka və u ə dyl dusdlrəvoz buj soxdut vinihoj dy jəkirə və vodovusdyt ə kucə...

III. Taza, lap xuşə şinox birəi.

Kaştanka əz xov xəbər bisdoho vəxd, tovuşi bu və əz kucə səsho diromorənbyryt ə vitoq, cytarki ruz diromorənihorə xuno. Ə vitoq, hic jəkiş nə dəbu. Kaştanka duraz soxd xyşdərə, tənəkəş kəşi və qəmgyn hosi gəşdə əz l sər vitoq ə u sərigə. U buj soxd kynçoj vitoqə və mebelə² sər kəşi ə pyşoi vitoq və nə ofd əri xyşdə jə gərəklijə ci. Əz dəri, ə pyşol vitoq darafdəniho, bəşqəj bu jəkiğəş. Fikir soxdə, Kaştanka qərməq kəşi urə, hyl zə ə hərdy pyşoi pənçəhoj xyşdərəvoz, vokurd və darafd ə u vitoqligə. İnço ə sər krovat, ə lyhyf pəşmi dəpicirə xlsirəbu zakazci. Əz sifət ən u Kaştanka şinoxd ki, u bu dihnə nəşinoxə mərd.

—Rrrr—myrlamiş soxd u, ommo dihnə xurək ə jor ju omoki, sər gyrd əri dymə vəçohundə və buj soxdə.

U buj soxd paltar və cəkməhoj ən taza səhiə xyşdərə və no əri xyşdə ki, əz uhə səxd buj həsb omorə. Əz xisirəniho vitoq jə dəriğəş ə cyçoigə dəbərənəbu. Uş pyşo bu. Kaştanka sər gyrd əri ə qərməqhorəvoz dəre hyl zərə, əz həmtə quvothoj xyşdə hyl zə ə sinərəvoz vokurd urə, və hə ə u tytəm ə vini ju həçoibə, şəklyjə buj varafd. Ə dyl

¹ Pudel—navl səgl.

² Mebel—stol, stul, krovat, ş kaf, divan və yzğəhojgə.

ju guvohi zə ki, İnço ə ju xubi qərşu nijov gufdirə, u fu-
qundə-fuqundə və ə i sər u sər dənışirə-dənışirə darafd
ə cyklə vitoq, divorhoju ə bitəmlizə citrangl dəplcirəbuho,
və birdən hələ-çigər birə rafd pəsəvo-pəsəvo: u di jə
nəkumlijə tərse ci. Qjuz gyrdə tə xori sər və gərdən xyş-
dəre, lov soxdə qənəthorə ədənbu omorə duz ə sər ju jə
ə rang xokistəri buho, qoz. Jə kəm əz u qiroqtə, ə sər
nimdərle dəgəşdəbu siprə nazu. Kaştankarə dirə u çəsd
vəxyşd, kəməx xyşdəre burunə vədəşəndə, tik pojundə dym
xyşdəre və sər gyrd əri pf... pf soxdə ə sər Kaştanka. Səg
zurba tərse, ommo qiroqdəkəiho nə danut gufdirə tərslirəi
jurə, ravusd ə kələ səsəvoz və şənd xyşdəre ə taraf nazu...
Nazu dijəş zijodtə qəd soxd kəməx xyşdəre, pf... pf... sox-
də-soxdə zə ə pənçərəvoz əz sər Kaştanka. Kaştanka şənd
xyşdəre pəsəvo, nyşdə ə sər cor poji və ravusd ə kələ
vizinəjə səsəvoz, duraz soxdə ruj xyşdəre ə taraf ən nazu.
Həmln ə l vəxd qoz omo əz pəsə və səxd, dord dorəni,
dunduq zə urə əz kəməx ju. Kaştanka vəxyşd şənd xyş-
dəre ə sər qoz...

— I cy korl?—ə kələ qəhrə səsəvoz gufdi kinlgə, və
ə vitoq diromo dihnə nə şinoxə mərd, ə tən ju xələt vəri
və ə ləhəju sigar dəri.

— I cy çirə korhol? Burajt ə çigəhoşmu nyşit!

U nəznik bəsdə əz nazu zə ə pinqoləvoz əz kəməx ju və
gufdi:

— Fjodor Timofejevic, i cy korhoi, mə əz ty dirə-
nym? Çəngəsuri soxdə? Ə i pirə kafdarə viniş-o! Dəgərd
ə çigəj ty!

Bəqdə, rujə ə taraf qoz carundə, u ə hərəjəvoz
gufdi:

— Ivan Ivanic, zu bəş ə çigəj ty!

Nazu, ə tobişlyirəvoz nyşdə ə sər nimdərlej xyşdə və xysund
cymhoj xyşdəre. Ə sifət və biqhoj ən u dənışirə, gufdirə
mibəsdə ki, u ju xyşdəni juş səxd birəzi birəbu əz çəng
gyrdəi xyşdə. Kaştanka sər gyrd jəzuqlə əri viz zərə om-
mo qoz duraz soxd gərdən xyşdəre və sər gyrd əri cylgə
gufdirə təhədi-təhədi, ə əşqəvoz, ocuq, hər gofə tək-tək,
ommo hic varəslrə nəse birənijə təhər.

— Həri, xubi, xubi!—gufdi səhis ju tənkeş kəşirə-kəşirə.—Ə jəki ə şolumi və dusdirəvoz zihisdə gərəki.

U timor soxd Kaştankarə və gūfdi pəsəy gof xyşdərə.

— Ty mətərs... Uho xubə xəloqyt, tyərə inçimiş nisoxut. Poj. Tyərə cy num binim? Numsyz birə həməl nijov biror. Nəşinox jə kəm fikir soxd və bəqdə gufdi:

— Guş vəni. Num ty boşgu—Xolə!.. Varasirəni? Xolə! Və cənd bo gof „Xolə“ gufdirə-gufdirə, u rafd vada-rafid.

Kaştankə nyşd və sər gyrd əri dənişirə fəim soxdə. Nazu ləs nyşdə ə sər nimdərlə, xyşdərə ə xisirəki vənərə-bu. Ofoz, duraz soxdə gərdən xyşdərə və çymysdə-çymysdə hə ə jə çigə, cy bugə ədənbu gufdirə, əvəlinərə xuno təhədi-təhədi ə əşqəvoz. Vədi birənbu ki, u ambar əqylməndə qoz bu; səri hər durazə məsləhət xyşdərə varasdə u ə həçobirəvoz mirafd pəsəvo-pəsəvo və muburbund xyşdərə ə qiroqdəkiho, gujoki ju qədərsyz raziməndi əz syhbət xyşdə... Xub guş vənərə ə u syhbət ən u, və „rrrr“... çohob vogordundə ə u, Kaştanka sər gyrd əri buj soxdə kynçhorə. Ə jə kynç ən vitoq u di jə logoncələ, ə qəriş komiki dəbu dəxsundə nəxyt və dəxsundə qiroqhoj ən sije nun. Kaştanka fəim soxd nəxytə—ləzatsyzi, bəqdə fəim soxd qiroqhoj ən nuna və sər gyrd əri xurdə uhorə. Ofoz hic qəhri nə bisdo əz u kor ki, i nəşinoxəjə səg xurək jurə ədəj xurdə gufdirə. U dijəş ə kələ əşqəvoz sər gyrd əri gof soxdə, və əri burbundə ə u ki, ə dyl ju hic qılınho nə dəri, xyşdəni juş nəznik omo əz logoncələ, və xurd jə cənd nəxyt.

IV. „Myhyçyžo e ərdoviç“.

Jə kəm bəqdəjgə gənə diromo nəşinoxə mərd ə dəs ju jə məhtəlijə ci dəri. U ci uxşəş zərənbu ə dər nə dərijə qopu və ə hər f П¹. Ə zəvəri qojməj ən i, tyqəirə çirə gyncyndə omorə dululu soxdə omorəbu zingirov və bəsdə omorəbu tapinçə; ə zuhun ən zing və coxmox ən tapinçə bəsdə omorəbyryt duvoləho. Nəşinoxə mərd no u П-rə ə migləj ən vitoq, xəjli vəxd cyrəigə hə vəkənd və hə bəsd, bəqdə dənişi ə qoz və gufdi:

— Ivan Ivanic, bujurl

¹ П—hərf urusL

Qloz nəznik omo ə jon ju və poisd təm dorə.

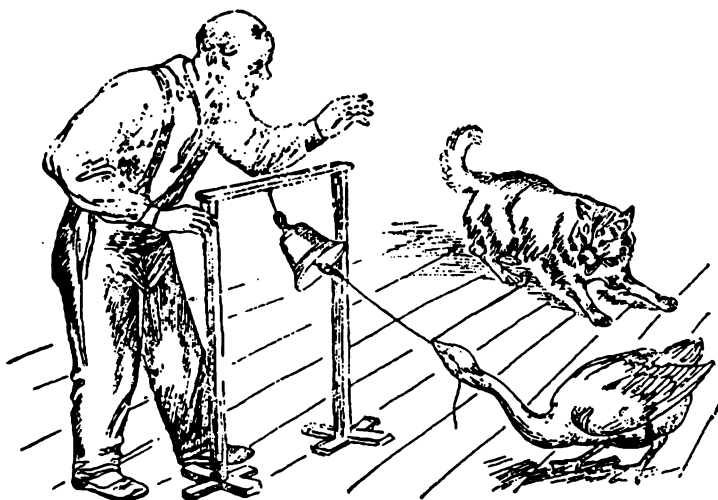
— Həri,—gufdi nəşinoxə mærd,—Imuhøjəljo sər girim hæ əz əvəl. Əz hæmmə pyşo sər zə! Zu boş!

Ivan Ivanic duraz soxd gærdənə, ə hər cor taraf carusdə, çumund sərə və, jə fojə syrtmə bærdə əz xori zə ə u poigə.

— Ambar xub! Maşallah!. Imuhøj mir həri!

Qloz dæğəşd ə sər kəmə, voşəndə zəvəro pojhorə. Jə cænd əzini tyqəlrə fokusho soxdə varasdə bəqdə, nəşinoxə mærd birdən gyrd sər xyşdərə ə dæshorəvoz, gujgə əz cylgə tærsirə boçəli dæşənd.

— Oj horoj! Poçaril Ədəjm suxdə-o-o!

Ivan Ivanic vodovusdə ə ki П, gyrd ə dunduq xyşdə duvoləj zingə və zingə zə.

Nəşinoxə mærd ambar razi bisdo. U timor soxd qozə əz gærdən ju və gufdi:

— Maşallah tyrə, Ivan Ivanic! Imuhøj binimki ty zargəri və furuxdəniho cihøj ty syrə və brillianti. Binimki, ty

omorēni ē tukuj ty vā dirēni unčo dyzdhorē. Cy misoxdi ty ē u vāhdā?

Qloz gyrd ē dunduq u duvolājgarē vā sēxd-kāši jurē. Ēz u kor-ālysti omo kələ sēs tapinča šēndē. Kaštankarē ambar xoš omo ēz sēs zing, vā sēs ēn tapinčarē šinovusdēngē šori jurē dijē qēdēr nē bisdo. U sēr gyrd ēri vodovusdē vā ravusdē ē ojlēnmēj П.

— Xolē, ē čigāj ty bura nyš—horoj dēšēnd ē sēr ēn ū nēšinoxē mērd.—Sēssyz!

Kor Ivan Ivanic ē tapinča šēndērēvoz nē varasd.

Ēz u bēqdē soq jē sēhtēt nēšinoxē mērd vodovund urē ē ojlēnmēj xyšdē, ē kord¹, sēs soxdē-soxdē ē qēm-cilēvoz. Hēmin hē ē u vēxd, qoz mijosd lēng šēndē ēz sēr capar, ēz qārīš ēn bēnd, mijosd poisdē ē sēr dym vā vēčohundē pojhoj xyšdērē. Kaštanka cymhorē dēnorēbu poisdē ē Ivan Ivanic, zuvoli kēširēnbu ēz hēz dyl xyšdē vā jē cēnd bō sēr gyrdēbu ēri vodovusdē ē pēsēj ēn u, ē zinglyjē sēsēvoz ravusdē-ravusdē.

I korhoj xutē soxdēi vā vomuxdairē varasdēngē, mērd pokurd ērēq pyšoni xyšdērē vā vadarafd ēz vitoq. Fjodor Timofeic, ē nēfojērēvoz firt-firt soxdē, dēgēšd ē sēr nimdērlē vā xysund cymhorē. Ivan Ivanic rafd ē jon ēn lo-goncēlē.

Ē I taza korho vā vozihorēvoz ruz ēn Kaštanka kējnē girošd gēš ē ju mēhlym nē bisdo. Šēhongum urē ē nimdērlējurēvoz dirovundut dēšēnd ē cylkijē, citrangi vērlijē vitoq vā šēvē u girovund ē Fjodor Timofeic vā ē qozēvoz ējēki.

V. Zihim! Zihim!..

Girošd jē mēh.

Kaštanka xutē birēbu ē u kor ki, hēr šēv jurē xorundēnbryt ē xubē cihorēvoz vā horoj zērēnbryt Xolē. Xutē bisdo u ē nēšinoxē mērdiš vā ē taza hērmēhhoj xyšdēš. Zindēguni ēn u qēdērsyz xub girošd.

Hēmmē ruzho dy-ējēki uxšēš byryt. Ēz hēmmē zutē xēbēr mibisdo Ivan Ivanic vā hē u sēhtēt mīlomo ē jon

¹ Vodovunde ē kord—hišdē, ē rasa bēsdē omorē, hējvōnē vodovusdē ēri xutē soxdē urē ē duzē tēhēr vodovusdēl.

Xolə jə nə bugəə jon nazu, duraz misoxd gərdən xyşdəre və sər mygyrd ərl cyigə gufdirə ə həvəsəvoz, ommo əvəlirə xuno kəs nəşə varasirəniyə təhər. Syfdəi ruzho ə qozəvoz şinox birə bəqdə. Kaştanka fikir soxdənbu ki, ambar gof soxdəi ən qoz əz əqylməndi juni gufdirə, ommo jə kəm vəxd giroşdə bəqdə u diyə hic hyrmət qoza nə doşd: qoz durazə syhəəhoj xyşdəre soxdə-soxdə əz ju nəznik miəlsdogə, Kaştanka diyə dymə nivəçohund ə u midənişi, cytar ə xisirə nəşə hişdəniho ləqləq dənışyhorə xuno, və, hic utançəqi nə kəşirə, çohov mogordund ə u „rrrr“.

Ommo Fjodor Timofeic bu jə çirəjgə gospodin. U xəbər birəngə hic mynoq əz ləhə nivədirovund, hic niçymysd əz çigəj xyşdə, cymhorəş nivokurd hic. U corəju miəlsdogə, hic xəbəriş niəlsdo, cynki vədi birənbu u əz dynjoh vizori. Ə hic kor həvəs nəbu urə, həmmə ə dynjoh giroşdənbuho korho ə pyşoj cym ən u ci hisov nə byryt, həmmə nəfojə və bihyrmət bu ə pyşoj cym ju. Xubə ləzətlyə xurək xyşdəreş xurdəki u ə nəfojərvəoz, firt-firt soxdə-soxdə muxurd.

Çirə-bə-çirə fokusho vomuxdəi və xurək xurdəi ruzhorə ambar həvəsly və xub misoxd, ommo şəvho ambar ə qəmgynirəvoz migiroşdut. Həmmişə şəvho səhiv işu ə hər cyço mirafd ə xyşdərəvoz nazu nə qozəş miəbərđ. Təhno domundə ə vitoq, Xolə midəgəşd ə sər nimdərlə və midomund ə dərd-qəm. Dərd-qəm jovoşləj-jovoşləj, vitoqə toriki şışirə dəgyryhorə xuno, mişisi urə. Dərd-qəm şışirəl, urə sər mygyrd i çirə: səg vir misoxd vojəj ravusdəirə xurdəi və ə cor kynoj vitoq vodovusdəirə, hic ə hiciş dənışirə nivoidis urə; bəqdə ə pyşoj cym ju miəmorut jə çirə xub ocuq nisdiyə dy figurho, cihrətho, nə səg gufdirə miəlsdo uhorə nə inson. Sifəthoj ən u dy figurho byryt xuş, həziz, ommo əz işu ci varasirə nəşə birənbu. Uho ə pyşoj cym ən Xolə omorəki u dymə moçohund və əri ən u həcu omorənbu ki, kəigə və ə cyçoigə gujgə dirəbu və arnbar həziz doşdənbu ju uhorə... Və cym ju ə xov varafdəki ə vini ju, əz u dy figur buj şiriş, ən lak və ən əz zir rində rixdə pəlhoj təxdə varafdənbu.

Xolə ə taza zindəguni xyşdə xub vərđyş birə bəqdə və əz ləqərə, jə pUSD jə əsduqujə səg həjotl ə syrotl jə xub qulluq soxdə omorə kypək carusdəngə, jə ruz pyşoj nubov giroşdə, səhiv timor soxdə urə gufdi:

— Vəxdi imuhøj, Xolə, əri kor soxdə. Vəssi korsyz gəş-dəjhəl Mərə voisdəni əz ty artist soxum... Voisdənimi ty-rə əri artist birə?

Və u sər gyrd əri vomuxdə ə Xolə çirə-bə-çirə ilmho. Ə vaxd syfdəl nubə Kaştanka xutə birənbu əri pöisdə və gəşdə ə sər pəsinə dy pənçəho. Əz u kor urə ambar xoş omorənbu.

Ə vaxd dyjymyn nubə u mijosd ləng şəndə ə sər pə-sini dy pojho və gyrdə şəkərə, komlrə vomuxdəgor ju gyrdənbu ə hyndyri. Bəqdə ə u nubəhojgə u vəçəsdənbu, vodovusdənbu ə kord, vəj zərənbu ə muzik zərək, zing zərənbu və şəndənbu tapınçə. Əz jə məhigə bəqdə u am-bar xub midanusd gyrdə çigəj Fjodor Timofeicə. Nubərə vomuxdənbu u ə kələ nəvəsəvoz və ambar razi bu əz barəsljə korhoj xyşdə; zuhunə vədəşəndə vodov-vodov gəşdəi, əz sər rasa çəsdəi, vənyşdə suvor birəl ə sər kə-mər pirə Fjodor Timofeic, dyl jurə ambar şor soxdənbryyt. Səri hər ə barəsirəvoz girovundə omorə fokus u ə kələ səsəvoz sər mygyrd əri xyromly ravusdə, vomuxdəgoriş ə zurbəjə məhtəli midomund, şor mibisdo və dəşə ə dəş misovusd.

— Zihim! Zihim!..—mugufdi u.—Şəksyə zihim! Zurbəjə hirmət mubu tyə.

Xolə həci vərduş bəsdə ə gof „zihim“ ki, həttə səhiş u gofə əz ləhə vədirovundə mtravusd və midənişl ə pə-sə-pyşə, gujgə u gof num ju bu.

VI. Barassyzə deşjut¹.

Jə xubə şəhəngum səhiş diromo ə divorhoju cykijə cit-rəngi vobuho vitoq və dəshore əjəki sovusdə-sovusdə gufdi:

— Xub...

Gənə cy bugə voisdənbu guju, ommo nə gufdi vada-rafd rafd. Xolə xub xutə birəbu ə taza səhiş xyşdə, u əlysti əz sifət ən u danusd ki, səhiş ju ambar dəralmişl əz cy korigə, ə qəjquj cy korigə dəri və səxd qəhrini gujgə. Jə kəm bəqdəjgə, u vogəşd diromo və gufdi:

— İmburuz mə məgyrym ə xyşdəsəvoz Xolərə və Fjodor Timofejevicə. Ty Xolə, çigəj kəjfsyz birə. Ivan Ivanicə mijo giri. Ə çəhəndəm muno l çirə korl Hiciş nəzyr

¹ Deşjut—syfdəl bo artist ə səhnə vədiromorəi əri vozl soxdə.

soxdə nə omorl hələm, hiciş vomuxdə nə omorl, repetit-
sljə kəm biril Bijobur miboşim korə əz sər nıbərim!

Bəqdə u gənə vadarafd və əz jə minutigə bəqdə vo-
gəşd diromo ə tən ju pusdi və ə sər ju silindr vəri. Ə jon
nazu nəznik birə, u vəgyrd urə əz pyşoj pojhoju, ho/o
gyrd və pəhəny soxd ə sər sinəj xyşdə ə zir pusdi, Fjo-
dor Timofeic ki, ə həmməj ən i korho jə sə puləş
nido, u ə xyşdə guç vənorə cymhorəş nəvokurd. Vədi
birənbukl, həmməj ən i korho ə cym ən u hiciş nəsə omo-
rənbu, bəşdə nəbu əri, ju, voj ə xori dəgəşdəni bisdo,
voj ə sər nimdər, voj ə sər poj vəxyşdəni bisdogəş, voj
ə sər sinəj səhiv ə zir pusdi ju rəhət mynyşdgəş...

— Xo'ə, kəş burajm!—gufdi səhiv.

Hic əz jə korış sər ju nə vadarafdə və dyməvəçohun-
də-vəçohundə, Xolə rafd ə pəsəj səhiv. Əz jə minutigə
nəqdə u nyşdəbu ə sər kirşə ə pyşoj pojhoj səhiv xyş-
də və guş vənorənbu, cytar u əz xiniki və əz təşvişi xyş-
dəre qyç dirovundə, ə zir zuhuni gufdirənbugə:

— Bijobur miboşim!

Kirşə polsd ə pyşoj jə tomoşəjə kələ məhtəlijə xunə,
uxşəş zərənbuho ə jə kələ, fugordundə omorə bodijə. Du-
razə qopuj ənu xunə və sə dərhoj şişəl ju yşyq soxdə
omorənbryt ə hykym jə djuçin tovuşə fonarhorəvoz. Dər-
ho ə kələ səsəvoz vokurdə omorənbryt və kələ ləhəhorə
xunə fubərdənbryt ə pyşoj dər omorənbrytho odo-
mihorə. Xəlq qədərsyz ambar bu inço, ambarə vəxdho
ləsbhoş nəznik birənbryt vodov-vodov ə jon dər,
ommo səgho hic vədi nə bryt.

Səhiv vəgyrd Xolərə ə dəs xyşdə və dəşənd jurə ə zir
pusdi ə Fjodor Timofeic dəbuho çigə. İnço bu torik və
buqonoq, ommo rac gərm bu. Jə dəqdəqəluq vədi bis-
dorut dy kəm tovuşə savzə çurkumləho—u nazu bu, ko-
miki, inçlmış birə əz xinikə səxdə pojhoj ən qunşi xyşdə
vokurdəbu cymhoj xyşdəre. Xolə lisi guş ən nazurə, və
voje soxdə əri xub rəhət nyşdə, ofdo ə cym-çymi, dəşişl
ə zir xinikə pojhoj xyşdə nazurə və nəqofill vədəşənd sər
xyşdəre əz pusdi burunə, ommo əlysti ə qəhrəvoz mur-
lamış soxdə zuri pəhəny soxd sər xyşdəre ə zir pusdi.
Əri ən u həcl omo ki, ə pyşoj cym ju jə kələ, kəm to-
vuş birə, vitoq vədi bisdo gufdirə, və ə u vitoq pur bryt

çirə bə-çirə tərslyjə myhyçyžo: əz pəsəj pərdəho və capariho komihoki duraz bīrəbyryt ə hərdy taraf ən vitoq, gujgə ə ju dənışyryt jə çirə myhyçyžə tərslyjə sifətho: sifəthoj ən həsəho, syrg vəriho, durazə guşho və jə çirə qolnə kələ sifət, komirə ə çigəj vini jə durazə dym vovu və əz ləhəju vədiromorənbyryt dy durazə tamiz soxdə omorə osduquho.

Nazu ə tasirə səsəvoz mijov zə ə zir pojhoj Xolə. Həmin hə ə u vəxd səñilə jəxən pusdirə vəkənd gufdi „hopl“, və Fjodor Timofeic ə Xolərəvoz əjəki çasdyt furamo ə xori. Imuhoy uho dəbyryt ə jə cyklə vitoqlə. Divorhoj ən u vitoqlə təxdəl və ə rang xəkistər byryt. İnço əz jə, ə sər ju guzgi vərijə, cyklə stollə, corpoji və ə kynçho dululu soxdə omorə luguho qəjr hic yzğə meəllgə nə dəbu. Fjodor Timofeic lisi hovomər soxd, Xolə ə zir pojhoj xyşdə voşşirə pUSD xyşdə, rafd və dəgəşd ə zir corpoji. Səñis hələmiş daralmış və səxd qəjquly, dəshorə əjəki sovusdə-sovusdə, sər gyrd ərl partalhorə vəkəndə... Cytarkl ə vitoq xyşdə ərl xisirə partal vəkəndənbuhorə xuno, hə həcu vəkənd u sər-tən xyşdə; gujgə ədənbu ərl ə zir gərmə lyhyf dəgəşdə həzyr bīrə. Əz ziri şəi-şovol bəqəjr ə tən ju yzğə partallgə nə vomund. Bəqdə nyşd ə sər corpoji və ə guzgi dənışira sər gyrd əri çirə-bə-çirə fəndili-fəndiho və myhyçyžə korho, soxdə: əz həmmə pyşo u vəno, ə sər xyşdə qyçym vəgyrdə omorə və ə jonhoju, syrgə xuno dy kəkyl vərijə parikə¹ bəqdə sovusd ə sifət xyşdə jə çirə siprə rangə, əz sər ən u siprə rang gənə sovusd, qyc soxd qoşho və bīqho, ə qutinəho sovusd qirmizinə rang. Fokushoj ən u ə i korhorəvoz nə varasd. Sər-sifət xyşdəmə murdal soxdə bəqdə ə i çirə cihorəvoz u sər gyrd ərl vokurdə ə tən xyşdə jə çirə bīhədətijə partalho, komihorə tə imuhoy nə ə xunəho nə ə kucəho, hic nə dirəbu Xolə. Bīnit ərişmu zurbə firəhə şovol, duxdə omorihə əz ə ju kələ-kələ gylho vərijə cit, əz komiki ənçəq pərdəho, pyşojdoqləihə və əri meəl coxolho duxdənyt,—bīnit ərişmu şovol durazi ju tə bīnəqultuqho, jə pocəju əz mixəkijə cit, jə pocəjgəju əz zərdə cit duxdə omorihorə. Batmiş bīrə ə qəriş ən i çirə şovol, mərd gənə vokurd ə tən xyşdə əz cit duxdə

¹ Parik—artistho ə rol vozi soxdəkl ə sər vənərənytho mujho:

omora pinçaklərə. Gərdovnaj ən u pinçaklə bu kələ və dilig-dilig, ə kəmər ju vobu syr xrangijə astara. Əxir-əxirində u vokurd ə pojhoj xyşdə rangi-rangijə çurubho və savzə kovşho.

Cymhoj ən Xolə lilov-lilov rafd və dyl ju ofdo ə lərz. Əz siprə sifətly, cəjtənə xuno buho, figur ən i mərd buj taza səhib ju omorənbu, səs juş şinoxə səs bu, ommo vəxdho birənbu, ə dyl ju zurba şək ofdorə, u vojə misoxd əri ravusdə-ravusdə virixdə rafdə əz pyşoj ən i əlbəq-əlbəqə figur. Taza, qəribə çigə, buj, cihrətə dəgiş soxdəi ən səhib ju,—həmməj ən i korho ə kələ səhm mængəsd Xolərə, ə dyl ən u guvohi mizə ki, joqin ə ju jə tərsə cl, ə uxşəsi ən u ju dirəbuho kələ firəhə sifət, ə çigəj vinl jurə durazə dym vobuho həçdoho, qərsu mijov gufdirə. Qjəhr ə sər qəzəb əz koml çigəigə, əz pəsəj ən i divorhoj təxdəi, səs muzik və cy boçəhhoçigə omo. Ənçəq jə kor təsəlimi mængəsd ə dyl ən u,—ərxoini və dyl dinçi ən Fjodor Timofeic. U, ərxoin nysdə ə zir corpoji ə xiflət dəbu, corpoji ə çymysdəkiş u cymhoj xyşdəərə vokurdə. İncimişi nido xyşdəərə.

Cy mərdigə, ə tən ju frak¹ və siprə çilətkə vəri, sərə dəşənd ə vitoq və gufdi:

— Həjsəhət miss Arbella vədtromorənini. Əz u bəqdə—işmu.

Səhib çohob nə do. U vədəşənd əz zir stol jə cyklə cəmodanlərə, nysd və guzət soxd. Əz lovho və dəshoj ən u məhlym birənbu ki, dyl ən u ə kyrt-kyrt dobu gufdirə, və Xolə xub şinovusdənbu cytar u lərzirə-lərzirənəfəs kəşirənbugə.

— Gospodin Çorç, bujur—səs soxd kintgə əz pəsəj dər.

Səhib vəxyşd, vəgyrd nəzurə əz zir corpoji və dəşənd urə ə cəmodan.

— Bijo tyş, Xolə!—gufdi u ə jovoşə səsəvoz.

Xolə, əz i korho hic sər ju nə vadarafdə, nəznik bisdə ə jon ən u. Mərd moc soxd urə əz sər ju və dono ə cəmodan ə jon nazu. Bəqdə dəgyrd toriki... Xolə sər gyrd əri taptalamış soxdə ə zir pojhoj xyşdə nəzurə, qərməq-qərməq soxd divorhoj ən cəmodanə və əz hələçigəri əz lə-

¹ Frak—jə çirə ruł partal mərdunə, pəsəju duraz, pyşoju kutəh.

həj xyşdə hic jə səsiş vədırovundə nə danusd. Cemodan ki, ə sər ən ləpərhoj dərjoh ləj-luj xuruhorə xuno ədənbu ləj-luj xurdə lərzirə.

— Ho, inym, məş İnçojym!—ə kələ səsəvoz gufdi səhib.—Ho, inym, məş İnçojym!

Əz İ səs bəqdə cemodan rasi ə cy bugə və diyə nə cymysd. Omo jə çirə səs kələ boçəñ soxdəirə xuno: gujgə ədənbyryt cyrə ə cyigə zərə, və u cyigə buho ci,—bəl-kəm u torə sifət, ə çigəj vlni ju jə durazə dym vobuho—ədənbu həci səxd boçəñ zərə və xəndysdə ki, qılıhoj ən cemodan ə lərz ofdorənbyryt əz səs ən u boçəñ və xəndə. Çohob ən İ boçəñ və xəndə bisdo səs vizinəjə xəndəj ən taza səhib Xolə. U təhər hic nəşə xəndysdənbu u ə xunə birəkiş.

— Ha!—boçəñ dəşənd u, hərəket soxdə əri dəgyrdə u səshojgərə.—Hyzətlyjə moxluq! Mə ənçəq həjsəhət əz vokzal ədəm omorə! Kələdədəj mə myrdi və kələ mirosi hişdi əri mə İni İ cemodani əz u ərimə ə mirosi mundiho. Ə qəriş ən u cyigə jə gurunə ci dəri vədi birəniki syrxi-o-o! Həbirdən İnçə millionho nə dəbu-ol Poft vokunim vinim...

Omo səs ruzəhojcemodanə vokurdə. Səxd tovuşə yşyq lilov-lilov bərd cymhoj Xolərə u çəsd vədıromo əz cemodan və bəng birə əz kələ səs boçəñ və xəndə, sər gyrd əz həmmə quvotihoy xyşdə əri vodovusdə, ə oylanməj səhib xyşdə səxd ravusdə-ravusdə.

— Hol—həroj dəşənd səhib.—Həzizə lələj mə, Fjodor Timofelci Həzizə xoləj mə! Səvgilə qovumhoj mə!

U ofdo ə şuqomo ə sər qum, vəgyrd nazı və Xolərə, sər gyrd əri sinəsov birə ə urevoz. Xolə, jurə səhib ju ə qəl xyşdə gyrdəki, əz zir cymi dənişi fəm soxd ju omorə qismət birihə taza çigərə. Jə kəm qədər u mat bisdo mund ə çigəj xyşdə əz məhtəli və kələ-şori, bəqdə virixd vədıromo əz qəl ən səhib və əz sər qərişi dumdu-marə xuno, cərx xurd mund ə jə çigə. İ taza dynjoh bu qədərsyz kələ və pur bu zurbəjə yşyq; ə hərəcyçoj mildənişiri, əz xori sər gyrdə tə bun vədi byryt ənçəq sifətho, sifətho, sifətho və yzğə cilgə nəh.

— Xolə, təvəqə soxdənym, nyş!—həroj soxd səhib.

Xub ə jor xyşdə gyrdə məhənoj ən İ gofho cyigə, Xo-

læ varafd nyşd æ sær kyrsi. U dænişi æ səhib xyşdæ. Cym-
hoj ən u hæmmişəinərə xuno, tliqçətly və æ mihriboni-
rəvoz dænişirənyryt, ommo sifət, illohki læhæ və dænduho
qədərsyz tyqəir və bişəlk birəbyryt æz firəhə sypylæ xəndəj
lovhoju. Xyşdəni səhib æ kələ səsəvoz şəhqə zərə xəndys-
dæ, ədənbu æz l sær æ u sær monqolə-monqol çəsde, duşhorə
şohundə və həci bərbundənbu ki, æ pyşoj ən i hozor si-
fətho, æ dyl ju ambərə şori dəri gufdirə. Xolə bovor soxd
æ şori ən u. Birdən əri xyşdæ no ki, i hozor sifətho æ ju
dænişirət gufdirə, tik gyrd æ xumunəj tytki hisdijə sifət xyş-
dərə və şor xyromly zuzə kəşi.

— Ty, Xolə, nyş, — gufdi æ u səhib ju, — mæ æ lələrəvoz
jæ kəm hovoju kamarin vəçəhim.

Fjo Jor Timofeic, bifikir æ l sær u sær dænişirə, guzət sox-
dəbu poisdə tæ səhib ju æ ju guç vənorə əri çirə-bə-çirə
əqylsyzə korho soxdə. Vəçəsənbu u myrdə-myrdə, vovə-
syz qəhri həsi. Əz poj-dəs çumundəmun ən u, æz dym
və biqhoju vadi birənbu ki, u æz dorun dyl xyşdæ ədəj
nifri soxdə, hæmməj ən l, inço kura birə xəlqə, i tovuşə
yşyqə, səhib xyşdərə və xyşdən-xyşdərəş. Qədər xyşdərə
vəçəsde varəsde bəqdə u tənəkəş kəşirə, nyşd æ çigəj xyşdæ.

— Imuhøj Xolə, — gufdi səhib, — syfdə imu jæ kəm mijo
məhəni xunim, bəqdə vəçəhim. Xubi?

U vədəşənd æz kyf dudulərə və sær gyrd əri dudu zərə.
Xolə, səs zurnovho və muzikhorə guş ju nəsə vəgyrdəniho,
qəjquly çym-çym nyşd æ sær kyrsi və sær gyrd əri dərdly
zuzə kəşirə. Əz hæmmə kynçhoj ən sirk omo kələ səs
həroj və cəkə-cək. Səhib sær zə æ xəlq və hæmmə gym
birə bəqdə, sær gyrd gənə dudu zərərə... Jæ kələ hovo
zərə vəxd, birdən, æ kominçoigə, æ zəvər æ hərəj xəlq, kini-
gə səxd həroj dəşənd.

— Bəbəl! — çuraj zə səs həili. — U səglə Kaştanka! kil!

— Əz rasdəkiş, xyşdəni Kaştanka! — razi bisdo jæ pi-
jonə səs æ gofhoj həil. — Kaştanka! Fedjuşa, mərə xudo æz
mazalaj sær mæ zano əgər u Kaştanka nisdigəl Fjujt!

~~■~~ Kinigə æz galjorka¹ fit zə və dy səsho, jəki ən həil,
jəki gə ən mərd, kələ-kələ horəj zəryt:

— Kaştanka! Kaştanka!

Xolə çəndəg ju æ lərz ofdo və æ taraf səs omorənbuho

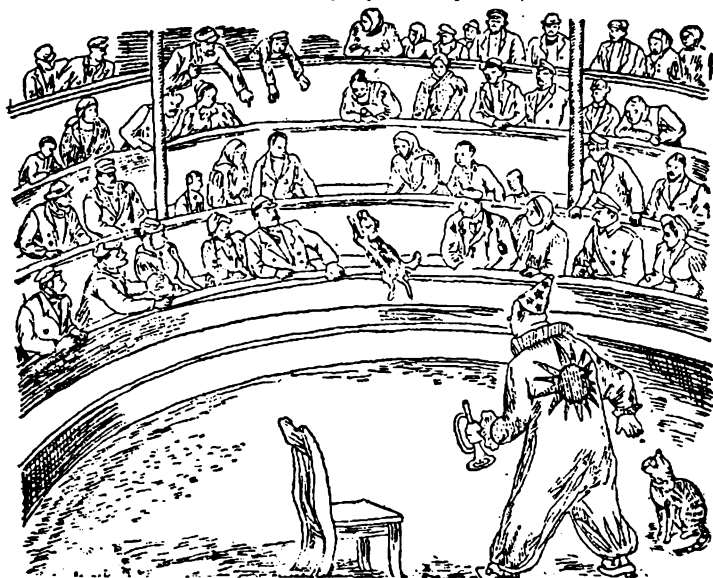
¹ Galjorka — lap zəvərli dura çərgəho æ sirk.

çigə dənışı. Dy sifət di unço u: jəki pijonə sifət, mujly, xəndəly, jəkigə gujgə, vamastrə, ə səhm dəriyə sifət, qutinəhoju çip-qirmızı və səhmly. Ə jor ju cyigə omorə u furamo əz sər kyrsi və ofdo ə sər qum, bəqdə həjəo vaxşd və ə şorijə vizinəvoz vodovusd rafd ə jon ən u dy sifətho.

Kələ səs çəvqi ofdo ə sirk və əz qəriş ən i çəvqi, gujgə jurə sula soxdə vədiromorənbyryt səs fida-fid və səs ən həil, komiki horəj zərənbuho:

— Kaştanka!—Kaştanka!

Xola ləng şənd əz sər barjer, bəqdə əz sər duş ən kinegə və omo diromo ə loça. Əri ə u jarusigə¹ varafdə u mijosd ləng şəndə glroşdə hyndyrə divorə. Xolə çəsd, ommo nə rasi ə sər divor və ə şuqomo syrtmiş bisdo zofruvo.

Bəqdə u gəşd əz i dəs ə u dəs, lisi dəsho və sifəthoj ən kihorə bugə, omorə-omorə varafd zəvəro vəəxir omo diromo ə galjorka...

Nim səhət bəqdəjgə Kaştanka ədənbu vodovusdə ə

¹ Jarus—mətrəə ə teatr.

kuca e pasesj en dy odoml, ez komiho omorambu buj japsiqon va lak. Luka Aleksandric adambu lej-luj xurda-xurda gashda va harakat soxdambu eri dur biru ez arx, cynki u e pijone vaxd, e xatoj e arx ofdorai xuta bu.

— Ty, Kastanka... — e həcobiravoz adambu gufdire u,—e pysoj inson ty u çire vadi bire, cytar dyrgal e pysoj xarret vadi biranihore xuno.

E uravoz e ja çargu adambu poj vacire Fedjuša kilah ba-
bašu e sar ju varl. Kastanka dy cym xyşdare donorabu poisde e kamərhoj en uho, va eri en u haci omorambu kl, ju ez zuravoz adaj e pasesj en lho poj vacire va şor biru ki, haraj zindəguni ju ja minutış burra na omori gufdire.

E jor ovurd u divorhoju e cykijə citrangi dəpicirəbuho vitogə, e jor ovurd qozə, Fjodor Timofelə, ləzətlyjə xurəkhərə, nuboho vomuxdəiho va sirkə, ommo həmməj en uho imuhoj ja çirə zobunə qətməqərişə xovə xuno omorambu eri en u...

A. P. Cexov.

Pyrşyşho:

1. Cytar Kastanka vir soxd səhis xyşdərə?
2. Cy di Kastanka e xunəj en taza səhis?
3. Cy təfihətli dəbu ez vitog en nəşinoxə mard tə vitog en xarret? Cytar fikir soxdambu Kastanka ez tovun en u təfihətliho?
4. Cy „myhyçyžo e ərdoviç“ di Kastanka e jon en taza səhis birəkl ju?
5. Cytar nyvysde buraundəni avtor xosijəthoj en qoz va en nazurə?
6. Cy çirə „ilmho“ vomuxdənbu əkl en kloun¹ Kastanka?
7. Cy e məhtəli dəhişd va tərsund Kastankərə e sirk?
8. Cy buraundə omorambu e sirk va cy bisdo əxir en u?

Tapşyryq:

1. Cytar num norəbu Cexov hər bəxş en l İxdilotə? Nyvysit e dəfdərhoşmu u sərnehəj en İxdilotə.
2. Duzətmiş soxit ez xyşde İxdilot ez tovunəj dusdi e harəj həjvonho ja nəbugə ez tovunəj dusdi e harəj inson va həjvon.

¹ Kloun-xəndə-xəndəjə voziho va korho soxdəniho artist e sirk.

Virixdai Paška.

I.

I bu jə durazə qozijə. Əvəldən Paška ədənəu rafdə ə dədəjəvoz əz zlr voruş goh əz sər gijov zərə omorə mərəç, goh əz çırqəhoj vişəi, ə kominço kl, ə cəkməhoj ju vogosirənbyryt zərdə vəlgho,—rafđ təjtə u vəxdi kl, hələm yşyq ocmiş nə birəbu. Bəqdə u dy səhət birəni pöisd ə qəd torikə siro və guzət soxd, təjtə dəre vokurdə. Ə siro unqəder xinik və nəmişi nəbu ə buru buhorə xuno, ommo ə vorvorijə vəxd şəxdəhoj voruş inçoş diromorənbu. Siro jovoş-jovoş ə moxluqəvoz tiq pur birəngə, sıqmış birəbuho Paška dəgəşd ə sər ruj ə jon pusti ən ki bugə, əz komiki səxd buj şurə çəh ədənəu omorə, və ə xov varafđ. Ini qilli səs soxd, dər həjəbo vokurdə omo, və Paška ə dədəjəvoz darafđ ə qobul birənbuho vitoq. İnçoş gənə xəjli guzət soxdut. Həmmə azarlyho nyşdəbyryt ə sər skamjəho, nə çymysdənbyryt nə səs soxdə. Paška dənşirənəbu ə işu və juş nəse səs soxdənəbu, cənd qəder ju ambərə həcətəliho və xəndəlho dirənbugəş. Ənçəq jə təkə bo, ə vitoq qobull ə sər jə poji xyşdəre voşəndə-voşəndə, ki bugə jə kuk diromorəngə, Paşkarə xyşdəni jurəş voisd urə xuno ə sər jə poji voşəndə xyşdəre. U hyl zə dədəjə əz zlr qucə bəzuj ju və gufdi:

— Dədəj, dənış: morcigəl

— Səs məsox, balaj mə, səs məsoxl—gufdi dədəj.

Ə cyklə pənçərələ vədl bisdo xovalyjə feldşer.

— Bijojt nyvysit xyşdərəl—ə qolinə səsəvoz gufdi u.

Həmmə, u xəndəljə kuk ə sər jə pojl xyşdəre voşən-
dəbuhoş ə İşurəvoz, nəznik bİsdorut ə jon pənçərələ. Əz
hər jəkİ feldşer pyrsİrənbu num jurə və num bəbəj jurə,
sal jurə, zİhİsdə çİgəj jurə, əz zurəvoz azarlynİmİ ju və
qəjriho. Əz çohobhoj dədəj xyşdə Paşka danusd kİ, num
ju Paşka nİsdl, ommo Pavel Galaktionovl, ju hoİd saləl,
savadsyzi və əz pasxarəvoz¹ azarlynl.

Əz nyvysdə varasdə bəqdə gərək bu u səhət ə poj
vəxyşdə; əz qəd vitoq qobulİ giroşd doktor ə tən ju siprə
pyşoslİnə və ə ktşd ju dəsmol bəsdə. Əz jon ən ə sər jə
pojl çəsdənbuho kuk giroşdəngə, u qyçynd duşhorə və ə
məhəni xundənİjə səsəvoz gufdİ:

— Oj oxmoxl İ xolisə oxmox nİsdl bəgər? Mə ə ty qə-
dəqə zərəm dyşobot bİjoj gufdİrə, ommo ty ruz orİnə
omorəj. Əri mə hİc nə omorigəş həmmə jəkİni, ommo
vİnİş, əj oxmox, poj ədəj puc bİrəl

Kuk sİfət xyşdəre jəzuqly soxdə, həci midanl voİsdə
sədoqo xohy, cymhorə pəl-pəl soxd və gufdİ:

— Jəzuqi bər ə. sər mə, İvan Mikolalcl

— Həməl nİjov—İvan Mikolalc—ə zuhun ju soxdə guf-
dl doktor. Gufdirəm—dyşobot, şİnirə gərəkİ. Oxmox, hə-
cİni, zİjod gof soxdə gərək nİsdl...

Sər gyrd qobul soxdərə. Doktor nyşdəbu ə vitoq xyş-
də və horəj zərənbu azarlyhorə ə nubotəvoz. Əz qərİş vi-
toq şİnirə omorənbu səs vİz zərəİho, səs gİrİsdəl həİl jə
nə bugə həsİjə boçəhhoj doktor:

— Cyi, həv zərəni? Sər tyrə burranym mə bəgər? Duz nyş!

Omo nubot Paşka.

— Pavel Galaktionovl—boçəh zə doktor.

Dədəj Paşka qoçqə xuno bİsdo, həcl midani hİc guzət
nəsə soxdənbu İ horəj zarəlre, və, Paşkarə əz qul ju gyrdə,
dəbərd ə vİtoqlə.

Doktor nyşdəbu ə jon stol və ə yzgə fikirİgə bİrə ədənbu
dədorə kəcuklərə əz sər qolİnə knİg.

—Cyçoj ty dord dorə?—pyrsİ u, hİc ə dİromorəgorho
nə dənİşİrə.

—Ə qucəbazuj həİl lərbə vərİ, bəbəj mə,—çohob do
dədəj, və sİfət ju həcl bİsdo kİ, gujgə əz rəsdəkİş ju ləp
qəmlynl əz tovun lərbəj Paşka.

—Vəkən paltar jurəl

¹ Pasxa—nİsonu.

Paşka, fis zərə-zərə, vəkənd jəjlüqə əz gərdən xışdə,
bəddə pokurd vlnirə ə qul pusti xışdərevoz və təhədi nə
soxdə sər gyrd əri vəkəndə pustirə.

Dədəj, danış: morclgəl

—Oj xolə, ty inço ə qinoq nə omorəjl—ə qəhrəvoz
gufdi doktor.—Cy vozi soxdə? Jə ty təhno nisl əxl inçol

Paška tərə-təhədi şand pustilərə ə xori və ə kuməkt dədəjəvoz vəkənd şairə əz tən. Doktor ə təməəllirəvoz dənişi ə ju və kufd ə dəsevoz əz əlrəhnəjə şyqəm ju.

—Zurbəl, balam, Paška, kələ şyqəmikli ty,—gufdi u və ox kəşi.—Həri, burbun qucəbazuj tyrə.

Paška logon xunovhorə dirə jon do sifətə, dənişl ə pyşoslnəj doktor və girisd.

—Me-el!—ə zuhun ju soxdə gufdi doktor.—Vəxd əvlənmiş soxdəl nədinçə, ommo ju ədəj girisdəl Utanmaz.

Əri nə girisdə çəhd soxdə, Paška dənişl ə dədəj, və ə i dənişgoh ju nyvysdə omorəbu təvəqə: „nə bu ty İxdlot soxl ə xunə əz tovun mə ə bolnisə girisdəl!“

Doktor fərn soxd qucəbazuj jurə, şişi, ox kəşl, marc soxd ə lovhorəvoz, baqdə gənə şişi.

—Kufdə gərək bu tyrə, xolə,—gufdi u.—Zutə əri cy nə ovurdəj ty urə? Qjul imuhoj pucl kil Vlniş həri, ox-mox, rag ju ədəj dord dorəl

—İşmu xubə midanit, bəbə...—ox kəşlrə gufdi zən.

—Bəbə... Qjul həilə pusundəj İmuhoj bəbə ədəj gufdirə. Əz u cy korsox həməl mijov qulsyz? Soq hymyr İmuhoj qulluq misoxi jurə. Pəsg, ə sər vini ty jə çirqollə vərəmorəki, u səhət ə bolnisə vidovusdə, ommo qul həil şəş məhl rim gyrdi ə bolnisə nə ovurdəj. Həmməşmu həcİnl!

Doktor dəno papirosə ə ləhə. Təjtə əz papiros durə vədiromorənbu, u ədənbu bijobur soxdə zənə sərə çumundə-çumundə ə hovoş ən ə dyl xyşdə xundənbuho məhənl, və həmmişə əz tovun cy buqə ədənbu fikir soxdə. Tən əlrəhnəjə Paška polsdəbu ə pyşoj ju ədənbu guş doşdə və dənişlrə ə durə. Papiros myrdəngə, doktor həjəbo əz xov xəbər əlrərə xuno çumund xyşdəre və ə jovoş-tə səsevoz gufdi:

—Xolə, guşdor. Ə mazho və koplihorəvoz əri ən i jə kuməkl nləu. Urə ə bolnisə dəgərdundə gərək.

—Əgər gərəkigə, bəbə, əri cy nə dəgərduni?

—İmu operatsijə misoxim lərbəj jurə. Ty, Paška, poj,—gufdi doktor, əz duş ju kufdə-kufdə.

—Dədəj bİhl burov, İmu biror, pojim inçə əjəkt. Mə ə ty jə xubə cİho mİburbunum! İmu əjəkt quşləho migirrim, mə tykİrəş mİburbunum ə tyl! Ə qİnoqluqlı əjəkl murajml Hİ? Voİsdəni? Dədəj səbəh mijov ə jon tyl Hİ?

Paška ə pırsıŝlyjə dənıŝgohırevoz dənıŝı ə dədəj xyŝdə.
—Poŝ, balaj məl—gufdı u.

Ty, Paška, poŝ;—gufdı doktor, əz duŝ ju kufdə-kufdə.

—Ədəj poısdə, ədəj poısdəl—ə ŝorırevoz gufdı doktor.
—Dıjə gof soxdəŝ gərək nısdıl Mə ə u zındə tylkırə mı-
burbunum! Əjəkl ə jarmərka murəjm, xubə cıho mosdo-
nıml Marıjə Denısovna, vəbərıt urə ə zəvər!

II.

Doktor, ə hisozəvoz, dylşorə odomi bu, əri kompanijə şor bu; Paşkarə voisd razi bu ə gəf ju, cynki ə hımyr xyşdə jarmarkarə hic nə dirəbu və ambər həvəs bu jurə əri zində tylkirə dirə, ommo dədəjsyz cytar ə rəh murov? Jə kəm fikir soxdə bəqdə, u xəjöl soxd əri təvəqə soxdə əz doktor və dədəjəş dəhişdə ə bolnisə, ommo minkin nə bisdo jurə əri ləhərə vokurdə, feldşerə-zən əz qul ju gyrdə vəbərđ jurə əz sylmə ə zəvər. U ədənbu rafdə və, ləhərə kələ vokurdə, ədənbu dəniştrə ə tarafho. Sylmə, xoriho və pənçərəho—həmmə kələho, duz və tov-tovl, rang zərə omorə ə lap xusə zərdə rangəvoz, əz komiki omorənbu ləzətlyə buj ən ryqən semeckəi. Ə hər çigəho dululu byryt ləmpəho, ə xoriho dəşəndə omorəbyryt nə-məriho və ə divorho dəzərə omorəbyryt kranhoj mysı. Ommo əz həmmə ambartə Paşkarə xoş omo əz krovat, ə sər komiki nyşundəbyrytho jurə, və əz mujlyə, xokistər rangijə lyhyf. U dəs zə ə boluşho və ə lyhyf, fəm soxd vitoqə və fikir soxd ki, doktor xərəb nəşə zihisdə gufdirə.

Ju dəbuho vitoq kələ nə bu, unço dəbu ənçəq sə krovat. Jə krovat buş bu, ə jəkigə Paşka nyşdəbu, ə sə-jymyn nyşdəbu jə pirə mərđ, komiki həmmişə ədənbu syvrysdə və tuf şəndə ə qəriş kruşka. Əz sər krovat Paşka əz dər vədi birənbu jə bəxş, ən u vitoqigəş ə dy krovatəvoz: ə sər jəki xistrəbu ki bugə jə sypənçə, lap ləqərə odomi, ə sər ju jə pufdədi rezni vəri; ə sər ən unigə, qulhorə lov soxdə, nyşdəbu jə sər bəsdə kəntci, lap ə zən uxşəş zərənbuho.

Feldşerə-zən, Paşkarə nyşundə, vadarafd və jə kəm bəqdəjgə vogəşđ omo, ə qiçoq xyşdə paltarho gyrdə.

—İho əri tyni,—gufdi u.—Vokun.

Paşka vəkənd paltarhoj xyşdərə və ə həvasəvoz dəpu-cund xyşdərə ə taza paltarho. Şəi, şovol və xokistər rangijə xalatə vokurdəngə, u şori soxdə dənişl ə xyşdə və fikir soxd ki, ə i çirə kostjuməvoz xərəb nibisdo, əgər migəşdgə ə qəd dih. Ə pyşoj cymhoju omo, cytar də-dəj fyrsorəniğə jurə ə bisdu ə jon nikərə əri xuglə vəlghoj kələmə cirə ovurdə; u ədəj rafdə və, gədələho nə duxdərləho kura birət ə ojlanməj ju və ə bəxllirəvoz ədət dəniştrə ə xal-lat ju.

Ə vitoq diromo qulluqci bolnise, ə dashoj xyşdə dy qəzəcəj təxdəl, ləqəho və dy kəsəg nuna gyrdə. Jə qəzəcəre u no ə pyşoj pirə mərd, unigərə—ə pyşoj Paşka.

—Xul—gufdi u.

Paşka ə qəzəcə dənışirə di ryqənliyə nuxoruşə və ə qəd ju dəbuho tikəj guşdə. Və gənə fikir soxd ki, doktor xərəb nəşə zihisde və doktor hic həcu həsi nisdı, əvəldən ərli ju omorəbuhorə xuno. Xəjli vəxd u xurd nuxoruşə, hərboj ləqərə lisirə-lisirə; bəqdə, kəjki ə qəzəcə əz' tikəj guşd qəjr yzge cigə nə domundəngə, dənışt jonovo ə pirə mərd və bəxilli soxd ə ju ki, u hələmiş ədəj xurdə gufdirə. Ox kəşirə-kəşirə u sər gyrd ərli guşdə xurdə, çəhdi soxdə ki, guşd zu nə varasy, ommo çəhdihoj ju hic jə kuməki nə soxdut: zuri guşdiş nisd bışdo. Mund ənçəq jə tikələ nun. Təhno nun ləzətly nəşə bīrə ərli xurdə, ommo corə nə bu. Paşka fikir soxd və xurd nuna. Həmin ə i vəxd qulluqci bolnise diromo ə taza qəzəcəhorəvoz. I karaz ə qəzəcəho voburçundə guşd ə jəralmasirəvoz dəbu.

—Nun ty əçi?—pyrsi əz ju qulluqci bolnise.

Ə çigəj çohob Paşka vamasund qutinəhoj xyşdəre və bəqdə nəfəs kəşirə vədəşənd əvirə.

—Əj, ərli cy xurdəj?—ə oxmurirəvoz gufdi qulluqci bolnise.—Pəsg voburçundə guşdə ə cyrəvoz muxuri?

U vadarafd və jə tikəjgəş nun ovurd. Paşka ə hymyr xyşdə hic voburçundə guşd nə xurdəbu və, imuhoj ləzətjürə dirəngə, fikir soxd ki, u ambar ləzətlyni gufdirə. Uş zuri varasd və əz u bəqdə gənə jə tikələ nun mund, əz əvəl ambartə. Pirə mərd, cīrə xurdə, zījod mundəbuho nun xyşdəre pəhəny soxd ə jəşig stollə; Paşkarəş voisd həcu soxu, ommo fikir soxd və həgənə xurd tikələj nun xyşdəre.

III

Sirof bīrəngə, u rafd ərli səjl soxdə. Ə qunşliyə vitoq, əz u ju əz dər dirəbuho qəjr, dəbyryt gənə cor odomigəş. Əz uho ənçəq jəki dənışt ə ju. U bu hyndyrə, lap ləqərə kəntci ə dur-domoqlyjə mujlyjə sifətəvoz; u nyşdəbu ə sər krovat və həmmişə, majatnik ən səhətə xuno

adənbu çumundə sər və rasdl qul xyşdə. Paşka xəjli vəxd nə vəgyrd cymhorə əz ju. Əvəldən ə təhər majatnik ən səhət byrytho, asdajə sər çumundəihoj kəntci ərl ju xəndəl omorut, ommo xub dənışirəngə ə sifət kəntci, u səhmısd, və u varasi ki, i kəntci qədərsyz səxd azarlyni. Ə səjymyn vitoq giroşdəngə, u dl dy kəntcirə ə tor-qirmizijə sifəthorəvoz, həci midani zərdə gilov sovusdə omori.

Uho nə çymysdəniyə təhər nyşdəbyryt ə sər krovatho və ə həçoiəbijə sifəthosurəvoz uxşəş zərənbrytə xudoləhoj bitpərəsho.

—Oj xələ, uho həci ərl cyjyt?—pyrsi Paşka əz qulluqci bolnısə.

—Uho, ovlə gyrdət.

Ə vitoq xyşdə vogəşdəngə, Paşka nyşd ə sər krovat və guzət soxd doktora, ərl rafdə ə jurəvoz ə jarmarka jə nə bugə ərl quşho gyrdə. Ommo doktor nə omo. Ə dər ən qunşijə vitoq hə jəbolə vədi bisdo feldşer. U quz bisdo ə jon ən u azarly, ə sər komiki kisələj çilid vobuho və boçəh zə:

—Mixajlol

Xisirəbuho Mixajlo əz çigə nə çymysd.

Feldşer dəs xyşdəre pasəvo şəndə rafd. Ə guzətləməj doktor nyşdə, Paşka adənbu xub fəhm soxdə qunşl xyşdə—pirə mərdə. Pirə mərd hərə nə dorə adənbu syvrysdə, və tuf şəndə ə qəd kruşka; syvrəj ju duraz kəşirə omorə, xyr-xyr soxdənbu. Jə xosijət ən pirə mərd xoş omo Paşkarə: u syvrysdəki əvirə nəfəs vokəşirənbu, və u vəxdə ə sinəju cy bugə fid zərə və ə çyr-bə-çyr səshorəvoz məhəni xundənbu.

—Oj kələ mərd, ə cyrəvoz fid zərə ty həci?—pyrsi Paşka.

Pirə mərd hic çohoz nə do. Paşka jə kəm poisd və pyrsi:

—Oj kələ mərd, pəsg tylki ə cyçoi?

—Komi tylki?

--Zində.

Ə cyço mibə u? Həlbətki ə vişəl

Xəjli vəxd giroşd, ommo doktor hələmiş vədi nə bisdo. Qulluqci bolnısə coj ovurd və nifri soxd Paşkarə əz

tovun ən u kl, u nun nə hişdi əri ə cojəvoz xurdəj xyşdə gufdlrə; feldşer omo jəbojgəş və sər gyrd əri xəbər soxdə Mixajlorə; torikl qəriş bİsdo, yşyqho suxdut, ommo doktor vədi nə bİsdo. Əri ə Jarmarka rafdə və quşho gyrdə İmuhoj dir bu; Paşka duraz bİsdo ə sər krovat və fiklr soxd. Ə jor ju omorut gofhoj doktor, sİfət və sər dədəj, torikə qəzməşu, pec, ləqləqə zən Jegorovna... və həjəbo səxd dorixmiş bİrə qəmly bİsdo ə jor ju omo kl, səvəh dədəşu omorənini ə jon ju, lovhoj ju ə xəndə rafdə bəsd cymhorə.

Səs pójə-poj xəbər soxd jurə.

Ə qunşijə vitoq kl bugə poj vəcirə-vəclrə ədənbu jovoş-jovoş gof soxdə. Ə torə yşyq ən ləmpəhoj şəvi ə jon krovat ən Mixajlo ədənbyryt çymysdə sə figurho.

—Hə həcl bərim jə nə bugə ə krovatəvoz?—pyrsi jəkişu.

—Həcl. Ə krovatəvoz nigiroru. Ox, monulioty kovud, ə vəxd xyşdə nə myrdl

Jəki gyrd Mixajlorə əz duşhoj ju, unigə—əz pojhojı və tik gyrdyt qulhoj Mixajlorə və bəlhoj xalat ju buşlə dululu bİsdorut ə əvir. Səjymyn—bu jə kəntci, ə zən uxşəş zərənbuho,—hərsəşu əjəkl, pojhorə ə xorl bitəhər kufdə-kufdə və bəlhoj Mixajlorə voşişirə-voşişirə, vadarafdyt əz vitoq.

Əz sİnəj xİstrəbuho pİrə mərd ədənbu şİnİrə omorə səs xyr-xyr soxdəİ ə uxşəş ambarə səslyə məhəni. Paşka guş vano dənİşİ ə torikə pənçərəho və əz səhm vəxyşd bİrdən əz sər krovat.

—Də-ə-dəjl!—ə nolə kəştrəntijə səsəvoz duraz kəşİ u.

Və, çohobə qobul nə soxdə, u vidovusd ə qunşijə vİtoq. İnço yşyq ən ləmpələhoj şəvi hə jə bobotlə tovuş soxdəbu torikİrə: azarlyho ə təşvİşİ ofdorəbyrytho əz myrdəİ Mixajlo, nyşdəbyryt ə sər krovathoj xyşdə; ə sojəhorəvoz qərlş bİrə, uho vədi bİrənbyryt firəh, buj İşu hyn-dyr, və həcl mİdaniki omorə-omorə ədət dijəş kələtə bİrə; ə sər qİroqİ krovat ə kynç, ə kominçokl dijəş torik bu, nyşdəbu jə kəntci və ədənbu çumundə sər və qulhoj xyşdərə.

Paşka guş vëno, dënişt ë torikë pënçerëho...

Paška, dərə səc nə soxd və dəşənd xyşdəre ə vitoq ov-
ləlho, əz unço ə koridor, əz koridor dəşənd xyşdəre ə ja
kələ vitoq, ə kominçoki nyşdəbyryt və dəgəşdəbyryt ə sər
Krovatho ja myhyçyza ciho ə duraza mujhorəvoz və ə si-
fəthoj pirə zənirəvoz. Əz qəd vitoq zəni vidovusdə, u gənə
omo vədiromo ə koridor, şinoxəja mlhəçərhoj sylməre di-
rə vidovusdə ə dərə. İnço u şinoxd azarlyho qəbul birən-
buho xunərə, ə komiki səbəhmundə ju nyşdəbuho, və sər
gyrd əri gəşdə vadarafdəniho dərə.

Qılı dər səs soxd, buj xlinikə vorvorl omo, və Paška,
ofdora-ofdora vadarafd ə məhlə. Urə ənçəq ja fikir bu—
—virixdə və virixdəl Rəhə u nəşə şinoxdənəbu, ommo bo-
vorinly bu kl, əgər, virixdəgə, joqln mürov ə xunə mada-
rov gufdirə, ə jon dədəj. Şəv dumonly bu, ommo əz pə-
səj dumonho mənq ədənəbu yşyq dorə. Paška furamo əz
sər sokulə və vidovusdə duz pyşovo, giroşd əz jon saraj
və omo vədiromo ə jon kuləho; polsd ja kəm və fikir
soxdə, vidovusdə pəsəvo ruja bolnisə, ojlənmiş bilsdo əz
jon ju və gənə polsd ə qərorsyzlirəvoz: əz pəsəj bolnisə
vədi birənbyryt xochoj qovrəho.

—Də-ə-dəj-ləj-mə!—boçəh zə u və vidovusdə pəsəvo.

Vidovusdə əz jon torə, bilmlyə xunəho, u di ja yşyq-
lyə pənçərəre. Tovuşlyə qirmizinə loko ə qəd ən i tori-
kl bilmly vədi birənəbu, ommo Paška, əz səhm cəşmiş bi-
rəbuho, nəşə danusdənəbuho, ə cyço vidovugə, rafd ə ta-
raf ju. Ə jon pənçərə bu ja sokulə ə pilokonləhorəvoz və
qopu ə siprə təxdələrəvoz; Paška vidovusdə əz pilokonləho,
dənişi ə pənçərə, və həjəbo kələ şori gyrd jurə. Əz pən-
çərə u di şorə, dyryçdə çəndəglyə doktorə, komiki nyşdə-
bu ə pyşoj stol və ədənəbu knig xundə. Əz i şori Paška
xəndysdə, duraz soxd dəs xyşdəre ruja şinoxəja sifət, volds
boçəh zəny, ommo həjəbo ja kələ quvot gyrd əz binə bu-
qoz ju, və dədə əz pojhoj ju; u giç bilsdo və əz xyşdə raf-
də ofdo ə sər pilokonho.

U ə xyşdə diromorəbuho vəxd, yşyq ocmiş birəbu, və lap
şinoxəja səs, əri ə ja marka bərdə, quşho gyrdə, və zində
tylkiyə burbundə di gof dorəbuho, ədənəbu gufdirə əz ju:

—Cy oxmoxi ty, Paşka! Bəgər ty, sofə oxmox nlsdi? Kuf-
də gərək bu tyərə.

A. P. Cexov.

Pyrşyşho wə tapşyryçy:

1. Cy təhar dirənit işmu rafdor soxdəl doktorhoj kyhnə dəvətə ə azarlyhorəvoz? Hərli ofit əz İxdilot u çigəhorə, komihokl surbun-dənytho kuəutə rafdorl qulluqclhoj bolnısərə ə u dəvr.

2. Əri cy vitrixd Paşka əz bolnısə?

Həilhoj nikərho və oquduqləhoj oqo.

(İxdilot ən fəjtunci).

İnl oqojmu Pankratov, ambar məhtəlijə kori: həjvon-horə dusd midəşd, ommo insonhorə həzijət midə.

Əri səgho jə xunə vokurdəbu, ə xumunəj xunəj oqo. Dəh dyljə səg bu urə, komihorəkl u lap həziz və dusd doşdənəbu. Mizəndyt uho, məsələn, quduqləho, və əlypsdi bəxş misəxd uhorə ə hərəj quləəgijə zənho. Komi zən həllə mizəndgə və ə pyşduhoju şir midəəisdogə, hə u səhət səgdorhoj ən oqo miovrudyt ə jon ən 'u quduqlərə, məhlymı ki, əri doşdə kələ soxdə...

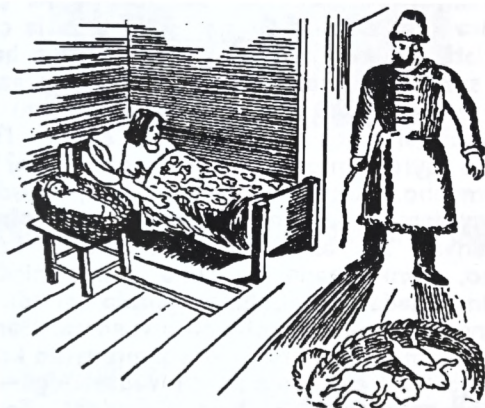
Ə dəs ən u oqo dəbu jə quləəgijə mərəd ə obrok¹, Aleksej num bu urə. Ambar əqylməndə racə və bəxdə-vərə mərəd bu u, bitəv həmmə mylkhoj ən oqorə migəş-digəş, dijə jəki əzuni qucoq ofdə nidanusdi. Urə bu jə

¹ **Obrok**—xərc, komirəkl mylkədorho vosdorənyryt əz kəntciho.

çohlla zən. Ju—Aleksej rac və xuşly bu, ommo zən ju, əz juş zijodtə,—gərd vinlm dy əzini odomihorə ə həmməj dynjoh, hic ofdə nidant. Uho hərdyşu əz xubə kiflətho byryt, mihtoci nəşə kəşirənbyryt. Ommo, i Aleksej jə kəmləj kələgəd bu. Omo kor həcl ofdo ki, Aleksej mijo ə durə rəh ə hərəbəcini burov, ommo zənju bordorl gufdirə mijo ə xunə münü. Corə nisdı. Ədəj giroşdə u əz səhroho ə pur jykləmiş birə hərəbərəvoz. Ədət rafdə əri xyşdə. Şəv zulmotl dəgyrdi. Hərəbəho cərxhoşu ədət səs soxdə, hərəbəcihə, cənd çirəho, ki danu əz həmmə çigəho gyrd birə, ə jə çərgə ədət rafdə və ə dy jəklərəvoz ədət ixdilol soxdə. Məhlymi ki,—rəhi dija, həjsəhəttinəjmurə xuno: ə hər çigə, məsələn, jə çirə xəlq zihisdə və hər çirə xəlqə jə çirə pişə, jə çirə dəvləti. Ommo ju, Aleksej, ədəj rafdə ə hərəbəhərəvoz, səs syzi sljəhə bulutə xuno. Əxir u hərəbəcihəjgə pyrstrənyt əz u: „Ty əri cyi həci, qucoq, ə imu hərəməhhojtyrəvoz gof-gələç soxdərə voja nəşə soxdə? Nə bugə xyşdə kələ gyrdə, imurə nəfojə hisob soxdə?“—„Nəh həzizə hərəməhho, çohob vogordundant u,—xyşdə mə kələ nəşə gyrdənym və işmu hərəməhhorəş nəfojə hisob nəşə soxdənym. Mə əz unum həci sərquz, əz i səhro gəşdənymho, cynki zənə ə xunə təhno hisdəm, və mylkədor imu qədərsyz birəhmə, surulə mərđi. Zərəni, kufdəni, ənçəq jə çun odomirə nəşə vosdorə. Həmməj ən u korho ə rəh mirəfd, ə mə dəgmiş birənytho korho uho nisdyt, əgər jə taza bilhədətija mod nivədəşəndgə—quduqhorə ə şir zənhərəvoz doşdə kələ nisoxdgə“. Sər gyrd i xəlq, əz səhro giroşdə-giroşdə i korə əri məsləhət soxdə. Ə səhroho, ty danusdəni ki, həmmə azadı: ki ə məskən xyşdə, bəlkəm, qulbəgiş hisdigə, uş ə səhro birəki azad hisob birə. Rasd omorəni qulluqclijə xəlqiş, əz soldatlı xilos birə kyhnə soldatho. Əxir gufdurut hərəbəcihə əz Aleksej. „Məhlym birəni, ə dih işmu zihisdəgorho, ambar əqylsyzə xəlqi. Hələm, əz hylom ofurrə omorə ruz tə imuhəj, hic nə biri əzini qonun ki, ə şir zənəvoz həjvonə doşdə kələ soxu“.

I gofho ambar korl soxdut ə Aleksej. Ədəj rafdə ə pəsə jə hərəbəho, ə dyl ju ataş dəri, ə muvəh ju jə fikir: nisdı u çirə qonun, hic nisdı u çirə qonun! Xub! Nirməşəv omorəni rasirəni ə xunə, zən ju ə pyşorəhi ju nəşə vədiro-

mora, ataşa puf nasa zara—cyroq nasa suxda, torikyt pənçərəhoj xuna, qovrərə xuno. Diromorəni ə vitoq. Həlləju ə gufərəj karzinkəl dəri, ədəj girisdə, ə kynç quduqho ədət viz zərə. „İho cyi inço?“— „Ü xudo dorə kukləjmuni, ə gufərə dəriho“,— gufdi zən.— „İ ə kynç hisdiho cül?“...— „Ə kynç quduqləhojyl, tyş mijo varası“. Ty, xyşdəni ty varası-rəniml cyigə? İ korhorə mə votovusdə nidanum. Həri di u səgləhorə inço!“—vəgyrd jəktərə ə jə dəs, jəkigərə ə jə dəsığə, buqmiş soxd jovoşləj və no ə çigəşu. „Həri, jmuhoj, mugu, lovo xoh əz xudo bəxşy ə ty İ hovun tyrə və vəg! xoşl gi həilə. Nəsə dirə, cytar u girisdənigə“.

Səbəhiml səgdorho omorut: „Anna, burbun vlinim quduqləhorə, soq salamətytmi uho?“ „Əz cy korigə şovu myrdət domunda“.— „Cytar, hərdy?“— „Əri, hərdy“.— „Səbəv ju? Əh, ə imu cy kori, muguim ə oqo“. Hə ə i vəxd diromorəni ə vitoq Aleksej: „Cy voisdə işmura əz inço? Əri cy kor omorəjt? Ə çai u qonun? Həll ə girjə domundl, ommo quduqləho ə pyşduhoj zən vəri, ədət şir jura kəşirə. Vir boşit əz vitoq, dijə mə işmu səgdorhorə nə vynyml!“— „Ty, Aleksej, — gufdi jəkl əz səgdorho, — həroj nə ci mədəşən inço. Əz səri xyşdə nə omorəjm, məhlym misoxim ə oqo, ju midanu“. Məhlyml ki, rafdyt məhlym soxdut ə oqo. Danusdəni cy soxdgə oqo: bujruq do dir nə soxdə əri rafdə u quduqhorə mitohorə xuno ə səv

tošt vənorə ovurdə. Rafdyt, ə sər tošt vənorə ovurdyt myrdə quduqhorə. Dəsə-dəs soxdə fəm soxd uhorə. „Kyşdi, mugu, birəhm bihovunə çunlahorə“. Və girtsd. Bəqdə hərəj zə əri səgho xurək duşundənytho qulluqcihoj xyşdəre, bujruq do əri səgho xurək duşunut gufdirə, xubə xurək. Həmmişə i təhər birənbu: mihişd əri həmmə səgho xurək duşundə ə jə cyl bədrəl tijon. Xurək həzyr birəngə, sər mygyrdyt əri xorundə səghorə, juş hə inço ə kyrsi nyşdə midənışi, cytar səghorə xorundənytgə, və xyşdən juş ə dəsdi xyşdərevoz mixorund uhorə. U ruziş nyşdə jon xurək səgho dyşirəniho tijon, myrdə quduqləhorə ə sər parcə vənorə, no ə jon xyşdə və gufdi:—„Hərəj zənit A'eksejə“! Omo Aleksej. „Dirəni, mugu, i bihovun kyşdə omorə jəzuqləhorə?“—„Əri, mugu, dirənym. Cy soxdə voisdə, oqo, ə sər insoniş kor bəd omorəni, nəki ən həjvon“.—„Ty dorəj əxir ən ihorə, birəhm?“—„Mərə ə uhorəvoz kor nə biri, ommo ty bişəhrə korho soxdə... Həil, fərzənd ən qulbəgijə kəntciş hisdigə, ju inson hisobi. Həməl bijovho korimi u ə gufərə gyrysı domunu, və ty ə səghorəvoz murdal soxi pyşduhoj zənə... Həmməj ən u səghoj ty buqmiş boşutgu. Cy gujum mə i xəlqə, nədənyt: həmməj ən u səghoj tyre buqmiş soxdə kyşdə gərəkil!“—Hətə u i gofhorə gufdirə... vəxyşd oqo Pankratov əz sər kyrsi... və həbirdən zə Aleksejə əz sinəju... Ofdo Aleksej, duz... duz sər zəfru... ə qəriş ən dyşirəniho tijon!..

Hic əz ləhəju 'gofiş nə vədromo... Vodovusdyt səgdorho ə jon tijon, vərəşəndyt. urə əz inço... myvynynt həmməju qəbər zəri... Xəlq ə çym-çymi ofdo, səgdorho ə həçoişlyjə çəvql. Jəki əz u səgdorho biror ən Aleksej bu... Vodovusd ə taraf hərəm oqo, darafd, vəgyrd tufəngə vədromo... Oqorə voisd pəhəny bu əz dəs ən u ə hərəjən qulho-qərəvoşhoj xyşdə, ommo qulho-qərəvoşhoj ən u ty mljo varasi cytar sər gyrdytgə əri dənışirə ə oqo, gyrgə xuno. Dyşi ə qəhrəvoz xun ən xolopho¹...

V. G. Korolenko.

Pyrşyşho:

1. Əz cy kor vədi birənbu əişəhri və surull oqo Pankratov?

¹ Xolop—həcu num norənəyryt oqohoj Urusijət bəndləuxovlyjə rançbərhorə.

2. Cytar, e cy korəvoz burəund Aleksej birazli və qəhr xyşdə əz i korhoj oqo?
3. Cy təhər vogordundut quləəgliho çohəbl ən surulə, birəhmə kör oqorə?
4. Cy danusdənlit İsmu əz tovun ə quləəgliho dənişirəl ən oqo-
ho əz yzğə xundə İxdillotho və kniğho? Əz koml İxdillotho
və kniğho?

Olışloq ə qiroq Studjonaja¹.

I.

Pirə mərəd dəğəşdəbu ə sər sokuj xyşdə ə jon pec. Ə kul xyşdə dəgyrdəbu əz pusdihoj govkyhiho soxdə omorə kyhnə doxarə². Zu bugə, dir bugə vəxd, u nəşə danusdənbu, və danusdəş nidanusd, cynki ruz dir ocmiş birənbu, və asmu hələm əz şəlonguməvoz dəgyrdə omo-

rəbu ə sarə buluthoj poizirəvoz. Vəxyşdə nəşə voisdənbu urə: ə xəjmələ xinik bu. I cənd ruzho kəmər və pojhoju ədənbryt dord dorə. Xisirəş nəşə voisdənbu urə, dəğəşdəbu həci ənçəq əri vəxdə girovunda. Həcinigəş, tələdi soxdə cy gərək bu urə? Urə əz xov xəbər soxd muqojətlə dəre qərməq kəşirəi,—u Muzgarka bu, ədənbu minət soxdə əri diromorə.—cyklə ələəq-ələəqə səqləj voguli³, komiki dəh sal bu zihisdənbu ə i xəjmələ.

¹ Studjonaja—nikorə ə Sofunija Ural.

² Doxa—pusdi muju nərənə.

³ Vogulho—xəloq, zihindəryəho ə Sofunija Ural.

— Mə xub tapşyrməj tyrə mydym, Muzgarka!..—fuqund pirə mərd, sər xyşdəre ə doxaj xyşdə dijaş səxdtə dopucunda.—Həri jə bojgəş dəre qərməq-qərməq sox vlnim...

Səg jə kəm vəxd təm poisd, və bəqdə bİrdən zuza kəşi, duraz və jəzuq.

—Ox, tyrə gyrgħo xuro!..—nİfri soxd pirə mərd, əz sər corpoji vəxyşdə.

Və ə toriki nəznik omo ə jon dər, vokurd urə və əlysdİ varasi kəməru əz cy dord dorənbuğə və səg əri cy zuzə kəşİgə. Əz nİmə vokurdə omorə dər vədi bİrənbuho cİho, həmmə ə vərf dəpicirəbu. Əri, u İmuhoj xub ədənbu dİrə, cytar ə əvİr cərx xurdənbuğə zİndə tur əz nərma pəlpələjə vərİəho. Ə qəriş ən xəjmə torİkusdu bu, ommo ə sər vərf həmmə vədi bu —dəndu-dəndulyjə divorə xuno buho vişəş ə pəsaj nikərə, vaimasİrə, sİjahİ zərə nikərəş.

Əqylməndə səg nyşdəbu ə pyşoj İarzojə dər və həmcyn ə u çİrə əqylməndə, gujgə gof soxdənytho, cymhoj xyşdərəvoz ədənbu dənişİrə ə səİİb xyşdə.

—Cytar omorə əri ty, məhlym bİrənİki əxİr İmunİl..—çohoz do urə pirə mərd ə lolə pyrsyş ən cymhoj səg.—Dİjə cy soxdə voİsdə, bİror... şabaş!..¹

Səg dymə voçohund və jovoşləj viz zə, ə u çİrə mİhrİbonlyjə vizİnərəvoz, ə komİrəvoz həmmİşə vədİromorənbu ə pyşorəhİl ən səİİb xyşdə.

—Dİjə, şabaş! Cy mİsoxi, Muzgarka, corə nİsdİ!.. Gİroşd racə həminon İmu, İmuhoj dəgərdİm poİm ə lulajmu...

Çohoz ən İ gof bİsdə jə sukə çəsdəİ, və Muzgarka dəşənd xyşdəre ə xəjmələ əz səİİb ju zutə.

—Xoş nəsə omorə tyrə əz zİmİsdu?—ədənbu gof soxdə pirə mərd ə səgəvoz, əz sənqhoj culi gynçundə omorə kyhnə pecə suxundə-suxundə.—Xoş nəsə omorə, hİ?

Tə pirə mərd pecə suxundə ruz lap ocmiş bİsdə. Torə zİmİsdunəjə səbəlİ ə cətinirəvoz ədənbu ocmiş bİrə, həci mİdani ki, vədi nİsdİjə cyşmə ə dərd ofdorənbu ə yşyq lov soxdəki. Ə qəriş xəjmələ ə guçəvoz vədi bİrənbu durtə buho divor ju, ə komİnço byryt firəhə narho², qyc bİrəbyrytho əz vənçİrə şalmanho.

¹ Şabaş—əxİr—varəsd.

² Narho—durəzə sokuhoj təxdəİ ərl xİstİrə.

Ənçəq jə təkə pəncərələ, uş niməju, ə çigaj şişə ə pufdədi ən qurzumirəvoz kəşirə omorə, ə guçihorəvoz hərzo dorənbu yşyqə. Muzgarka nışdəbu ə pyşoj dər və ə saburəvoz ədənbu dənışlrə ə dəs və kor ən səhīb xyšdə, əz dəh bo jə bo dymə voçohundə-voçohundə. Ommo-sabur ən səgəş əxir ju birəni əxi, və Muzgarka gənə jovoşləj viz zə.

— Həjsəhət, təhədi məsox,—çohob do urə pirə mərd, nəznik ovurdə ə jon ataş tijonləj ovə.—Sabur sox...

Muzgarka dəgəşd, və tiç sifətlyjə sər xyšdəərə ə sər pyşol dy pəncəho vonorə, cymə dokoşd polsd ə səhīb xyšdə. Pirə mərd ə sər duşhoj xyšdə jə para-parajə nimə pusdi dəgyrdki, səg ə şoritəvoz ravusd və do xyšdəərə ə taraf ən dər.

— Ə nəhoql dord nəşə dorənbu kəmər mə l sə ruz,—qondurmiş soxd pirə səg rəh rafdə-rafdə.—Hə əri ən l kor bu, əri ən i zobunə ruzgor. Viniş, vərɤ cytar rixdəgə...

II.

Ə qərlş ən jə şəv həmmə ə ojlanmə dəgiş bisdo: vişə nəznik birərə xuno vədi bisdo, nikərələ gujgə təng diromo, və sarə buluthoj zimisduł əz zəvərsər xori lap zofru ədənbıryt rafdə ənçəq ə quq ən sənovbərho nəşə rasi-rənbyryt. Bynış ən divəh lap qəmly bu. Pəlləhoj ən vərɤ, hic hərə nə dorə, hə ədənbıryt, cərx darafdə-darafdə ə əvir, səssyz ofdorə ə sər bəjə zərə xori.

Pirə mərd dənışi pəsəvo ə xəjmələj xyšdə. Ə pəsəj ən u bu ə rang pars hisdijə nohurluq, əz qərlş komi vədi birənbyryt qədərsyz kəm, tək-bir voromorə səxdə savzəj nohuri. Ə bəhzi kəmə çigələho hərəju burra, u nohurluq durəz birə, çigə vəgyrdəbu tə pəncəh vərɤ və çiro soxdəbu xəjmələərə əz həmmə dynjoht zindəho. Cy çlrə cyklələ omo əri pirə mərd lmuhoj u xəjmələju, gujgə ə qərlş ən l jə şəv nıməju ə xori nışd rafd...

Ə qiroq nikərə bu jə lodkələ. Muzgarka əz pirə mərd pyşotə çəsđ dəşənd xyšdəərə ə u lodkələ, vodo pyşol pəncəhoj xyšdəərə ə qiroq ən u, xub, tiç dənışi ə zəvərɤ taraf ən nikərə və jovoşləj viz zə.

— Əz cy şor bisdori ə l zurl?—horoj soxd ə sər ən u pirə mærd. Səbur sox, poj bəlkəm hiciş nəbu...

Səg danusdənbu kl, hisdi gufdirə, və gənə viz zə: u dirəbu bətmiş birə təxdələhoj ən dəşəndə omorə dərzəqirhorə. Lodkələ sər gyrd əri rafdə zəvəro əz sər nikərə hə əz qiroqləhoju. Pirə mærd ə sər poj poisdə ədənbu həj soxdə lodkərə pyşovo, ə durazə cubuql vodorə xyşdərə. U juş danusdənbu, ə viz ən səg gyre, ə dərzəqirho ci ofdorl gufdirə. Dərzəqirho həqlqətiş, migləşu doru nyşdəbu ə qarış ən ov, və lodkə nəznik birəki, təxdələhoj dərzəqirho diyəş dorutə darafdyt.

— Hisd, Muzgarka...

Omorə rəsirəngə ə dərzəqirho, pirə mærd muqojətlə sər gyrd əri vokoşirə, dəşəndə uhorə ə qarış ən lodkə. Ov xubə ov ofdorəbu: dy kələ siga¹, jə cənd səgdon, jə şcuka və pənç sterljadhə². Şcuka lap kələ bu. Pirə mærd muqojətlə nəznik ovurd urə əz lodkə, syfdə giç soxd urə ə cubuqəvoz və bəqdə vədəşənd. Muzgarka nyşdəbu ə pəş ən lodkə və ə tiqqətəvoz ədənbu dəntşirə ə kor dəshoj ən pirə mærd.

— Xoş omorəniml tyrə sterljad?—hir do urə pirə mærd, burbundə çəhə.—Ommo gyrdə rəsə danusdə... Səbur sox, jə xubə sup dyşunim kl, imu imbuz! Ə zobunə hevo çəh xubə gyrdə omorə ə dərzəqir... İnçə çəh imuhəj kura birəni əri zimisdurə girovundə. Imuş hə migirim əz İnçə gərək birə-birə: həmmə çəhho ə dəş imu dəryt. Diyə imuhəj hojdə, ə xunə.. Səgdonhorə mokoşim, xyşg misoxim, bəqdə mufuruxim ə səvdəgərho...

Pirə mærd tətərik çəhə dirənbu hə əz sər vasal: jə kəmjurə xyşg misoxd ə zir cyşmə, jə kəmigəj jurə xyşg misoxd ə qarış ən vitəq, və mundəlrə tihi misoxd ə jə colə xunə buho cuxurəki; əxiri bu xurək əri Muzgarka. Tazə çəh: kəm nəşə birənbu əz u bytyn sal, ommo mynyk vəş nəşə soxdənbu urə əri çəhə mynyk soxdə, nuntış həmmişə vəş nibisdo l səhət buhorə xunə. Zapas əri ən u mlişdyt əz l zimisdu tə u zimisdu.

— Ə i zuriko hərəbəho mijovt.—qondurmiş misoxd pirə mærd ə səg.—Mijorut əri hərdyjmu nuntış, mynykiş, bərutış... Ənçəq xəjmələjmu ədəj vacarusdə, Muzgarka.

¹ Siga—num çəh.

² Sterljad—num çəh.

III.

Ruz poizi kutəhl. PİRə mƏrd hər vƏxd Əz jon xəjmələj xyşdə giroşdə, duzətmiş misoxd goh i çigəjurə goh u çigəlgəjurə, zimtsdu xustə daldə gyry gufdirə. Ə jə çigə mox vədiromorəbu Əz tyrakhoj qitho, ə jə çigəjgə qit pisirəbu, ə səjymyn çigə jə kynç ju lap nyşdəbu, həjsəhət mijofdonu niofdonu bu. Əz zurəvoz vƏxd bu Əri taza xəjmə vokurdə, ommo təhno hiciş soxdə nəşə birə.

„Cytariş bisdogə, bəlkəm, zimisdurə girovundum“, — gufdi pİRə mƏrd fikir xyşdərə kələ-kələ, təvərə Əz divor zərə. — Hərəbəho omorutki, u vƏxd!..”

Rixdəbuho vƏf hƏmmə fiklrhoj pİRə mƏrdə dorənbu ə sər Ən hərəbəho, komihoki omorənbryt ə syfdəi rəh xyşdə, hətə nikərəhorə çilld bəsdə. Odomirə u ənçəq ə salı jə bo dirənbu. Çigəjuş bu Əri ə fikir-xəjəl domundə. Muzgar-ka xus varasirənbu, hər gof Ən səhİb xyşdərə və hətə gof „hərəbəho“ şinovusdə, midənişi ə zəvəri taraf nikərə və şori-şori viz mizə, gujgə voldsənbu jurə çohob dy ki, uni, jəhəri, Əz unçə mijovt hərəbəho:

Ə jon Ən xəjmə vokurdə omorəbu jə kələ nİməlit gynçundə omorə hombor kimisi, komiki hƏminon ə çigəj hombor bİrənbu Əri pİRə mƏrd, ommo zimtsdu ə çigəj kazar-ma Əri omorəgorə hərəbəcİho. Zimtsdu həsəhorə Əri Əz kulok doşdə, Əz poiz sər gyrdə, gynçundənbu ə jon Ən kazarma jə capar gyrdə çigə. Səxd momunut həsəho cətlİnə rəhə omorəki, ərəq misoxut, vor ki, zərəni xinikə vor, illoh ki, Əz taraf Ən mizroh. Cy zobunə vor birə u vor tƏ doriş votovusdə nəşə danusdə urə və carundəni li-gəhoj xyşdərə ə gərmə taraf, Əz komİnçə vasal par zərə vogoşdənyt hər çirə quşho.

Korə varasdə bəqdə, pİR nyşd ə sər jə kutuki, ə bin pənçərəj Ən xəjmələ, və domund ə fiklr. Səg nyşd ə jon pojhoj Ən u və vƏno əqylmƏndə sər xyşdərə ə sər zani ju. Cy fikir soxdənbu pİRə mƏrd? Syfdəi vƏf hƏmmişə şoriş soxdənbu urə, və ə kələ dərdis dƏhişdənbu, Əjor ju kyhne ruzhərə ovurdə. U ruzho mund Əz u ə duriho, ə pƏ-səj Ən u doqho, Əz komiho vədiromorə rixdənbu nikərəj Studjonaja. Unçə xunəjuş bu, kiflət juş bu, qovum qər-dəş jus, ommo l səhət jəkiş nə mundi. HƏmmə myrdət.

Və İni İmuhoj ə cyço ju ruzhoj xyşdəre ədəj varasdəgə: myrdgə—cym jurə bəsdəgorış kəs nısdı. Jə dyl təsəllımi mundi urə ənçəq—səgləju. Qədərsyz zurba dusd doşdən-bu pırə mərd urə, İnson dy jəkırə həcu səxd dusd nıdoru, pırə mərd səgləj xyşdəre dusd doşdən-buhorə xuno. Cynki u əri ju ə çıgəj həmmə bu və həmcyn səğış əz tarəf xyşdə dusd doşdən-bu jurə. Kəm nə byryt u çırə vəqıfəıho kı, Muzgarka, ə vəxd ov ə qurbuni norənbu çun xyşdəre əri səhıb, və dy bo xyrs əzmlış soxdəbu jurə əz xotur zurba-jə İgıdı ju.

— Ommə ədəj pır bırə əxl ty, Muzgarka,—mugufdı pırə mərd, kəmər səgə İlmor soxdə-soxdə.—Vınış kəmər tyş qız bırl, kəmər gyrgə xuno, dənduhoy tyş kyl bırat, ə cymhoş İhəı dərı... Həj, pır, pır, muxurut tyrə zı-mısdı gyrgoh! Vədınlkı omorı rasırlı vəxd ərl myrdəj mə nə ty.

Səg razi bu ə myrdəış. U ənçəq dıjəş səxdə vogo-sund çəndəg xyşdəre ə səhıb və ə jəzuqırəvoz ədənbu cymhorə pəl-pəl soxdə. Mərd kı nyşdəbu və hə ədənbu dənışırə ə sıjəhı zərə nıkərə, ə gym bırə vışə, komıki ə tə-hər savzə dıvor duraz bırəbu təjə cənd sad vərsho və əxır ju rafdənəbu rasırə tə unçoho, tə jon xınıkə dərjoh, ədən-bu dənışırə ə jə pərtovuşlə vədı bırənbırytho doqho, əz kominço kı, sər gyrdə rıxdənəbu nıkərəj Studjonaja,—hə ədənbu dənışırə, hıç nəşə çymysdənəbu, gurunə fıkr-xəjəl pırlı fuşışırəbu urə.

İni ə cy fıkr-xəjəl dobugə pırə mərd.

Həsyl omorı və kələ bırlı u ə jə ə qərış vışə dərıjə dıhlə Calpan hısdıho num ju, ə qıroq nıkərəj Kolva. Çıgə lap kar-kurə çıgəbu, həmmə vışəluq. Təxyl ərl koş-də həməl nəşə omorənbu, və mərdho kımıho pışəj ov-cını soxdənbıryt, kımıho vışə burra əz sər nıkərəho fyr-sorənbıryt, kımıhojgə ə çəhgırırəvoz dulanmış soxdənbıryt kıləthoy xyşdəre. Dıhlə, muuu gufdırə kı, həmmə u dıhhojgəj ən ulkəj Cerdınə¹ xuno, ambar kosıbə dıhlə bu. Və unə gyre ambarho rafdənəbyryt ərl kor soxdə ə qıroq: ə məhdonhoj mynyk dışunı ə Üsolıja, ə dyrgəlı soxdə ə qıroqhoj nıkərəj Vışer, ə kominço səvdəgərə

¹ Cerdın—şəhər ə oblast Ural.

səñiəhoj vişəh o duzəltmiş soxdənbryt kələ bərçho¹ əri əz sər nikərə mol, təxdə-hyzym fyrsorə, gənə rafdənbyryt ə ohun vədəşəndənytho zavodho ə qiroq nikərəj Kama. Kələ mərd u vəxd hələm lap çohil bu və ə dih həmmə urə hərəj zərənbryt Jeleskə Şişmar,—bitəv həmmə kiflət ən u gufdirə omorənbryt Şişmarho. Bəbəj ən Jeleskə Şişmar sənihet ovcini soxdənbu, və Jeleskəş ə urəvoz hə əz həllə vəxd xyşdə gəşdə zir poj soxdəbu bitəv həmmə qiroqhoj nikərəj Kolvərə. Zərənbryt uho rjəvcik gufdirənytho quşhorəş, dələhoş, kunishorəş, govkyhiho və xyrshorəş—hər cy ə dəs miofdo. Əz xunə madarəfdyt mīrafəd əri ovzəni xyşdəbə soxdə ə dy sə hofdəi. Bəqədə Jeleskə omo kələ bisdo, əvlənmiş bisdo və zihisd ə kiflət xyşdərəvoz ə Calpan, ommo ju əvəltərə xuno sənihet ovcini misoxd. Omorə - omorə kiflət ən Jeleskə omo kələ bisdo: dy kukho və duxdərləş. Xubə həilho byryt həilhoj ən u. Ədənbyryt kələ birə əri xyşdə və xubə kumək mibisdorut əri bəbə ə pirə ruzhoju. Xolerə dəbuho salho həmmə kiflət ən Jeleskə tələf bisdo... Giroşd I bədi ə poizi, u, ju ə artel ən yzge ovcihogərəvoz, ə sər govkyhiho, ə u taraf doq ə ovzəni rafdəbuho vəxd. Rafd u, kiflətlyə odomi hisdi, ommo vogəşd suboj, sər təhno, çigə təhno. U sal ə Calpan duz niməj xəlq tələf bisdo ə tarafhoj ən Kolvə xolerə əz qiroqhoj nikərəj Kama omorəbu, ə kominço mərdho calpaniho rafdənbyryt əri kor gəşdə. Uho ovurdəbyryt ə xyşdərəvoz i bədə azarə, komiki, gujgə ə təhər gijovə bicin soxuhorə xuno, zə vəngəsd xəlqə.

Ambar dərd kəşi Jeleskə, ommo dyborə dije zən nə xosd: dir bu əri dyjymyn kiflətə ə çigə ovurdə. Hə həcu mund suboj və əz əvəlinəş zijodtə sərə do ə sənihet ovcii xyşdə. Ə vişə dyl varəfdənbu, jixmīşi nəşə kəşirənbu, və əz uş qəjr xutə birəbu Jeleskə ə u çirə zindəguni. Ommo inçoş jə kələ bədi omo ə sər ju. Gəşd u jə ruz ə ojlənməj lulaj xyrs, xubə xyrs ofdorəbu ə cym ən u və pyş-pyşokl hisob soxd ki, ə Cerdin əri pUSD ən u xyrs duz jə pənçi məgyry gufdirə. Syfdələ nəbu u ə sər ən həjvu ə jə təhno kordə və joboj ohuntərəvoz vədiromorənbuho, ommo I dəs bədbəxdī vəgyrd urə: poj ju cəmysd, qəzə-bəgyne həjvu tə myrdəni əzmış soxd ovcirə, və ə jə zərəj

¹ Gəmiho, komihorə bəsdənyt ə pəsəj mol bərdənytho paroxodho.

pənçəj xyşdərevoz sifət jurə, jonovo carund hişd. Ə guçi-
horəvoz, ə şuqomo vogəşd Jeleskə əz vişə ə xunə, və
inçə çərəh işu duz jə nimə sal ə xos soxdə mund urə.
Nə myrd, zində mund, ommo şykəsd və bışəlk bisdo.
Əvəlnərə xuno dur ə vişə rafdə nidanusd, cytar ki əvəl,
liçhorə ə poj dəzərə vidovusdənbuhorə xuno ə pəsəj ən
govkyhl şasd-hofdod vərs, nidanusd bərobər ə u ovcihoj-
gərəvoz dulanmişi xyşdəre dirə; kutəhl gof zurbajə bədi
omo ə sər ju.

Ə dih ju kor nəbu Jeleskərə. Ə dilənclirəvoz dulan-
miş birə nə volsd urə, unə-gyrə rafd u ə şəhər Cerdin
ə jon ən tonişə səvdəgərho, ə komiho əvəl furuxdənbu
ov xyşdəre. Bəlkəm l hoşirə səvdəgərho jə çigə, ci ofdə
fyrSORut Jeleskərə ə kor. Və ofdəş ofdut.

— Birəj ty ə tarafhoj ən nikərəj Pecora?¹—pysryyt
əz u səvdəgərho.—Unçə ə qiroq nikərəj Studjonaja qiş-
loqj. unçə bijo buraj qərəulcini soxi... Həmmə kor, tyərə
buho, ənçəqj zimisdu birəni: ə pyşorəhl ən hərəvəho və-
diromorə və uhorə ə rəh dəkyrdəl, əz u bəqdə soq sal
hə gərd pojəri ty. Xərçiş midim tyərə, paltariş, və əri ovci-
niş hər çirə gərəkihoj tyərə—ə nəznikihoj qişloq sox səni-
hət tyərə, sərə dərdi tyərə viniş. Kutəhl gof, nun ty ə ry-
qən dəri.

— Duri əxi jəkəm, vəşə stepenstvo?²... hoçizlə gufdi Je-
leskə.—Ə cor taraf ən u qişloq, tə sad vərs duriş, hic jə
inson zihisdənliho çigə niofi, həmlnon ə unçə əri omorəş
rəh nəşə birə.

— Urə dijə ty midani, əz dydy jəklrə vix əri ty: ə xu-
nə gisnə nyşdəirə, jə nə bugə ə qişloq şyqəm ty syroi
birəirə...

Fikir soxd Jeleskə əri xyşdə və razi bisdo. Səvdəgər-
ho ki, xərçəş, paltarəş ənçəqj jə sallə fyrSORut. Əz u bəq-
də Jeleskə mijosd vosdorə u cihorə əz ovzəni və çəhgiri
qəzonç soxdə pulləj xyşdə. Həci u zihisdənbu ə vişə.
Salho ədənbryyt giroşdə.

IV.

Tə nikərəho çilid bəsdə və hərəvəho omorə, pirə mərde
myhlət bisdo əri jə cənd bo ə ovzəni rafdə.

¹ Pecora—nikərə, rixdəni sər gyrdə əz doqhoj Ural.

² Stepenstvo—byrmətiyə təhər ə hoşirə səvdəgərho ruj birəl ə dəvr padşoh.

I das xub gyrd ov ən u. Tə hərəbəho omorə, pirə mærd hæzyr soxd ə nəzniki si çyfd rjabcikho və ənçəq əz jə kor tærsirənəu u: hərbərdən, hovo gærm birə, xori gənə hæl nəbu. Kəm, ənçəq əz dəh bo jə bo, birə u çirə kor ə qiroqhoj ən Studjonaja, ommo birə midanu.

Imuhøj mə nə ty əri tətərik imurə vosdorə ci cəm hæzyr soxdəjm, — qondurmiş misoxd pirə mærd ə sæg mætləv xysdərə. Ə sægəvoz u həmmişə ə odomirəvoz gof soxuhorə xuno gof misoxd.

— Və tə hərəbəho ə nunəvoz ə tarafhoj sər Pecora omorə Imu qəzonç imurə misoxlm bədəl ci cəm vosdərəjmu... Əz həmmə voçialytəi, əgər mynyk ambartə vosdorə danusdimgə. Əgər mə nə tyrə mynyk bisdogə əz Imu hoşirtə jəkiş birə nidanu duz tə tarafhoj Cerdin.

Əz tovunəj mynyk pirə mærd həmmişə ambar gof misoxd: „Ox, mynyk misisdogə, nun imu ə ryqən dəbu“. I səhət u çəhə mygyrd ənçəq əri xysdə və mundəirə xysg misoxd. Cy qilmət birənini i çirə çəhə? Mynyk bisdogə, u vəxdi u çəhə mynyk misoxd, cytar səvdəgərhoj ən Pecora soxdənythorə xuno, və mufuruxd urə əz imuhøjnə ə dyvojnə qimət zəvərtə. Ommo mynyk buho bu, və u mijosd zapas soxdə omorə tə bisd putiş, — əz çə mijo ofdə bijov unqədər pul? Əri xərçi və paltariş ə guçihorəvoz vəs soxdə pul ju. Lap həjfbəri mikəşi, həminon govkyhi mizəgə: taza guşd zu xərəb birə — dy ruz muxuri guşd govkyhirə, bəqdə vəgi şən: hyzymə xuno xysgi guşd.

Əxtr nikərəj Studjoniş çilid bəsd. Əz doq omorəniho xinika ov hələ-məhəl çilid nəşə bəsdə.

Imuhøj pirə mærd taza çəhiş zapas soxdənəbu. Urə i səhət bəjundə doşdəş birənəbu. Zobuni u buki, vəxd kəm mundəbu. Xəbər nibu tyrə kəjnə hərəbəho omogəş.

— Dir nikəşy, Muzgarka, xərçimu mijov...

Tə səxdə xinikiho birə təxyl ən pirə mærd varasdəbu və u xysgə çəhə kufdə, qəriş misoxd ə mundəihoj ord rçənojevoz. Təhno jə guşd jə nə bugə çəhə xurdə nəşə birənəbu. Ə qərliş sə ruz tə həci nəgiral mijov u əri odomi, bəqdə ə ləhəş nidəni hic jə tikəjurəş.

V.

Hərəbəho hə nə xəbəreki omorut. PİRə mƏrd xistrəbu şəv, bİrdən ə guş ju səs hərəbəho darafd və kİnİgə hərəj zə:

— Əj, quçə, zİndəlmi? Qİbul sox qİnoqhorə... Əz zurəvoz nə dirəjm jəklİrə.

Əz həmmə zİjədtə kələ mƏrdə ə məhtəli dəhişd Muzgarka səs nə soxdə və əz tovun, guzat soxdə omorə, qİnoqho məhləmot nə dorəi ə u. Tə imİsal u əz dy vƏrs durİ ə bujəvoz midanusd uho omorəirə, ommo imişəv omorə dİromorəngəş nə şİnovusd. U ə buruş nə vadarafd ə sər həsəho əri ravusdə, ənçəq ə utançəqirəvoz pəhəny bİsdo ə zir soku j səhİv xysdə və hİc səs nə soxd.

— Muzgarka ə əqyl dərİml ty? — həcəİb mund pİRə mƏrd.— Xİsrəj domundə ə pyşorəhİ hərəbəho nə vadarafdə... ox, xubə kor nİsdi İ kor tyl..

Səg vədİromo əz zir soku, lİsİ dəs ən urə və gənə pəhəny bİsdo: u, juş təxsİrkor hİsəb soxdənəbu xysdərə.

— Əx, pİR bİrəj-o: bujə vir soxdəj, — gufdi ə dƏrd dyləvoz pİRə mƏrd.— Şİnovusdəş xub nəsə şİnovusdə ə cəpi guşəvoz.

Hərəbəho byryt həmmə tə həmmə pənçoh donə. Ə tarafhoj Pecora səvdəgərhoj Cerdin əz syfdəi rəhİ fyrsorənəbyryt təxyl, mynyk, çİrə-bə-çİrə xurəklyə çİho, dərzəqİrho əri çəh gyrdə. Əz unço mİbərđyt taza çəh:

Ə qİroq Studjonaja buho qİşloq hərəbəho rəhəti mİsoxdut; ə çİgəj dy səhət, əri həsəhorə xorundə, İnço mİpİsdyt duz cor səhət. Kazarmərə kələ mƏrd pyşotə gərm soxdəbu, və hərəbəçİho, ə pyşoj həsəho jəm dəkyrdə, myrdərə xuno dəgəşdyt əri xİsrə.

Nə xİsİ ənçəq jə çohİllə pİRəkəşİk. U syfdəi karaz bu hələm ə tarafhoj Pecora omorəl ju. U nyşdəbu ə xəjmələj pİRə mƏrd ə İxdİlot.

— Nəsə tərsİrə ty ə vİşə, quçə?

— Əz cy tərsİrə gərəki?.. Xutə bİrə kor İmuni. Ə vİşə voromorəjm.

— Cytar nİjo tərsİ; ə təhİnol ə vİşə..

— Mərə səg mə hİsdi... Hə həcl əjəki girovundənİm rafdə vəxdə. Zİmİsdu gyrgho ruz dİrə nəsə hİşdənyt. Ommo pyşotə məhləym soxdə ə mə kəj mİjovtgə uho ə qİnoqluqi. Ə bujəvoz danusdə... Zurba əqylməndə, kordənə

səgi: ju xyşdən ju furmundəni ovurdəgyrghorə. Uho vodovusdənyt ə pəsəju, mə ki uhorə—ə tufəngəvoz... Zurba əqylməndə səgi, ənçəq jə ləhə vokurdə, odomirə xuno gof nəşə soxdə. Mə həmmişə ə urəvoz gof soxdənym, nə bugə əz jor mədəkyrdym murafd gof soxdəirə...

— Əz çə ofdəj ovurdə i çirə səgə ty, quçə?

— Zuinə kori u, həcl dəh sal mibu. Jə zimisdu ədənbyrym ə pəsəj ən govkyhiho gəşdə... Səglə bu mərə, əz Kolvə ovurdəbyrym ə xyşdərəvoz. Zobu nəbu: ə sər həjvuş murafd, quşhorəş migaşd mijofd, dələrəş—həmmə kor ju xub bu. Ədəm giroşdə jə ruz ə səgəvoz əz vişə. Birdən həmin hə i, ty dirəniho, Muzgarka vədromə əz hərəj dorho duz ə sər mə. Tərsundəş tərsund mərə... Hə-dət ovcljə səghojmu nisdi, ə jon nə şinoxə odomi bijov syrtmiş soxu xyşdərə, ə səhlə syrtmiş soxuhorə xuno, ommo i hə əjon mə ədənbu cərx xurdə poisdə. Dirənym, jə kor hisdi. Səg hə ədəj ə mihribontrəvoz dənişirə, ə əqylmənditrəvoz və ədəj mərə ə pəsəj xyşdə bərdə... Cy danusdəbiri ty, bīror mə gərdoş, ovurd rasund ki mərəl Dirənym ə jə cuxurəki jə cordoq kimisini və əz unço ədəj buq vədromorə... nəznik bīrənym. Ə unço jə vogullı duraz bīri dəgəşdə, vədi bīrənbu kəjfsyzi, əz dəsdəj xyşdə pəs mundi... Duzirə gujum; odomi ə hōlət myrdəl. Ə vəxd ov, kəjfsyzi basmiş soxdı vəgyrdi jurə, unə gyərə uhonlgərə əri ə u dənişirə poisdə minkin nə bīri. Di mərə, şor bīsdo, ommo ə guçəvoz ədənbu zuhunə çumundə. Ə dəshorəvoz gof soxdənbu ambartəkiş əri hōl və qozijəj xyşdərə ə mə varasundə... Hə mə dirə-dirə myrd fəqir. Mə urə dəpucundum ə zir vərɤ dəgyrdym sər qovrəjurə ə bəşho hyzymhorəvoz, gyrgho omorə nə xurut gufdirə ləş jurə. Muzgarka ki, əri mə mund... Ə num əz unço giroşdənbuho nikərə gyərə num norum mə səgə. Muzgarka bu num nikərə, səgəş mə həcu num norum. Ambar əqylməndə səgi... Ty həcl danusdəni u i səhət hiciş nəşə varasirə əz gofhojmu?.. Həmmərə varasirəni...

— Ə zir soku əri cy pəhəny bīri nyşdə u?

— Həjb ədəj omorə jurə, xīslrəbu domundə, ə pyşorəni hərəvəho nə vadarəfdəbu. Pīr bīri imuhoj... Dy bo mərə əz xyrs xilos soxdı: xyrs ə sər mə omorə, ommo i urə pyşojurə gyrdə. Əvəl mə təhno ə jə joboj ohonitrəvoz raf-

dənbərym ə sər xyrs, mərə qüvot mə buho vəxd, ommo jəki əz uho mərə xub əzmiş soxdə bəqdə, imuhoy calaşmış soxdənym əri ə tufəngəvoz zərə vəngəsədə xyrsə. Urəş ə danusdəli ə bələdirəvoz soxdə gərəki, fəhmğərə həjvunl xyrs.

— Həri, zimisdu, mə danusdə, ambar jixmiş birə ty ə xəjmələ nışdəki?

— Xutəjym...

Xubə kukl i prikəşik, çovoni, və həmmə korə danusdə voisdə jurə. Jeleskə şor əisdə zində odomirə ə jon xyşdə dirəki və hə ədənəbu ixdlilə soxdə əz tovunəj ə vişə giroşdənəbuho təhnoje zindəgunl xyşdə.

— Vasal əz gərmə dərijoh quşho omorəngə, mərə xubə mihid mə birə, həzizə inson. Cy ambar omorənyt uhol Tuzə xuno... Urdəghoş, qozhoş, gagarhoş cəjkəhoş... Səbəhmundə əzunsəri mədirəj, gujgə nolə ədəj kəşirə Studjonaja əz səs ən uho. Nisd dijə yzğə ofurnyşigə əz kucgərdə quşho xubə. Par zərəni omorə u, par zərəni omorə, vomundəş vomundəni, əz qüvotlş ofdorəni və şor birə ə məskən xyşdə rasirəngə. Omorəni jə ruz fəriqətli vəgyrdəni və hə u səhət sər gyrdəni əri lula qyc soxdə əri xyşdə...

Və jə xub ixdlilə soxdənyt ki... Tə u qədər guş midori, əz cym ty hərs mijov. Bəxdəvərə ofurnyşi par zərə omorəniho quş—mə ə u dəs nəşə zərənym.

Və cytar lula vokurdənyt... Ləgləgho inçə ə jon mə, ə qiroq nohurluq lula gyrdənyt. Bəqdə dədəjhoşu ə vəcəhorəvoz vədirəmorənyt ə sər Studjonaja yzgyt zərə... Cy rac, cy xubyt uhol Yzgyt zərənyt, tən şuşdənyt, qə-qə-qə soxdənyt... Poizi sər gyrdənyt quşho əri ə jə çigə ə dəsdehorəvoz gyrd birə: vəxdə gənə əri ə rəh vadərafədə. Və həzyr birənyt insonə xuno... Cyigə hə gufdirənyt ə zuhun xyşdə, ə vodov-vodov domundənyt, çovonhorə xutə soxdənyt, və bəqdə mivini par zəryt rafdə... Səbəhmundə əzunsəri ə rəh ofdorənyt.

Ənçəq jə cl vəs nəşə soxdə mərə, dusdmə, cənd salı ədəm xosdə əz hərəbəcəho jə xuruzlə bijorut əri mə... Zimisdu, ty danusdəni ki, şəvho durazyt, hic əxir nəşə birə işurə, ommo xuruzlə məhlym misoxd ə mə səhət cəndigə ə buru.

— I dəsıgə mə əri ty lap kələ hy-hy zərəniho xuruzlə mıjorum. Rac hy-hy mızəny.

— Ox dusdmə, kələ jəxşılıuql misoxl ty əri mə... Jə xub mızihisdım ki hərsəjmul Dordıxmiş birə odoml şəvho, mərgə sokitl poisdəngə, ommo xuruzlə, mivini hə jəbo dyl tyrə şor soxd. Əz u bifojdəjə zindəho nısdı xuruzlə, nısd urə xuno jəkıgə həcu səhəthorə guju.

Prikəşik hişd əri pırə Jeleskə ordış, mynykiş, taza şəiş, bərutış, və ə vogəşdəki əz tarafhoj Pecora jə bəxşəş ovurd əri ju.

— Mə ərl ty səhət ovurdəm, quça,—ə xəndəjə lovəvoz gufdı u, dorə ə dəs pırə mərd xuruzlə dərijə tumorələ.

— Ox ty nundi mə, dusd mə!.. Mə əri ty hə lovo mıxohum mıpojum...

Vogəşdyt rafd hərəbəho və mund pır ə xuruzəvoz. Şori jurə qədər nə bu... Ala-ala, kəkyl ju qırmızı—həcl gəşdəni ki, ə qəriş xəjmə, hər parləju gujgə vozi soxdə ə pyşoj cym odomi. Şəvho bırdən, jə xubə səs misoxd-ki... Zurbajə şori və təsəlimi bısdə əri pırə mərd! Hər səbəh imuhoj Jeleskə ə gof soxdə bu ə xuruzləj xyşdərəvoz. Muzgarka ki, guş doşdənbu poisdə ə uho.

— Cyi, bəxili soxdə ty pır?—qəhr midə səgə Jeleskə. Pişəj ty ənçəq jə ravusdəi... Hər jə bo ə təhər xuruz məhəni xun vınlm əz dəs ty morovgəl..

VI.

Dirəni pırə mərd, Muzgarka moqəbunə xunoi. Jə təhər sərquz ədəj gəşdə... Hovoj səg nısdı cy korıgə.

— Muzgarkaləj mə, cy omo ə sər ty? Cyçoj ty dord dorə?

Durəz bıri dəgəşdə Muzgarka ə zir soku, sərə ə hərəj pənçəhoj xyşdə dənol və ənçəq cymhorə pəl-pəl soxdəni poisdə.

Zurbə tərs ofdo pırə mərd: nokumijə bədi omo ə sər ju. Muzgarka ki, hə dəgəşdi poisdə ə zir soku, nə xurdəni nə hənçirə, səsiş nəşə soxdə.

— Muzgarkaləj mə, həziziməl

Voçohund dym xyşdərə Muzgarka, omo ə şuqomo ə jon səhiə, listi dəs jurə və jovoşləj nolə kaşi. Ox, korho zobuni ambar!..

Ədəj gəşdə vorvori əz sər Studjonaja, şəndəni həmbiz-həmbiz vərfa, gyrd soxdəni əz ju təpəihoj vərfl, voj zərənt gəşdə ə vışə gisnə gyrgə xuno. Xəjmələj Jeleskə bat-miş biri domundə ə zir vərfl. Ənçəq jə tovləju vədini və əz u tovlə vadarəfdəni zəvəro durə...

Ədəj voj zərə purga¹. Dy orinəi İmuhoj hərə nəşə dorə. Dy orinəi nəşə vədromorə pırə mərd əz xəjmələj xyşdə. Hə nyşdi poisdə ə sər azarlyjə səg. Muzgarka ki, dəgəşdi, ə guçəvoz ədəj nəfəs kəşirə: nəznik biri həçəl ən Muzgarka.

— Nundi mə, ty... — girisdəni pırə mərd və moc soxdəni hələlə, dusdə hərməh xyşdəre. — Həzizl məni ty... gu, cyçoj ty dord dorə?..

Hiciş çohov nəşə dorə əvəlinərə xuno Muzgarka. Ə u əz zurəvoz məhlymi ki, ju mymyry gufdirə və gymi... Ə girjə dəri pırə mərd, ədəj kyşdə xyşdəre, ommo əri jə corə soxdə minkln nisdı. İ cy bədə dərd bisdo ə sər ju omol.. Ə Muzgarkarəvoz myrd pəsini imid ən pırə mərdis, və hiciş, hic rəhiş nə mundl əri ən u əz myrdə qəjr. Ki migərdy mi-ofu İmuhoj əri ən u dələre, ki mirəvu əri ju, ki migərdy ə pəsəj govkyhi — həçəl ə pyşo dəri Muzgarkasyz, lap bədə mərg, mərg gisnəi qərəul soxdı poisdə pırə mərde. Zapas təxyl ə guçihorəvoz vəs mışoxu ənçəq ərl dy orinəi, bəq-də durəz boş mlr...

¹ Purga — kələ vorvori ə vərəvoz əjəki.

Ə vojzəni dəri purga, pirə mərd ki ədəj ə jor ovurdə ə Muzgarkarəvoz zihisdə ruzhoj xyşdəre, cytar ə urəvoz əjəki, ə ovzəni rafdə, əri xyşdə ov ovurdənbrytga əri dulanmış birə. Cy misoxu u Imuhoj səgsyz?

Qəhr ə sər qəzəb gyrghoş ruz dirə nəse hişdənyt... Xəbərdor birə, əz ə sər pirə mərd omorə bədi, uho nəznik omorut ə jon xəjmələ və ə voj zərə domundut. Soq şəv voj zəryt gyrgho, dyl para bərənbu vədiromorə. Nisdi dijə uhorə tərsundəgor, ə uho ravusdəgor, uhorə, tə nəzniki jə gululə şəndəni, furmundə nəznik ovurdəgor... Ə jor pirə mərd omo, cytar jə vəxd xyrs şatun urə dinç nəse hişdənbu-gə. Şatun ə u tarafho gufdirənyt u xyrshorə, komiho əz polzəvoz ə lula nə nyşdə, ovorə bərənyt gəşdə ə vişəho. Əzuni şatun lap zurba tərsə həjvonl. Dadanmış əlsdo jəki əzuni xyrs əri omorə ə sər xəjməj ən pirə mərd: ə vini ju buj zapas soxdə cihoj ən u varafə. Həttə şəv birə, mlo-mo mirast. Dy bo ə bun varafdə ədənbu ə pənçəhorə-voz pəs-pəs soxdə vərfə. Bəqdə xyrd soxdə dər ən kazarmə tarəş soxd jə xəjli əz pirə mərd zapas kura soxdə çəhho. Zurba ə qəhr ofdo pirə mərd. Pur soxd tufəngə ə gululərəvoz və vədiromo ə Muzgarkarəvoz... Xyrs hə həcu hov kənd omo ə sər ju, və kor ju xub dorə mlo-mo, tə ju tufəng şəndəni birə, ommo Muzgarka xilos soxd urə. Gyrd u həjvonə əz pəsəju və nyşund ə xorl, dəs ən Jeleskə ki, zurba qərəzcl bu, zə vəngəsd. Kəm brytmi bəgəm, əzuni voqifəlho, səg pirə mərdə xilos soxdəbuhol..

Muzgarka myrd hə ə məhlyməj taza sal, ə vişə zur-bəjə xiniki lov bərənbuho vəxd. Bu şəv. Jeleskə dəgəşdə ə sər sokuj xyşdə cym ju ə xiflət rafdəbu. Birdən cyigə ə dyl ju guvohi zə. Çəsd vəxyşd u, dəgəsund pihşuzlərə, nəznik omo əkl səg — Muzgarka məhit bərənbu mundə, Jeleskə bəlsd mund həmməju: u, həsyl myrdəiju bu.

— Muzgarka, Muzgarka...—gufdi cənd bo bəd-bəxdə, fəqirə pirə mərd, moc soxdə-soxdə myrdə dusdə hovlr xyşdəre.—Cy misoxum mə Imuhoj ty syz?

Nə voisd Jeleskərə, gyrgho xurut myrdə Muzgarkərə, və qovrə soxd urə ə kazarmə. Sə ruz u mund əri bəlsdə xorlrə vəkəndə, vəkənd qovrələ və ə kələ şivənəvoz qov-rə soxd bovorinə hovlr xyşdəre.

VII.

Mund urə jə tətino xuruz. Xuruz əvəlinərə xuno şəvho xəbər misoxd pirə mərədə. Xəbər mibəldo Jeleskə və əlysdı Muzgarka ə jor ju mijomo və təlhi mijomo əri ju zindəguni ju. Əri syhəət soxdə kəs nisd... Həlbəttə xuruzlə dylə vəbərənəho myrqt, ommo cyş bəsdogə, u myrqtı və hic kor nəşə varasrə u.

— Ox, Muzgarkəl cənd borə və cənd borə mugufdi Jeleskə hər ruz, dirəngə kl, dəs ju dijə ci nəşə gyrdə.

Zapas təxyl juş ədənbu varasdə vəxd bu əri ə fikir sər xyşdə birəj ən Jeleskə və illoh kl, dijə nəh omo əri ən u ə xəjmələj xyşdə nyşdə.

— Ox, mişənym həmmərə, muram ə xunə ə Kolvə jə nə bugə ə Cerdin migirorum muram!—fikir soxd əri xyşdə pirə mərə.

Olyc soxd u ilçoj xyşdə, ə komihorəvoz u ə çohlə ruzhoj xyşdə vidovusdənbu ə pəsəj govkyhlo, pur soxd həjbəj xyşdə, vəgyrd əri pənç ruzl zapas xurək xyşdə, bəxşləmişl xosd əz qovrəj ən Muzgarka və ofdo ə rəh. Xuruzlərəş, jəzuqbəri soxdə dəşənd ə toqorlə vəgyrd ə xyşdərəvoz. Giroşd jə xəjli rəhə pirə mərə, dənişi pəsəvo ə məskən gyrdə çigəj xyşdə və girisd: həjf omo jurə xutə birə məskən xyşdə əri şəndə.

— Bəxşləmiş sox, Muzgarka...

Cətin bu rəh əz qişloq tə Kolvə. Syfdə mijosd giroşdə, ilço ə poj vəri, əz sər Studjonaja, u asont bu, ommo bəqdə sər gyrdyt doqho, və pirə mərə səxd əz quvot ofdo. Əvəlho ə təhər govkyhl vidovusdənbu u əz sər ən l doqho, ommo imuhoj əlysdı xəsdə bəldo. Dəgərd mir bura... Vəkənd u ə qəriş vərf coləki luqontə, dəşənd ə zir xyşdə ilgəhoj dorhorə, dəgəsund ataş, xurd xurək xyşdə və dəgəşd əri rəhətli soxdə. Xuruzlərəş dəgyrd sər jurə ə toqorlərəvoz... Əz vomundəi u zu xisi. Cənd qədər xistrəbugə ə ju məhlym nəbu, ambar bu, kəm bugə, kl danusdə, ənçəq xəbər bəldo ə səs horoj ən xuruzlə.

„Gyrgho...“—gloşd fikir əz dyl ən u.

Voisdənl urə vəxyzy, ommo nəşə danusdə, həci mldani kinigə ə rasəhorəvoz bəsdı hişdə jurə. Cymhorəş vokurdə nəşə danusdə. Jə bojgəş boçəh dəşənd xuruz və gym bəldo: ə toqorlərəvoz əjəkl əz coləkl kəşl bərd urə gyrg.

Volsdēni pirā mērdā vaxyzy, sēxd ēdāj guč zērā vā birdān
šinovusdēni šinoxā sās sēg ravusdēirā: hēcl midani ē cy-
čolgā Muzgarka ēdāj ravusdā. Ēri, u Muzgarkai hisdiš...
Nēznik-nēznik—ēdāj riz pojhojurā gyrdā omorā. Inl lap
nēznik omō lap ē qiroq colēkinl...

Vokurdēni Jeleskē cymhorā vā dirēni: hēqiqētīš Muz-
garkai, vā ē Muzgarkarēvoz hisdi hēmin hē u vogul, syf-
dēi sēhiš ju, komirā Jeleskē qovrā soxdēbu ē qārīš vērēf.

Ty inčot qučā?—pyrsirēni vogul, ommo ju ēdāj xēn-
dysdā.

Zā xīnlkē vorvori, vākēnd hēmbāzhoj vērēfā ēz hyndyrā
dorhoj sēnovbēri, vā rixd vērēf ē sēr myrdā lēš ēn Jeles-
kē. Tē sēvēti hic jē nušunāš nē mund ēz colēki ēn u.

D. N. Mamin-Sibirjak.

Pyrsyšho:

1. Ēri cy tovunā bu qišloq ē qiroq nikarāj Studjonaja? Vā cy bu vāzifāj qārēulci?
2. Cytar omō vādiromo pirā mērd ē qišloq ē qiroq Studjonaja?
3. Ē gof xyšdā duz vādiromorutmi sēvdēgērho?
4. Cy qobul soxdēnbu pirā mērd ēz hērēbēho vā xyšdēni ju cy hēzyr soxdēnbu ēri xyšdā?
5. Ēz cy tovunā dobu u čirā dusdi ē hērāj Inson vā ēn sēg?
6. Cy nēznik soxd hēčel pirā mērdā?
7. Cy soxdā hykymēt Soveti ēri bēsāqun dorā vā ē dēs vāgyrda višēhorā?

Tapšyryčho:

1. Ē sēr lēhē num dīt hēr bēxš ēn I Ixdilotē.
2. Ixdilot soxlt qozlēj Muzgarkarē ē sēr lēhē, sēpčdē nyvysit urā.
3. Ixdilot soxlt qozlēj xuruzlērā.

Zabastovka ē Parma¹.

Ē Genuja¹, ē mājdoncēlē ē pyšoj vokzal hisdiho, kura
biri pur-puri xēlq. Āmbartēkišu fēhlēhojut. Ē zēvērēsr

¹ Parma vā Genuja—šēharho ē Itallja.

xəlq ədət parləvüş soxdə bəjdooqhoj ən təşkitothoj' fəhləho. Tov dorəni syrxijə kəkylho, səcəqho və qəjtonhoj ən uho, tov dorənyt ə cubuqho dəzərə omorə nizəho, şəx-şəx soxdəni əvryşym, və şlnirə omorəni jovoşə səs xor xundəi ən şorə xəlq.

Dorunə qəd birə nimə cərxə xuno poisdi, əz marmardaş vokurdə omorə vokzal. Dy qiroqhoj xyşdərə ə təhər qənətho lov soxdı, həci midani ki, voisdə jurə qəl gyry dəbəry xəlqə ə doruj xyşdə. Əz port omorəni səs gurunə nəfəs ən paroxodho, karə səs ən, ə qarış ov kor soxdənytho vintho, zing ən zinçilho, fitho və hərəjho,—məjdu soklti, gərmi cyşmə gujgə tihl birəni rixdə ə sər həmmə. Ə bolxunho və ə pyşoj pənçərəhoj xunəho—zənho, ə dəşoşu gylho dəri, ə təhər miħidi gəjmış birə figurləhoj həlho, gujgə racə gylləhorə xunojut.

Əz stansi nəznik birə, svistok zərəni parəvoz. Xəlq səksənmiş bisdo. Sijəh quşhorə xuno, əz sər xəlq ə hovo varafdyt jə cənd qəd-qud birə kiləhho, muzikantho vəgyrdənyt ə dəs muzikhərə, cy oburlyjə, ohilə odomilhoigə, xyşdərə xub timor soxdə, vədiromorənyt pyşovo, ruj birənyt ə taraf xəlq və cyigə ədət gufdirə, dəshorə voçohundə ə taraf rasdiş və ən cəpiş.

Gurun-gurun, təhədi nə soxdə, xəlq rəh dorəni, firəhə hərəluq dəhişdə, duz tə kuçə.

— Ə pyşorəhi ən ki vədiromorət lho?

— Ə pyşorəhl ən, əz Parma omorənytho həlhol.

Unço, ə Parma zabastovkai. Səhləkorho səxd poisdət ə sər gof xyşdə, fəhləho ə kələ dərisqoli dəryt, və unə gyre, uho gyrd soxdə, əz gisnəi ə nəcoql ofdorə həlhorə, fyrsorət ə jon hərəməhhoj xyşdə ə Genuja.

Əz pəsəj sutunhoj ən vokzal ədəj omorə jə xub ə çərgə poisdə dəsdəj ən cyklə odomiləho. Ə tən ən uho dyrysd partaliş nə vəri və gujgə mujlynyt əz u ə tən işu vərytho çundurə luguho, mujlynyt ə təhər jə çirə həçəoləə həjvonləho. Ədət omorə dy dəs jəkirə gyrdə pənçipənçl ə hər dəsdə—qədərsyz cyklələhojut, həmməşu ə tuzəvoz jəkini, vədl birəniki səxd vomundət. Sifəthoşu dur-domoqlı, ommo cymhoşu tov dorənyt yşyqlı və paləş. Muzik ə pyşorəhişu gimn¹ Garibaldirə² zərəki, əz u

¹ Gimn — hyzətlyjə məhni.

² Garibaldi — Sərvor hərəkat azadi ə Italiya. Zihisdi əz 1807-myn tə 1882 sal.

ləqərə, nəzükə və gisnəyə sifətləho şorə, xuşə xəndə gi-
roşd. Xəlq ə kələ səsəvoz xoşomorl soxdəni I, əri ə py-
şo dəriho ruzho, kələ boşutho cyklə odomiləhorə, ə pyşoj
ən uho quz birənyt bəjdoqho, muzikho gujgə ə boçəh
dəryt, bəng soxdənyt guşhoj ən həilhorə.—Uho jəkəm
cəsmiş birət munda əz i çirə səs çəvql və işurə xoşomorl
soxdəl ən xəlq. Jə dəqdəqələ uho pəsə dorənyt xysdəre
və birdən, jə təhər firəh birə, kələ bisdorut, dy ə jon jəki
slq birə, carusdyt gujgə ə jə bitəvə zurba kələjə çəndəg
və ə sadl-sadl, ommo əz jə dyl vədlromorə səsəvoz hə-
roj dəşəndyt:

- Ziho Italiya.
- Ziho çovonə Parmal!—boçəh dəşənd xəlq ə taraf
ən həilho.
- Ziho Garibaldil!—həroj dəşəndənyt həilho, və ə tə-

hər paz, burra darafdə hərəj ən xəlqə, vlr birənyt ə qərliş ju.

Ə pənçərəhoj ən otelho, ə sər bunhoj xunəho, siprə quşhorə xuno, vədinyt jəyluqho, əz unço ə sər həilho ədət voruşə xuno gylho rixdə, və şor-şorljə səsho omorə.

Ə həmmə çigə nuşunəj mihidi vədini, həmmə ə çyl ofdori, və rang xokistərljə marmar gujgə gyl kəndi, rang-bə-rangə xolho lov soxdə.

Ədət ləj-luj xurdə bəjdoqho, ə hovo voşəndə omorənyt kiləhho və gylho, ə zəvərsər ən kələho voromoryt cyklə sərləhoj ən həilho, duraz bəsdorut cyklə dəsləho əri gylhorə-gyrdə və xəlqə şolum dorə, və ə əvlr hərə nə dorə hə ədəj lov birə zurba quvotlyjə səs:

— Ziho sosializmi

— Ziho Italijal

Həmmə həilho vəgyrdə omorət ə dəs. Uho, bəhzihoşu nyşdət ə sər duşhoj ən kələho, vəryt ə qiçoq ən durly-dornoqlyjə mərđho. Əz səs çəvq, xəndə və hərəj ən xəlq, səs muzik ə guçəvoz şinovusdə omorə.

Zənhə, əz hərəj xəlq giroşdə, mundəl əz Parma omorə həilhorə ə xyşdərəvoz vəgyrdə, hərəj zərə gufdirənyt dy əz jəki.

— Ty dydyrə vəgyrdə, Annlta?

— Əri. Tyş dydyrə vəgyrdə?

— Əri pojsyzə Margaritəş jəkirə vəgyrdə gərəki..

Ə həmmə çigə şorə mlhrivonə sifətho, rəhmə dylə cymhojyt, və ə bəhzi çigəho həilhoj zabastovkaciho ədət nun çəvusdə.

— Ə dəvr imu i çirə korho ə fikir jəkiş nə dəbul— gufdirəni jə kələ mərđ, vini ju dunduq ən myrqə xuno hisdiho və ə ləhəjuş sijəh sigar dəri.

— Cy asont! Cy xubə kori..

— Əril rasdəkiş qədərsyz asont və əqylməndə kori.

Kələ mərđ vədəşənd sigarə əz ləhə, dənişi ə bəş ju və, ox kəşirə şovund tihi soxd ə u vobuho xokistərə. Bəq-də, dirə ə jon xyşdə dy, əz Parma omorətho, birorhoj dy jəki ayrytho həilhorə, sifət xyşdərə qəhri kimisi soxd— həilho ə u tiç dənişiryt,—kiləhə ə sər cymho vonorə, dəshorə lov soxd; həilho dy ə jon jəki slqmiş birə, qəhrəgyn dənişiryt. Plə mərđ ki pəşəvo vogoşdə, birdən nyşd

ə qili-qili və ə kələ səsəvoz, lap ə uxşəşi xuruza xuno hyhy zə. Həilho, ə birəhnəjə pojhorəvoz sənqhorə kufdə-kufdə, xəndysdyt ə şəhqərəvoz. Mərd vaxyšd, duz vonorə kiləh xyşdəre və, ləj-luj xurda ə sər quvotsyza pirə pojhoj xyşdə, rafd rəh xyşdəre. U noki əri xyşdə, həmmə gərək hisdijə korə soxd gufdira.

Vəçəsde-vəçəsde ədəj rafde muj sər ju sljəh hisdijə zən Genul, qul ən jə 7 salə odomirə gyrde, ə poj komi vəbyryt bəsməqhoj təxdəl və ə sər ju kələ şljap, duz tə duşhoju. U şovundəni sər xyşdəre əri əz sər cymhoju pəsəvo voşəndə şljapə, ommo şljap gənə furamorəni dəgyrdə sifət jurə. Zən vəgyrdəni şljapə əz cyklə sərlej həil və, ə hovo voşəndə urə, cyigə ədəj xundə və xəndysdə. Həil sərə hovo gyrde dənışirəni ə u—həmmə ju xəndəgyll, bəqdə voşəndəni xyşdəre, voisdə kiləhə vəgyry əz dəs zən və hərdyşu vlr birənyt əz cym.

Hyndyrə mərd, ə stəju pyşosinəj mişini vəri, dashoju birəhnə və kələ, vonori ə sər duş xyşdə jə şəş salə duxdərlərə, və gufdirəni əz ə jurəvoz rafdəniho zən, bərdəniho jə zərdə mujlyjə həilə:

— Danusdəni, əgər i çirə kor səxd qolm birə binəly bisdogə... ə imu cətin morovt, cytar omorə əri ty?

Və səxd, ə kələ səs və şorirəvoz xəndysdə, voşəndəni həilə ə kovrə hovo və həroj dəşəndəni:

— Ziho Parma!

Xəlq lov birənyt, həilhərə ə xyşdərevoz bərdə-bərdə. Ə sər məjdu mundət, ə xori tihl birə, şyl birə gylho, koqozhoj qənfiti və şorə dəsdej ən hombolho. Əz kucəho, gujgə əz kələ turbəhorə xuno, rac ədəj tihl birə şorə səs ən, ə pyşorəhi taza zindəguni rafdəniho, xəlq.

Maksim Gorkij.

Pyrşyşo:

1. Əri cy səbəə omorəbyryt həilho əz Parma ə Genuja?
2. Əz cy gofho məhlym bisdə kl, uho həilhoj ən zabastovka soxdə fəhləho byryt gufdirə?
3. Cytar qəbul soxdut odomihoj ən Genuja əz Parma omorə həilhərə?
4. Cytar gyrdyt xyşdəre həilho ə qərləə çigə? Xunit u çigəhoj ən İxdilətə.

5. Cytar bu cihrət ən şəhər, cihrət kucəho və ən xyšdəni ə pyşorəhi həllho vədlromorəbuho xəliq? Çohobə vogorduntl ə gofhoj ən lxdllotəvoz.
6. Kl bu hyndyrə mərd ə tən ju pyşosinəj mışini vobuho? Cytar əljo varasirə əljov l gofhoj ən u: „Əgər i çirə kor səxd qoim birə binəly əlsdogə... ə imu cətin morovt“?

Zimisdunə şəv.

Zyhəə zulmoti əsmurə pucundə,
 Sutunhoj vərfirə ə cərx dəşəndə.
 Goh, vəhşirə xuno, ədəj vuj zərə.
 Goh, həilə xuno, ədəj viz zərə,
 Goh əz bun qəzmə lap kyhnə birə
 Həjəbo mişinovi səs ləmbərə,
 Goh, ə təhər ən rəhgiror dlr birə
 Danq-danq kufdəni pəncərələjmurə.
 Kyhnə qədime cyklə qəzmələjmu
 Həm torik, həmigə moqəbun-qəmly,—
 Ərl cy əxi ty, oj qəriləj mə,¹
 Gym birə nyşdəj ə pyşoj pəncərə?
 Nəbugə əz səs vizinəj zyhəəl
 Ty, dusd mə, həci l təhər məndəl,
 Jə nə bugə əz səs dyk xyšdəi—
 I təhər ty ə xiflət rafdəi?
 Məhni xun əri mə, cytar byldyrçi
 Əz dərjoh ə u sər zihisdi həci;
 Məhni xun ərl mə, cytar rafdigə,
 Duxdərlə hər səbəh ov ovurdigə.
 Zyhəə zulmoti əsmurə pucundə,
 Sutunhoj vərfirə ə cərx dəşəndə;
 Goh, vəhşirə xuno, ədəj vuj zərə,
 Goh, həilə xuno, ədəj viz zərə.

A. S. Puşkin.

Tapşyryq:

1. Ə hərəkəti ən cytarl zində cihorəvoz borobor soxdə Puşkin səs zyhərə?

¹ Ruj birəl ə taraf njanja Ərina Rodionovna, komikli zihisdənsəbuho ə şohirəvoz əjəki ə dth Mixajlovski.

2. Nyvysit ə dəfər syfdəl həşd riz ən l stixə, ofit borobor soxdənijə gofhorə, komihoki kuməki soxdənyt ə lmu ərl dijəş ocuq-tə varasirə səs vuj ən zyhərə və əz zlr ən u gofho xlt kəşit.

3. Nyvysit stixə bitəv və vomuxit ərl xundə jurə əzvər ə xubə təhər.

Jəsir ə Kavkaz.

I.

Qjulluq soxdənbu ə Kavkaz ə əfsəri jə bərlin¹. Num ju bu Çilin.

Jə ruz əz xunə ərl ən u koqoz omo. I çirə gofho nyvysdəbu ərl ən u pirə dədəşu: „Səxd quçəlmiş birəm mə imuhoj, və voldsəni mərə pyşoj myrdə vynym həzizə kuk mərə. Bijo, xələf mə, dəş poj mərə kəş, qovrə sox mərə, bəqdə ə kuməki xudorəvoz vogərd bura gənə ə qulluq ty. Mə əri ty duxdəriş dirəm. Ambar xubə duxdəri: həm əqylməndi, həm gyzəli, mylk-xoriş htsdi jurə. Bəlkəm səvmiş soxdə hərysi soxdl və bəqdə, həmmişəlygiş mundl inçə“.

Ə fikir domund Çilin: „Hə rasdəkiş: lap əz həl of-dori qəriləj mə, hə jəbo bəlkəm mərə nə dirə myrd rafd. Rafdə gərəki, və əgər u dədəj mə gufdirəniho duxdər xubə duxdərigə hərysiş soxdə mibə“.

Rafd əki polkovnik, xosd otpusk, soq boşl gufdirə əz hərməhhoj xyşdə, həzyr bisdo ərl ə rəh ofdorə.

Ə Kavkaz u vəxd dovho ədənbu giroşdə. Əz rəhho nə şəv, nə ruz giroşdə nəşə birənbu. Hətə jəki əz urusho əz qələbəndi durtə madarafd, tatarho² jə mykyşdyt jə nə bugə ə doqho ə jəsiri mibərdyt. Və qonun norə omorəbu ki, ə hofdəi dy bo əz l qələbəndi tə u qələbəndigə rafdəgorə xəlqə soldatho rəh soxdut. Ə pyşo və ə pəsə soldatho midəbisdorut, ə migləşu ə rəh vadarafdənbyrtho moxluq.

Bu həminonə vəxd. Cym ruz ocmiş birə-nə birə gyrd bisdorut hərəbəho əz qələbəndi buru, vədromorut rəh sox-

¹ Bərlin—oqo.

² Tatarho—umuhoj qymyqho, ləzgiho, tyrkhorə tatarho gufdirənəyryt.

dəgərə soldathoş və həmmeşu əjəki ə rəh ofdorut. Çilin ə sər həsb vəbu, cihoju vobuho hərəbə adənbu ə pəsəju omorə.

Cyşmə əz pişnəviş giroşdəbu, ommo hərəbəho ənçəq nimej rəhə giroşdəbu. Tuz, gərmi, cyşmə hə həcu adənbu suxundə kobov soxdə odomirə, ommo əri əz zir gərmi daldə poisdə çigə ofdə nəsə omorənbu. Birəhnəjə səhrə, nə dör vədi bu ə l rəh, nə kulə.

Çilin ə həsbəvoz xəjli pyşo rafd, bəqdə poisd dənışt tə hərəbəho omorə ə ju rasirə. Şinovusdəni əz pəsə, əz taraf hərəbəho səs ən dudu omo, gənə poisdə gərəki. Fikir soxd ə dyl xyşdə Çilin: „Təhno, soldatho ə mərəvoz nisdı, zutə hişdə rafdə xub bu. Ə zir mə dəriho həsb xubə həsbı, əgər tatarho ə sər mə omorutgə— myvyryxym muram ə həsbəvoz. Nə bugə nərəm bu?..“

Polsd ə fikir. Nəznik bisdo əz u jə əfsərīgə ə sər həsb vəri, familjəju Kostilin gufdirəniho, ə dəs juş tufəng dəri. Gufdi əz Çilin:

—Kəş ə təhno burajm, Çilin. Diyə mə dovom dorə nəsə danusdənym, quvot nə mundi mərə, həmi ci xurdə voisdə mərə, həmigə gərmini. Şəi mərə çarundigə şur-şur ov myryxy.—Kostilin kt, jə gurunə qolınə mərə bu, qıp-qırmizi həmməju, əraq voruşə xuno adənbu tiht birə əz çəndəgju. Fikir soxd ə dyl xyşdə Çilin və gufdi:

—Tufəng ty puri?

—Əri, puri.

— Xub, kəş burajm həcunigə. Ənçəq ə i lqrorəvoz dy əz jəki çiro nə boşim.

Rafdyt uho pyşovo ə rəh. Ədət giroşdə əz cul gof soxdə-soxdə və ə pəsə-pyşo dənışirə-dənışirə. Cym əz durihoş ci dirəni.

Dyrysd cul nə varasdəbu, rəh giroşd əz hərəj dy doqho. Çilin gufdi:

—Varafdə ə sər doq, pəsə-pyşorə dənışirə dirə gərəki, cynkt ə İnço əz hərəj doq kəj vədiromorutgəş xəbər nibu odomirə. Ommo Kostilin mugu:

— Cyrə dənışirə? Kəş rəh imurə duz bihilim burajm —o!—Çilin guş nə doşd ə gof ən u.

—Nəh,—mugu,—ty dənış poj İnço ə zofru, mə varam dənışym jə kəm.

Dyrysd ə zəvər nə varafdəbu myvyny, hə ə pyşoju, polsdət həsbəlyjə tatarho —həci 30 odoml birəni. U əlysdı carund həsbə pəsəvo. Tatarho diryt urə və vodovusdut ə pəsəju, tufənghorə hovo gyrdə. Həj soxd Çillin həsbə əz quzi doq və horoj zərə gufdı ə Kostilin:

—Vədəşən tufəng tyrə!—ju ki ə sər həsb xyşdə ədəj fikir soxdə: „Oj həsbləj mə, xilos sox, poj ty illşmiş ci nə bu—nə bugə əxir məş hisdi ən tyş. Mijom nıtrasym ə tufəng,—mə xyşdəre ə dəs ən uho nidym“.

Ommo Kostilin həttə tatarhorə dirə, ə çigəj polsdə Çiline guzət soxdə, əz həmmə quvotiho həj soxd həsbə vırxıd rujə qələbəndi. Ənçəq əz qəriş tuz vədi birənbu cytar həsb dymə vəçohundənbugə.

Dirəni Çilin—kor ju xərəbi. Tufəng rafd, ə jə təhno qilinçəvoz hiciş nısoxi. Carund həsbə pəsəvo həj soxd rujə soldatho—no əri xyşdə ki, myvyryxy murov gufdıra. Dirəni əz pyşo, rəh jurə əri burra, şəş həsbəly vədiromorut: həsb ju xubə həsbı, ommo ən uho dijəştəş xustəhojyt.

Voisd urə vogərdy pəsəvo. Ommo həsb əz guç vodovusdəi, xyşdəre gyrdə nə danusd, gululərə xuno ədəj rafdə ə sər ən tatarho. Dirəni jə qirmizinə ruş ədəj əz ju nəznik birə.

„Xub dijə,—fikir soxd ə dyl xyşdə Çilin,—mə işmure xub şinoxdənym, əgər zində-zində ə dəs işmu ofdorungə, ə col dəşəndə ə qəmciləvoz mukuit mərə. Nəh, zində ə dəs işmu nidym xyşdəre...“

Ommo Çiliniş, bujju ambar kələş nəbugə, çobordə kuk bu. Vədəşənd qilinçə, gyrdə ə dəs, həj soxd həsbə duz ə sər ən ruş ju qirmizi buho tatar, fikir soxd: „Jə ə həsbəvoz basmış misoxum urə jə nə bugə ə qilinçəvoz mənçynym“.

Durazi ən jə həsb rəh domundəbu əri Çilin ə qırmininə ruş rasirə, birdən jəktigə əz pəsə tufəng şəndə gululə zəryt ə həsb. Ofdo həsb ə xori, ə sər pojhoj Çilin.

Jəki əz tatarho, omo ə jon ofdorə həsb, vəkənd jəhərə. Həsb hələmiş ədənbu tartapil soxdə. U vədəşənd xəncələ burri buqoz həsbə. Xun qyl zərə rıxd əz buqoz ə xori.

Vəkəndyt tatarho jəhərə, nyxdə-çilovə. Vənyşd qirmizinə ruşlyjə tatar ə sər həsb xyşdə, uhonigə vonorut Çillinəş

ə pyşoj jəhər ən u, ə qəişəvoz bəsdyt nə ofdonu gufdirə və bərdyt ə doqho.

Ambar rəh kufdut uho, əz sər ən i doq ə sər ən u doqigə, giroşdut nikərərə, vədiromorut ə jə duzə rəh.

Voisd Çilinə xub fəm soxdə nuşunə soxu rahə, ommo cymhoju ci nəşə dirənyt, və əri cymysdə-carusdəş minkin nisdı.

Ruz ədənbu dəgyrdə. Jə nikərələjgərəş giroşdut. Sər gyrdyt əri varəfdə jə dohor sənqirə. Buj durə omo. Səs səgho ravusdəiş darəfd ə guş.

Omorut rasi ə dih. Furamorut tatarho əz həsbəho, kura bisdórut həilho ə ojlənməj ən Çilin, əz səs çəvqi və xəndəj ən uho yzge gofigə şinovusdə nə bisdo. Şorut ov-həil, sər gyrdyt əri sənqho şəndə ə sər ən u.

Jə tatar piş soxd həilhərə, fuşənd Çilinə əz kul həsb və horoj zə qulluqcirə. Omo jə nugai. Ə tənju və-buho şəiju çuli-çundur bu, həmmə sinəju birəhnə bu. Tatar cy bugə tapşyrmış soxd ə u. Ovurd qulluqci bu-xovho və kilitə.

Vəkəndyt rasahərə əz dəshoj ən Çilin, dəşəndyt ə bu-xovho dəshojürə, jurəş bərdyt dəşəndyt ə jə govdu. Dər govdulərə səxd soxdut. Çilin ofdo duraz bisdo ə sər ən pəin. Jə kəm hə həcu mund nə cymysdə ə çigəj xyşdə, bəqda ə dəşəvoz gəşd jə nərmtə çigərə, giroşd dəgəşd ə unço.

II.

Bitəv şəv miçə ə sər jəki nə vənə Çilin. Şəvho kutəh byryt. Dirəni əz tiraklə ədəj tovuş ruzi diromorə.

Əz u tiraklə rəhiş vədi bu ə pyşoj cymju, ə taraf rasd jə xəjmə poisdi, ə pyşoj ən u xəjmə dy dorış vəri. Ə kon dər jə sijəh səg duraz birə dəgəşdi, kəci ə byzləhorəvoz ədəj əz i sər ə u sər gəşdə, dymləhoşurə voçohundə-voçohundə.

Dirəni—əz zir doq jə çohilə duxdər—tatar ədəj voromorə, ə tən ju şəi vəri əz gyllyjə cit, ə poju şovol və cək-məho, ə sər xyşdə qoborə dəgyrdə və sovurə ə sər vənərə ədəj ov ovurdə dəs ən jə bala tatarlərə gyrdə. Giroşd darəfd duxdər tatarı ə xəjmə sovuj ov ə sərju vəri. Bəqda vədi-romo dihə ruşju qirmizl hisdiho tatar ə tənju cuxoj əvryşymi, ə pojhoju bəşməqho vəri, ə kişdjüş xənçəl

nyqræi bæsdæi. Ə sərju hyndyrə, sıjəh pəpəx gusbəndi pəsəvo qəd birə vəri. Vədlromo qirmizinə ruşhoj xyşdəre timor soxdə-soxdə. Jəkəm poisd, cy kortgə bujurmiş soxd ə qulluqcl, bəqdə rafd ə ciçoigə.

Buqoz Çilin xyşgi zəri əz təşnəl. „Hərki bilsdo əri sər kəsirəş bugə miomogə“, fikir soxd u əri xyşdə. Şinovusdəni ədət dər govdure vokurdə. Omo qirmizinə tatar və ə urəvoz jəktgəş əz ju sartələ, sıjəhcərdə. Ambar xəndəgylə mərd bu u taza mərd. Cymhoju sıjəh, qutinəhoju qirmizi səjəq, ruşhoju kutəh qəjcl zərə. U dijəş xubtə gəjmış bu: cuxoju zarly—əvryşymi, kovrə rəng, qiroqhoju bəfdəj nyqræi gyrdə. Ə kişdlju vəriho xəncəl kələ, nyqræini. Bəşməqhoju qirmizi ə bəfdəhoj nyqræirəvoz qiroqhoşu gyrdə. Əz sər ən u nazukə bəşməqho jə çyfdigəş qolintə bəşməqho vəbyryt. Pəpəx ən iş bu hyndyr, sıpl, gusbəndi.

Qirmizlə tatar diromo ə govdu cyigə gufdi, gujgə ədənbu nifri soxdə və bəqdə poisd, xyşdəre vodo ə divor, ə kişdju vəbuho xəncələ şovundə, gyrgə xuno əz zir cymmi dənışı ə Çilin. Ommo sıjəhcərdəjə mərdigə, təhədişonə, çəldə odomi, gujgə ə ju moşin pruçini dər, nəznik omo duz əz Çilin, nyşd ə qili-qilli, xəndysdə zə dəse ə kəməru və sər gyrd cyigə əri gufdirə təhədi-təhədi ə zuhun xyşdə. Cym zərəni urə, lovhore marc-marc soxdə hə ədəj gufdirə: „Koroş urus!“ „Koroş urus!“¹

Hiciş nə varəşi Çilin əz gofhoj əni və gufdi ə urusi: „Ov dit, ov əri hənçirə!“

Sıjəhcərdə ədəj xəndysdə, hə ədəj gufdirə ə zuhun xyşdə: „Koroş urus! Koroş urus!“

Çilin ə lovhorevoz və ə dəshorevoz burəbund ov dyt gufdirə jurə əri hənçirə.

Sıjəhcərdə varəsi, xəndysd, sərə əz dər vədəşənd „Dinə!“—gufdirə kirəigərə horəj zə.

Vodovusd omo jə nazukə 13 salə duxdər. Vədl birənbu duxdərjuni. Cymhoj ən uş sıjəh byryt, juş rac, vədl birənbu kl, l duxdər ən sıjəhcərdəjə mərdi. Ə tənju durazə kovrə şəl vəbu, qəişsyz, bəşqulhoju firəh. Ə pojhoju şovol və bəşməqho və ə sər ən u bəşməqho jə çyfdigə hyndyr dovonlyjə bəşməqhojgəş vəbyryt. Ə gərdənju, əz

¹ „Xubə odomint urus“—jəhəni.

nim monətihoj pul nyqrəi urusi qyc soxdə omorə gəl-
bənd dovu. Sərju nə dəgyrdə, bəndhoju sijəh ə lent bəs-
də omorəbu və ə u lent dululu byryt xyrdə-xyrdə tək-
də soxdə nyqrəho və jə monət nyqrəl.

Cy bugə gufdi ə u bəbəşu. Vodovusd rafd və gənə vo-
gaşd omo ə dəsju kuzə dəri. Do ovə, ju nyşd ə qilt-
qilli, həcu dy qədə bisdə nyşd ki, duşhoju pəhəny bis-
dorut ə hərəj dy zaniju. Nyşdi, dy cymə kələ soxdə
dənişiri poisdə cytar 'Çilin ov hənçirəntigə,—ə jə çirə
taza, nə dirə həjvon dənişyhorə xuno.

Vogordund Çilin do kuzərə ə u. Birdən çəsd u, jon do
xyşdəre vəhşijə çəjronə xuno. Bəbəşurəş xəndə gyrd. Ə
cyçoigə fyrso gənə urə mərd. Vəgyrd kuzərə duxdər rafd
vodov-vodov, ovurd ə sər təkələ vəri jə nun və gənə
nyşd hə həcu, əvalinərə xuno dy qədə birə, cymhojurə
pəsə-pyşo nə bərdə hə dənişiri poisdə ə jə myhyçyza ci
dənişyhorə xuno.

Vadarafdyt tatarho, səxd soxdut gənə dər govdurə.

Jə kəm vəxd giroşdangə diromorəni əki Çilin qulluq-
ci nugal və gufdirəni.

— Hojdəl xozəin, hojdəl

Iş zuhun urusi nəşə danusdə. Ənçəq əz təhər-tuhur va-
rasi Çilin ki, ə cyçoigə ədəj bərdə gufdirə.

Rafd Çilin buxovho ə pojju vəri, ədəj ləngysdə, poje
norə nəşə birə. Vədiromo ə pəsəj ən nugal, myvyny dih ən
tatarhoi, ə pyşoju nyh-dəh xunə və killsəşuş¹ ə minorə-
rəvoz.

Ə pyşoj ən jə xunə sə jəhərlyjə həsbho poisdət. Həl-
ho əz çilov ən uho gyrdət poisdə. Əz u xunə vədiromo
siləhcərdəjə tatar, dəshorə çumundə horoj zə Çilinə, ə vi-
toq dirov gufdirə, ju ədəj xəndysdə və cytgə hə gufdirə-
gufdirə ə zuhun xyşdə darafd. Diromo Çilin ə xunə.

Vitoq xubə təmizə vitoq bu, divorhoju gyl zərə omorə-
rəbyryt. Ə pyşoj ən jə divor rang-bə-rangə boluşho holov-
hoj pari dəcirə omorəbyryt, ə dy ə racəj jəki byrytho di-
vorho buholyjə xolincəho dululu soxdə omorəbyryt. Ə sər
ən xolihə—tufəngəho, tapinçəho, qillinçəho, həmmə ə nyqrə-
rəvoz bəzətmiş. Ə jə divorigə dovu cyklə peclə ə qitci xo-

¹ Məcit.

ri. Xori vitoq gyl zərə bu, tәмiz və ə pyşol kynç dəşəndə omorəbyryt ambarə xolləhoj nəmərli, ə sər ən u nəmərihoş xolincəho dəşəndə omorəbyryt və ə sər ən xolincəho boluşhoj qujl. Ə unço, əz poj dyjymyn cyfd bəşməqhorə vəkəndə, nyşdəbyryt tatarho: sijəhcərdə, qırmizinə ruş və sə qınoqhoş. Ə pəsəj kəmər ən hər pənçişu boluşhoj qujl dənərə omorəbyryt, ə pyşoşu ə sər ən bululə təxdələho nərə omorəbu lovoşhoj ən ərzyni, kərə ə bodijə dərli və buza gufdirənytho — pivoj tatarho, ə kuzə dərli. CİRƏ Ə dəsəvoz xurdənyryt uho, dəşhoşuş həmmə ryqəni bu.

Vəxyşd sijəhcərdə, hişd nuşundə Çilinə ə qiroqlə ə sər xolincə nəh, ə sər birəhnəjə xori. Gənə rafid nyşd ə çigəj xyşdə ə sər xoll. Ədəj qınoq soxdə odomihoj xyşdəərə ə buza nə lovoşhorəvoz. Nyşund qulluqci Çilinə ə sər xori, juş vəkənd rui bəşməqhoj xyşdəərə, no ə pyşoj dər ə jon ən u bəşməqhojgə və nyşd ə sər nəməri nəzniktə əz xuzəinho. Ədəj dənışirə cytar uho ci xurdənytgə, ləhəjuş ə ov ofdorə ədəj tufə fubərdə əz təməh.

Xurdut tatarho lovoşhorə. Diromo zən tatari, ə tənju hə u çirə ə tən duxdərle vobuho paltar və şovol vəri, ommo ə sərju jəjluc dəgyrdə omorəbu. Bərd əz pyşo mundə kərə və lovoşhorə, ovurd jə xubə logon və kuzəj ov.

Sər gyrdyt tatarho əri dəşhoj xyşdəərə şuşdə, nyşdyt ə sər suqrə zani, puf zəryt ə hər taraf, poisdyt ə numaz qirmiş soxdə. Cy bugə gufdurut ə zuhun xyşdə ə hərəj jəki. Bəqdə jəki əz qınoqho ə taraf Çilin carusdə, sər gyrd ə u ə zuhun urusi əri gufdirə.

—Tyərə,—mugu,—ə jəsir vəgyrdi Qlozi Məhəmməd,—burbundəni ə taraf ruş qirmizijə tatar,—və dori tyərə ə Abdul-Murad,—burbundəni ə taraf sijəhcərdə,—Abdul-Murad imuhoj səhib tyni.—Çilin əz ləhə gof nə vədirovund.

Sər gyrd əri gof soxdə Abdul-Murad, ə zuhun xyşdə, və burbundə ə dəsəvoz Çilinə hə ədəj xəndysdə və gufdirə: „Soldat urus, koroşo urus“.

Tərcyməci gufdi:

—U ədəj gufdirə ə ty ə xunə koqoz nyvys pul fyrsygu əri tyərə xilos soxdə əz jəsiri. Hətə pul fyrsorə, u hərəzo mydy myfyrsy tyərə.

Çilin fikir soxdə pyrsi:

—Cənd qədər pul voisdə urə əri hərəzo soxdə mərə?

Tatarho ə hərəj jəki gof soxdut, bəqdə tərçyməci gufdi.

—Sə hozor monət.

—Nəh,—gufdi Çilin,—mə unqədər pul dorə nidanum.

Vəxyşd Abdul, sər gyrd əri dəshorə voçohundə-voçohundə cyigə gufdirə ə Çilin, mugujgə həmmə gofhojurə u ə sər ofdorəni. Tərçyməci, tərçymə soxdə gofhoj ən urə pyrsl:

—Ty cənd qədər dorə?

Çilin fikir soxd gufdi:

—500 monət.

—Kəmi,—tərçyməci gufdi ə çigəj Abdul. 3 hozor kəmtə nəh. Ommo əgər nə nyvysdigə—myhyly tyre ə coləki dəşəndə və ə qəmciləvoz kufdə.

—„Əh,—gufdi ə dyl xyşdə Çilin,—əz iho tərstrigə dijəş zobu mibü“. Gufdi u əz mərd:

—Ty əz u gu kl, əgər mərə tərsundəniyə hic jə kəpi-kiş nidym, nə nyvysdəş ninyvysym.

Tərçyməci gufdi I gofhoj ən Çilinə ə uho, gənə həmmə əjəki sər gyrdyt əri gof soxdə.

Ambar ə ləqləqi mundut uho, bəqdə vəxyşd sijəhcərdə, omo əki ən Çilin, gufdi:

—Urus, çigit, çigit urus!

Jəhəni „maladis“. Ju ədəj xəndysdə. Cyigə gufdi ə tərçyməci, u tərçymə soxd:

—1000 monət dl.

Çilin hə ə sər gof xyşdə poisd.

—Əz 500 zəvərtə dorə nidanum. Ommo kyşditgə əz uş mumunit.

Tatarho, gof soxdut ə hərəj jəki, fyrsorut qulluqcirə ə cyçoigə işu ki, goh ə Çilin, goh ə dər ədət dənişirə. Voğəşd omo qulluqci və ə pəsəj ən u jə odomigə ədəj omorə, qolinə odomi, poj birəhne, çuli-çundur, ə pojhojuş buxovho vəryt. Jə „oh“ bəqəjr yzge gofigə nə vədiromo əz ləhəj ən Çilin əz məhtəli,—şinoxd Kostiline. Urəş gyrdəbyryt, ovurdə. Nyşundut uhore ə jon jəki; sər gyrdyt uho əri ə dy jəkirəvoz gof soxdə, tatarho kl, səs nə soxdə hə dənişirət poisdə ə işu. Ixdilot soxd Çilin ə sər ju omorə qozijəhorə. Kostiliniş Ixdilot soxd, cytar ə zir ju dobuho həsə poisdə mundgə ə çigəj xyşdə, dijə vodovusdə nə də-

nysdæ, tufængjuş næ vadarafd væ hæmin hæ i Abdul rasl æ ju gyrd ovurd juræ inço.

Væxyşd Abdul, Kostilinæ burbundæ cy bugæ gufdi. Tærçymæci tærçymæ soxdæ gufdi ki, imuhøj Çilin væ Kostilin hærdyşu æn jæ xözæinyt gufdiræ, jæhænim æn ju, æn Abdulyt, væ hæрки zu pul do u zutæ hærho soxdæ mijov.

Viniş,—gufdi u æz Çilin,—ty hæ ædæj hosijæti soxdæ, ommo hærmæh ty lap dinçl, saburlyni. U æ xunæ koqozlş nyvysd fyrso, bælkæ pænç hozor fyrsorut ærl æn u. Unæ-gyræ uræ xub xorundæş mixorunut væ kæs æ u dæsiş nizæny.

Çilin gufdi:

—Hærmæh mære cytar juræ voisdænigæ soxugu, u bælkæm hoşir bu, ommo mæ hoşir nisdy m æri unqædær pul doræ. Cytar mæ gufdurumhoræ xuno hæ hæcu mibu. Voisd iş-muræ bærit kyşit mære,—ærişmu ki æz u kor xæjr nibu, ommo 500 monæt zijodtæ ninyvysym.

Gof vogordundægør næ bisdo. Birdæn Abdul væxyşd, væ-dæşænd jæ sunduqçælæræ, vægyrd æz qæriş æn u qælæm, mæ-rækæm væ jæ tikæ koqoz, do æ dæs æn Çilin, kufdæ dæsæ-voz æz kæmæru, burbund „nyvys“ jæhæni. Razl bisdo æ 500 monæt.

—Pøj hæləm jæ vo.—gufdi Çilin æ tærçymæci,—gu æ u imuræ xub xorunu, boş partaliş dy imuræ æ jækış byhyly æ jæ çigæ, dyl imu vorov, buxovhoræş vəkænygu.—Xyşdæniju æ xözæin dænişiræ ædæj xændysdæ. Xözæniş ædæj xændysdæ. Guş doşd xözæin, bæqdæ gufdi:

—Partal, işmuræ vojuho, xubæ partal mydym: cuxoj cærgæzi, cækmæho,—hætonæ xuno gæjmiş miboşit. Xorundæş, bæghoræ xorunuhoræ xuno muxorunum. Əgær işuræ æ jon jækı zihlisdæ voisdænigæ boşgu, zyhytgu hærdyşu æ govdu. Ommo buxovhoræ vəkændæ hæmæl nijov—mivirixyt. Ənçæq şæv məkænym buxovhoræ. Næznik bisdo, dæşhoræ æ duş Çilin zæræ gufdi:—Tvoja xoroş, moja xoroş!

Nyvysd Çilln koqoz, æ sær koqoz jæ çiræ adris nyvysd ki, koqoz hic næ rasy æ çigæju. „Joqln miviryxym æz inço“ fiklr soxd æ dyl xyşdæ.

Bærdyt dæşændyt Çilln væ Kostillnæ æ govdu, ovurdut æ unço ærl æ zir æn uho dæşændæ symær, jæ kuza ov ærl hænciræ, nun, dy kyhnæ cuxoj cærgæzi væ çuli-çunduræ cækmæhoj soldatl, mæhlym birænbu ki, æz pøj kyşdæ omoræ

soldatho vəkəndət. Şəv vəkəndyt buxovhorə əz pojhoşu və qill soxdut dər govduərə.

III.

Jə məh zihisd Çilin ə hərəməh xyşdərevoz. Xozəin xəndəje lov bu:—Tvoja Ivan xoroş, moja Əbdul xoroş.—Ommo qədərsyz xərəv xorundənbu işurə—dorənbuho ciju bu ənçəq əz ord ərzyni soxdə kolə fadiləho, bəhzi vəxd xəmirə xuno birənbryt u fadiləhoş.

Kostilin jə bojgəş nyvysd ə xunə koqoz. Hə ədənbu pul guzət soxdə və kolə dərinxmşi kəşirənbu. Bitəv ruz, əz səvəh tə şəhəngum nyşdəbu ə govdu ə ruzhorə şumordə, kəj koqoz ju mīrasy və əri ju pul myfyrst, jə nə bugə mīxisl. Ommo Çilin danusdənbu koqozju nīrasyhorə, jə koqozigə nyvysdəirə ə gərdə nəşə vəgyrdənbu.

—Dədəj mərə unqədər pul ə çai əri fyrsorə mərə xilos soxdəl—fikir misoxd u.—U fəqiriş əz mə fyrsorənbrymho pulho zihisdənbu. Əri 500 monət pul kura soxdə u mijo həmmə hisd-nisd xyşdəre furuxu.

Xyşdənju ədəj fəm soxdə, ədəj çigəho və rəhhorə vomuxdə əri virixdə. Gəşdəni fid zərə-zərə əz i sər dih ə u sərīgə. Bəhzi vəxdho nyşdəni ə jə qiroq, sər gyrdəni əz dərinxmşi əri əz gyl bitləho qyc soxdə, jə nə bugə əz şuşləho korzinkələho—səvərləho bəfdə.

Çilin usda bu ə hər kor.

Jə ruz qyc soxdəsu u əz gyl jə racə bitlə, dəsho, pojho və vini vəri, ə tənjuş şai tətari vəri. No u bitlərə ə sər bun əri xyşg blə:

Duxdərləhoj tatarho ədənbryt əri ov rafdə. Dinə duxdər ən xozəin di bitlərə, horəj zə xəhərgilihoj xyşdəre. Norut sovuhorə ə xori poisdyt ə tomoşə, sər gyrdyt əri xəndysdə. Çilin vəgyrd əz sər bun bitlərə, duraz soxd dəşə ə taraf duxdərho, voisd dy bitə ə uho. Uho həmməşu ə xəndysdəjyt, ommo əri əz dəs Çilin bitə vəgyrdə dyl nəşə soxdənyt. No u bitə ə xori, darafd ə hombor və ə guzət poisd vyny cy mibugə.

Vodov-vodov omo Dinə, dənişi ə i sər u sər, vəgyrd bitə, virixdl

Səvəhmundə, əz toriki-tovuşi myvyny vədīromo poisd ə kon dər xunə bitlə ə dəs ju dəri. Ə tən bit qirmizinə lu-

guho vokurdə, ədəj həilə çumunuhorə xuno, çumundə urə, ə təhər işu nənuj xundə-xundə. Vədiromo pirə zən, nifri soxd urə, vəgyrd əz dəs ju bitə, xyrd soxd şənd fyrso urə ə cyçolğa ə kor.

Oljyc soxd Çilin jə bitigəş, dijəş xubtəju, do Dinərə.

Ovurd əri ən u jə bo Dinə kuzələ, no ə xori ə pyşo-ju nyşd dənışi ə sifət ən Çilin, ədəj xəndysdə və ə dəsə-voz kuzərə burbundə.

„Cy i həci şori soxdəni bu?“ fikir soxdəni Çilin. Vəgyrd kuzərə, sər gyrd əri hənçirə. Həci danusd ovl, ommo nəh, ə kuza şir dəbu. Hənçi u şirə, „xoroşo“—gufdi. Ambar şor bisdo Dinəl

—Xoroşo, Ivan, xoroşo!—mugu, və vəxyşd cək zərə-zərə, vəgyrd kuzələre virixd vadarafd.

Əz u səbəhəvoz sər gyrdə, hər ruz ə pəhənyki, Dinə əri Çilin miövurd şir. Bəhzi vəxdho pəni kəcilş miövurd, jə ruz gusbənd kyşdə omorəki ə bəş qul xyşdə pəhəny soxdə jə tikə guşd gusbəndiş ovurd. Həmməj ən i cihorə mişənd mivirixd.

Əbdulə jə xyrdə səhət urusi bu. Horoj zə u jə ruz Çilinə, burbund ə u səhətə, cyigə gufdi. Çilin mugu:

—Di mə qyc soxum.

Vəgyrd lov soxd səhətə ə cyklə kordələrəvoz, duzəlt-miş soxd, xub gynçund hər cirə, hər əqrəbjurə ə çigəju, bəqdə vogordund ə səhiv ju. Ədəj kor soxdə səhət. Oljyc biri.

Şor bisdo xozəin. Ovurd jə kyhnə cuxoj xyşdəre, həmməju pəly-pəly, çuli-çundur, eəxşi Çilinə. Cy soxu, corə nisdı, vəgyrd,—gənə cyş bisdogə əri şəvho ə xisirəki ə kul dəgyrdə həməl mijov.

Əz u ruzəvoz ovozə lov bisdo ki, Çilin usdat gufdirə. Əz durə dilhoş sər gyrdyt əri omorə ə ki ju: kimi tufəng miövurd, kimi tapınçə əri qyc soxdə, kimi səhət. Ovurd əri ən u xozəin karasdi: kəlbəti, burov və jəgə.

Sər gyrd Çilin jəkəm əri varasirə zuhun ən uhorə. Bəhzi tatarho, xutə birə ə urəvoz, gərək birəki horoj mizəryt: „Ivan, Ivan!“ bəhziho ə gyrg dənışyhorə xuno midənışi-ryt ə u.

Ruş qirmizijə tatarə əz Çilin həz nəsə omorənbu. Hətə Çilinə dirə qoş-qobəqə dululu misoxd və sifət mica-

rund əz u, jə nəbugə nifri mlsoxd. Jə pirə mərdlş bu uhorə. U ə dlh nəşə zihisdənbu, əz taraf doq miomo. Ənçəq ə məclt əri numaz xundə omorəki Çilin dirənbu urə. Mi-gəşd ə sər ju calma vəri, guruni çəndəg xyşdəre ə sər dəsədu vədorə,gyrgəxuno midənişi ə i sər u sər. Həttə Çillnə dirə xyryne zərə rujə mlcarund əz u. '

Pyrst Çilln əz xozəin xyşdə u pirə mərd kinigə. Xozəin gufdi:

—U kələ odomni. Zurbajə igid bu u ə çohilə vəxd xyşdə. Ambarə urushorə kyşdi, kələ hoşir bu. 3 zən və 8 kukho byryt urə. Həmməşu ə jə dlh zihisdənbryt. Omorut urusho, xərəbə soxdut dlh ən uhorə və kyşdyt 7 kukhoj ən urə. Jə kuk mundəbu, uş xyşdəre furuxd ə urusho. Pirə mərd rafd do xyşdəre ə dəs ən urusho. 3 məh zihid unço, ofd kuk xyşdəre, ə dəs xyşdərevoz kyşd u xyşdəre ə urusho furuxdəbuho kuk xyşdəre və virixd. Əz umuhojəvoz u şənd dovho soxdərə, rafd ə Məkkə əri ə xudotəfilo xundə. Ə u gyroi ə sər ən u calma vəri. Hərki ə Məkkə biri u hoçi gufdirə omorə və ə sər xyşdə calma bəsdə. Əz işmu, əz urusho urə xoş nəşə omorə. U təkəlif soxdəni ərl tyre kyşdə. Ommo əri mə tyre kyşdəi xajr nisdi, cynki mə tyre ə puləvoz vodsorəm. Əz ty mərə, Ivan, ambar xoş omorə, nəki kyşdə nəh-o, mə tyre əz kimə hərzoş nisoxdum, əgər gof nidorumgə.—Ədəj xəndysdə və ə zuhun uruş ş gufdirəni: „Tvoja. Ivan, xoroş, moja Abdul xoroş!“

IV.

Zihid həci jə məhigəş Çilin. Ruz gəşdəni dihe, jə nə bugə sənihtəlləhoj xyşdəre soxdə, ommo həttə şəv dəgyrdə və dih soklt birə sər gyrdəni ə hombor xyşdə əri xorirə vəkəndə. Ambar çofə bu əri vəkəndə xorirə, sənqhorə ə jəgərəvoz mlburri. Cytariş bisdogə vəkənd jə kələ sula əz zir divor cən jə odomi giroşdəni. „Ənçəq çigərə xub şinoxdə gərəki imuhøj,—ədəj fikir soxdə u ə dyl xyşdə,—ə koml taraf rafdə gərəkigə, ommo əz tatarho, əz tovun rəh lxdilot voromorəki, əz jəkiş gof vəkəndə nəşə birə“.

—Vixd jə vəxdə, xozəin əz dih ə cyçoigə rafdəki: pişnəvi ci xurdə bəqdə, vadarafd ə qiroq dih varafd ə kəlləj doq,—voisd jurə əz unço rəhə fəmə soxu. Xozəiniş rafdəni-

gə, tapşyrmış soxdəbu ə kuk əri ə pəsəj Çilin gəşdə, və əz u cymə nə vəgyrdə. Vodovusdəni həil ə pəsəj ən Çilin horoj soxdə-soxdə:

—Mara, bəbə ryxsət nə dori. Həjsəhət odomihorə horoj mizənym mijorum!

Sər gyrd Çilin əri urə xoşi gyrdə, gufdirə:—Mə ə dur nıram, ənçəq ə sərlej ən u doq maram mufuram. Mərə ja çirə savzə gərəki əri xəlq işmurə xos soxdə. Kəş burajm ə mərəvoz. Əri ty səbəh ja racə tirkomu qyc misoxum.

Xoşi gyrd əz sər vədəşənd həllə. Doq dur nisdi, ommo ə buxovhorəvoz çofə birə ambar, ə guçəvoz varafd. Sər gyrd Çilin əri ə jor xyşdə ovurdə, ju ə qələbəndi ə xunəj xyşdə birəki cyşmə əz cyço vədiromorə ə cyço batmış birənbugə. Dirəni ə unço, gujgə ə u dərə mijo bu qələbəndimü. Əz u taraf, ə hərəj dy doqj virixdə rafdə gərəki.

Cyşmə sər gyrd əri batmış birə. Doqhoj vərfi əz sipli ə ol rangi carusdyt. Ə sər sijəh doqho toriki dəgyrd. Əz quziho ədənbu buq voromorə, və hə u dərəi, ə koml çigə qələbəndimü mijosd birə, ə atasəxuhorə xuno ədənbu yşyq dorə əz ofdozərduj şəhongumli. Dişəş tloqəttly dənişi Çilin, cyigə vədini ə sər ən u dərəi, gujgə durə ədəj voromorə əz tovho. Və həcu no əri xyşdə ki, u joqin qələbəndi ən urushol gufdirə.

Vəxd dirəhongum bisdo. Səs əzan ən malla omo. Nəxir vogəşd—govho ədət məh zərə. Kuk hə ədəj horoj zərə „kəş burajm“, ommo Çilinə rafdə nəşə voisdə.

Vogəşdyt uho ə xunə. „Ambar xub, fikir soxd Çilin, İmuhoj rəhə şinoxdənym, virixdə gərəki“. Voisd jurə hə u şəv vyryxy. Şəvho torik byryt, mæng vədi nəbu. Ommo sər şəv tatarho vogəşdyt. Vəxdho birənbu miomorut uho, ja nəxir mol-qərərəş ə pyşo dəşəndə miovurdut piş soxdə-soxdə, həmməşu şor, xyrom. İ dəs u çirə korho nə bu, həmməşu ə sər jəhər bəsdə, ovurdəbyryt məhit ən ja kyşdə omorə tatarə, biror ən sorurə.

Həmməşu qəhrəgyn kura bisdorut əri qovrə soxdə myrdərə.

Sə ruz nyşdyt ə guşd bəjtələ həsbə xurdə və buza hənçirə—ovil gyrdəbyryt. Həmmə tatarho ə dih, ə xunə dəbyryt.

Ə corymyn ruz, dirəni Çilin, pişnəvlho həzır əlsdorut əri ə cycolgə rafdə. Ovurdut həsşhorə, jəhərləmiş soxdut rafdyt nyh-dəh odomi, qirmizinə ruşış ə işurəvoz, əncəq jə təhno Əbdul domund ə xunə. Məng tazalə zəndə omorəbu, şəvho hələmiş torik byryt.

„Dijə imişəv vrixdə gərəki“, fikir soxd Çilin, və gufdi ə Kostiliniş. Ommo Kostilin tərsl.

—Cytar virixim?—İmu hələm rəhəş nəşə şinoxdənim ki.

—Mə şinoxdənym rəhə.

—Ə jə şəv rafdə niraslm.

—Nə rasirimgə ə vişə pəhəny miboşim tə şəvigə. Mə fadiş vəgyrdəm ə xyşdərvəoz. Əxi tə kəj nyşdəninl ty inçə? Xubi əgər pul fyrsorutgə, unqədər pul kura soxdə nə danusdutgə cy misoxi. Tatarho ki, i səhət bədyt, cynki urusho odomişurə kyşdət. Ə dyl İşu dəri əri imurə kyşdə. Xəjli fikir soxd Kostilin, bəqdə gufdi:

—Xub, kəş burajm!

V.

Dəşənd xyşdəre Çilin ə vəkəndə omorə sula, dijəş jəkəm firəhtə soxd urə, Kostiliniş giroşdə danu gufdirə; nyşdət, ədət guzət soxdə kəj ə dih həmmə sokit miboşutgə.

Hətə ə dih sokiti ofdorə, Çilin giroşd əz zir divor, vadarafd əz sula. Jovoşləj gufdi əz Kostilin: „Vədiro“. Vadarafd Kostiliniş, ommo poj ju ilişmiş birə ə sənq, səs buxovho omo. Xozəinə jə bədə səg bu, num ju Ulaşin. Çilin həmmişə xorundə səgə, dusd birəbu ə jurəvoz. Şinovusd Ulaşin səs ən buxovhorə, sər gyrd ravusdə-ravusdə əri ə sər İşu omorə, ə pasəj ən u səghojgəş omorut. Javoşləj fid zərə, Çilin dəşənd əri səg jə fadilə. Ulaşin şinoxd urə dymə voçohund, dijə nə ravusd.

Xozəin, səs səgə şinovusdə, əz qəriş xunə horoj dəşənd ə sər ju: „həjt! həjt! Ulaşin!“

Çilin ki, ədəj sovusdə timor soxdə Ulaşinə əz pasəj guşhoju. Səg dijə səs nəşə soxdə, sovusdəni xyşdəre ə pojhoj ən u, dyməş ədəj voçohundə.

Nyşdyt uho jə kəm ə pasəj kynç ən govdu. Həmmə jovoş əlsdo. Əncəq səs syvrəj ən gusbəndho ədənbu omorə, və ə zofru, ə bin doq, ovhoj ən nikərə, ə sənqho vo-

xurdə, ədət səs soxdə. Toriki. Asdaraho hyndyr vəryt ə asmu. Ə zəvərsər ən doq çohilə mæng qırmızı biri syrg-
hoj xyşdəre zəvəro dorə. Ə dəraiho dumon nyşdəbu şıra xuno slp-sipi.

Vəxyşd Çillin, gufdi əz hərməh xyşdə:

—Hojdə, biror, kəş burajm.

Ə rəh ofdorut. Dyrysd hələm dur nə birəbyryt əz çigəj xyşdə, şınrənyt malla ə sər bun azan do: „Allah! Bismil-
loh! İrəhim!“ məhlymi ki moxluq ə məcit mijo kura boşut. Nyşdyt, gənə pəhəny birə ə pəsəj divor. Ambar nyşdə gu-
zət soxdut tə moxluq giroşdə rafdə. Gənə dih sokit bisdo.

—Dijə kəş burajm ə kuməki xudorəvoz!—xoc kəşiryt ə sinə, ə rəh ofdorut. Giroşdut jə məhələre, furamorut əz sər gunəi ə qıroq nikərə, giroşdut nikərəre, rafdyt əz də-
raiho. Dumon ambar slq bu, ə zəvər ki, asdaraho ədən-
əbyryt zym-zym soxdə. Çilin ə asdaraho dənişirə ədənbu rəhə gəşdə, ə komi taraf burovtgə. Dumon hisdi səri-
nini, asonti əri rəh rafdə ənçəq-cəkməho çofə dorənbəryt pojhorə. Çillin vəkənd şənd cəkməhoj xyşdəre, rafd poj birəhənə. Əz sər sənqho ləng şəndə, ə asdaraho dənişirə-
dənişirə ədəj rafdə. Kostilin sər gyrd əri pəs mundə.

—Jovoş bura, mugu, çəhəndəmiyə cəkməho həmmə pojhoj mərə jara soxdət.

—Vəkən şən suk miboşi—gufdi Çilin. Kostilin şənd cəkməhorə,—dijəş zobu bisdo. Hərdy jara bisdorut əz sənq-
ho. Dijəş pəs mund. Çilin mugu ə u:

—Pojho jaraly bisdorutgə, uhərə xub soxdə mibu, om-
mo ə dəs ofdorimgə çun İmure mosdonut—u dijəş zobu mibu.

Kostilin hiciş nəsə gufdirə, ədəj rafdə „ox“ zərə-zərə. Ambarə rəh rafdyt uho əz dəraiho. Şinovusdənyt səgho ədət ravusdə ə taraf rasd. Çilin poisd, dənişi ə pəsə-pyşə varafd ə sər doq, gənə fəm soxd pəsə-pyşərə.

—Əh,—mugu,—rəhə qələt soxdəjm, ə taraf rasd omə-
rəjm. İnço jə dihiqəl, mə urə əz sər doq dirəbyrym u ruz ə sər doq poisdəki. Pəsəvo vogəşdə, cəp dorə ə taraf doq rafdə gərəki. Unço mijo jə vişə bu.

Ommo Kostilin ədəj gufdirə:

—Poј jə kəm,—bihl jə kəm rəhəti soxim. Poјhojmə həmmə xunini.

—Ə-ə-ə, biror fikir nisdi, xub miboşut murovt. Ty asont ləng şən. Həri i təhər.—Vodovusd Çilin pəsəvo, ə vişə ə taraf cəp. Kostilin hə ədəj pəs mundə, ox kəşirə-kəşirə. Çilin hə dyl dorə-dorə urə ədəj pyşovo rafdə. Darafdyt ə vişə—ə təlyho partalhoşu para-para bisdo. Ədət rafdə.

Həci cor vərs rəh rafdyt. Dumon ə vişə dijəş siqtə nyşdəbu. Ə pyşo ci dirə nəşə birə, asdarahoş ə guçəvoz vədi birənyt.

Birdən şinovusdənyt əz pyşoşu səs poј ən həşəv ədəj omorə. Dəgəşd Çilin ə sər şyqəm, guşə vəno ə xori.

—Həcuni, həşəvəly ədəj omorə ə taraf imu,—gufdi u vəxyşdə əz xori.

Virixdyt əz rəh pəhəny bisdorut ə qəriş kuləj vişə. Çilin şuqomo omo ə nəzniki rəh, vini jə həşəvəly, jə govə ə pyşo dəşəndə, ədəj ə zir zuhun məhəni xundə-xundə rafdə. Çilin vogaşd əki Kostilin.

—Xudo kumək bisdo, giroşd, vəxiz imuhoj burajm,—gufdi Çilin. Kostilinə voisd vəxyzy, ommo nə danusd, ofdo.

—Nəşə danusdənym,—ə xudoki nəşə danusdənym gəşdə. Qjuvot nə dəmundi mərə.

Gurunə mərd, qolin vamasirə, əraq şuri soxdə xiniki rasi ə u ə qəriş ən xinikə dumon, poјhojuş jaraly birə-əz quvot ofdo mund. Sər gyrd Çilin əri urə ə guçəvoz tik gyrdə. Birdən jə horoj vədiromo əz u:

—Ox, ədəj dord dorə!

Hələ-çigər bisdo Çilin.

—Horoj əri cy dəşəndə? Tatar əz imu dur nə rafdi hələm, mişinovu səs tyrə kil—Ommo ə dyl xyşdə ədəj fikir soxdə, rasdəkiş əz quvot ofdori i, cy soxum imuhoj mə ə irəvoz. Hərməhə şəndə rafdə həməl omorəniho kor nisdi“.

—Xub,—mugu,—vənyş ə kul mə bərym tyrə, əgər gəşdə nəşə danusdəgə.

Vənuşund Kostilinə ə kul xyşdə, vədiromo əz qərtiş kulə-vişə ə rəh.

—Buqoz mərəş bugə mətasun, ə dəşhojtyrəvoz əz buqozmə məgi. Duşhojmərə səxd gi.

nəvoz jakini, u juş xəsdə-məndəl. Ommo corə nısdı, hərəməhə şəndə rafdə nəse birə.

Məhlım birəni ki, giroşdəbuho suvorəjə tatar, şinovusd səs boçəh ən Kostilina, vogəşd, horəj zə uhorə ə zuhun xyşdə Çilin dəşənd xyşdəre ə vişə, Kostilin ə kul ju vəri. Tatar vəgyrd tufəngə, şənd jə gululə,—nə rasi.

—Dijə İmuhoj əxir imuni, biror,—gufdi Çilin,—i kuk səg həjsəhət həmmə tatarhorə kura mısoxu mijoru ə pəsəjmu. Əgər 3—4 vərş dur nə rafdimgə dan ki, əxir İmunı. Ə dyl xyşdə gufdi ə Kostilin dənişirə. „İ ləşə vəgyrdym mə ə xyşdərevoz əri həcəl çun mə. Təhno mibisdorumgə zu xilos birəbyrym əz dəs tatarho“.

Kostilin mugu:

—Ə mə mədəniş, bura təhno, əz xoturmə İymyr ty əri cy puc mijo bu?

—Nəh, niram, hərəməhə şəndə virixdəi mərdi nısdı.

Vəno Çilin gənə Kostilina ə kul xyşdə, rafd əz vişə həci jə vərş birəni. Dumon sər gyrd əri lov birə, gujgə bulutləhoş batmış bisdorut, asdarahoş vədi nısdyt. Səxd vomund Çilin.

Birdən səs poj həsəhoj ən tatarho omo. Gənə dəşəndyt xyşdəre ə qəriş kuləho. Dəgəşdyt, əri nəfəs kəşirəş tərsirənyt.

Şinirənyt: səs tatarhoi. Poisdyt tatarho hə ə u çigə, ə çəki uho pəhəny birəbyryt. Gof soxdut, səqdə səghoş gəşdiguş soxdut. Şinirənyt—əz zir kulə cyigə ədəj səs soxdə, duz ə sər işu jə jodə səg, ən kinigə poisd. Səg sər gyrd əri ravusdə.

Omorut tatarhoş—uhoş jodut. Gyrdyt işurə, bəsdyt dasho-pojhoşurə, vənurut ə sər həsəho, bərdyt.

Rast omo ə uho Abdul səhəb işu ə dy mərdigərəvoz. Cy vugə gufdurut ə tatarho, vonurut ə sər həsəhoj xyşdə vogordundut ovurd ə dih.

Abdul dije nəse xəndysdə və hic gof nəse soxdə.

Ovurdut pyşoj səbəh uhorə ə dih, nuşundut ə kucə.

Kura bisdorut həmmə tatarho ə ojlənməj Çiliniho, pirə mərd, hoçiş omo əz zir doq. Şinovusdəni Çilin ki, gof əz tovunəşuni gufdirə. Jakihə ədət gufdirə: „uhorə durta ə doqho fyrsorə gərəki“, ommo pir gufdirəni: „Kyşdə gərə-

ki". Abdul ə bəhs dəri ə urəvoz: „Mə əri ən uho pul do-
rəm, mə əri uhorə hərəzo soxdə xərc məgyrym“. Pir guf-
dirəni: Hic jə xərciş nıdyt tyrə uho, ənçəq bədi mijorut,
kələ hovuni urushorə xorundə doşdə, kyşdə gərəkı—ku-
təhl

Lov bisdorut. Nəznik omo səhib əki Çilin, gufdi:

—Əgər əz çigəşmu əri mə xərc nə omoga, mə əz dy
höfdəjgə bəqdə ə qəmcihorəvoz çozo mydym işmurə, və
əgər jə bojgəş əri virixdə sər dorığə səgə xuno mykysym
tyrə. Nyvys koqoz, xub nyvys!

Ovurd əri ən uho koqoz, nyvysdyt uho ə xunəho-
şu. Səxd soxdut buxovhorə ə pojhoj ən uho, bərdyt ə pə-
səj ən məcit. Unço bu jə kələ coləki ə luqoni 5 gəz. Də-
şəndyt uhorə ə u coləki.

VI.

Zindəguni ən uho ambar bəd bisdo. Nə buxovhorə mə-
kəndyt, nə ə buru mədəkyrdyt uhorə. Kostilin lap əz hol
ofdo, vaması, goh ə „ox-uf“ midomund, goh mixisi. Çi-
liniş ambar qəmyly bisdo dirəngə ki, kor işu lap zobuni.
Nəsə danusdə cy fənd biofugə əri əz coləki vədiromorə.

Sər gyrdəbu gənə əri xorirə vəkəndə, ommo vəkəndə
omorə xokə əri şəndə çigə nısdı. Di u korə səhib, bulə
do mykysy gufdirə.

Nyşdəbu jə ruz u ə qəriş ən col, ə qili-qili və ədən-
bu əz tovun azadə zindəguni fikir soxdə. Birdən duz ə
sər zani ju jə fətlə ofdo, jəkiğəş ə pəsəju, bəqdə bəhəliş
rixd. Dənışirəni zəvəro, dirəni Dinəi. Dənışı Dinə ə u, xə-
ndysd və virixd rafd. Çilin sər gyrd əri fikir soxdə: Kuməki
mısoxumi ə mə Dinə?”.

Təmiz soxd ə coləki jə kynçə, vəkənd ə dəsəvoz jə
kəm gilov, sər gyrd əri qyc soxdə əz u bitləho: soxd odo-
miləho, həsbələho, səgho. „Mijov Dinə, moşənym thorə
əri ju ə zəvər“.

Ommo səbəhimi Dinə vədi nə bisdo. Şinovusdəni Çilin
səs poja-poj ən həsbəho omo, kiho bryrtgə rafdyt, və gyrd
bisdorut tatarho ə jon məcit, ədət dy əjəkirəvoz horoj-
horoj soxdə, hıçət soxdə, num urushorə gyrdə-gyrdə. Şi-
novusd Çilin səs ən pırə höçlrə. Xub nə varası gofhoj ən

urə, ənçəq əz qyrym korho danusd ki, urusho nəznikyt gufdırə. Tərsirənyt tatarho ə dih omorə nə dirəvt. Nəsə danusdənyt jəsirhorə cy soxutgə.

Lov bisdo çəhmət. Birdən şinovusdəni Çilin əz zəvər cy səsigə omo. Myvyny Dinə nyşdi ə qıroq coləki, sərju əz zanlıhoju zofru darafdi. Cymhoju ədət ə təhər asdaraho yşyq-yşyq dorə. Vədəşənd əz bəş qul xyşdə dy tikə pəni şənd əri ju ə kon col.

Çilin vəgyrd pənirə, bəqdə gufdi:—Əri cy vədi nə biri inqədər vəxd? Mə əri ty voziləho qyc soxdəm. Gi vəgi!— Sər gyrd əri jəki-jəki voşəndə, əz gyl qyc soxdə vozi-lə horə.

Dinə hə ədəj sərə çumundə, nəsə dəniştrə ə ju.

—Nəh, gərək nısdı,—mugu.

Gof nə soxdə nyşd, jə kəm bəqdə gufdi:

—İvan, tyrə voisdə kyşyt.—Dəsə ə gərdən xyşdə bərdə ədəj bərbundə „əz buqoz vokoşirəntny“, jəhəni.

—Ki həzyr biri əri kyşdə?

—Bəbə, kələ mərdho bujruq dorət ə u. Mərə ə ty jə-zuqi omorə.

Çilin gufdi:

—Əgər tyrə ə mə jəzuqi omorənigə, bijor əri mə jə durazə cu.

Ü sərə çumund—nəh mugu,—həməl nijov.

Çilin dəshorə əri numaz xundə gyryhorə xuno duraz soxd ə taraf ən u, ədəj minət soxdə:

—Dinə, minət mə ə ty! Dinuşka, bijor, xilos sox.

—Həməl nijov,—mugu—myvyny ə xunə dəbirəgorho, gufdi, hişd rafd.

Nyşdəbu Çilin şəhəngum ə coləki, ə fikir dəri: „cy mi-bu bu?“ Dənişirəni ə zəvər. Asdaraho vədinyt, ommo mənq nə vədtromori hələm. Malla azan do, gənə həmmə gym bisdo. Xiflət bərd Çilinə. Ə xiflət bərdəkiş ədəj fikir soxdə: „mitərsy duxdər, hiçş nijoru“.

Birdən əz zəvər xok tihi bisdo, dənişi myvyny jə du-razə cu ədəj furamorə ə coləki. Şor bisdo Çilin, gyrd ə dəşəvoz curə.

Dənişi ə zəvər,—asdaraho ə hyndyri asmu ədət zym-zym soxdə, yşyq dorə və ə zəvərsər ən col cymhoj ən Dinə ə toriki, cymhoj ən nazurə xuno ədət tovuş şəndə.

Ojuz gyrd u sifətə ə qıroq ən coləki və gufdi ə jovoşə səsəvoz: „Ivan, Ivan!“ dəshorəş ə pyşoj sifət ədəj voço-hundə,—„jovoş, səs məsox, jəhəni“.

—Cy?—pyrsi Çilin.

—Həmmə rafdət, ənçəq dy ədomi domundət ə xunə. Çilin gufdi:

—Kostilin, bljo jə bojgəş sinəmiş soxim, mə tyrə mə-dym, vara, virixim.

Ə guş Kostilin u gofho nə dəri.

—Nəh,—mugu,—quvot mə nirasy, diyə domundəm mə ə inço. Əri çymysdə-carusdə quvot nə mundi mərə.

—Diyə həcunigə soq boşi, ə sədirəvoz ə jor məjor num mərə.—Moc soxdut jəkirə.

Gyrd Çilin qolinə, durazə curə əri varafdə ə zəvər, hişd Dinərə əz zəvər u bəşigəj curə səxd gyrdə. Əz dəre ku-məki soxd ə ju Kostilin, voromo cytariş bisdogə ə zəvər. Dinə ə dəsləhoj xyşdərəvoz əz şəiju gyrdə ədəj kəşirə urə tə quvotju hisdiho qədər, sifət ju hə ədəj xəndysdə.

Vədəşənd Çilin curə əz coləki do ə Dinə, gufdi:

—Bər blni ə çigəju, Dinə, nəbugə danusdutgə mykyşyt tyrə.

Bərd Dinə curə no ə çigəju. Çilin rafdə nyşd ə blnəj doq, vəgyrd jə tiçə sənqə sər gyrd əri kilit ən buxovhorə xyrd soxdə. Ommo kori nəşə soxdə sənq ə kilit, vəkəndə nəşə btrə. Şinovusdəni kinigə suk ləng şəndə ədəj vodovusdə əz sər doq. „I Dinə bljo bu gənə“, fikir soxd Çilin. Omo vodov-vodov Dinə, vəgyrd jə sənqirə və gufdi:

--Di ə mə.

Ommo Dinəş jə kor soxdə nə danusd. Dəsləhoju şuş-ləhorə xuno nazuki, hic quvot nə dərl ə işu. Şənd sənqə sər gyrd əri girisdə.

Birdən myvyny Çilin qıroq ən asmu qıp-qirmizini, mənq ədənbu vədiromorə. „Əh, fikir soxd u, tə mənq və-diromorə bijo u dəreilərə girorum ə vişə rasy“, vəxyşd şənd sənqə. Buxovho ə poj vəriş bugə, rafdə gərəki.

—Soq boşi, Dinuşka,—gufdi u.—Bitəv hymyr mə tyrə əz jor nlvədəşənym.—Səxd gyrd urə Dinə, ədəj ə dəshorəvoz çəndəg ən urə gəşdə, çigə ofdə voisdə urə əri kili-

—Soq boşi,—mugu,—əqylməndə duxdər. !Ki misoxu ərity mə nısdı bitləho?—və timor soxd muj sərjürə.

Birdən girisd Dinə, dəgyrd sifətə ə dəshoj xyşdərovöz, vodovusd ə taraf doq, çəjronlərə xuno ədəj vodov-vodov rafdə

Rafd Çiliniş ə jə tarafığə. Rəhə əlysdı şinoxd u. Duz rafdgə 8 vars rəh dəri tə vişə. Tə mæng vədiromorə rafdə rasirə gərəkı. Giroşd nikərərə. Mæng sər gyrd əri vədiromorə. Rafd əz sojəi, əz binəj doq. Ədəj təhədi soxdə Çilin, mənğiş ədəj təhədi soxdə əri əz sər doq vədiromorə. Nəznik bisdo Çilin əz vişə, mənğiş vədiromo əz sər doq xori ruzə xuno tovuş bisdo. Həmmə vəlghoj dorho xub vədinyt ə pyşoj cym. Hovo læsl, sər doqho yşyqi. Əz jə çigəş səs-symyg nısdı, gujgə həmmə myrdərə xunoi. Ən-çəq əz zofru səs jovoşə şəxləj ən nikərə ədəj omorə.

Omo rasi ə vişə,—hic kəs rast nə omo ə ju. Vıxd ə vişə jə torikə çigə, nyşd əri rəhəti soxdə. Xurd jə kilicərə. Vomundəi xyşdəre vəgyrdə bəqdə ofd jə sənqə sər gyrd gənə əri buxovhoj poj xyşdəre xyrd soxdə. Həmmə dəshoj xyşdəre əzmiş soxd, ommo buxovhorə vəkəndə nə danusd. Vəxyşd rafd gənə rəh xyşdəre.

Yşyq ən mæng sər gyrd əri sipi lov birə, şəiş rıxd ə sər xori, nəznik bisdo səvəh, ommo Çilin hələmiş tə əxir vişə nə rasi. Giroşd jə kəmişəş. Ə dyl ju dozu vyxy jə dal-dəjə çigə nyşy əri rəhəti soxdə. Hər tarafə cymə-caru soxd, birdən myvyny əxir vişə vədini. Vədiromo ə qiroq, həmmə çigə ruzə xuno tovuşi, ə sər dəş vədi buhorə xuno vədini ə zofru, ə pyşoj cuşiş, qələbəndiş. Ə taraf cəp, lap nəznik ə binəj doq ataşho ədət suxdə, durə, codurə xuno dəgyrdi unçorə, ə jon ataşho odomiho poisdət.

Xub tiqqatly dənşirəni, myvyny: tufəngəho ədət yşyq dorə əz yşyq mæng, qəzəqhoş poisdət, soldathoş.

Şor bisdo Çilin, əxiri quvot xyşdəre do, sər gyrd əri furamorə əz doq. Ommo ə dyl ju hə jə fikr dəri: „xudo nə soxdə ə i ocuqə cul suvorəjə tatar ci rast omogə, qəzəqho nəznikiş hisdytgə xilos birə nidanu“.

Dyrysd hələm 1 gofhorə fikir soxdə nə varasdəbu, myvyny ə taraf cəp, ə sər təpəl sə tatar poisdət.

Dyryt Çilinə—carusdyt əri ə tarafju omorə. Dyl ən Çilin parusd əz tərs. Dəshorə ə taraf ən xyşdəiho voçohundə-voçohundə horoj dəşənd:

—Birorhol! Xilos soxiti! Birorhol!

Şinovusdut ən imuiho, vaxyšdyt qəzəqho. Həj soxdut
həsəhərə əri rəh ən tatarhərə vadaburra.

Qəzəqho byryt 10—15 odomi.

Tərsiryt tatarho, ə Çilin nə omorə nə rasirə vogəşdyt
pəsəvo.

Ojlənmə gyrdyt qəzəqho urə ədət pyrsirə cy odomini-
gə ju. Çilin ə xyşdə nə dəri, goh girisdə-girisdə goh xə-
ndysdə-xəndysdə ədəj gufdirə:

—Birorhol! Birorhol!

Vədiromorut soldathoş, vadaburrurut Çilinə—jəkiho
nun ovurd əri ən u, jəkiho kaşa, jəkiho ərəqi. Bəhziho
ə şineləvoz ədət dopucundə urə, bəhziho buxovhojurə ədət
vəkəndə.

Şinoxdut urə əfsərho, dəbərđyt ə qəriş ən qələbəndi.
Şor bisdorut soldatho, hərəməhhoju kura bisdorut ə ki ju.

Ixdilot soxd Çilin ə sər ju omorə qozijəhərə və gufdi:

—İni ə xunəş rafđym, zəniş xosđum. Cy soxdə voisdə
qismət mə i çirə bisdo!

Və mund u ə Kavkaz ə qulluq soxdə. Kostilina ənçəq
əz jə məhigə bəqdə, pənç hozor monət xərç dorə xilos
soxdut ovurdut. Lap pələmyrd bu u əz jəsiri vogəşdəki.

L. N. Tolstoj.

Pyrsvyşho:

1. Cytar gərdundənbu xyşdəre Çilin ə jəsiri? və cytar—Kos-
tillin?

2. Cy ixđilot soxdə Tolstoj ə sərivəti ən Dinə?

3. Əri cy padşoh calaşmiş soxdənbu doqlyihərə əri ə dəs və-
gyrdə, ə xyşdə toəth soxdə? Kərə gerək bu i çirə uhərə zlr poj
soxdəi?

Cytar ə imu dovho birəbugə.

(Ixdilot həil).

I.

Dəgəşdəbyrym mə u şəv əri xisirə ə sər xori ə jon
skamjə, ommo cy kor bugə mərə xov nəsə omorənbu.
Hə dəgəşdəm mundəm, qəhr ə sər qəzəv, poj məş sər
gyrd əri xorə dorə, və jə kəm təşnəş bisdo mərə. Tik gyrdym
sər mərə, vitoq imu ki, govdurə xuno, tıp toriki, hic ci

vædi nəsə birə. Ʋnçəq şinovusdə omorəni, dədəj ə sər krovat ədəj nəfəs kəşirə, govış ə pəsəj divor ədəj xyşdə-rə xorusdə, gujgə siconiş ə qərməqhoj xyşdərəvoz cyigərə ədəj xorusdə. Səhmysdym mə, gənə voisd mərə xy-sym, sər mərə ə zir lyhyf dəşəndəm pəhəny soxdə. Om-mo hə i vəxd, əz killisə səs zing omo, kinigə ə jon pənçə-rə horoj dəşənd. Çəsđ vəxyşđ dədəj əz sər krovat, ommo mə dəgəşdəm gujgə nə myrdə nə zində, zuhun məş vo-gosiri mundə ə ləhəj mə. Cymhorə vokurdənym yşyq nis-di, hiciş nəsə dirənym. Dədəj əz i sər vitoq ə u sər ə vo-dov-vodov domundi, ədəj spickə gəşdə əri ləmpərə də-gəsundə, ommo quti spickə, gujgə ə qəsđəvoz sur. biri ə cyçoigə.

— Sanka, ə Sanka!—horoj zərəni mərə dədəj.—Zu boş, xəbər boş, xələf mə, cy korigə omori ə sər imu...

Xub ədəm şinirə cytar u ə vodov-vodov domundigə, ommo əri əz çigəj mə vəxyşdə tərsirənym, pojhoj məş sər gyrdyt əri lərzirə, buqoz mərəş gujgə rəsə donorə ədət tasundə. Voisdəni mərə gujum ki, mə nə xisirəm, ommo gujgə səs ən mə nisdī: Həjəbo bitəv vitoq ə lərz ofdo, şışəhoj ən pənçərəho zingirovə xuno səs soxdut, gujgə klinigə, cyigə zə əz uho. Çəsdym vəxyşdym mə hə poj bi-rəhnə və sər gyrdym əri boçəh zərə:

— Dədəj, ə dəj!

Mərə voisdəni gyrym qul jurə, ommo gyrdə nəsə da-nusdənym, urəş voisdəni gyry mərə əz qul mə, ommo gyrdə nəsə danusdə, cynki qərliş vitoq səxd toriki, imuş əz tərs dyl imu hiciş nəsə dirənim. Səxd voxurd sər mə ə dər, dədəj ə pojəvoz zə vəngəsđ bədrəj cvə, bitəv həmmə xori ovi bisdo. Ə kucə səgho zuzə kəşiryt, ə pəsəj divor gov ə məh zərə ofdo. Hic ə jor mə nisdī dədəj spickərə cytar ofdgə, ləmpərə cytar dəgəsundgə, həmmə çəndəg ju ədənbu lərzirə, məş ə jon ju poisdə ə lərz də-byrym. Ə çigəj sər gyrdə ə dədəjmu kuməki soxdə mə qoq birəm mundə ə çigəj mə, nəsə danusdənym cy kor soxumgə. Dədəj horoj dəşəndəni:

— Sanjuška, həzizə balaj mə, dovho ədəj sər gyrdə. Ə çə mivirixim mə nə ty?!

Həjəbo jə çirə səs grom omo əz pəsəməhələjmu, mə həcu nyşdym mund ə çigəj mə. Dirənym əz dər vodov-vo-dov diromo xoləj Praskovja, ə tən ju əz zir şəini qəjr hi-

ciş nê vâri. Dêdêjê voisdê cy bugê guju ê u, ommo u dês-horê voçohundê horoj dêşand.

— Zu boş kış ataşê! Qêzêqho xunêhorê êdet gêşdê!..

Xolêj Praskovja dêshorê êdêj voçohundê, ê pênçêrê gujgê yşyq birênqînê çêsd omo. Mê dijêş sêxd têrsiryım. Dêdêj ê sunduq sêrê donorê, qêzquhorê êdêj vêcirê, êdêj voj zarê, ox kêşirê, ommo mê mitorê xuno poisdê. Dêdêj gyrdani, kêşirani qul mêrê, horoj soxdani ê binêj guş mê, ê binêj guş ên kar horoj soxuhorê xuno: „San-ka!“—ommo mê ez çigêj mê çymysdê nêşê danusdênyım. Gêrê jê bojgêş grom zê ê pêsêmêhêlê, bêqêdê sêr gyrd sês têrxê-têrx. Syfdê mê nê varasiryım u cy bugê, hêci danusdêbyryım kintgê êdêj şuluqî soxdê êri xêlqê têrsundê, ommo bêqêdê danusdum ki, u sês tufênghoi gufdirê. Vêgyrd dêdêj pusdi bêbêrê, vokurd ê tên xyşdê, ê dês ju qêzquj oş dêri, êdêj dorê urê ê dês mê. ê juş hirkê vêpiciri.

— Gi, sêxd gi, virixdê gêrêki..

II.

Vêgyrdym mê qêzquj oşê, dêdêj vêgyrd êz zir krovat botinkêhorê, jê nimê nunê, tihîne bêdrêrêş vê hêrdyımı vodovusdim vadarafd ê kucê. Xyşdêrê quz gyrdê, êz daldêj caparho êdêj vodovusdê u, mêrêş hişdani quz gyryım xyşdêrê. Ê quz birêki qêzqu ofdorani êz dês mê. Êz toriki hiciş vêdi nisdî. Poj mê ilişmiş birê ofdorum. Çêzqu tupê xuno cêrx xurd rafd ê u tarafigê. Ê guçêvoz ofdum qêzqure, dêdêjêş ê toriki êdêj horoj soxdê:

Zu boş! Zu boş-ol

Êdêjm vidovusdê rafdê mê nê ju, ê pyşojmu kihojutgê êdet vodovusdê. Kimi suvorê zuri-zuri êdêj rafdê, kimi ê hêrêbêrêvoz. Ê jê çigêjgê ê İmu, ikon¹ ê dês ju dêri, rast omo qêri Lipatova, pirê mêrd Sidoroviş nyşdi ê qili-qili ê kucê êdêj boçêhî dêşandê:—Bêbê vo-o-oj! Bêbê vo-o-oj!

Hêsbho êdet şirîne zarê, tufêngho ê tarpê-tarp dêryt, vê gujgê birênqînê, hic hêrê nê dorê, êdêj yşyq lov soxdê ê sêr kânt İmu.

— Dêdêj, gufdirênyım mê,—ê çê virixim?

Ommo u hic ê pêsê-pyşê nê dênîşirê êdêj vidovusdê sês mêrêş nêşê şinirê.

¹ İkon—surat Jyşiv, vê dêdêju ê kynç vitoq ên ê mêsêb bovorsoxê urusho vê kilisêho vêbiraniho.

Vidovusdim rasirim imu ə jə durə pəsə kuçə. Əz u kuçəjgə, duz ə sər imu sə həsbəlyho ədat omorə. Mə hə u səhət nyşdym ə daldəj capar, uho mərə nə vynyť guf-dirə. Dədəj nə danusd mə nyşdairə, vidovusd rafđ dijəş dur. Voisd vidovum rasy m ə u, birdən hə i vəxd əz pəsə kuçə səs tufəngə-tufəng omo. Mujhoj sər mə biz-biz soxd. Səxd gyrdəm qəzquj oşə ə dəs mə, ədəm jə fikir soxdə: mykyşyt mərə nə bugə nəh? Dirənym kommunist imu, Pavlov Ivan ədəj vidovusdə,—mə urə əz səs şinox-dum—və duz ə sər ən həsbəlyjə soldat.

Tufəng şənd ə sər ən u Pavlov, həsb ə sər dy poi cərx xurdə ofdo duraz bisdo ə xori, soldatiş ofdo ə jon ju. Mə, əz sər ən uho ləng şəndə, zuri-zuri virixdym vadarafđ əz kuçə. Vodovusdənym əz qəriş xərmonhoj kəsho, xyşdən məş nəşə danusdənym ə ciço vidovum burəmgə.

Şinirənym əz kuçə gənə səs tufəngə-tufəng ədəj omorə, dirənym xunələj kinigə ədəj suxdə. Xub dənişirənym, ən imu nisdi gujgə, ommo bovor nəşə soxdənym: bəlkəm ən imu bu? Nyşdym mə inço ə jon symərho və sər gyrdym əri girisdə. Mərə dərd ən xunələjmu nə gyrdi, ə çəhəndəm, bihil suxugu, ommo dədəjmu ə jor: mə omo. Mygyryt ura soldatho, mizənyt mykyşyt hə əri həz işu, mumunum mə dədəjsyz, bəbəsyz. Bəbə tə imuhoiş bəlkəm zində mumund, əgər xyşdəərə ə kommunisti ninyvysd-gə. Ommo nyvysd xyşdəərə u ə kommunisti, rafđ ə şəhər və ə rəfi zəryt kyşđ urə qəzəqho.

III.

Nyşdəm munda ə jon tojəj symər, hə ədəm girisdə. Dyl mə jə kəm xomuş bisdo. Pojhoj mə sər gyrdyt əri bəisdə. Ə virixdəki əz xunə əz jor vəkəyrdəbyrym pojhoj mərə əri vokurda, poj birəfinə vədromorəbyrym, qəhr ə sər qəzəb voruşiş sər gyrd əri omorə, syfda xyrdə-xyrdə, bəqda səxd. Darafđym ə qəriş ən symər pəhəny bisdo. Ə jor mə omo qəzquj oş sər gyrdym əri ə əngyşdəvoz oşə əz qəzqu vəgyrdə xurdə. Syroi birə bəqda, qəd soxdə xyşdəərə, dəgəşdym ə qəriş tojəj symər. Ədəm fikir soxdə: „I oşə əri cy xurdum mə?”

Cor taraf ə həmmə çigə, syməri tojə-tojə, hiciş şinirə nəşə omorə, həmmə sokiti. bəlkı rafđət həmmə əz inço.

jə bəlkəm guşhoj mə kar birət. Dəgəşdəm hə ədəm fikir soxdə əri mə, ə muvəh mə çyrə-bə-çyrə surətho giroşdənyt: ə jor mə omo bəbəjmu, kommunist birəi ju, ə jor mə omo dədəjməş, cytar u dy kommunisthorə, əz dəs qəzəqho, ə hombor pəhəny soxdəbugə, və əri mə həci norum ki, məş kommunistym gufdirə və əgər qəzəqho ə mə rast omorutgə, u səhət joqin mizənyt mykysyt mərə hic xəbəriş nivəgyryt. Qjəd soxdə cəpi poj mərə, səxd ə guş poisdə gufdurum ə dyl mə:

— „Dədəj ə çəi bu? Cy mibu urə bu?“

Hə həci, fikir soxdə-soxdə dəgəşdə, cym mə ə xov varafd, xisirym duz tə səbəh ocmiş birə. Səbəh munda vədəşəndym sər mərə əz qəriş symər, dirənym xyr-dumon şişiri xori hovorə, hic ci dirə nəşə birə. Xub dənışirə fəm soxdənym, dirənym u dumon nisdi—burkulə durəi və kənt gujgə kənt imu nisdi, xunəhoş kəm birət. Əz mə jə kəm durtələ, nyşdət mərđho zənho və ov-həil, xənənujhoş dululu soxdət mərđho, zənho ə şivən dəryt, mərđho gym nyşdət. Nəznik bisdo ə kucəjmu dəbirəniho pirə mərđ Pronjuşkin, mərə dirə gufdi:

Ty ə çəi həci, gədə? xunələşmu suxdı ki!

— Cytar suxdı?—pyrsi:ənym mə!

— Hə həcu, suxd. NİMƏJ kənt suxdı ki, ə qəriş ən i jə şəv.

Qjəzəqho ə snarjadhorəvoz suxundət.

Dədəj ə çəi səqdə?

Dədəj ty unço ə jon suxdə xunəhoi. Zu boş vidov bu-
ra unço...

Omorum rasiryum mə ə xunələjmu buho çigə, dirənym ə çigəj xunə kusovhoj kymyr nə turbəj ən pec imu ənçəq mundi. Ə sər rəh jə myrdə həsb, şyqəm ju vamasirə, nə sə məhit duraz birət munda. Əz jon imu giroşd lələj Nikifor sər ju bəsdə və əz cyçoigə, ə sər hərəbə vəri, ovurdut jə jaralyjə qirmizinə əskərə. Dədəj mə ə sər kuktı, ə jon suxdə qopu nyşdə ədənəbu jovoşləj-jovoşləj girisdə. Məş girisdəni bisdorum, ommo cyş bisdogə, gyrdym xyşdərə, nə girisdym. Vonorum pojhoj mərə ə sər gərmə xokistər, gərm soxum gufdirə işurə, cynki cəkməhoj məş suxdəbyryt ə xunəjmurəvoz əjəki.

A. S. Neverov.

Pyrskyho:

1. Əz tovun komi dovho gof soxdə omorə ə i İxdilot?
2. Ki omorəbu ə sər kənt?
3. Kİni i İxdilota gof soxdəgor?
4. Ki bu bəbəj ən u və əri cy tovuna kyşdyt urə qəzəqho?

Gikor.

I.

Ə xunəj kəntciyə Hambo hyçət ədənbu giroşdə. Hambo duvazdəh salə Gikor kuk xyşdəre əri odomi soxdə ə fikir ə şəhər bərdə, ə kor norəi ofdorəbu.

Ommo zən Hambo, ə i kor razi nəbu. Nəsə voisdə mərə sovora həil mərə ə u zulmotijə dynjoh şənym! Nəsə voisdə mərə!—gufdirə zən ədənbu girisdə. Hambo ə gof ən u guş nə vokurd.

Ə jə ocuqə, ommo qəmylyə vəxd səbəhmundəl odomihoj xunə və qunşiho, əri Gikore rəh soxdə vədiriromorut. Ə qiroq kənt həmmə əz qutinəj ən u moc soxdə, ə lovo təşuvorəvoz ədəsyryt ə rəh dəkyrdə.

Xəhərju Zani ədənbu girisdə, Kalo cyklə biror juş ə qičoq dədəj xyşdə, ədəbu gym-gym soxdə.

— Gikor! ə ciço rafdə, həj! Gikor?

Gikor dənişirə-dənişirə ə rəh ofdo. Ə qiroq kənt kiflət işu və qohumhoşu poisdəirə, ə pyşosinərəvoz hərshoj cymhoj xyşdəre pokurdənbuho dədəjə ambərə vəxd hə ədənbu dirə. Gikor goh ə bəbəj xyşdərəvoz tuş rafdə və gohigə ə pyšo ofdorənbu. U jə karazigəş carusdə pəsəvo dənişi. Ommo kənt lap ə pəsəj gunəl mundəbu.

Jə qədər giroşdə Gikor gənə sər gyrd əri pəsə mundə.

— Həl Gikor, lynghoj tyre bəçid sox, bala, çəld boş! Jəkəmigəş hərəkət soxdimgə mivini kl, rasirim—gufdirə Hambo ə sər kuk xyşdə səs soxd.

Ə duş ən u jə həjbə ə qəd ju nun, pəni və jə kəmigə tutun dəri vəbu.

Hic jə xunə nədirə hisdi Gikor pyrsti:—Oj bəbə u, vədi hisdiho xunə ən imuni?

Syfdəi şəv uho ə jə kənt rasirə ə xunəj tontş Hambo mihmu furamorut.

Zərdə simovor ədənbu dyşirə. Çohilə duxdər ə qob-qıçoqhorəvoz çənqə-çənq soxdə, pəjələhorə şuşdə, ədənbu coj dəkyrdə. Ə tən ju racə və qirmizinə qobo vəbu. Gikor fikir soxd ki, ə şəhər qəzonç soxuhə pulə həmin əz i paltar vosdorə əri Zani xəhər xyşdə mifyrsy gufdirə.

Xurək şəlongumirə xurdə bəqdə dy dusd qəjlon kəşirə-kəşirə nyşdyt ə syhbət soxdə. Gof ofdo əz Gikor. Səhivə xunə, kuk xyşdəərə əri odomi soxdə calaşmış soxdəniho Hamborə təhərif do. Bəqdə syhbət giroşd ə sər dovçoho və ən buhoi. Gikor ə inço ə xiflət rafd, u imburuz əz qədər zijodi vomundəbu.

I ruzigə uho rasiryt ə şəhər, furamorut ə jə kyhnə kərvonsurə. Səbəh birəmund vadarafdyt ə bazar.

Cyi, lələ ərimə omorəniho həilə ə qulluq norə voisdə?— gufdirə jə toçir əz qəd tuku pyrzi.

Hambo: „Rasd ədəjt bujurmış soxdə“—mugu. Gikorə hyl zəə qiroq. Bijor ə mə di mə midorum,—gufdirə təkəlif soxd.

II

Num toçir parçəci Artjom bu. Ə hərəj Hambo və ən toçir dəbuho iqrər gyre, Gikor ə qəriş jə sal ə xunə mijo vitoqhorə çaru zəny, qob-qıçoqə şuru, cəkməhorə təmiz soxu ə tuku xurək bəry və hər çirə xyrdə korhorəş mijo soxu. Jə sal bəqdə Gikorə ə tuku kor dorəni bu ki, u, ə həcirəvoz pyşovo bijov gufdirə.

Uho ə jəkirəvoz razi birəki parçəci mugu:

—Pənç sal myzd nidym,—duzirə gəşdigə, hələm ty mərə əri kuk tyrə vomuxdəi və odomi birəi ju puliş mijo di. I səhət lap xomi, hic jə kor nəsə danusdə.

Həcuni, həcuni oqo! xom nisəsdogə ə jon işmu niövurdum ki... Əri əqylly, komolly birəi ju ə jon işmu ədəm norə.

—Duzətmiş mibu, həci çəld mibu ki, həci momuxuki... Nikolərə şinoxdəni? Uş əz kənt işmuni, i pyşoho tuku vokurdi, uş əxir əz xəjr mə ə hərəj odomiho darafdi. Ənçəq əz jon imu rafdəngə jə çyfd ləqəj coji və bəşqə cihəş dyzdirəbu.

Nəh, çon xozəin, i dyzdi nisoxu. U əzuni jaramazə korə soxdgə, əz qul ju gyrdə jə sər ə nikərə pərtəvo midym!

Əri, əgər kuk ty hələlə şir xurdigə u məhəli odomi mibu.

— Oqo, dærd məş, uni ki, odomi bu, əz u jə ci vədroy, gof soxdəlrə vomuxu. Jozi-puzl danu, ə odomihorəvoz dulanmış birənljə təhərho bələd bu, İmure xuno sərson mundə həmmə hymyr xyşdəre ə nəbirəl və ə qəd dærd-bəlo nə girovunu. Jə kəm zirekl ju hisdi, ə şkoləj kənti xundi, jə kəm jozi-puziş danusdəni. Əz işmu təvəqəj mə uni ki, əz sər ju fikir işmure kəm nəsoxit. Qəribə çigə, sal juş cykləl...

Parcəci Hamborə ərxohlını do və ə rafdəki səs soxd:—
—Uhorə coj və xurək dit!

III.

Bəbə və kuk ə kuxni parcəci Artjom nyşdyt.

Hambo:

— Ərl, həzizi mə Gikor, İmuhoj kor əz ty boqlını, vintm əz ty cy mədirovgə... Cənd qədər boçərmiş soxdl çəhd sox...—gufdirə-gufdirə sər gyrd əri qəjlən pur soxdə.

Ommo Gikor, ə qəd həçoləl dəmundə ədənbu pəsə-pyşorə fəm soxdə.

— Bəbə, ihorə tov nısdı?

— Nəh, ən İho peci, vintş peclş uni.

Xərmonış nısdı işurə?

— Oj xələf, İnçə şəhəri, ə İnçigə zihisdəgorho kəntci nısdyt ki, xərmon kufdə, təxyl vor dyt.

— Pəsg uho nunə əz çə ofdənyt?

— Xələf, hər cıre ə İnçə ə puləvoz vısdorənyt, ryqəne, şıre, hyzymə, ov cyi, hətto urəş ə puləvoz vısdorənyt.

— Rəsdəkış?

— Pəsl İrə Tiflis mugujut. Səbur sox, hələm ambərə ciho momuxı.

Bəbə, ihorə kilisə hisdi?

Hələt hisdi, İhoş İmure xuno xocpərəsyt. Ə mə dənış, dəs təmiz boş hol Tyrə əri sinəmiş soxdə ə xorl pul mışənyt nəznik mara. Vəgyrdigə bər duz ə xonum dt. Gu ə xorl pul tihi biri. Jə nə bugə ə jon oqo burə: „Əz xorl pul ofdum“ gufdırə xəbər di, nə bugə...

Ə xyşdə fikir di şəvho kul hərzo məxis xınlıki nə voxuru... Əz odomihoj kənt İmu omorəngə koqoz nyvys, fyrs. Hambə hərəbir qəjlənə əz ləhə vəgyrdə kuk xyşdəre həcl nəsl-hət dorənbu.

Ə İnçigəş pristav hisdımı?

Hələət hisdi... Buş buşına ə l sər-ə u sər məgərd, ə dəs ty bİjofdonuho pulə puc məsox, kəmə mibtoçi nİsdi imurə.

Gikor ədəbu ə xİflət rafdə.

— Əri xurdə tyrə əz pyşoj syfrə zİjodi munuho kyhnə ləqə-luqəhoj xurəkə və əz qobho munuho ovhoj xurəkə mİdyt. Jəkİgəş mİvİnİ İşu xurdut tyrə nə dorut, zaral nİsdi, zİndəgunİ ən nİkər həcİnİ... Ruz ty mİgİroru. Ty səburly boş.

Şəhəngum bİsdo, ofto ə zəvər varafd, Hambə hə gənə ədənbu nəstəhət dorə: Gikor xyşdərə ə duş ən u vədorə xİsİrəbu munda.

Həmin ə l vəxd ə hərəluq parcəci və zən ju hyçət ədəbu gİroşdə. Zən əz tovun l taza nİkər lap xom bİrəl, əz kənt jə taza çənəvər omorəl və hİc jə kor nəsə danusdəl ju ədənbu gufdİrə. Ommo mərd əz tovun nİkərə pənç sal ə nunaşyqəmi gyrdəl ədənbu şori soxdə.

Momuxu, həci nİmunu kİl—gufdİrənbu.

— Momuxu, qəjqu məkəş—gufdİrə pİrə dədəj ən parcəci dyl xonumə vəbərənbu. Ommo Nato xonum sokİt nəbİrə hərs ə cym vəri ədənbu qİsmət xyşdərə nİfri soxdə.

IV.

Gikor ə kuxnİ parcəci Artjom nyşdəbu. U İmuhoj ə qulluq dəri.

Kyhə pəpəx oqorə tə guşho ə sər gİrovunda, ə pojhoj ju kyhnə cəkməhoj oqo, ə tən ju kovrə şəi, kutəhİ gof, əz sər tə və poj dəglş bİrə, ə kuxnİ nyşdə, əz kənt ərl cy omorigə, İmuhoj cy soxdəninİgə ədənbu varasİrə.

Ə l vəxd Nato xonum ə doru darafd. Gikor hə nyşdəbu.

Xonum cy bugə gufdİ. Gikor jə nə şİnri, jə nə bugə ə sər nə otdo.

— Baləj xyrs, ə ty ədəm gufdİrə.

Gikor xyşdərə vİr soxd, urə ərəq basmİş soxd. Voİsd jurə pyrsy əz xonum cy gufdİgə, ommo çyrəhət nə soxd. Xonum hİrş soxdə ə buru vadarafd.

— Buj tyrə ə xorl dənəm baləj kəntcl, ə İşmurəvoz dulanmİş bİrə myhyçyzt. Mə gof ədəm pyrsİrə u hİc əz çİgəj xyşdəş nəsə çymysdə—çəhobİş nəsə dorə...

„Kor mē tomom bisdo“—gufdirē az sēr Gikor jē fikir girošd,—ommo lap zu, hāmīgē ē lap xērēbē surēt tomom bisdo, imuhoj mē cy mijo soxum?—bēbėjmuš rafd...”

U, imuhoj kor ju tomom birēirē ē sēr ofdo, dādēj parcēci ē tēn ju slijēhē paltar ē zir zuhun šumordē-šumordē ē doru diromo, az Gikor:

—Xonum omorēngē ē poj ēri cy nēsē vaxyšdē? Əz ty jē ci pyrsirēngē. mijo čohob di. Nē bugē hēci mibumi? Pirē qārirē „Tedi“—gufdirēnbyryt.

Qjəri ē Gikor simovor vānorēirē, cāk mē tēmiz soxdairē vē qob qičoq šušdairē vomuxdēnbu.

Əz qəri bēšqē hēmmē ē xunē dēbirēgorho Gikorē inčimiš soxdēnbyryt.

Ə tuku hēilho ē u xēndysdē az vini ju gyrdē, az sēr ju qopoz zērē pēpēx jurē ē sēr cym ju šiširēnbyryt vē lēqlēqē „kixi“ gufdirēnbyryt jurē.

Ə hēmmēj ən iho gēnē jē tēhēr dovom dorē mibisdo, ommo gisnēl urē ambar inčimiš soxdēnbu, ē i hic dovom dorē nēsē danusdēnbu.

Ə xunēj xyšdē u gisnē birēngē az cēnēx nun, az qēdēh pēni vėgyrdē hē ē unčigē mixurd, ē vozi soxdē mirafd, jē nē bugē ē qultuq xyšdē jē tikē nun dēšēndē jē sēr ē cul mividovusd. Ə cul ē nēzniki biloq ē zir jē dor nyšdē tē siroi xurdēnbu.

Ə inčigē korho jē čirējgē bu.

Cytar gisnē birēnigēš—bošgu, u, tē nimēj ruz girošdē mijosd guzēt soxdē, nimēj ruz girošdē bēqdēš hēmmē xurdē varasdē bēqdē ē u nuēot rasirēnbu. Hāmīgē i mēlhynē sēhēt hēci dir omorē ē zāvēr marafd ki, dyl ən u qyč diromorēnbu.

U əvəldēnho dāvom dorēnbu, bēqdēho tējta vėxdēci xurdē birē gisnēl xyšdērē jē kēm ēri pojundē jē ci gēšdēnbu.

Syfdēi vėxdho az dēs ju hēr cy migirošd—xyšgē luqēhoj nun, čumusdēniji əsduqu, jē nē bugē ē jē ciğērəvoz qējlon alti misoxd. Bēqdēho qobhorē gēšdairē sēr gyrd, əxirdē u əz qəzqu nīmē pəzirē gušdhorē vėdēšēndēirē vomuxd.

—Birdēn dyrytgē?

U mēhēli kor ty zobu mlbu.

Migyryt.

Cy mljo bu?

Virtxym bu?

Gikor sər gyrd əri ə fikir virtxdəi ofdorə.

Ommo cytar mivlirixi, nə rəh danusdə ty, nə jə odomiş nəşə şinoxdə... Bəbəşu cy gufdirənbu? „Ty səburly boş, jə bojgə mivlını ruzgor torik bışdo, səhəngum bışdo, oftoi ə zəvər varafd“,—gufdirə cənd qədər ugut-nəsihət dorəbu.

V.

Ki bugə zing qopurə zə.

Gikor həl-bəhəl vəxyşd əz çigəj xyşdə: Ojopu kufdə omorəngə, kl və əri cy omorəi jürə əri danusdə ə u qədəqə zərə omorəbu. Gikor ə boroxun vadarafd, ə ləhəj qopu, ə jon jə oqo jə cənd xonum, poldəirə di.

— Əj işmu kinit?—əz zəvər səs soxd ə sər ən uho. Mihmuho ə zəvər dənişiryt, zənho xəndysdyt, oqo cəşmək-hoj xyşdəre duz soxdə pyrsl.

Xonum ə xunə dəriml?

— Əri cy pyrslirənt?—gufdirə Gikor xəbər vəgyrd.

Ə dəre xəndə dijəş guçly bışdo.

Oqorə qəhr omo: „Əz ty ədət pyrslirə: ə xunə dəri, nə bugə nəh?

— İşmu əri cy kor omorəjt?

Səsə şinlrə xonum ə boroxun vədiromo.

— Tyrə myrdə vlnom mə. Zu boş fura qopurə voku—
—gufdirə horəj soxd, Gikorəş şyvər xyşdəreş sər gyrd əri vəşmərdə. Jə kəm vəxd bəqdə mihmuho vədi bışdorut, səhəb xunə ə jə corəsyzə siplluqə xəndərəvoz ə pyşoj ən uho vədiromo.

— Şolum, xoş omorit. I cy kori, imurə hə jəbirdən ə jor vəngəsdi?

Mihmu ə Gikor dənişirə-dənişirə—i giçə əz çə ofdajt?—
—gufdirə pyrsl.

Xonum ə zarifətirəvoz:

— Əgər bəxill soxdənitgə, ə işmu midanum bəxşirə,—
—mugu.

Mihmuho xəndysdə ə vitoq darafdyt.

Xonum Gikorə hə u minut ə jə kor fyrso, ommo ju ə jon mihmuho rafd. Əz dulanmişi dy-jəki hol-ovhol xəbər vəgyrdə bəqdə, mihmuho nəqyl ə doru diromorəi xyşdəre sər gyrdyt əri ixdilət soxdə.

Xonum:—u mərə lap həci inçimiş soxdı ki,—gufdirə, sər gyrd şykəjat soxdərə. Jəbo midanusditgə, əz u cy kəşirənymgəl Mərə voisdə piş soxum, şyvər mə razi nəşə birə. Xosijət ən urəş ki, danusdənit. Həil kəntini, əz u cy guzət soxdə mubu?

— Əri jə luqə nun həjfbəri məkəş, jovoş-jovoş duz mibu, odomi mibu...

— Əxir tə kəj guzət soxdə gərəki? Əxirki mə lap ə təngə omorəm.

Ə hərəj zənhə: Ox, diyə məgujit, həsylə dərd—dərd qulluqcinil—gufdirə sər gyrdə omo İxdilot əz tovun qulluqci, taza xəbərho, əz çyr-bə-çyr qozijəho gof ofdo. Ə i vəxd Gikor ə əraq dəri ə doru diromo.

— Xonum, məjvorə ovurdəm.

Xonum əz həjə qirmizi bisdo,—bura,—mugu. Mihmuho xəndysdəirə sər gyrdyt.

— Xonum, əlybəhəli nə vosdorəm, oqo mugu ki əlybəhəli buhol, gərək nısdı...

Əz xonumho jə cəndi pırxinə zə və ləhəj xyşdəre ə jəyluqəvoz səxd gyrdyt. Uhonigə əri xonum part nə birəi hə əz rasdəkiş əlybəhəli lap buho birəirə və i səhət hic kəs əlybəhəli nəşə vosdorəirə gufdurut... Bəqdə xonuməş sər gyrdyt əri qinəmiş soxdə:

— Məjvo cy gərəki, əri məjvo nə omorəjm ki, hic ə inçimiş birəl nivərzy.

Xonum rəkə (xərcəngə) xuno qirmizi birə i həjbə əri girovundə ədənbu calaşmış soxdə.

— Ki danusdə, ə u giç cy gufdirətgə, u ə sər nə ofdori.

— Əgər mə durgu gufdirənymgə əzir xori daravom—gufdirə Gikor ə asontə zuhunəvoz səvgənd xund, ə trəvoz hər kor tomom bisdo.

VI.

Nato xonum mihmuhorə ə rəh dəkyrdə, bəqdə syfrərə vəcirə-vəcirə səxd ə qəhrəvoz ədənbu fuqundə. U Gikorə vəşmərdə, soxdə hərəkəthoj jurə şumordə-şumordə, şyvər və bəxd xyşdəre ədənbu nifri soxdə.

Pirə qəri:—Hosi məvoş, hər kor duzəlmiş mibu... İmuhoj əri ən u hər ci qəribə mijov, xutə mibu və duzəlmiş mibu—gufdirə ədənbu xomuş soxdə urə.

— Iş əri gof soxdə vəxd ofd. „Hər ci əri ən u qarib omorə...“ həcunigə ə çigəj ən u xyşdən Işmu kor soxit, mə ərişmu qul nisdym ki,—gufdirə hərys səs xyşdəre bylynd soxdə, qəbiləj xyşdəre çohov dorə və şyvər xyşdəre guzət soxdə-soxdə hə ədənəbu şumordə.

Səs poj şyvər xyşdəre şinirəmund səs xyşdəre dijəş bylynd soxdə, qob-qıçoqho şəndərə sər gyrd.

Ə ty ədət gufdirə ki, irə piş sox bihily burov. Əri qul-qıci gyrdə pul ty nisdigə, mə xyşdən mə kor misoxum.

— Hər ruz həci əz xyşdə vadarafdəinçə, nikərsyz girovundəi dijəş xubi. Dyşmən mə nısdı ki ty.

Parcəci ə minçi xunə poisdə:

— Cy biri əxi?—gufdirə pyrsi.

Zən:

— Cy birənini, jə i mundəbu... Ə jon xələq əz həjə omorəi mə nəşə danusdənbryym cy soxumgə—gufdirə ə sər şyvər xyşdə vidovusdə, sər gyrd əri ovholət əlybəhəlirə gof soxdə.

— Əzini kor niəu,—gufdirə parcəci horəj soxd.

— Ox, xudo...—gufdirə pirə qəri ox kəşi.

Parcəci Gikorə səs soxd, u ə pojju vəbuho dyryçdə cəkməhorə əz xori kəşirə-kəşirə ə doru diromo.

— Nəznik bijo,—gufdirə parcəci səs soxd.

Gikor əz tərs əz çigəj xyşdə nə çymysd.

— Ə ty gufdirənyt nəznik bijo!—Gikorə nəznik birə voisd, ommo gənəş əz çigəj xyşdə nə çymysd.

— Oj balaj xyrs... Mə, əlybəhəli buho birəirə ə xonum gu, gufdirəm, ty omorəj ə jon mihmuhoş ləhəj tyrə vokurdəj?

Mə... mə... ə xonum... Gikor xyşdəre əri ə sofi vədəşəndə jə-dy gof gufdirə voisdgəş, rasundə nə danusd, gof ə ləhəju nimə dəmund, cynki ə l ləhəz sille səs soxd.

Əz cymhoj ən u çurkum çəsd, sər ju ə divor voxurdə, ə xori ofdo.

Parcəci şumordə-şumordə urə ədəbu ə təpikəvoz zərə.

— Jəhəni əlybəhəli buhoi, həcuni? əlybəhəli buhoi?

Pirə qəri ə i vəxd ə hərə qəriş birə, Gikorə ə jə təhər əz dəş qudurmiş birəbuho fərzənd xyşdə vosdo. Parcəci gənəş cymhoj xyşdəre tiç soxdə ədənəbu dənişirə.

— Jəhənim, ty gufdirəni əlybəhəli buhoi? Həcuni?

Gikor, ə jə kynç qıq bİrə, əz hoçİzl çun xyşdə „dədəj...
dədəj“ gufdİrə ədənbu nolə kəşİrə.

VII.

Ə kor xunə həməl nə omorəl ən Gikor razl bİrəngə urə
ə tuku bərdyt. Əz tuku u vosdorə cİhoj myşdərlhorəə xu-
nəşu bərdə, vəkəndə omorə tuphoj parcərə qəd soxdə,
zİbİl tukurə çaru zərə, və ə buşə vəxdhoj xyşdəş myşdərl
horəj zərənbu.

İni, İmuhoj gərdən qİrə Gikor ə tuku xurək ədəj bər-
də. Ə dəs ju qob cİl əz sər kyrpt dyryçdə cəkməhorə kə-
şİrə-kəşİrə, ədəj rafdə. Ə dərə nİkərəj Kur ədəj kəf soxdə
ləpərho burov dorə-dorə və pəsəvo vogəşdə, əz zİr kyrpt
tasİrə səsho ədəbu vədiromorə.

Əz qİroq nİkərə jə kəm durtə jə savzə lodkə ədənbu
ləj-luj xurdə: ə qəd ju dy çəhgİr dəbu. Jəki lodkərə ə rəh
bərdə, unİgə ədənbu turə kəşİrə.

Gikor ə uho dənİşİrə:—həj mİnut mədəşənyt—gufdİrə
fİkİr soxd. Vədəşəndyt, tur buş bu.

—İmuhoj vİnim ə bəxd mə cy mədirovgə?—gufdİrə
Gikor tazadən fİkİr soxd. Dəşəndyt, tur əz bəxd ən u l kə-
raziş buş vədiromorə.

—İ karaz vİnim ə bəxd Zani cy vədiromorəgə?

Tur gənə buş vədiromorə.

—İ karaz ə bəxd Kalo bİror məş bugə, Kaloş bəxdsyz
bİrə-bİrəj.

—İ karaziş...

Ə nəznİklİ buho bazar horəj-İəşİr vəxyşd.

Jə İroni məhəntİ xundə-xundə ədəbu məjmu vəçohundə.

Burə, burə cupon burəl
Doqhorə ə çəvlon burəl
Mərhovoy, oj kuk, burəl
Oj, cuponə kuk, burəl

Əz hər taraf odomiho ə unço ədəbu tİhi bİrə, jəkəm
nə giroşd ojlənməj İroni ə təmoşə soxdəgorhorəvoz pur əİs-
do. Gikor ə hərəj ədomİho, xyşdərə doqundə ə nəznİklİ İro-
nləri darafdə ədəbu çəhdİ soxdə. Ommo İrə soxdə nəşə dā-
nəsdənbu. Buj xyşdərə duraz soxdəni, ə sər əngyşdho poİs-
dəni, hər cy bİrəntİ-boşgu ə mİnçİluq cy bİrəninİgə dİrə
voİsdənbu. Ə İnço jə kİnto—əz sər Gikor jə qopoz zərə:

— Ə çə şişirə xyşdəre, əlcəqə həll, ə kor ty nəraj,—
—mugu.

Gikor bİrdən ujoq bİsdo və ə taraf tuku vidovusd.

VIII.

Şəhongumiho Gikor qyç vəromorə ə kuxni nyşdəbu. Ə ruj ju vəbuho hərşoj cymhoj ju hələ xyşg nə bİrəbu, əz oqoj ju zərəbuho silləho İmuhoİş qutİnəj ju ədəbu suxdə. Ə İ vəxd şogurd ən parcəci Vaso ə doru dİromo. U həjəbo ə daramirəvoz:

— Əj baləj xyrs, ə klub dİrəİsdori; nə bugə ə jon gu-
bernator təhədİjə kor bu tyrə?—gufdİrə pyrİsi.

Gikor sərə tik nə vəgyrd.

— Ədə jəbo gu vİnym?

Gikor gof nəsə soxdənbu.

Ədə şİnİrəntİmi? „Ə çə vİr bİrə sur bİrəbİri? Mərə əz gİsnəİ lap kyşdəbİri. Bİrdən mİmyrdymgə, u məhəlİ cy mİbİsdo?..

Şogurd İ gofhorə gufdİrə nəznİk bİsdo. Jəkəm poİsd, bəqdə jə qopoz zə. Gikor ə dy dəst xyşdərəvoz sərə gyrdə, ə dİvor sİqİşmİş bİsdo.

Şogurd gənəş ərl zərə həzyr bİrəbugəş əz buru səs oqo ju şİnİrə omo.

Oqo ədəbu omorə.

Vaso:

— Mİvİnİ u ə ty cy mİsoxugə?—gufdİrə Gİkorə tərsund. Gikor „Mİkyşyt“ gufdİrə ə sər ofdo, jəzuq əz tərs hə ə çİgəj xyşdə mat bİsdo.

Oqo Gİkorə tə gərək hİsdİho qədər ə tuku kufdəİ gyrdə, İmuhoj urə ənçəq ə xurək nədorənlİjə bufruqəvoz sokİt bİsdo.

Tərs gİroşd, Gİkor jəkəm sokİt bİsdo, əz buru səs qyd-
-qydİ ən xonum hələmİş ədəbu şİnİrə omorə.

— İ fərəməzə ərl cy doşdə. Əz gərdən ju gyrdə ə buru nə şənl.

IX.

Gikor sərə ə boluş şişirə ə zir lyhyf gym bİrə dəgəş-
dəbu. Şogurd ə sər syfrə nyşdə voİsməndə məhənlİ xyş-
dəre xundə-xundə ədənbu cİ xurdə. Həlİ xİstrə nəsə danus-

dənbu, u əz səbəhəvoz hic jə ci nə xurdə, kufdə omorə, glirdə, İmuhoiş şyqəm glsnə xislə nəşə danusdənbu. U tərsirə-tərsirə sərə əz lyhyf ə buru vədəşəndə ə Vaso dənişl.

Vaso:

— Cyl, biror, glsnə şyqəm xislə nəşə birəhə?—gufdirə xəndysdə-xəndysdə ə pyşoj ən u jə tikə nun pəni şənd:—
—Gi, xu, ommo hitijot boş kl, oqo nə viny.

Gikor nun pənirə parund, sərə ə zir lyhyf pəhəny soxdə, sər gyrd əri nun xurdə. Xurdə-xurdə ədənbu fikir soxdə. Xunəj xyşdə, azad gəşdəirə, ə səhro, ə məjduzi xurək xurdənbuho ruzhorə ədənbu ə jor ovurdə. Bəbəşu urə ə fikir ə şəhər ovurdə ofdorəi dədəşu ə i razi nəbirə girlsəi və nə razigəri soxdəl ə jor ju ofdo.

Gikor:

— Həzizə dədəj mə ə inço odomiho cytar zihisdəgə danusdə birə-birəj... gufdirə ə zir lyhyf nunə hylyf soxdə ədənbu fikir soxdə:

Səbəhmundə u gənə ə tuku ədəbu kor soxdə..

X.

Gikor ə ləhəj tuku poisdə ə lap kələ səşəvoz molə təhərif dorə ədəbu myşdəri horəj zərə.

—Ərcy gym bisdori? Ə ləhə ov vəgyrdəj, cyi? Horəj zə, fərəməz, vəcə fərəməz.

Gikor:

—Ə inço bujurmış boşit, ə inço-gufdirə ədəbu horəj zərə. Prikəşikho əz xəndysdəi ədəbyryt əz xyşdə rafdə.

Ə u myşdərihorə cytar ə tuku kəşirə gərəkiyə vomux-dut, uş ambarə vəxd giroşdəgorhorə əz bəl işu gyrdə, ə kubuti və səxdərujirəvoz uhorə ə pyşoj tuku kəşirə, dəş vəgyrdə nəşə voisdənbu.

Ə qyzqəynə ruzhoj həminon, əz gərmi və mənəi əz hol ofdorə, u ə corəsyzə səjəqəvoz ə sər dasdulka vəctirə omorəbuho molho sərə vədorə xisirənbu. Ə i vəxd şuluqə hərməhhoju, jə nə bugə qunşiho ə vini ju tonəoku şişirənbryt. Gikoriş səgsənmiş birə və sarə ovurdənbu.

I hol toçirhorə dyl varai dorənbu, oqojjuş tə siroi xəndysdə səs xyşdə kələ soxdənbu.

—Gənə ə xiflət rafdi, balaj xyrs, ə ty cy qədəqə zərə omori? Bura horəj zə.

—Bujurmiş boşit, oqo, bujurmış boşit—gufdirə sər ju
glç xurdənbuho Gikor sər gyrd əri pəltək birə, ə tuku də-
birəgorhoş həmcin diyəş zljodtə xəndysdənbyryt.

XI.

Gikor jə karaz myşdəri gəşdəngə əz ədomihoj kənt
xyşdə dydyrə dirə ə pyşoşu vidovusd, ə sər gərdənhoşu
şənd xyşdəre.

Əz kəntciho jəki ə həcəibirəvoz:

—Ə i dənış—mugu:—bala, mə tyrə hic şinoxdə nida-
nusdum!—bəqdə ə taraf hərəməh xyşdə carusd:—Bako, ty
mişinoxdimi?

—Əz cymho ju mişinoxdum.

Əz rasdəkiş Gikor ambar dəgiş birəbu: ləqər birə əz
rang-ruj vadarafdəbu.

Ə tən ju vəbuho paltariş əvəlrə xuno nəbu, urə am-
bar cətin mibisdo şinoxdə.

—Biror, həll lap odomi birli, hələ jəbo ə tən ju vəriho
paltərə viniş... Cytari igidə bənyş hisdigə jurə,—gufdirə
kəntciho həcəib mundəbyryt.

—Biror, Həmbə xub furmund imurə. Viniş kuk xyşdəre
ə cy mətrəbə rasundigə. Imu ə urəvoz toj birə nidanimi;
Həilhojmu i səhət xug ədət xorundə—ə i hərə Gikor uho-
rə ambarə pyrsyşho ədənəbu dorə.

—Dədəjləjmu cytar dulanmiş birə? Həilhojmu cytari?
Bəbəjmu əri cy nə omo? Gov Imu zəndimi? Ə kənt myr-
dəgor hisdimi?..

—Həmmə xubi, şolumişuni əri ty, ənçəq Ojuqasləj ən
Suqunansiho və jəkiyə qəri ən Pucuransiho myrdi. Mun-
dəiho soq və salamətyt.

—Pəsg əri cy nəşə omorə bəbəjmu?

—Omorə voisdəni, cy soxu? Ju təkə odomlını təjtə
binə buqoz ə qəd dərd-qəm dəri.

—Əri mə jə ci nə fyrsorutki?

—Cyşu hisdiki, fyrsyt. Gujgə xyşdən ty nəşə danusdə.
Hələ imisal fəryjə məhsyliş nəbisdo, fəqirə bəbəşmu əz
calaşmiş soxdəi əz quvot ofdori. Əz uho ty cy guzət sox-
də? Əgər jəkəm pul daş-baş soxdəjgə, əri ən uho fyrs.
Imuhoj nalog ədət xosdə, jəzuqə pul nisdi.

—Əxirki odomihojmu həmmə salamətyt?

Azarly birəgor nisdi ki?

—Salamətyt, ənçəq zərdə gov işmu myrd.

—Myrd?

—Əri, dədəşmuş əri ən u ambar girisd. Əz kəntciho jəki əz çib jə koqoz vədəşəndə ə ruja Gikor duraz soxd.

—Ə İmu gof ty hisdi? İmu İmuhoj ə kənt vogaşdəni- nım, dije jəklrə nidajm dirə. Əri dədəj və əri xəhər jə ci fyrsorəni, di bərim.

—Cy fyrsorənym? Hələ mərə pul nəşə dorənyt... Om- mo...

—Cy ommo?

—Əz İnço mə ambar qəm kəşirənym, ə İşmurəvoz əja- ki vogaşdə voldsə mərə.

—Ty cy şumordə? İmu həci danusdim ki, ty əqyllyja- -səryja odomi birəj. Oqorə xuno dulanmiş ədəj birə, dəş poj ty tər təmiz, taza paltar vokurdə xub-xub ədəj gəşdə... İmu həci danusdənbirim həilhojmurəş ə qulluq duzətmiş misoxil! Ommo viniş ty cy fikir soxdəgəl! Hə əz tovun ən i çirə kor gufdirət ki, „xugə ə sər xolincəş rəhə soxdigə, u gənə ə qəd zibil mldəqunu xyşdərə“. Kəntciho Gikorə həjə soxdə tyhmət dorut, və bəqdə ə rəh ofdorut. Gikor ə tuku omorə ə jə kynç qiq bisdo və koqozə vokurd.

„Həzizə kuk mə Gikor!

Ə şəhər Tiflis.

İmu soq və salamətim, salamət birəi tyrəş xosdənim. Həmmişə bəbə, dədəj, Zani, Mosi, Mikic, Kalo əri ty duvo xosdənyt. Həzizə kuk İmu Gikor! Dan ki, ərimu zihisdəi gurun və həzobly birli. Həmmişə nəlog ədət xosdə. Ərimu zihisdəi ambar gurun birli. Əz dulanmişə ty koqoz nyvys, zərdə goviş myrd, dədəj və Zani kəm mundət ki, birəh- nə gərdyt“.

Gikor koqozə xundə ə təlha fikirho ofdo. Hər gof ən koqoz dyl ən urə suxund. „Dədəj və Zani kəm mundət ki, birəhne gərdyt.. Ərimu gurun və həzobly birli...“

—Horəj zə həjvərə! Cy fiklr soxdə, nə bugə kəntciho rəfdəngə əqyl tyrəş bərdyt?—gufdirə ə sər ən u səs sox- dut.

Gikor ə pyşoj dasdulkə poisdə:

—Bujurmiş boşit ə İnço, ə İnço bujurmiş boşit—gut- dirə ədənbu myşdərihorə horəj zərə.

XII.

Zimisdu omo, şextəho sər gyrdyt.

Xinikə, vəjundənljə vorvori məhləhərə əjəki vəngəs-dənbu. U kosibhərə, xunəsyzhərə, çlgəsyzə həilhərə ədənbu gəşdə.

Əxlr Gikorə ofd.

Ə nazukə kovrə şairəvoz ə pyşoj dasdulkə Gikor ə jə-zuqtrəvoz ədəbu viz-viz soxdə:

—Bujurmiş boşit ə inço, bujurmiş boşit ə inçol..

Ə həil səxd xiniki voxurd: urə qyzdyrmə vəno, lərz gyrd, ə qəd lyhyf-dyşəg ofdo.

XIII.

Nəcoqə Gikor ə kuxnl toçlr dəgəşdəbu. Pirə qərլ gym-gym soxdə-soxdə ə ruzi cənd karaz ə jon Gikor omorənbu.

—Bala, jə ci-cəm gərək nısdı ki? Cy voisdə?

—Ov...

Qərլ urə ov dorəni, nəcoq ə lərzirə dəshorəvoz pəjələ-rə vəgyrdə fubərdənbu, və gənə xosdənbu.

—I ov dorun dyl mərə sərln nəşə soxdə dədəj, mərə əz ov biloqhojmu voisdə...

—Mərə xunəjmı voisdə... Mərə dədəjmu voisdə.

Parcəci Artjom ə kor ofdorəbu, u əz kənt əri Ham-borə horəj zərə odomi ədəbu gəşdə, Gikorə ə bolnıšəj şə-hər bərd. Ə unço xəjli nəcoqhorə ə çərgə duzətmiş sox-də dəgərdundut. Uho ə dy-jəki ə fərsyzə təhər dənıširə, ə"qəmlylrəvoz ədənbıryt yh zərə.

—Gikorəş ə çərgəj ən uho dəgərdundut.

Bəbəşu Gikorə əz inço ofd:

Həzizi mə Gikor, tyrə cy birı?—gufdirə Hambo nolə kəşl.

Gikor əz səxdı qyzdyrmə bəbəj xyşdərə nə şinoxd.

Həzizl mə, vınış mə omorəm: Həzizl mə Gikor, mə bə-bəj tynım...

—Nəcoq hic nəşinrl. U ə qəd ataş suxdə ədənbu sojil-bojil-şumordə:

—Mikic, Zani, bəbə, dədəj...

—Mə ə inçojum, kuk mə Gikor, dədəşmu mərə ə pə-şəj ty fyrsorl ki, tyrə ə xunəjmı bərim... Vogəşdə nəşə voisdəmi? Mikic, Zani ə bun vəryt, tyrə ədət guzət soxdə.

Haci nıbu ki, hazi zi ma Gikor, oj bala, hic na buga ja gof gu...

—Nacoq:

—Ə inco bujurmış boşit, bujurmış boşit ə İnco!—gufdirə horəj zərənbu. U goh ə dy-jəktirəvoz nəse gyrdəniho gofho şumordənbu, gohigə xəndysdənbu.

XIV.

Ja cənd ruz bəqdə, Hambə ə kənt vogaşd. U Gikorə qovrə soxdə tək ədəbu rafdə. Dədəşu ə sər ja ci girisdə danu gufdirə ə zir qultuq xyşdə paltarhoj kuk xyşdə rə bərdə. Əz çib Gikor ja myşd tov-tovə dugməho, rangə-bə-rangə koqozləho, çyqlələhoj citl və ja cənd sənçəq ofdə omo, həmməj ən ihorə u, ərl xəhər xyşdə Zani kura soxdə doşdə birə-birəj.

—Hambə ə luqonə fikir ofdorə ədəbu rafdə. Jəkəm əzi pyşə həmcin əzi rəhi ə kuk xyşdə rəvoz ə şəhər rafdəbu. Həmcin ə l çlgə Gikor gufdirəbu:

—Bəbə pojhoj mə ədəj dord dorə...

Ə zir ən i dor uho nyşdə, vomundəi xyşdə rə vosdorə byryt.

Həmcin ə inco Gikor jəzuq-jəzuq gufdirəbu:

—Bəbə ov hənçirə voisdə mərə...

Ini ov hənçirə byrytho biloq... Hər ci əvalirə xuno mündənbu, ənçəq Gikor dijə nisdı.

Səvəhlmi doqə varafdəngə əz duriho kənt vədi bisdo.

Ə qiroq kənt ə pyşə rəhi ən uho vədiromorə byryt: Dədəşu, Zani, Mikic, Mosi, cyklə birorju Kaloş ə qiçoq dədəj ədəbu horəj soxdə.

—Bijo! Bijol Həj! Gikol!

H. Tumanjan.

Fələkəcu.

I.

Mə hələm xundən byrym ə nuvoxundəj rabi Mişi. Nuvoxundəjmu ə ja mətrəbəi xunə bu. U vokurdə omorəbu əz sijəhə kərcyc maladi. Əz taraf rasd ə kuca vobu ja cyklə voroxunləj təxdəi, rang zərə omorəbuho ə kovrə sypənçə rangəvoz, əz doru hə həcu vədi bu kyhnə, rində zərə nə omorə təxdə.

Nuboxundərə dəbu jə cyklə dərlə, əz çəki diromorə-vadarafdə misoxdim. Xori nuboxundə və bun juş bu xoki. Bəhzi məhəl ə vəxd nubo dəq omorənbu tihı bira. Həilho moqundyt xyşdəre ə kəm-kynç ə jə çlgə qyç diromorə. Əz dəq bərdə əz nəmi hic ə xori nyşdə nıbısdə.

Ə jon nuboxundə bu kələ damalti, divorhoju ə tikəhoj maladəvoz kut-kut və kynçoj xori pur birəbu ə xunəvoz. Ə inçə rabi Mişl kyşdənəbu kərgho-xuruzhorə.

Ə zəvəri sər damalti, dəşəndə omorəbu tyrtyrə həsdiliho, həlovho, ə sər komihoki mynyşdim, nubo muxundim və, rabi Mişi nə dirəki, „oşuq-oşuq“ və „ataşly pəmbəlyş“ mozirim.

Bəhzi həilho nunə sov soxdə, ə bəl səiho dəkyrdə miçarundut „myşdə“ gufdirə.

Rabi Mişirə vobu dombulə cymho və durazə siprə don ofdorə ruşho. Vini ən u unqədər kələ buki, həci midanusdi jə bodonçoni, ə sər ən i bodonçonə vni vobu xəjli mujhoş.

Səs ən u unqədər hyndyr bu, gof soxdəki ə guş səs qovolə xuno mirasi.

Hədətirə xuno u həmmişə minyşd ə binəj divor, ə sər jə cyklə dyşəgcələ ə ruj ju pəly pəlyjə parçəho kəşirə omorəbuho.

Ə jon ə pyşojə norə omorəbuho cyklə corpoilə vobu jə durazə cubuq, ə komirəvoz mukufd ə ojlənməju ə sər həsdiliho nyşdə xundəgorə həilhorə.

Həilho ə hərəkət vozi dəbyryt, hə ə i tytəm ə nuboxundə diromorə, poisd ə pyşoj rabi jə zən ə şoləvoz dəpuçundə omorə bytyn sifət ju, və ə dəs ju jə çamtas ov dərl, gufdi:—Qədəoj balaj tyrə vəgirom illərə ovosu sox, cyklə həilləjmu kəjfsyzi.

Rabi zənə dirəmundə, ruşhorə timor soxd, çamtasə vosdo və ə zir cunə gyrdə, ə zir zuhuni şumord cy bugə, varasdə bəqdə çamtasə vogordundə ə zən gufdi:

— Səbəbi gərdə... Səbəbi gərdə!..

— Qurbun ty gərdom! qədəoj balaj tyrə vəgirom, qurbun xundə tiroj ty gərdom, ə həilmə xətiş vomux, nuborəş xub vomux. Mərd imu əz diho omorəki, əri ty jə pud təmizə xyrdəki, və jə mən pijoziş mifyrşym,—gufdirə, zən çamtas ovə vəgyrd jovoş-jovoş vadarafd.

Zən rafd. Rabi cunərə zəvəro gyrdə, ə sər ə pyşoju lov buho gomorə, ruşhorə xorUSD ə bilə nəxyhoj xyşdərovəz. Əz ruşhoju tihİ birə „byñlyhorə“ puf zərə şənd ə sər xori ə çəki həllho nyşdənbyryt.

II.

Həllho hərki myxşyl bu ə jə vozi. Bəhziho ədənbyryt ci xurdə, bəhzihojgə tikəj nuna vəgyrdə ə əngyşdhorəvəz pəjmunde, əjəki dy-sə əngyşd nun ədənbyryt qərd dorə.

Rabi pəpəxə əz sər vəgyrd və ə zir pəpəx dəbuho cылkijə ərəxcirə duz soxd, bəqdə ə hər jon dənışl.

Jə kəm bəqdə ə jon zani ju norə omorəbuho cubuqə vəgyrdə, əvəl jə cənd bo xub vəçohund, bəqdə ofdo ə çun həllho əri kufdə.

Cubuq rabi həmmişə əvəl ə mə moxurd, cynki çlgəj mə, lap ə qiroq, ə zir dəs ju bu.

Cubuq ən u ə qutinəj mə voxurdə səhət, çlgəju hə həcu şuş bəsd və kovu bisdo, və əz cymhoj mə tihİ bisdorut poxli-poxli hərsho.

Ə zani kuk qunşimu—Livi kələ dymbəl vobu. Əz cubuq rabi sər dymbəl ən u lov bisdo. Livi hirke soxdə-soxdə, cunəju zəvəro-zəfruvo furamora, səxd ədəbu girisdə və girisdəl ən urə dirə məş gənə glirisdym.

Ə ambərə həllho voxurdənbu durazə cubuq rabi. Uho əz i tərş ədənbyryt nubo vogoşdə. Səs hər çyro-çyro nubo vogoşdəi ən uho, guşhoj odomirə bəng soxdənbu, gujgə „vərə-gələ“ omorərə xuno bu. Bəhzi həllho nubo nəş vogoşdənbyryt və hərçy əz ləhəşu omo ədənbyryt bəh zərə. Məş cy vogohruş soxdənbyrymgə ə guş mə nəş dərafdənbu əz i kələ səs boçəllho.

Səs həllho jə bobot sokit bisdo. Ənçəq əz kucə ədənbu omorə səs:

„Omburu! xubə omburuj qurxməzi, nə xurdəgor məmirit əz !!. Lap uçuz soxdəm, gyrvənkəl 2 kəplik... nə bərdəgor bərygu“.

I səsə mə şinoxdənbyrym. Səs ən kuk xoləj Lijojmu—Əsəf bu. U ə nuboxunde nıjomio, əricykİ hər ruz əz səvəhl ə bəşəj xyşdərovəz jə cəntəj ə kul vəri mirafdyt ə boqho. Ə ruzİ hərkişu jə şələ jəmiş ovurdə ə kucə minorut mufuruxdut.

Gənə ədənbu omorə səs:

„Xijorl xijorl tar xijorl.. Jæki dy kæpik, xurdægør mi-danu læzet juræ...”

I sæsho æ læhæj mæ sæxd læzet vængæsdænbu, ænçæq æri vosdora pul mæ næbu.

Æ nuboxundæ dæbyrytho jæ kæm hæilho buş nijomorut. Uho æ xyşdærævoz miovurdut zærdæ, xoje zære, nunhoj gændymi, xubæ xurækho væ hæ çiræ mæjvæh. Uho çihøj xyşdære hærmæhi muxurdut æ hæil ravimurævoz, ægær mæ jæ næ bugæ jæ kosibæ hærmæhi mixosdimgæ, næh misoxdud æz imu, myşd sillæş mizæryt, væ raviş æ uho hic gof nisoxd.

III.

Ruz pişnævi biræbu, oftol æ minçi hæsmu jalap-jalap ædæbu tovuş doræ. Unqædær sæxdæ gærmu bu ki, æræq şæi odomiræ æ ov carundænbu. Æ kucæ æ sær sokuhoj kucæho nyşdæbyrytho durazæ ruşlyho ædænbryt sojæi gæşdæ æri nyşdæj xyşdæ.

Bæbæjmu, jæ tyrtyræ qoboj sije molt æ tænjæ væri, æ pojhoju tirjox-pitovi, æ sær ju æz pust gusbændi kilæh, hæmmæju æ æræqævoz dæxtisræbu. U æ pyşoj kælə tukuhoj parcæl Şimi, ædænbu æ furqonho tojhøj parcæ væ xolinçæ jyk-læmiş soxdæ.

U hætto mære diræ, æ kul ju vosuho tojæ zuri vænø æ furqon, horøj zæ, moc soxd væ pyrsi æz mæ æ çæ rafdænymgæ.

Dyræyd hæləm çohovi bæbæjmuræ næ doræbyrym, hæ u læhæz æz dorun tuku jæ hyndyræ qolina sæs vædiromø:

„Sæg. pişigæ diri, æ ixçilol poisdil Zu boş tojhora vænø æ furqonho. Ægær kor næs soxdagæ æ çæhandæn, æ gur, hofd dæryoh æ u kino!”...

I sæs æn toçlr—Şimi bu. Ure ædænbu æri bæbæjmu æ mæævoz gof soxdæ qæhr omoræ.

Mæ æz I sæs tærsiræ væ høl bæbæjmuræ diræ, pæsævo dænlişiræ-dænlişiræ zu çiro bisdorum Mære æ xunæ omoræni næbu. Cynki dædæjmu æz sæhæri murafd æ boqho æ kor soxdæ væ mogøşd æ toriki şæhøngum.

Æ zir æn æ pyşoj cyklæ boqçalæ væbyrytho jæ cænd cyklæ dorlæho, poisdæbyryt hæilho æ vozi soxdæ. Kimiho ædæbyryt „hovo læng” voziræ, kimiho „æræxcini-cincini”, kimi-

ho ə oşuqəvoz „cutgillə“, cor həlligə ə sər xyşgə xori ov dəkyrdə, xokə nərni soxdəbyryt və ədənbyryt „qojdə-qojdə“ vozirə.

Mə və Livi hərməh mə poisdəbirim ə jə kynç ə tomoşə. Birdən rabi omo, giroşd əri darafdə ə xunə və imurə dirə, poisd ə pyşojmu. Mundəl həilhojgə sojəj rabilrə dirə, virixdyt ə nuboxundə.

— Balam! mə tə kəj həqsyz xunum işmurə? Kələ nun ovurdəişmu nisdı, jə xəjr işmuş nisdı, bəgə mə əz bəbəhoşmu qərdxundum?—ə horəjəvoz gufdı rabi əz İmu.— Volsdəniğə hə imburuz piş soxum işmurə...jl...məh...şə... mythol..

Mə sər mərə quz gyrdə, volsd çohob dym və gujum ki, imurə nəki kələ nuni, ə i ruzhojgəş nun nəsə birə əri xurdə, ə ruzhorəvoz gisnə mundənim, ommo əz tərs pəjələjə cymho, və kələ cənəxəjə pənçəhoj rabi mat birə mundum.

U ə Liviş jə cənd gof gufdı, ommo Livi çohob do gufdı: „Bəbəjmu gufdı ki, ə çigəj həq rabi şəş hərəbə hyzym vənçirə, xəreş midəclnym əri rabi“.

Rabi ə i gof gyro jə bobot sokit birə, və tynd dənışirə-dənışirə rafd.

IV.

İmu dyrysd hələm ə dərvozəj nuboxundə poj nə dənərəbirim, kəjki zən rabi horoj zə imurə.

Zən rabi—Muloimə kələ ləxdəjə sifət vobu, guşd qutinəhoju dululu birəbu. Ə sər ən u dəbuho kələqoi gujgə ə qəriş zibil dacarundə omorəbu.

U ə kul mə jə kələ cəjtənə həlovho pur soxdə vono, ə dəs rasdi məş jə kələ sovuj mysirə do. Ə sər Liviş ə qəriş jə kələ təşd, çyrə-bə-çyrə cini-kociho pur soxdə vono. İmu danusdənbirim ə çə rafdənimgə, cynki t əvəl kəraz nəbu.

İmu jə cənd həilho ruzi jə dy səhət zijdətə nıdomundim ə nuboxundə. Jə ruz ə gusələ xorundə, jə ruz əri sərgi vəcirə əri divorhoj xunəj rabi, jə ruz ə hyzym vəcirə, qob şuşdə və ə hər qulluq mifyrsorut İmurə.

Mə sə sal xundəbyrymgəş, hələm təhər qələmdaş gyrdərə nəsə danusdənbiryim.

Imu hədətlirə xuno omorim ə nikərə. Zən rabi və imu həlovhorə lov soxdim ə qəd ov nikərə ərl vəxsundə. Cini-kocihorə şuşdəki, əz dəs Livi jə rumkalə xyrd bisdo, zən rabi ə sər ju horoj vəgyrdə qərqyş soxd jurə.

Ə zəfruj həlovhorə dəşəndəbirimho bənd dy kələ durazə novcəhoj təxdəl vəbyryt. Əz unço ov ə zarbəvoz furamorə parparahoj jəsijovə ə cərx midəşənd.

Dyrysd ə sər həlovho vobuho sənqhorə nə vəclrətrim, bərdən jə həlovə, şəx ov zərə, pərund əz dəs mə. Zən rabi horoj soxd ə sər mə: „Gis gərdən ty xyrd gərdə, vidov həlovə gi-ol vidov gil“ Mə cəndqədər vidovusdumgəş əz qərliş nikərə xub poj vəcirə nə danusdym, ommo kələ şəx ov, həlovə zə dəşənd əz novho ə zir parparaho.

Hətto i korə dirə dyl mə para bisdo, çəndəg mə ləzli. Əz pyşoj mə glosdənbuho bənd gujgə carusd ə jə kələ nikərə. Mundum cy soxumgə.

Ommo zən rabi qərqyş soxdə-soxdə, dy pənçəlirə jə cənd karaz dodorə əz sər mə, jə ləxməjgə tufiş dəşənd ə ruj mə.

Mundəl həlovhorə şuşdə bəqədə, zən rabi vəno ə kul imu həmmə həlovho və cini-kocihorə. Ommo i rəhə tə xunəj rabi omorə, həm əz guruni şələ, həmigə əz tərs rabi, dyl mə ədənbu ə təhər qərəbəc-dor lərzirə.

V.

Omorim ə xunəj rabi. Zən rabi zuri-zuri ərl şyvər xyşdə xəbər do qozijərə.

Rabi, ə sər ju əz əraq kuz gyrdə ərəxci vəri, bəl qobohorə ə kişdi dəzərə, vəromo əz syrmej maladi, əz dalmali ə xunə vəbərdeniho.

Livi ə pəsə bu mə ə pyşo, cihorə norə polsdəbirim. Rabi ə gurunə myşdhoj xyşdərəvoz, əz Livi jə cənd karaz dodo. Dyl rabi sokit nə bisdo, jə ləpikiş zə. Hətto ə Livi təpik voxurdə, u pəsəvo-pəsəvo rafdə ə divor voxurd, vogsədəki poj ju ilişmiş birə ofdo, sər ju ə bəş tijon voxurd.

Mə dirym cytar Livi ə xori duraz birə, əz pyşoni ju xun, ə təhər əz lilovu ov voruş rixdənhorə xuno, tihi bərənbugə. U ədəbu səxd hirkə soxdə və girlsdə.

Mə mat birəbyrym polsdə ə təhər xyşgə dor. Bərdən rabi omo rujə mə. Dyl mə gurp-gurp soxd. Cymhoj mə

tor bİsdo. Çandæg mæ lærzi, kəjki ə pyşoj mæ dırym u kələ cymhorə, qəriş bİrə ruşhorə və kələ læxdəjə pənçə-horə.

U əvəl jə cənd sillə dədə ə sifət mæ. Əz guç silləhoj ən u, əz sifət mæ çurkum çəsd və ə pyşoj cymhoj mæ gujgə sijə ov omo.

Cənd qədər gırisdymgəş, u ə bİrəhmİrəvoz kufd mərə. Əxİrdə gyrd əz dy dəs və dy poj mæ, tik gyrd ə dəshorəvoz.

Mə həci fikir soxdumki, u mərə ədəj ə buru şəndə. Ommo, u furavund mərə əz syrme ə damalti. Ə unço ə pərdyj bun bəsdə omorəbu rəsa və ə bəş rəsa, ə təhər vori, bəsdə omorəbu dy hyzym. I bu fələkəcu—poj həİlhorə və bəsdəniho. Həİlho hə əz numləjuş çİgər İşu həl bİrənbu.

Rəbi nİfİt soxdə-soxdə tik gyrd pojhoj mərə zəvəro, sər mæ dululu mund zəfruvo. Mə cənd qədər minət soxdum u guş nəvokurd.

Əvəl poj mərə dəşənd ə hərəj dy hyzymi. Hyzymhorə çyfd soxd ə jəki bəsd ə rəsərovəz. Rəsərə vokəşi zəvəro, poj mæ vomund ə hovol, xun çəndæg mæ bytyn furamo ə ruj mæ. Bəqdə vəkənd çurubləhoj pəşmi mərə və ə qolİnə cubuqəvoz kufd əz pojhoj mæ.

Mə tə şəhəngum vomundum ə i fələkəcu. Ə nuboxundə dəbİrə həİlho zu rafdətgəş, ommo mərə xəbər nə bİsdo.

Ənçəq jə nazukə səslə darafd ə guş mæ. U səs dədəjmu bu, pojhoj mərə əz fələkəcu vəkəndənbuho.

İs. Xanuxov.

Fəhləj Kitaj.

Fəhləj Kitaj
Ə myrs dərl,
Şəviş, ruziş
Həsi, divri,
Ə kor murov
Kəmər xəsdə,
Əz kor mijov
Kİflət gİsnə.
Ə qəd zavod
Tovuş kəmi,
Kymyr, durə
Cymho puri,

Ə dəs kəcuk
Buqoz syvrə,
„Tə kəj cykcyk
Ə çi corə?!“
Həlləho

Bim-birəhnə,
Ə qəd malad
Poj birəhnə,
Əz u lojgə
Gullə-gullə,
Dijəş qərliş
Soxdə dylə.
Ojuşun Jəpon,
Ə loj Kitaj,
Gullə barut
Ə sər Şanxaj..
Ə xunəho
Ə həjotho
Ofdorəni
Çuraj-çuraj.
Generalho
Ə çəng dəryt,
Zəhmətkəşho
Ə zir barut,
Hərys-duxdər

Ҳәрс а сымт:
„Бирорлэј мә
Ә доvhoi,
Хунэј бәвэј мә гиснэи!“
Бомбә шәндә
Аероплан,
Хәрәвәл
Ҷанхаж, Гуан,
Ә кучәһо
ләшһо тһи,
Гәрдән Утсед
һәммә пиһи.
Зәһһо әз қул

hail gyrda
Əz gulula
dalda gəşdə,
Həilləhoj
Kosib gisnə:
„Ədəj, dədəj,
Ə çi bəbə?“.
„Bəbə inço
nisd balaj mə,
Bəbə ə zir
ataş dəri“.
„Ə dəj, dylmə
Qjərtş biri,
Pojləhojməş
bəjə zəri“.
Əz cymhoj zən,
hərs rixdəni,
Ə dyl xyşdə
gufdirəni:
„Gisnəi ty
həilləj mə,

Mə cy soxum?
Voj əri mə!
Lap ambaryt
Bijomonho,
Ə kəjf dəryt
Generalho,
Zəhmətkəşho
Ə quşuni,
Hic ə əvəç.
Can-Kəj-Şini?!

* * *

Xəjli məjduj
Xori Kitaj,
Ə loj Sovetl
carusdəj.
Qırmızinə
Ləşgər gyrdi,
Hələm qırmızı
vəgyrdi!
Zəhmətkeşhoj
Xori Kitaj,
Ə fəhləhoj
Japonəvoz,
Əz myrs xilos
birə mldaj,
jərəqlənmiş
birə, ə zir
rəhbərjətl,
partijəj—
Kommunisti
bolşevikirəvoz.

M. Baxşijev.

Abasi.

I.

Ə jəki əz gərmə ruzhoj avgust 1911 sal, Nison dызəltmiş soxdə varasdə bəqdə talvonə, dəgəşdəbu ə sər kəmə ə cordoq əəsi dənişirə zəvəro.

Əz hərəj quq məxpərlyə doq və zir kovrə asmu vədiromorənbuho siprə kubutə bulutho, myxsyl soxdənbu həmmə fikirhojurə. Əvəl mugujgə u bulutho uxşəş zərənbu ə jə kələ, pırə mərd, durazə ruşho, bəqdə omorə-omorə xumunə zərə carusdyt ə cənd çirə dəvho: dy sərəho, syrg vəriho, cytarihoki cənd karazho şinovusdəbuho ə nəqyl xundəki əz pırə Şomoil qunşışu.

Şorijə səs suruj parusdəkho vacarundy t xəjlohojurə. —Cy mibisdo, mərəş pardyşho məbisdogə?—məhşovo soxd 12 salə Nison, dənişirə ə birəhnəjə pojhoj xyşdə, vonorəbuho ə hərəluq həcəj talvonlə. Əgər urə pardyşho məbisdogə, hic sərkuşi dədəjəş nivəgyrd, komiki əz dy-sə hofdə jə bo dorəngə pojvokuhoj jurə ə pinəci mugufdi: —Bəvəşmu, nun şyqəm imurə rasunu jə nə bugə təhno əri pəlyho-pinəhojty qərə-qətrə soxu? Ambar gurun omorənbu əri Nison i pəsini gofhoj dədəj:—„Tirjoxhoj ohuntş ə pojhoj ty dovom nidy, həc-do-ho!“ . . .

—Nison, oj Nison! Şinirə omo səs dədəşu. I səs mugujgə əz qərəqlhoj luqonə col ədənbu vədiromorə və ju Nisoniş ə xiflət ofdorə ədəj şinrə.

Çohov nə dorə, asda sər gyrd əri furamorə Nison.

Əz cordoq ə furamorəki, ə guş Nison darafd əncəq pəsini gofhoj şinoxə səs dədəjxoluşu:

— . . . „Xov şav şoboti—xov qəlifoini, hic təngi məkəş, xudo rəhm bərdə qətoho bəlohərə dur miscxu əz xunəj şyvərlə, biror ty. Ty mə gufdirərə sox, duxdər məl

Dədəj əz zir pərzinəj doqlə vəgyrdə jə siprə abasi, dorə ə Nison gufdi:

—Gi i abasi monətə, səxd gi, vir nə soxil..

Nison, zuri-zuri vosdorə fikir soxd ki, həjsəhət ju, vidov-vldov murav əz pinəci mijoru gufdirə pojvokuhoj xyşdə. Ommo ə guş ju darafdəngə i taza formun (sujruq) dədəju, ə həcələi vəngəsd jurə:

—İ abasi monətə midə rabi Sosun, mugui dədəjmu dori...

Dədəjxolu burra gof dədəjə gufdi:

—Həci gu qədoj ty ə mə: dy gyrvənkə nəft əri numazi gu, dy şohi monət əri rəbl, jə şohigə əri şomoş. Varasiri? Həri gu xələf mə cytar mugulgə!

Nisonə əraq şışl tə əzvər soxdə i məhtəliyə tapşyryqə. Əxirdə azad birə əz dəs dədəj və illohki əz pənçəj pirə dədəjxolu, iloçsyz, vogohruş soxdə-soxdə, sər quz vadarafd əz həjot, səxd gyrdə ə kəf dəs rasdi i abasirə.

Ə səs hərəbəhoj gomişi, ə çuraj vozi ən həilho, ə horoj-horoj jəmiş furuxho, noləjə girjəj bijəzənhə vəngəsdətəho çəvq ə i təngə, tuzlyjə kucə, batmiş bisdo həmcin mugujgə Nisoniş.

Ə zir cənd salinə, ligə-ligəjə dor tuti, poisdəbu jə hyn-dyrə, ləqərə mərd. Ə sər ju vəbu ərəxci, qucəbazuhəjoj tətə binə vokoşirə, ədənbu ə tiqət və ə hitijotirəvoz cirə ojlənməj kəkyl sər həilə, cymhoju tari birə nyşdiho ə sər sokuj sənqi.

Həjb kəşirə-kəşirə, nəznik bisdo jə zən, gyrdə qul pənç salə kukləre gufdi əz durazə mərd:

—Bəgər həciş kor həməl mijov lələ! Bəbəj ən iho omorə digə mykyşy midəhyly imurə ə xunə, viniş, jəki lap durazi, jəkigə kutəh.

—Boşgu xəhər mə! Hosi məboş, sabur sox. Urə şogurd-ləj mə ciri. Ə dəs mə dərihorə varasdəngə mə duzəltmiş misoxum piħəhoj ən urə—çohob do dollok.

Ə u tarafigə, nyşdəbuho kəmər monquzə pinəci, ədəbu vəxsundə cərmə, kufdə ə sər kutuki. Nisonə dirəngə lovxəndə soxdə pyrsi:

—Əri pojvokuhoj ty omorəj? Əçəb xub!

Nison jə kəm vəxd qoq dənisi ə pinəci, bəqdə ə pənçəj rasdi dəs xyşdəş, guno do əz həjə, asda ox kəşirə əz kon dyl, çohob do:

—Nəh! Bəbəjmu hələm əz kor nə vogoşdi,—domundə-domundə gufdi Nison.

Bəqdə zuri-zuri, sifətə carund ə u tarafigə, rafd ruja numaz.

II.

Dər numaz hələm qlli bu. Ə siro poisdəbyryt jə dəs-də təlmidho ə quşijə.

Cilcilə¹ kuk, xuruz kyhlə xuno qılq-qirmizi birə, tyro ə qultuq dəri ədənəu tək-tək ə hyršəvoz gufdirə:

— „Mə duşun byzlərə ə şlr dədəjurəvoz“ I təhər nyvysdə omori ə xosə tyroj Myşl. Əz inço lap ocuq varəsundə omorəniki, şlr-guşdi əri Isrollnomə osuri² gufdirə;

I gofhorə varəsədə bəqdə cilcilə kuk carusd ə u tərəfigə, dirəngə ryxşəndijə xəndəj hərməhhoj xyşdəre.

Təlmidho xəndysdə varəsədə bəqdə, jə dərxəkə³ kuk, qırqılə mujho, ə ryxşəndijə təhərəvoz xəbər vəgyrd əz cilcilə kuk:

— Həri gu vlinim çon xol-xolil Xoje şirini jə nə buge guşdi?

Həilho həjəbo həmmə əjəki şəqçə zərə xəndysdyt. Cilcilə kuk dişəş hyršləmiş bisdo və ə həsilərəvoz gufdi:

— İşinurə mə danusdə fələkəcu hələm usda nə soxdı. Afiqurushol⁴ Bihil, həjsəhət rəbi mijov gərək hısdihorə xuno gof misoxim . . . — gufdirə varəsədə bəqdə gof xyşdəre cilcilə kuk, səbo tuf şənd ə xori, bəqdə vadarafd ə kuce. Təlmidhojgəş xəndysdə-xəndysdə vadarafdyt ə pəsəju.

Əzi pəstini gofho Nison varəsi ki, ə I zuriho rəbi omorənini gufdirə. U rafd nyşd ə sər təpəj xokho, tihi birəbuho ə jə kynç həjot, dənişirə ə, cuxuri dəbuho fəhlə.

I səjmyrn ruzi Oşir vəkəndəniho coləkirə əri miqvi⁵. Dy gəz xoni lqror ju bu ə rəbirəvoz, ommo goəoj nim gəzigəş məçbur soxdə hişdi vəkəndə Oşirə myzdsyz, gufdirəki „qəjqu nısdı ə u hylom misvol əri ty“.

Oşir, dəxslrə və birismol birə əz əraq və xok, nyşd əxirdə əri nəşdovi soxdə. Xurdə varəsədə bəqdə ə işdohəvoz luqəj kara gyrdə nun çyhi və sər pljozə—jə ofurrəgor — gufdirə vəxyşd.

Kara səs rang nyqrəijə tiçə əll rasirənəbuho ə sər zərdə nəmə xok fucirə omorənəniho əz binəboruj qunşi mugujgə həci ədənəu duşho, bazuhoj jurə vənçirə. Hərə-hərə dyləpəsə birə Oşir dənişirənəbu zəvəro əri dirə vədintigə rəbi, komiki çollodə xuno pətsdənəu ə kəlləju, nim gəzə nə vəkəndə, şəndə nə vadarov gufdirə.

¹ Cilcil — səplyg.

² Osur — hərym.

³ Dərxək — zarifətci.

⁴ Afiqurus — ə xudo və din bəvor nəsoxa gufdirənəyryt.

⁵ Miqvi — Myqymı (əri tən şuşdə — davilo zərə).

Birdən şinirə omo nəkumijə səs gromə¹ xuno, çymysd xori zimilərzə xuno. Ənçəq təslirə səs „Vo-ojl.“ darafd ə guş Nison. Tuz dumonə xuno dopucund ojlənmə jurə, komiki pərt birə nysdəbuho ə sər təpəj ən xokho.

Nison, poisd ə poj. Dijə vədi nəbu cuxurl, əraqlyjə fəhlə və boruj qunşi poisdəbuho ə zəvərsər cuxuri. Nison ə sər ofdorəngə, ə lərz ofdo çəndəg ju, sər gyrd ərl girlsdə. Voisd jurə horoj soxu, ommo mugujgə kinigə ə dy pənçəirəvoz gyrdi əz binəj buqozju dijə minkin nəsə dorə jurə.

III.

Kura bisdo moxluq, əz jəkəm vəxdigə bəqde, əz hərəj dy borui Insonho zuri, poj norə-norə vədi bisdo jə kələ dəfədar ə qultuq dərl pəgunlyjə mərd. Burmiş soxdə-soxdə biqhoj xyşdəre hyndyrə pristav xəbər vəgyrd ə jytkəmirəvoz:

—Gənə xunəj klini vacarusdiho?.. Cənd odomi domundigə gujit, burajt...

Nison hirəkə vəpicirə ə ju, əngyšd cəpl dəse duraz soxdə ə sər pur birə cuxurl gufdi:

—In-ço...O-do-mi...

Pirə dəmyrci ə sər ofdorə, səssyz horoj zə dy-sə fəhlərə.

Vədi bisdo xunəriçəjə, parajə, şylə qul. Ox vədtromə əz kon dyl pirə dəmyrci. Əz qizqinə ataş kyryk əraq nə şişirəbuho dəmyrcirə, i səhət pyşoj cymhoju tor bisdo. Ə əraqəvoz vəxslryt çəndəgju.

Ərl rəbi, dəshorə donorəbuho ə jonhoj kişdi, poisdəbuho ə rasdi taraf pristav, həcl omo ki, i qirmizinə qul odomi ədəj çymysdə gufdirə:

—Unqədər gurunə sənqhorə inçimiş miboşit əri vədəşəndə, kəşit əz qul vədəşənit burajt,—gufdi ə rasdi dəsevoz ruşhorə hovomər soxdə-soxdə rəbi.

Pirə dəmyrci varəslirə məhşovəj ən i xunrizə rəbirə və ə nofojəirəvoz dənişirə əz zir cymho ə işu, asda gufdi əz hərməhhoj xyşdə:

—Ə hitijotlrəvoz vədəşənit sənqhorə, birorhol..

Əxirdə qəbərlijə pənçəho ə sər gurunə, qəmylyjə sinə vəgyrdə, asda norut ə sər nəmə təpəi xokho, ə Inson uxşəş nəsə zərəniho ləşə, əz i dəh minut buho odomirə.

Xəjli vəxd hic jə səsiş şinirə nə omo.

¹ Grom—səs qurqur soxdəl hovo („əsmu“).

IV.

Şinirə omo səs girjə və şivən. Nison əz hərəj hərslyjə miçəhoj cym xyşdə şinoxd vojzari soxdəniho zənə və bəl jurə gyrdiho poj birəhnəjə cyklə həillərə, zən və həil byryt əz l nim səhət pyşo Nison dirəbuho işurə ə ki dollok.

Mujhorə lov soxdə, sifəthorə qərməq vəkəndə-vəkəndə zən vəngəsd xyşdəre ə sər məhit. Pristav vədəşənd jə və-rəq koqoz əz dəfdər kələ-kələ gufdi:

—Həri nəznik bijo Pisəhov, protokol nyvysdə gərəki, xunərə binə borusyz vəkurdəj, unə gyro şəqə xurdi vacarusdi...

Pisəhov dəse sovusdə ə sər şyqəm və ə i dəstgərəvoz qolinə dəsdəcurə voçohundə-voçohundə çohob do:

—Boşgu Bəg-Dadaş, nyvysdə gərəki, ommo xərç vacarusdəl boruj mərə ki mydy?..

Rabi nəznik birə gufdi:

—Inço xub nisdı Oqo Bəg-Dadaş əri protokol nyvysdə, kəşit ə numaz darajm, unço mynyvysi ə gərək hisdiho səjəq.

Rabi, Pristav və Pisəhov darəfdəngə ə numaz, pirə dəmyrci sərə çumundə-çumundə gufdi:

—Ə-ri my-ny-vys-syt.. Voj, əri, cyn imunt kosibhoi l korhorə ə sər nə ofdorəngə...

Jəki əz fəhləho ə pirə dəmyrcirəvoz xəjli guşi-guşi soxdə varəsə bəqdə, vəgyrdə jəjluqə gufdi əz kura birəgorho:

— l fəqirə zənə hiciş nisdı. tə i jəzuq əri xyşdə kor ofdə, zihisdə voisdə ihorə...

Şinirə omo səs zing pulhoj mysi əz hərəj girjəj bijo-monə zən...

Nison dənişi ə moqəbunə sifəthoj moxluq, dənişirənytho sər dululu ə dəgəşdiho məhit, vojzari soxdəniho zən və girisdəniho həillə, pokurd hərsi buho cymhoj xyşdəre, zuri furamo əz sər təpəj xokho ə guçəvoz burra hərəluq borurə xuno vədaburrahəho moxluqə. Nison i korə dirə vokurd pənçəj rasdi dəş xyşdəre, dəşənd siprə abastrə.

Dyl Nison rəhət bisdo. Əzi bəqdə gujgə dijə vədi nə əlsdo məhit, və guşhoju nə şiniryt girjəj zənə və girisdəj cyklə taza jətimləre.

Pirə dəmyrci vəgyrdə pura jəjluqə gufdi əz zən:

— Vəxi xəhər! əz girisdəho giroşdəjm... İmu mləərim qovrə misoxim i fəqirə... Gi i pulləhorə dorəthorə fəhləho əri xərcişmu... vəxiz vəgi kalə sox balaj tyrə... Əz girisdə norusdə və ovilli ci nə vədiromori və vədiromorəş nivədirov...

Zən, komirəki vəxd çohov dorə nəbuho, ədənbu zərə sər xyşdəərə ə sənqho. Gofhoj pirə dəmyrci ə guş ju nə darafd. U jəjluqə dirəngə ə pyşoj vamasirə cymhoj xyşdə asda hyl zə ə xuni buho dəshoj xyşdəərəvoz siprə pura jəjluqə.

Govoj səxd tiç dənişirə bīrdən nəznik birə vosdo jəjluqə və gufdi:

— İşmu vəgirit məhitə, mə mydym irə ə u.

Məhitə vonorut ə sər çundurə sigəzijə cuxoju, vəgyrdyt əri vədəbərdə. Vədiromorut ə numaz dəbirəgorho. Govoj rəbirə ə qiroq kəşirə gufdi ə u cy bugə. Rəbi vosdorə gurunə jəjluqə, nəznik birə asda, kəs nə şinrənti gufdi əz zən:

— Xub, əqylməndirə soxdəj nə vosdorəj jəjluq sədoqorə xəhər mə. Əz i pulho, imu ə qupoj numaz dəşənimho, mihilim tə saljurə dorə qədiş zərə əri jəzuqə şyvər ty. Çun fəqir ə hylom—hovo dinç, fərləqət mibū. Xudoj səhib hylom qobul soxo sədoqoj tyrə və cyklə balaləj tyrə, xəhər mə!

Əxiri gofhorə rəbi gufdi həci danki jəzuqə bəri ədəj soxdə.

Zən dəlyrə xuno dənişi ə rəbi və ə pəsə poisdəbuho govoy, hic jə gofiş ə sər nə ofdorə, rafd şivən soxdə-soxdə ə pəsəj mitoj şyvər xyşdə.

Mitorə girovundə vədəbərdəngə əz kynç məhələj Nisoniho, dijə u ruz şinrə nə omo şivən bijə zən və girisdəj pənç sala cyklə jətimlə. Həgənə şinrə omo ə qəriş çəvqə təngə, tuzlyə kuçə səs hərəbəhoj gomışı, horoj-horəj jəmiş furuxho, çuraj vozi həilho və noləjə girjəj bijəzənho.

Jy. Semjonov.

Vasal bolşeviki.

Otarq soxdəbu ruzgor yşyq xyşdə,
Ə sər kovrə dərjoh hər şəhongum dumon.
Səse guçly soxd səşlyjə vorvori,
Guç zə dəgiş bisdo firəhə xori.

U təmizə əvir ə çəndəg par zə,
Əri həmmə ovurd azadl şori,
Cymho nizəndyt dija hərəşoj taza,
Cynki çovoni ə dyl mə ofdori.

Rang gunəho, ə uxşəş surəti,
Şəxşəxəhoş ədət ixdilol soxdə,
Ə dorho, ə gylho—quşho minəti,
Zimihoş əzu rang bəjdoq qyc soxdə.

Kələ və cyklə ə hər əlnə gəşdə,
„Vəhdəj ən zəhməti“,—gufdirə xyrom,
Çovonhoş jərəqly poşdyt dəsədə,
Əz hər taraf guçly vor zərə bəjdoq.

Ataş vasal guç zə, do mərə quvot;
Ə qəriş klass mə əri cərx xurdə,
Vasal bolşeviki bisdo ə ruvot;
Əri dyşməhorə əz cym kur soxdə.

Vasal bolşeviki—sər gyrd kolxoz mə;
Əri qələm mərə hərəkat dorə,
Moşinho guçly soxd tyrə sovhoz mə,
Əri ulkəj mərə nofuqo dorə.

Ty klass mə həşyl ovurdəj mərə,
Əri ty nyvysdəm mə şiroj dusdl,
Ty jək soxdəj şəhər və dihbəon mərə,
Vasal bolşevikiş ə ty gyncysdi.

Is. Xanuxov.

Vasal kolxozi.

Şinovlt, şinovlt səs mərə,
Bırorho, əz front kolxozho.
Əri ty tiç soxdam qələmə,
Zəhmətkeş, əz front sovxozho.
Vasal ty sər gyrdi, dir məsox,
Həzyr sox karasdi ruzirə,
Əşq tyrə nəhoql həl məsox,
Kura sox karasdi tumirə.
Hər tum ty ə xori daravho
Əz tikəj syr-x-nyqrə zljodi,
Hər symbyl əz xori vorovho
Ə dyşmən ambarə qəzəbi.
Mol-qərə syrol birəni,
I çirə bijo bu həvəs ty,
Ruz-bə-ruz pyşovo rafdəl
U hisdi subuti fikir ty.
Fəhmly boş poj-picək nə dənyt,
Ocuq sox cym tyrə, kolxozci:
Kulakho və jodho pəhniinyt
Ə zir bəl zirdymt nəxohi.
Məgu kl, nə dərti gufdirə,
Ə qəd ty əzini nəxohho,
Ruz-bə-ruz əz zirho gəzirə,
Puc birə çofuşmu, kolxozho.
Guş vənli, vasal ty omori,
Təmiz sox əz oloq boqhorə,
Həzyr boş, həzyr boş, kolxozci,
Dan dorə təmbəhi jodhorə.
Jərəq ty guçlyjə jərəqi:
Ambari gufdirə çərgəj ty,
Məgu kl, çofoj ty nəhoql,
Hykymət kuməki əri ty.

M. Dadaşev.

Səbəh.

Asdaraho çəsdyt birə qarq,
Əvir gujgə ə ataş carusdə.
Ə səhro lov bisdo siprə buq,
Ruj guzgljə ov palaş bisdo.
Qjtroq həsmu bur dorə—
Qjirmizinə yşyqə lov soxdə.
Gujgə ə xiflət də qəmişluq,
Gujgə şajho xyşg birə—birət buq.
~~Şajho şajho xətli hər tərəf~~
Odomisyzi,
Ənçəq şinirət əz jə taraf,
Səs ən ovozi;
Pəlpəli ədəj tazalə par zərə,
Qjuşho sər gyrdət jovoşləj—çüiv zərə,
Ə kuləho duş voxurdə,
Şajho sifətə tar soxdə,
Vorvoriş jovoşi—ov ədəj şəx zərə,
Səs urdəgho əz dur ədəj omorə.
Zing, zing, zing, səs zingirov,
Turciho ə çordoq vəxyşdyt əz xov.
Turhorə vəgyrdyt,
Ə lutkəho vənyşdyt.
Ənçəq ə zəfru ədəj suxdə, su gyrdə,
Qjuşho əri oftoi təhədi soxdə.
Qjuşho ədət məhəniho xundə,
Vişəş ədəj dənşirə xəndysdə.

Is. Xanuxov.

SƏRNOMƏ.

Səlboj həlli və şkolai Vladimir Uic— <i>A. I. Çapanov</i>	4
bediət və torunai Əzygə plan— <i>M. Əli</i>	14
Otrjad— <i>S. Marşak</i>	19
Pənç şəvho və ruzhiə— <i>V. Inser</i>	23
Ə hərəj xlinikə çillidho— <i>L. Kassil</i>	24
Çillid— <i>Molla Nəsrəddin</i>	32
Çəsdəi— <i>L. N. Tolstoj</i>	35
Nədinçə Jovdo— <i>R. Ruvinov</i>	38
Bəq safərgərd— <i>V. Garşin</i>	42
Məjmu və guzgi— <i>I. A. Krilov</i>	47
Bulka— <i>L. N. Tolstoj</i>	48
Durgunə cupon— <i>M. Ə. Səbir</i>	58
Kaştanka— <i>A. P. Cexov</i>	59
Virləxdəi Paşka— <i>A. P. Cexov</i>	77
Həlləhoj nikərho və quduqləhoj oqo— <i>V. G. Korolenko</i>	88
Qışloq ə qıroq Studjonaja— <i>D. N. Mamin-Sibirjak</i>	92
Zəbastovka ə Parmə— <i>Məksim Gorkij</i>	108
Zimisdunə şəv— <i>A. S. Puşkin</i>	113
Jəsir ə Kavkaz— <i>L. N. Tolstoj</i>	114
Cytar ə İmu dovho vırəbugə— <i>A. S. Nəverov</i>	135
Gikor— <i>H. Tumanjan</i>	140
Fələkəcu— <i>İs. Xanuxov</i>	154
Fəhləj Kitaj— <i>M. Baxşijev</i>	160
Əbasi— <i>Jy. Semjonov</i>	166
Vəsəl bolşeviki— <i>İs. Xanuxov</i>	172
Vəsəl kolxozi— <i>M. Dadaşev</i>	173
Səbəl— <i>İs. Xanuxov</i>	174

1 monat
Miqalat 45 k.

ХРЕСТОМАТИЯ
по литературе
для начальной школы
часть первая

АЗЕРНЕСР
Татский отдел
Баку — 1937